R. BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III.

RACCOLTA
VILLAROSA
B
105
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Racc. Villarosa B. 105. 1

ANTONII
AUGUSTINI
ARCHIEPISCOPI
TARRACONENSIS

DIALOGORUM LIBRI DUO

DE EMENDATIONE GRATIANI

STEPHANUS BALUZIUS Tutelenſis emendavit, Notis illuſtravit, & novas Emendationes adjecit ad Gratianum.

LIBER PRIOR.

PARISIIS,
Sumtibus JOANNIS GRAVIER Bibliopolæ Neapolitani

MDCCLX.

Digitized by Google

JOANNES GRAVIER

Lectori Benevolo.

PAucis te nunc volo, ut cauſſam intelligas, eccur Opus hoc Viri doctiſſimi ANTONII AUGUSTINI ad manus tuas venire ſtatuerim. Tene jamdiu deſiderari, ut typis ederentur *Libri duo Dialogorum*, quos *de Emendatione Gratiani* idem ANTONIUS AUGUSTINUS inſcripſit, quandoquidem nonnulla plane utilia ſcitu comprehendi in iis viſa ſunt, quibus legendis vacare diu noctuque opus foret. Nolim tamen putes nunquam antehac datum Dialogis Auguſtini publica luce frui, cum non ſemel editos conſtet. Verum cum prae ceteris illam editionem praeſtare vulgo haberi caeperit, quam nonaginta ſer-

ſerme abhinc annis paravit Franciſcus Muguetius Typographus Pariſienſis curante V. Cl. Stephano Baluzio, qui cum praefatione, tum novis Adnotationibus Gratianum, atque Auguſtinum ipſum pleniſſime illuſtravit, urgeri illud caepit e re fore, ſi miſſis ceteris editionibus juxta exemplar Balutianum iterum Auguſtini Dialogi evulgarentur, ſiquidem quaerere Balutii exemplaria poſt tantam annorum ſeriem inutilis labor erat. Atque id efficere optimo publico mihi tribui. Qua in re quantum profecerim, tu judica. Satis mihi nunc ſit primum de mei inſtituti ratione te certiorem feciſſe, tum, quod caput eſt, tibi in dies innoteſcere, quantum pro eo ac valeo, ſtudeam tua commoda facere. Tu interim meam qualemcumque operam probes rogo. Vale.

STE-

STEPHANI BALUZII
TUTELENSIS

PRAEFATIO AD LECTOREM.

EXPLICATURUS primordia & incrementa novi juris canonici, illud ante omnia putavi debere adnotari, jus antiquum unico codice, eoque non admodum magno, comprehenſum fuiſſe, in quo canones priſcorum Conciliorum, ac nonnullorum praeterea Pontificum Romanorum decreta continebantur. Eo libro uſa eſt ſancta Dei Eccleſia uſque ad ſeculum Caroli Magni. Nam tum, quaſi aliqua fatali neceſſitate, cum mutarentur regna, mutatum quoque eſt jus eccleſiaſticum, id eſt, antiquo juri, quod per ſeptingentos & amplius annos valuerat, ſucceſſit jus novum ex ſuppoſititiis ſanctiſſi-

morum Romanae Urbis Epiſcoporum epiſtolis ab impudentiſſimo illo nebulone Pſeudo-Iſidoro prolatis compactum, & ex novellis eorum conſtitutionibus, qui poſt Caroli tempora ſedem apoſtolicam occuparunt. Variis ſane ac magnis contradictionibus jactatum fuit illud jus, uti nuper dictum eſt in praefatione ad libros Reginonis de eccleſiaſticis diſciplinis. Vicit tamen, ut ſaepe aliàs, fortuna populi Romani. Itaque nihil frequentius poſt illa tempora inſonuit in auribus Chriſtianorum, quam novellarum iſtarum epiſtolarum auctoritas & mentio, praeſertim quoties aliquid tentandum fuit adverſus mores antiquos, & longo uſu receptas provinciarum conſuetudines.

II. Jus iſtud novum, quo exarmata ſunt jura, ut Tertulliani verbis utamur, introductum fuiſſe diximus aevo Caroli Magni, favorabili videlicet, ſi unquam aliàs, tempore, ob magnam confuſionem, quae in politiam eccleſiaſticam invecta erat ex ſtupenda ac miſerabili Epiſcoporum, reliquorumque Clericorum inſcitia, & vetuſtorum canonum ignorantia. In hac igitur rerum pertur-

turbatione emerſere famoſae illae ac nobiles epiſtolae, quae priſcis Pontificibus Romanis tribuuntur, in hunc terrarum orbem delatae a Riculfo Archiepiſcopo Moguntino; ſeu is tum Epiſcopus erat, ſive poſtea ad eam cathedram conſcendit. Perculerunt illae omnium animos ſua nova antiquitate, & quia ſanctiſſimorum Epiſcoporum nomina praeferebant. Hinc ſuborta in animis hominum religio, fas non eſſe dubitare de jure, quod in his ſacrae antiquitatis monumentis continebatur. Ex eo deinde factum ut veteres conſtitutiones, id eſt, venerandi priſcorum Conciliorum canones, & authentica veterum apoſtolicae ſedis Pontificum decreta, quorum per tot annos maxima fuerat auctoritas, in contemtum paulatim venerint, noviſque iſtis magnus honor habitus ſit; ut in epiſtola xxvi. ad Nicolaum Papam ſcribit Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus.

III. Conſtituto namque hoc novo jure, eo deinceps omnes uti coepere, qui tranſalpinae poteſtatis amplificationem affectabant, & qui rerum omnium impunitam libertatem tenere cupiebant:

qui niſi ſacroſancti juris antiqui prudentiam & uſum ab Eccleſia expuliſſent, obtinere non poterant licentiam cupiditatum ſuarum. Sed cum aeterno, ſi ſuperi paterentur, ſupplicio mactatum eſſet illud jus, quo uti Eccleſiam voluerunt qui eam fundavere, lata eſt quodam modo lex impunitatis, aditu videlicet reſerato, januaque patefacta appellandi in omnibus cauſſis ſedem apoſtolicam & Pontificem Romanum, unde frequentes ac graves querelae magnorum virorum, Ivonis Epiſcopi Carnotenſis, Hildeberti Cenomanenſis, Bernardi Abbatis Clarevallenſis, & aliorum. Quantumvis enim aliquis peccaſſet, etiam ſi capitale ſcelus admiſiſſet, eum provocatio iſta liberabat a poena, quam ſuſtinere debebat ſecundum priſcos canones ſpiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia conſecratos. Teſtis ſit idem ſanctiſſimus Bernardus in epiſtola CLXXVIII. ad Innocentium Papam II. referens querelas Epiſcoporum Gallicanorum adverſus appellationes: *Quique flagitioſi & contentioſi de populo ſive de clero, aut etiam ex monaſteriis pulſati currunt ad vos. Redeuntes ja-*

jactant & geſtiunt ſe inveniſſe tutores, quos magis ultores ſenſiſſe debuerant. Nam ſi ſemel refrangas clauſtra diſciplinae, actum eſt de moribus noſtris; cum diſciplina, ut recte obſervatum etiam a Livio eſt, ſit cuſtos infirmitatis, quam inter validiores optime timor continet.

IV. Primus omnium Angilramnus Archiepiſcopus Metenſis hoc novo jure, quo Epiſcoporum judicia Romani Pontificis auctoritati reſervantur, uſus eſt, primus, inquam, omnium mortalium contra divinos canones convellere tentavit jus antiquum, *quando pro ſui cauſſa agebatur*, id eſt, quando accuſatus de aliquo crimine, ut ego arbitror, ſubtrahere ſe voluit cognitioni ſuorum judicum. In eam quippe facile ſententiam eo, capituta illa, quae nunc circumferuntur ſub nomine Hadriani Romani Pontificis ad Angilramnum non eſſe Hadriani, ſed Angilramni, qui ea ex novitiis veterum Pontificum epiſtolis ut plurimum collegit, & Hadriano obtulit, ut cauſſae ſuae praeſidium quaereret. Hanc conjecturam multa adjuvant, ſed in primis vetus codex MS. bibliothecae

 ſan-

ſancti Victoris Pariſienſis, in quo ſic habetur: *Incipiunt capitula collecta ex diverſis Conciliis ſive decretis Pontificum Romanorum ab Agilramno Metenſi Epiſcopo, & Adriano Papae oblata.*

V. Anno dein DCCCXVII. Ludovicus Pius Imperator conventum egit Aquiſgrani, in eoque diviſionem regni inſtituit inter Lotharium, Pipinum, & Ludovicum. In actis iſtius diviſionis, quae apud nos extant, iſta decernuntur de regno Italiae cap. XVII. *Regnum verò Italiae eo modo praedicto filio noſtro*, id eſt, Lothario, *ſi Deus voluerit, ut ſucceſſor noſter exiſtat, per omnia ſubjectum ſit, ſicut & patri noſtro fuit, & nobis Deo volente praeſenti tempore ſubjectum eſt.* Hinc mota Bernardi Regis Italiae ira: qui tamen etſi ſe ſciret non ex uxore legitima Pipini fratris Ludovici, ſed ex concubina natum eſſe, tamen Italiae, cujus eum Carolus Magnus Regem fecerat poſt mortem Pipini patris, poſſeſſione ſe exturbari aegre ferebat. Itaque *per exhortationem malorum hominum*, ut Theganus ait, *extollens ſe adverſus patruum ſuum, voluit eum a regno expellere, habuitque* im-

impios conſiliarios hinc inde. Sed conatus ejus fruſtra fuit. Deficiente ergo conſpiratione, punitiſque auctoribus, Epiſcopi quidam conjurationis rei judicio Epiſcoporum Gallicanorum apud Aquiſgranum anno ſequenti congregatorum *depoſiti in confeſſione eorum facti ſunt*, id eſt, poſtquam confeſſionem criminum ſuorum apud judices electos, ut tum ſolebant, edidiſſent. Unus eorum fuit Theodulfus Aurelianenſis Epiſcopus, qui propterea in monaſterium Andegavenſe ad egendam poenitentiam projectus eſt, ubi ſupremum diem obiit. Hanc ſuam calamitatem ipſe deplorat in epiſtolis ſcriptis ad Agiulfum Bituricenſem Antiſtitem, & ad Modoinum Auguſtodunenſem, innocentem ſe ſemper & ubique conteſtans. Sed in epiſtola ad Modoinum ait ſe, quamvis confeſſus fuiſſet crimen, judicari non potuiſſe ab Epiſcopis Gallicanis, ob eam videlicet praeclariſſimam rationem, quia Pallium acceperat a Romano Pontifice.

Eſto forem faſſus; cujus cenſura valeret
Dedere judicii congrua fraena mihi?
Solius illud opus Romani Praeſulis extat,
Cujus ego accepi Pallia ſancta manu.

 VI.

VI. Novo enim jure, quod ex loco quodam ſancti Leonis male intellecto petebatur, Metropolitani, quia Pallium a Romano Pontifice receperant, judicari non poterant ab Epiſcopis comprovincialibus, ſed apoſtolicae ſedis *etiam ante judicium* erat ſententia praeſtolanda, ut ait Hincmarus in epiſtola XVII. ad Nicolaum Papam. Ex eo privilegio, quod deſcendebat ex conceſſione Pallii, ſequi contendebat Theodulfus Aurelianenſis Eccleſiae Archiepiſcopus, ut eum vocat Ludovicus Pius, non potuiſſe ſe ab alio judicari quam a Romano Praeſule, nimirum ut ea ratione declinaret auctoritatem ſuorum judicum. Hoc erat unum ex perfugiis novo iſto jure repertis. Colligitur iſtud manifeſte ex epiſtola Nicolai primi ad Actardum Epiſcopum Namnetenſem ſcripta, cum Pallii uſum illi concederet. *Porro cenſemus*, inquit, *apoſtolicaeque inſtitutionis auctoritate definimus, ut nullus Metropolitanorum Antiſtitum, vel ceterorum Epiſcoporum in controverſia criminis, ſi ſedem appellaveris apoſtolicam, vel ejus ſpeciali expetieris audiri vel diſcuti fortaſſis examine, praeſumat de te proferre non no-*

noſtro praemiſſo decreto judicium, ſed apoſtolicae ſedis tantum reſerveris examinandus vel judicandus incunctanter arbitrio, cujus videlicet decreto vel largitate vacanti Eccleſiae incardinatus & PALLIATUS eſſe dinoſceris.

VII. Secutum eſt poſtea decretum Gregorii IV. in gratiam Aldrici Cenomanorum Epiſcopi. Timebat ille, neſcio an angore ac ſollicitudine conſcientiae, ſed tamen timebat ne quis eum raperet in jus, adeoque ante omnem cauſſae cognitionem putavit implorandum ſibi eſſe auxilium Gregorii. Iſte vero, qui ſatis intelligeret quantum e republica peteretur, & arripiendam eſſe occaſionem ſtabiliendi per univerſam Eccleſiam novi juris canonici, praecipue per Gallias, patrocinium Aldrici lubentiſſime ſuſcepit; dataque epiſtola generali ad Epiſcopos univerſi orbis, tantum ut unius hominis praemoleſtiam ſublevaret, docuit Epiſcoporum judicia, praeſertim ſi ſedem apoſtolicam appellaverint, peragi non poſſe abſque interventu auctoritatis Epiſcopi Romani; Aldricum porro vetuit alibi, quam apud ſedem apoſtolicam, aut ante Lega-

gatos e latere Romani Pontificis miſſos judicari.

VIII. Tandem Nicolaus iſtius nominis primus in ſede Petri locatus eſt, vir, ut ait R. P. Cellotius, ad ſuſcipiendas appellationes etiam adverſus Concilia provincialia promptiſſimus, retinendae praeterea, propugnandae, explicandaeque auctoritatis ſuae cupidiſſimus, & qui dexteritate & audentia incredibili plurima magna & difficilia negotia ad optatum finem perduxit. Pontificatu ejus Rothadus Sueſſionenſis Epiſcopus judicio Gallicanorum Epiſcoporum in ſynodo Sueſſionenſi congregatorum depoſitus eſt anno DCCCLXIII. nequicquam eum juvante appellatione apoſtolicae ſedis, & apoſtolici Praeſulis: mox vero Epiſcopus alius in loco ejus ordinatus. Nolo cantilenam toties recantatam heic recinere, praeſertim cum totam illam hiſtoriam eleganter ac erudite pro ſuo more explicaverit magnus ille Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſienſis in libro ſeptimo de concordia ſacerdotii & imperii. Illud tantum dicam, Nicolaum graviter ultum eſſe hanc *minutionem & abominationem privile-*

vile-

vilegiorum ſanctae Romanae Eccleſiae, ut ipſa ejus verba ponamus, cum biennio poſt in Concilio Romano ageret de reſtitutione ejuſdem Rothadi. Cuncta autem huc vergunt ut oſtendat iniquum fuiſſe ſynodi Sueſſionenſis judicium, quae praeter quam quod congregata erat ſine auctoritate Romani Pontificis, (*quod nulli fas eſt*, inquit) Epiſcopum damnaverat appellantem apoſtolicam ſedem. Et ut Epiſcopos Gallicanos facilius induceret ad reſtitutionem Rothadi, aperit illis vaſtiſſimum campum impunitatis, privilegia nimirum Eccleſiae Romanae novo jure reperta, id eſt, jus appellandi ſedem apoſtolicam in omnibus cauſſis. Haec ſunt ejus verba ad Epiſcopos ſynodi Sueſſionenſis, digna profecto quae heic deſcribantur ad memoriam omnium ſempiternam. *Privilegia ſedis apoſtolicae*, inquit, *tegmina ſunt, ut ita dicam, totius Eccleſiae catholicae. Privilegia, inquam, hujus Eccleſiae munimina ſunt circa omnes impetus pravitatum. Nam quod Rothado hodie contingit, unde ſcitis quod cras cuilibet non eveniat veſtrum? Sic Apoſtolus admonet dicens: Qui putat ſe ſtare*,

re, videat ne cadat. Quod ſi contigerit, ut verbis utamur propheticis, ad cujus, rogo, confugietis auxilium?

IX. Intellexit Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus, unus Epiſcoporum, ad quos ſcripta erat epiſtola illa, vim ponduſque iſtorum Nicolai verborum. Nam cum reus poſtea factus eſſet in ſynodis apud Vermeriam, & apud Attiniacum congregatis, ſuorum ſcelerum conſcientia cruciatus ſedem apoſtolicam appellavit, ut eo pacto effugeret poenas facinorum ſuorum. Iſta diſerte nos docet Hincmarus Remenſis in epiſtola xxxv. quae data eſt ad eundem Laudunenſem: *Quod dicis te in ſynodo apud Vermeriam, indeque apud Attiniacum licentiam eundi Romam petiſſe, & impetrare non potuiſſe, omnes Epiſcopi, qui in eiſdem ſynodis fuerunt liquido ſciunt, quoniam cum de tuis inſolentiis increpabaris, timens regulare judicium, vel Regis caſtigationem, licentiam eundi Romam petebas. Cum vero videbas quia Rex & Epiſcopi erant tibi placabiles, de ipſa licentia nihil dicebas, ſicut nec modo facis, donec aliquam novitatem, ut ſoles, quam ſemper timendo expecto, iterum*

rum facias, de qua compellatus ſolitam cantionem de licentia tua recantes. Item in capite XVII. Concilii Duziacenſis: *Qui undecunque ſibi viſum fuit, cum de ſuis inſolentiis increpatus eſt, licentiam eundi Romam petit, vel ſedem apoſtolicam appellat. Quando vero Rex & Epiſcopi ſunt ſibi placabiles, de ipſa licentia nihil dicit, nec ſedem apoſtolicam appellat.*

X. Erat ſane porta iſta ſpecioſa, nihilque in ſpeciem favorabilius erat Epiſcopis. Sed quia res humanae interdum volvuntur deorſum, contingere quoque poterat, ut magnifica illa ſedis apoſtolicae privilegia, quae (ut Innocentius III. ait lib.1. epiſt.230. & lib.2. epiſt. 13.) inſtituta ſunt ad praeſidium oppreſſorum, implorarentur etiam ad opprimendos Epiſcopos. Neque nunc longius abierim a pontificatu Nicolai, ut ejuſdem omnino temporis exemplum adferam adverſus argumentationem ejus. Paulo ante quam is apoſtolicae Eccleſiae thronum conſcenderet, Gallicani Epiſcopi, quibus certum erat Epiſcopum ſcurrilem ac dementem arcendum eſſe a ſacerdotio, tentaverant Herimannum Epi-

Epiſcopum Nivernenſem iſtis morbis laborantem pellere ſede ſua, eumque propterea manere interim juſſerant apud Metropolitanum ſuum Wenilonem Archiepiſcopum Senonenſem, donec agnoſci poſſet an dementia ejus eſſet ſanabilis. Ea cum ſanata videretur anno ſequenti, Herimannus ſuae Eccleſiae gubernationi reſtitutus eſt. Sed poſt aliquot exinde annos revolutus ad errores ſuos, Wenilonis rurſum animum in ſe concitavit. Et is quidem omnino volebat Herimannum ab ea cathedra deturbare, tanquam indignum tanto gradu. Verum quia ille gratia haud dubie fovebatur Caroli Regis, *infirmitatem*, id eſt levitatem ejus, ac jocos facetiaſque *nequaquam faſtidientis*, ut docet canon ſecundus ſynodi Sueſſionenſis ſecundae, adeoque facile non erat Epiſcopis Gallicanis eum loco movere, auxilio ſubſidioque fuit novum jus canonicum, quo judicia Epiſcoporum reſervantur auctoritati Papae Romani, praecipue vero epiſtola Melchiadis ad Epiſcopos Hiſpanienſes, quae omnem criminum epiſcopalium cognitionem interdixit ſynodis provincialibus. *Epiſcopos*, inquit,

no-

nolite judicare, nolite condemnare abſque ſedis hujus auctoritate. Quod ſi feceritis, irrita erunt veſtra judicia, & vos condemnabimini. Hoc enim privilegium huic ſanctae ſedi a temporibus Apoſtolorum ſtatutum eſt ſervari, quod illaeſum manet uſque in hodiernum diem. Itaque Wenilo, qui conſilia ſua in irritum caſura eſſe ſatis intelligebat ſi de judicando Herimanno ageretur intra Gallias, adeoque externam potentiam ſibi implorandum, ſuo ſuffraganeorumque ſuorum nomine conſuluit ſuper ea re Nicolaum Papam, gnarus videlicet temporum ſuorum. Quia tamen negotium illud dexteritate quadam tractandum erat, ne juſtae irarum cauſſae ſubminiſtrarentur Epiſcopis Gallicanis, neve, dum Herimannum opprimere ſtudebat, vana & rei quam agitabat non profutura, ac libertati Eccleſiae Gallicanae exitioſa inciperet, ſic temperandum eſſe cenſuit actum ſuum, ut licet dubitare maxime videretur de auctoritate epiſtolae Melchiadicae, occaſionem tamen Epiſcopo Romano daret ad ſe trahendi cauſam Herimanni, ratus ea ratione parum praeſidii laturum Herimanno fa-

vo-

vorem Caroli. Igitur ne quid inconſulte ac temere ageret, eo flexit, ut per ſpeciem diligentiſſimae inquiſitionis cauſam revocaret ad examen Epiſcopi Romani, dum Nicolaum orat, ut exemplum authenticum illius epiſtolae ex armario Romanae Eccleſiae depromtum ad ſe mittere dignaretur. *Unde ſupplicamus*, inquit, *ut ſtatuta illius integra, ſicut penes vos habentur, nobis dirigere dignemini*. Aequiſſima profecto erat poſtulatio Wenilonis, cum ſi quis fictam ſuſpicetur Romani cujuſpiam Pontificis epiſtolam, requirere eam debeat in Eccleſiae Romanae chartario, ut monuit Hieronimus in apologia adverſus Ruffinum. Suſpicacem tamen Nicolai animum perculit improviſa iſthaec & importuna interrogatio. Timebat enim ne ſpecie reverentiae tentarentur arcana dominationis, & ſcire forte an cupere Epiſcopos Gallicanos quid de novis illis veterum Pontificum epiſtolis ſentiret novus Pontifex Nicolaus, & an Melchiadis epiſtolam ex Romanae Eccleſiae armario, ubi manifeſtum erat eam non extare, poſito omni pudore miſſurus eſſet. Ergo vir prudentiſſimus, ne

ne ſuſpicionis iſtius aut metus foret manifeſtus, neve ea per imprudentiam reſcriberet, per quae ſuam famam dehoneſtaret ſi falſus intelligeretur, Epiſcopos Senonenſes, quoad hoc, ſine reſponſo reliquit; poſtulataque eorum eluſit plurima ipſorum laudatione, & multum conteſtatus Herimannum abſentem & inauditum damnari non debere. Sic inter metus Wenilonis & ſuſpiciones Nicolai Herimannus tutus fuit, & in ſede ſua remanſit. Sed ſi religioſiſſimus iſte Pontifex ea tum audacia armatus fuiſſet qua poſtea abundavit in cauſa Rothadi, Herimannus haud dubie oppreſſus atque obrutus fuiſſet ſub tegmine privilegiorum ſedis apoſtolicae.

XI. Nam licet Rothadus canonice a quinque provinciarum Epiſcopis dejectus fuiſſet, aliuſque in loco ejus ſecundum regulas ordinatus, auſus eſt tamen Nicolaus eum ſedi ſuae reſtituere, inſuper habito ſynodi Gallicanae graviſſimo judicio. Et qui ad Senonenſium Epiſcoporum interrogationem tremebundus & plenus timoris reſcribere noluerat de auctoritate epiſtolae Melchiadicae, quae una eſt ex ſuppoſititiis Ro-

 ma-

manorum Pontificum epiſtolis, ex quibus conflatum eſt novum jus canonicum; nunc audacior factus in gratiam Rothadi, de reſtitutione ejus ſcribens ad Epiſcopos Gallicanos non dubitavit aſſerere, ſanctam Romanam Eccleſiam penes ſe in ſuis archiviis recondita habere decretalia iſthaec priſcorum Pontificum conſtituta. *Abſit enim*, inquit, *ut cujuſcumque ipſorum, qui uſque ad ultimum vitæ ſuæ diem in fide catholica perſeveravit, vel decretalia conſtituta, vel de eccleſiaſtica diſciplina quælibet expoſita debito cultu & cum ſumma diſcretione non amplectamur opuſcula, quæ dumtaxat & antiquitus ſancta Romana Eccleſia conſervans, vobis quoque cuſtodienda mandavit, & penes ſe in ſuis archiviis & vetuſtis rite monumentis recondita veneratur*. Stabilito hinc novo jure, Rothadum nequaquam cunctans & diffidens, ut antea, ſed libere & intrepide reſtituit gubernationi Eccleſiae Sueſſionenſis, eumque mox ad Carolum Calvum Regem Francorum in comitatu Arſenii Legati ſui miſit, tectum ac munitum nuper inventis ſedis apoſtolicae privilegiis. Audacia tamen illa, quam-

quamvis feliciter Nicolao ceſſerit, effugere non potuit reprehenſionem vetuſti ſcriptoris annalium Bertinianorum, qui de reſtitutione Rothadi agens ad annum DCCCLXV. his eam verbis, audaciam audaciae opponens, perſtringit: *Circa medium Julium menſem in Attiniacum palatium Arſenius veniens, Rothadum CANONICE a quinque provinciarum Epiſcopis dejectum, & a Nicolao Papa non REGULARITER, ſed POTENTIALITER reſtitutum, ſecum reducens, Carolo præſentavit.*

XII. Hincmarus quoque Remorum Archiepiſcopus eandem reſtitutionem iniquam eſſe pronuntiavit, non quidem palam & aperte, ſed verbis ſubobſcuris, quae tamen oſtenderent in ea ſententia illum eſſe, judicia Conciliorum provincialium caſſari non poſſe auctoritate Romani Pontificis. Nam cum Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus juvenili petulantia, fretus praeterea manifeſtis Romanorum odiis adverſus Remenſem, avunculo, ut eum ureret per commemorationem malorum eventuum, exprobraret caſſationem depoſitionis Rothadi, Hincmarus Archiepiſcopus, vir

antiquae libertatis, quantum ſinebant illa tempora, retinentiſſimus, inſanam ejus temeritatem refellit his verbis in capite quinto opuſculi LV. capitulorum, cuncta referens ad vim & auctoritatem Nicolai: *Noſtrum judicium PER REGULAS executum ſedes apoſtolica non caſſavit, ſed Rothado, qui ad eam fecit confugium, humiliter poſcenti, [quoniam legati noſtri, qui cauſſam ejus examinavimus, cum literis, ſicut præcipiunt canones, prius non venerunt, cluſas tranſire prohibiti, quam ab eo, ſed & ab aliis plurimis ſuggeſtionem inde ſuſciperet] ſicut ſuo ſapientiſſimo conſilio judicavit, ſolatii benignitatem impendit*. Itaque ait, non quidem caſſatum fuiſſe judicium ſynodi Gallicanae adverſus Rothadum, ſed a majoris auctoritatis judice Nicolao Papa immutatum. *Quoniam judicium noſtrum a majoris auctoritatis judice immutari, non autem aliter caſſari CANONICE poterat.*

XIII. Famoſa eſt annalium monumentis hiſtoria depoſitionis ejuſdem Hincmari Laudunenſis Epiſcopi, adverſus quem Rex Carolus Calvus & Hincmarus Remenſis accuſationem inſtituerunt

in

in tribus ſynodis Eccleſiae Gallicanae. Agebatur de ſpreto Metropolitano, de violata diſciplina eccleſiaſtica, de crimine laeſae regiae majeſtatis. Exiſtimant nonnulli injuria ſaevitum eſſe in Epiſcopum Laudunenſem, & Remenſem in hoc loco arguunt inhumanitatis, ac crudelitatis. Viderint illi quas cauſſas habeant ita ſentiendi, livoremne & invidiam adverſus memoriam magni viri, an amorem tantummodo juſtitiae & veritatis. Ego dum recenſeo totam illam hiſtoriam video multa dicta adverſus Laudunenſem, multa ſcripta, & rem ſervato juris ordine proceſſiſſe. Ipſe crimina ſua fateri noluit, neque ſententiam in ſe dicere. Pertinaciſſimam interim contumaciam adverſus Metropolitanum ſuum ſemper oſtendit, etiam cum frequentibus contumeliis. Cum vero urgebatur timore poenae, fieri ſibi poteſtatem petebat, ut ſupra vidimus, adeundi ſedem apoſtolicam, tum ut illic cauſſam ſuam audiri procuraret, tum ut votum perſolveret, quo ſe vir piiſſimus obſtrinxerat ad viſenda Apoſtolorum limina. Negatum eſt ſemper homini. Sed quibus ſe ille inter has

tempeſtates armis juvabat? Decretis nimirum apocryphis Romanorum Pontificum, quae uſque ad nauſeam recantabat. Res eſt adeo nota ut probatione non indigeat. Adferam tamen teſtimonium Hincmari Remenſis ex capite XI. Concilii Duziacenſis: *Poſt hæc quærens adinventiones ut ſe a metropolitana ſubjectione poſſet exuere, libellum de antiquorum patrum ſcriptis ante ſacros Nicænæ ſynodi & aliorum ſanctorum canones editis collegit, in quibus ſententias inter ſe diſſonas, & contra evangelicam & apoſtolicam atque catholicam, & apoſtolicæ ſedis auctoritatem immiſcuit. In quo libello cum aliis diverſis & ſibi adverſis ſententiis ſubſcripſit, & a Clericis parochiæ ſuæ ſubſcribi fecit, quia non poſſunt Epiſcopi humano condemnari examine, quos Deus ſuo reſervavit judicio.* Magnos tamen illos conatus infeliciter ceſſiſſe conſtat Hincmaro Laudunenſi, & illi parum auxilii attuliſſe novum jus canonicum, cujus auctoritatem is ſummo ſtudio extollebat.

XIV. Ex actis Concilii Remenſis adverſus Arnulſum Archiepiſcopum habiti anno DCCCCXCI. colligi poteſt extremum

mum ferme, ut ita dicam, ſpiritum traxiſſe tum vetus jus canonicum, tamen etſi multa praeclare ac fortiter dicta factaque in eo conventu ſint ad laudem & gloriam Eccleſiae Gallicanae. Arnulſus agebatur reus majeſtatis, accuſantibus Hugone & Roberto Francorum Regibus. Urgebatur reus gravitate accuſationum, & pondere veterum regularum. Vicit tum vetus diſciplina, ſervataque eſt venerandae antiquitati ſua reverentia. Fuere nihilominus qui deploratiſſimae cauſſae ſuppetias ferre tentarent. Sed ii tamen nulla ferme alia praeſidia in cauſſam induxerunt praeter falſas illas veterum Romanorum Pontificum epiſtolas, in quibus cavetur ne Epiſcopi judicentur absque auctoritate Epiſcopi Romani, caſſaque & irrita decernuntur judicia, quae praetermiſſo hoc ordine ferri contingeret. Verum iſta magnorum nominum commemoratione non admodum permotos fuiſſe Epiſcopos noſtros haec res indicio eſt, quod multa primum reverentia uſi erga Romanorum Pontificum decreta, quae proferebantur, licet falſa haud dubie eſſe intelligerent, cum ad eam partem ventum

tum eſt, in qua certum erat Epiſcopis non paſſuros ſe ut novum jus invaleſceret adverſus veteres regulas, neque aliquid ſuppeteret, quo manifeſta decretorum iſtorum verba eludere interpretatione poſſent, tum decretis illis libere opponunt canones Africanos, qui de judicandis intra provinciam Epiſcopis decreverunt, etiam in fine actorum propterea deſcribentes Concilium ſextum Africanum ſive Carthaginenſe, ut pluribus diximus in praefatione ad Reginonem. Itaque repudiatis Arnulfi ac fautorum ejus ſubterfugiis, damnatus eſt reus, & Gerbertus ſummo omnium conſenſu in loco ejus ordinatus ſecundum canones antiquos.

XV. Hactenus aliqua ſpecies libertatis ſuperfuerat. Deinceps autem ſapientiſſimo Romanorum Pontificum conſilio viſum eſt coercendam eſſe intra certos limites Epiſcoporum auctoritatem, caſtigandamque acriter ac ſevere eorum audaciam, qui cauſſas quaslibet judicare praeſumerent inconſulta ſede apoſtolica. Initium factum eſt ab Epiſcopis, qui Concilio iſti Remenſi interfuerant, adverſus quos excandeſcens Joannes xv.

val-

valde indignatus ſuper hoc facto, interdixit ſacris omnibus Epiſcopis, qui Arnulſum dejecerant & Gerbertum ordinaverant; ut docet continuator Aimoïni lib.v. cap.XLVI. Et tamen inerat adhuc aliquid priſcae virtutis in Gallia poſt tonitrua illa & fulminum jactus ex arce Tarpeia. Quamvis enim Leo Abbas a Joanne miſſus in Gallias Arnulſum reſtituiſſet Eccleſiae Remenſi anno DCCCCXCV. in ſynodo habita apud Durocortorum Remorum, Arnulſus nihilo minus in cuſtodia attinebatur, donec ſub Gregorio V. amiſſam libertatem ſedemque aliquantiſper recuperaſſe viſus eſt. Nondum tamen, poſt tot Romanorum conatus, plena fuit ac perfecta illius reſtitutio; quae tunc citra controverſiam obtinuit poſtquam Gerbertus in ſede Romana locatus, dictus Silveſter ſecundus, epiſtolam ad eum ſcripſit, qua ſimul finis impoſitus eſt miſeriis Arnulfi, & ſtabilitus uſus novi juris canonici.

XVI. Ardebat ea tempeſtate Gallia bello graviſſimo, diſcordia, cupiditate, ceteriſque generis ejuſdem. Inter haec mala, & inter initia condendae novae

Re-

Regum Francorum familiae, cujus auctor & fundator fuit Hugo cognomento Capetus, multae ac variae violandarum mutandarumque legum eccleſiaſticarum cauſſae & occaſiones fuere, in quibus velut ſopita Gallorum virtus connivere quodam modo viſa eſt. Stabiliendo hinc novo juri canonico lata ac ſpatioſa aperta via eſt. Hujus tamen facinoris gloria debetur ut plurimum Legatis, quos Romani Pontifices immiſerunt in univerſas orbis noſtri provincias; quorum tanta, ut alibi diximus, adeoque ſplendida ac magnifica poteſtas erat, ut omnes cauſſae eccleſiaſticae ab eorum nutu ac voluntate penderent, nemine, aut raro tum obſiſtere auſo. Itaque dormitante, ut ita dicam, antiquo jure, ſola ferme deinde in Occidente per multum aevi valuit auctoritas epiſtolarum pontificiarum, quae extant in collectione Iſidori, praecipue vero poſtquam Decretum Gratiani publicae legis vim roburque obtinuit. De quo libro antequam plura dicamus, neceſſe eſt ut paucis agamus de his, qui ante Gratianum lucubrationes iſtiuſmodi ediderunt, Reginone nimirum, Burchar-

chardo, Anſelmo, & Ivone.

XVII. Regino Abbas monaſterii Prumienſis, cum hinc pulſus ſe recepiſſet in monaſterium ſancti Maximini Trevirenſis, illic privatam vitam agens libros duos de eccleſiaſticis diſciplinis & religione Chriſtiana ſcripſit circa annum DCCCCVI. juſſu Rathbodi Archiepiſcopi Trevirenſis; in quibus condendis uſus eſt praecipue canonibus antiquis, & ſinceris Romanorum Pontificum decretis, tum etiam, quamquam non admodum frequenter, pſeudepigraphis epiſtolis ab Iſidoro collectis, Capitularibus Regum Francorum, & dictis ſanctorum patrum. Editionis illum honore primus donavit vir clariſſimus Joachimus Hildebrandus. Nos vero rurſum edidimus anno MDCLXXI. emendatum ex fide vetuſtiſſimi & optimi codicis. Porro ne videamur actum agere, lectorem remittimus ad praefationem, quae illi noſtrae editioni praefixa eſt.

XVIII. Burchardus deinde Wormatienſis Epiſcopus ſimile opus aggreſſus circa annum MXX. bene multa accepit ex Reginone, plurima de ſuo addidit, pleraque corrupit, uti nuper oſtenſum

eſt

eſt pluribus ad Reginonem. Cum itaque in hoc argumento fuſe me & abundanter illic exercuerim, res poſtulare videtur ne eandem materiam retractem. Heic tantum addam, poſſe Burchardum eximi a culpa, ſi vera ſunt quae narrantur in libro de geſtis Abbatum Gemblacenſium, nimirum auctorem Decreti Burchardici non eſſe Burchardum, ſed Olbertum Abbatem Gemblacenſem, *quo dictante & magiſtrante Burchardus magnum illud canonum volumen centoniſavit*. Teſtatur iſtud ipſum, ſed modeſtius, Sigebertus in Chronico ad annum MVIII. *Burchardus quoque fit Wormacenſium Epiſcopus: qui in ſcripturis ſtudioſus, magnum illud canonum volumen edidit, ſcripturarum ſententiis undique compilatis defloratum, collaborante ſibi in hoc magiſtro ſuo Olberto Abbate viro undecunque doctiſſimo*. Sed ipſe ſe clarius explicat in libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis; ubi de Olberto loquens, hinc eum laudat *maxime, quod Burchardus Epiſcopus Wormatienſis ejus magiſterio ad hoc eſt provectus, ut ita eccleſiaſticae utilitati intenderet, ut ejus ſtudio, ore, & manu illud magnum canonum volu-*

lumen ad communem omnium utilitatem ederet. Rem tamen aliter narrat Bartholomaeus Fiſen in Floribus Eccleſiae Leodienſis pag. 328. ex MSS. Gemblacenſibus & ſancti Jacobi Leodienſis, nimirum Burchardum, cum Lobii hoc tempore monachus Olbertique auditor eſſet, *tantam literarum cognitionem attigiſſe, ut incredibili Chriſtianæ reipublicæ bono deſcriptum in viginti libros decretorum volumen luci dederit*. Hujus operis Burchardici tria nos antiquiſſima exemplaria vidimus optimae notae.

XIX. Saepe laudari ſolet collectio Anſelmi Epiſcopi Lucenſis, qua uſi ſunt in primis Correctores Romani, & Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis. Verum iſte multum dubitare viſus eſt de ejus auctoritate; primum quia in vetuſtis codicibus, quos ipſe vidit, nullus titulus erat, neque nomen auctoris; deinde quia videbat nonnullorum illic Romanorum Pontificum decreta eſſe inſerta, qui vivo Anſelmo ad apicem epiſcopatus non pervenerunt. Alium ego nuper codicem, eumque optimum & antiquiſſimum, beneficio optimi doctiſſimique viri Domni Lu-

Lucae Dacherii nactus ſum ex bibliotheca monaſterii ſancti Germani Pariſienſis, in quo neque titulus ullus extat, neque nomen auctoris. Hic autem liber iis, quos vidit Antonius Auguſtinus ex eo praeſtat, quod nulla in iſto decreta Pontificum Romanorum contineantur, qui poſt annum MLXXXVI. apoſtolicam ſedem tenuerunt. In veteri tamen codice iſtius collectionis; cujus exemplum ex bibliotheca Barberina ad ſe miſſum idem Dacherius mecum communicavit, haec in titulo ſcripta ſunt, quae librum illum adjudicant Anſelmo Epiſcopo Lucenſi.

In Trinitatis nomine ſanctae & individuae. Incipit hinc feliciter iſtius libri ſeries, quem ſanctus ex Italia Anſelmus, quique Pontifex Lucanae fuit Eccleſiae, vir prudens ac catholicus, in Chriſti fide fervidus, carpſit ex toto canonum patrum ſanctorum corpore.

Sed aut fallit titulus; aut certe multum interpolatus eſt hic liber, ut recte adnotatum eſt ab Antonio Auguſtino. Nam illic continentur plurima Urbani II. & ſequentium Pontificum decreta, quorum aevo Anſelmus vive-

re

re deſierat. Quin etiam multa ſunt, quae hanc collectionem abjudicare videntur Anſelmo Epiſcopo Lucenſi. Primo auctoritas vetuſti ſcriptoris vitae ejuſdem Anſelmi, a Sebaſtiano Tengnagelio editus, qui lucubrationes magiſtri ac domini ſui recenſens, nullam collectionis iſtius mentionem facit, non omiſſurus, ut videtur, tam praeclarum opus ſi tum fama fuiſſet compoſitum ab Anſelmo fuiſſe. Deinde Sigebertus monachus Gemblacenſis, horum temporum ſcriptor, dum in Chronico & in libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis enumeraret libros ab Anſelmo compoſitos, ne verbum quidem ullum fecit de collectione iſta. Denique Trithemius, qui tot libros viderat, non vidit collectionem canonum ac decretorum Anſelmo Lucenſi Epiſcopo tributam, cum altum de ea ſilentium apud illum ſit. Non ſenſerat iſta monumenta Antonius Auguſtinus; Et tamen huc inclinare viſus eſt, ut collectionem illam non putaret eſſe Anſelmi; adeoque conjecturam fecit de Hildeberto Cenomanenſi, quem conſtat aliquid ſimile olim tentaſſe. Sed totam iſtam controverſiam

re.

relinquo definiendam doctiſſimo viro; quem ſupra nominavi, Lucae Dacherio, qui collectionem illam, cujuſcunque tandem ſit, daturus eſt in tomo duodecimo Spicilegii.

XX. Sequitur Ivo Carnotenſis Epiſcopus, vir magni in Eccleſia Dei nominis, cujus lucubrationes in omnium manibus verſantur. Extant duae canonum ac decretorum collectiones antiquae huic auctori tributae, quarum una DECRETUM IVONIS vulgo vocatur, altera PANNORMIA, utraque eandem habens praefationem. Quo factum eſt, ut viri docti putaverint Pannormiam non eſſe Ivonis opus, ſed Hugonis cujuſdam Catalanenſis, aut alterius incerti ſcriptoris, qui Decretum in compendium redegerit: fundum ſuae illius opinionis accipientes ex Vincentio Bellovacenſi, qui libro XXV. Speculi hiſtorialis cap. LXXXIV. teſtatur Hugonem illum ex eodem volumine abbreviato libellum portatilem compoſuiſſe, qui SUMMA DECRETORUM IVONIS appellatur. Sed opus illud diverſum fuiſſe a Pannormia vel haec res indicio eſt, quod *Summa Decretorum Ivonis* inſcriptum fuerit, cum Pan-

Digitized by Google

Pannormia in vetuſtiſſimo codice MS. ſancti Victoris Pariſienſis, in duobus etiam antiquis codicibus MSS. monaſterii ſancti Albini Andegavenſis, denique in omnibus editionibus Pannormia ſemper vocetur, nunquam Summa Decretorum. Praeterea vir iſtarum rerum peritiſſimus Antonius Auguſtinus ex eo collegit Pannormiam non eſſe epitomen decretorum Ivonis, quod pauca ſint, in quibus hae duae collectiones inter ſe conveniant. Ceterum aut valde me fallit amor ſuſcepti negotii, aut deprehendiſſe mihi videor Victorinum Pannormiae codicem multo antiquiorem eſſe Hugone Cathalanenſi, quiſquis tandem homo ille fuerit. Unde certo colligi poteſt Vincentium de quodam alio opere loqui, quo caremus abſque ullo bonarum literarum diſpendio.

XXI. Ego in ea ſum ſententia, ut omnino putem Ivonem primo ſcripſiſſe Pannormiam, & praefationem eodem tempore confeciſſe, quae poſtea magno decretorum volumini praefixa eſt. Nam cum videret haud dubie Pannormiam ſucceſſum habuiſſe proſperum, & commendari ob utilitatem ſuam, putavit

c ſiſten-

ſiſtendum heic non eſſe, adeoque majus opus aggrediendum. Sed prius quam de majori illo opere agamus, res poſtulare videtur ut ad Pannormiam redeamus, de nomine ipſo pauliſper acturi. Sunt qui putant non Pannormiam aut Panormiam vocari debere, ſed Pannomiam, adeo ut Antonius Poſſevinus in Apparatu eorum inſcitiam traducat, qui *Græcæ linguæ inſcientes Panormiam ſcribunt, cum Ivo Pannomiam ſcripſerit, hoc eſt, quod omnes complectitur leges.* Religioſior fuit Sebaſtianus Brant, qui primus hanc conjecturam fecit, primus omnium Pannormiam typis vulgavit. Hic enim cum ſententiam ſuam promeret de etymo iſtius vocabuli, duas diverſas interpretationes afferens, unam e Graeco ſermone, alteram e Latino, Pannormiam tamen & heic & in titulo operis vocavit, lectori arbitrium integrum relinquens amplectendi quam mallet etymologiam. *Appellavit autem,* inquit, *hunc ſuum librum Pannormiam, quaſi totius juſtitiæ ſive legis materiam continentem, (Pan enim totum, nomos vero lex, ſeu nomia juſtitia Græce dicitur) vel, ut alii volunt, Pannormiam*

a nor-

a norma, quæ & regula a quibuſdam dicitur, ſive fabrorum directorium. Quicquid ſit de nomine, Graecamne originem habeat an Latinam, an ex utraque conflatum ſit, parum refert. Illud certe conſtat Pannormiam vocari in manuſcriptis codicibus & libris editis; Sic enim habet utrobique initium operis: *Incipit prologus Pannormiæ Ivonis Carnotenſis Epiſcopi de multimoda diſtinctione ſcripturarum ſub una caſtorum eloquiorum facie contentarum. Exceptiones eccleſiaſticarum regularum &c.* Sic pariter in veteri codice ſuo legerat Joannes Trithemius, qui in libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis agens de Ivone ita loquitur: *Scripſit poſt Burkardum Wormacienſem Epiſcopum ex canonibus ſanctorum compendioſum decretum, quo ante Gratiani tempora utebantur Juriſtæ, quod prænotavit Panormiam lib. 10. Excerptiones eccleſ.* Eundem quoque titulum habuiſſe manuſcriptum exemplar Pannormiae, quod ſibi comparaverat Antonius Contius, hinc liquido conſtat, quod ſcribit illud fuiſſe ſimile codici, qui Decreta parva Yvonis inſcribitur in bibliotheca ſancti Victoris, id

 eſt

eſt illi, quem nos ſupra laudavimus.

XXII. Diviſa eſt Pannormia in partes octo, Decretum in decem & ſeptem. Utrique operi praefixa eſt, uti diximus, eadem praefatio; in cujus fine iſta utrobique leguntur: *Deinceps ſingularum partium totius voluminis intentionem breviter perſtringemus, ut hinc prudens lector advertat quid in unaquaque parte ſibi neceſſarium quaerere debeat*. Statim vero deſcribit auctor quid in unaquaque Pannormiae parte contineatur, multum diverſo ordine ab eo, qui ſervatus eſt in compoſitione Decreti. Ceterum praefatio illa uno tenore decurrit in codice Victorino, cum in editionibus ſecta perperam ſit in capita XLIII. in quibus continetur elenchus octo partium integri operis.

XXIII. Prima illius per typographos editio exiit Baſileae anno MCCCCXCIX. ſtudio & opera Sebaſtiani Brant: ſecunda Lovanii anno MDLVII. accurante Melchiore a Voſmediano. In utraque in calce libri conſequentibus numeris deſcripta ſunt decreta Innocentii ſecundi, quae doctorum virorum conjecturae locum fecerunt ex eo ſuſpicantium

Pan-

Pannormiam non eſſe Ivonis opus, cum Ivo multo ante rebus humanis exceſſerit quam Innocentius fieret Romanus Pontifex. Huic tamen doctorum virorum ſcrupulo faciemus ſatis ſi cum Antonio Auguſtino dicamus addita eſſe decreta illa Pannormiae, non eſſe partem ejus collectionis. Teſtatur praeterea idem Auguſtinus habuiſſe ſe veterem librum Pannormiae, in quo decreta Innocentii ſecundi non extabant, ſicuti non extant in optimo & antiquiſſimo Victorino, in quo caput, quod eſt cxxxvi. octavae partis in editionibus (*Leo Papa in ſynodo congregata &c.*) finem imponit Pannormiae. Poſtea vero nihil aliud reperitur ſcriptum in codice illo. Et haec de Pannormia dicta ſufficiant. Redeamus ad Decretum.

XXIV. Cum videret Ivo, uti ſupra dicebamus, Pannormiam favorabiliter acceptam, manibus ſtudioſorum verſari, majus opus aggredi ſtatuit, in quo & cauſſas tractaret abundantius, ac praeterea excurreret ultra praefixos Pannormiae terminos. Ergo incipiens rurſum a praefatione opus, quod in octo tantum partes primo diviſerat, nunc

in decem & ſeptem diſtribuit, mutato tamen ordine. Opus illud vulgo vocatur DECRETUM IVONIS, initio facto ab editione Joannis Molinaei viri doctiſſimi. In vetuſtiſſimo tamen codice MS. bibliothecae ſancti Victoris Pariſienſis nullus in fronte titulus extat, neque nomen auctoris, ſed in fine libri haec tantum ſcripta ſunt; *Explicit liber canonum.* Et mox in ſequenti folio alia manu multo recentiore: *Liber canonum ſuperſcriptus DECRETA IOVINIANI, quem compoſuit Yvo quondam Carnotenſis Epiſcopus, & continet decem & ſeptem partes principales.* Viderat hunc codicem Antonius Contius, qui in praefatione ſua in Decretum Gratiani loquens de duabus canonum ac decretorum collectionibus Ivoni tributis haec ait: *Duplex ejus volumen hoc titulo inſignitum reperi. Unum majus, & magnitudine ſua longe excedens Gratiani volumen, quod ex bibliotheca ſancti Victoris Pariſienſis nobis aliquando communicatum eſt. Huic operi inſcriptum titulum hunc invenimus: DECRETA IOVINIANI. Verum hanc inſcriptionem falſam puto, & ignorantia librariorum ad-*

adſcriptam, cum eadem illic ſit præfatio, quæ apud Ivonem in minori volumine Pannomiæ, & idem fere ordo, niſi quod illud volumen multo plures habet partes & titulos & canones, in ſeptemdecim quippe partes diviſum. Duas operis majoris editiones hactenus habemus, unam quae anno MDLXI. prodiit Lovanii, alteram quae Pariſiis ante hos viginti annos. Quae ſit inter illas differentia, utra alteri praeſtet, facilius intelligi, quam explanari poteſt. Illud tantum admoneri debere viſum eſt, ſynopſim rerum dicendarum, quae ſequi debuit poſt ultima verba praefationis, prout verba ipſa indicant & auctoritas codicis Victorini, ſuo loco poſitam eſſe in editione Lovanienſi, in Pariſienſi vero praefixam vitae Ivonis, quae antecedit praefationem.

XXV. Supereſt ut de Gratiani Decreto heic agamus, quod ea Antonio Auguſtino prima fuerit & maxima ſcribendorum dialogorum cauſſa & occaſio. Non ambigitur quin Gratianus operis illius auctor ſit, tametſi plerique veteres libri & antiquae editiones non praeferant in fronte nomen

 ejus.

ejus. Nam in pleriſque vetuſtis hujus collectionis exemplaribus, ut admonent Correctores Romani, haec tanquam inſcriptio rubris literis poſita eſt: *Concordia diſcordantium canonum*, quae extat etiam in duobus codicibus MSS. bibliothecae regiae, in uno ſancti Germani Pariſienſis, & in alio bibliothecae Colbertinae, tum etiam in antiquis editionibus. Quin & auctoritate Innocentii III. probari poteſt hunc jam tum fuiſſe titulum Decreti Gratiani. Etenim is in cap. *Innotuit* de elect. reſpiciens ad ea, de quibus Gratianus tractat in diſtinctione ſexta & quinquageſima, utrum filii Presbyterorum poſſint ad ſacros ordines promoveri, cum retuliſſet diverſas canonum ſententias, demum addit: *Quidam vero ad concordiam diſcordantia revocantes, repugnantiam canonum prædictorum quodam modo ſopire videbantur, dicentes &c.* In duobus tamen antiquis libris MSS. bibliothecae ſancti Victoris Pariſienſis titulus iſte non extat, neque nomen auctoris.

XXVI. Operae pretium eſt heic referre admonitionem eorum, qui primi poſt typographicam artem inventam

emi-

emiſerunt in lucem iſtud Gratiani opus. Volumen eſt magnae molis, tum rariſſimum, utpote cujus unicum exemplar hactenus viderim, quod mecum pro amicitia noſtra communicavit vir mihi ſaepe laudatus Lucas Dacherius monachus Benedictinus. Erunt haud dubie quos delectabit ſcire per quos primum, & quo tempore editus ſit hic liber, quibus auſpiciis, quibus exhibentibus ſumtus & operas, ut ſolebant in initiis typographiae omnia iſta adnotari. Sic ergo legitur in calce illius editionis.

Anno incarnationis dominicæ M. CCCC. LXXII. *Idibus Auguſtiis, Sanctiſſimo in Chriſto Patre ac Domino Domino Sixto Papa quarto Pontifice Maximo, Illuſtriſſimo, nobiliſſime domus Auſtrie, Friderico Romanorum Rege glorioſiſſimo, rerum dominis, Nobili necnon generoſo Adolpho de Naſſau archiepiſcopatum gerentem Maguntinenſem, in nobili urbe Moguncia, quæ, noſtros apud majores aurea dicta, quam divina etiam clementia dono gratuito præ ceteris terrarum nationibus arte impreſſoria dignata eſt illuſtrare, hoc præſens Gratiani Decretum, ſuis*

ſuis cum rubricis, non atramentali penna cannave, ſed arte quadam ingenioſa imprimendi, cunctipotente adſpiranti Deo, Petrus Schoiffer de Gernſerheym ſuis conſignando ſcutis feliciter conſummavit.

XXVII. Secunda, quam quidem viderim, editio Gratiani prodiit Venetiis ſeptennio poſt, accurante Petro Albignano Trecio; cujus extat in fronte praefatio ad cives Brixianos, & in fine epiſtola ad Bartholomaeum Puteum divae Agathae Brixianum Praepoſitum, cujus hortatu ipſe emendandum ſuſceperat Decretum Gratiani. In fine autem voluminis haec adnotata ſunt: *Impendio ac liberalitate Johannis Colonie Agrippinen. Johanniſque Manthen Gheretzen ex illuſtri ac populoſa Germania originem ducentium, divinus decretorum codex impreſſus Venetiis, accuratiſſimè iteratò emen-*

emendatus per egregium ac clariſſimum juris utriuſque conſultū Dominum Petrum Albignanū Trecium Venetiis Sixto IIII.Summo Pon. anno viij. Imperatore Federico. iij. Johanne Mocenico inclyto Venetorum Principe, iij. Nonas Januarias, Anno ſalutis dominicæ M.CCCC. LXXIX. *Laus Deo.*

XXVIII. Hactenus editiones non praeferebant in fronte nomen Gratiani, tamenetſi de re ſatis conſtaret. Prima, quod ſciam, editio Pariſienſis anni MDVIII. Gratiani nomen in titulo habet, hoc modo. *Decretum aureum divi Gratiani ꝙ cujus titulus talis eſt: Incipit concordantia diſcordantium canonum.* In fine autem libri haec leguntur. *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Tripartitum Decreti aurei opus, inſigne atque laudabile fideliter, ut lectio ipſa indicabit, elimatum, multis admodum aptis & utilibus adjunctis, finem accepit in alma Pariſienſi achademia expenſis & opera Johannis Petit & Thielmanni Kerver bibliopolarum Pariſienſium in vico divi Jacobi ſejunctis hoſpitiis commorantium & Johannis Cabiller mercatoris benemeriti Lugduni moram trahentis anno ſalutis milleſimo quingenteſimo octavo, die* VIII.

Fe-

Februarij . Sed redeamus nunc ad auctorem .

XXIX. Scripſit Gratianus iſtud opus aevo Eugenii III. Romani Pontificis ; ut in pervetuſto libro Vaticano ſcriptum eſſe teſtantur Correctores Romani , & praeterea adnotatum eſt ab auctore gloſſae 2. q. 6. c. 31. §. *Forma*. Permulta deſcripſit ex Ivone & Burchardo, uti jam obſervatum eſt a viris doctiſſimis , etiam errata eorum retinens in collectione ſua. Origo autem omnium ferme iſtorum erratorum fuit audacia Burchardi, qui locorum in collectione ſua relatorum & verba ſaepe mutavit , & ad non ſuos auctores propria temeritate tranſtulit , quemadmodum nuper pluribus oſtenſum eſt ad Reginonem . Superiore ſeculo Galli duo doctiſſimi , Antonius Demochares & Antonius Contius , tentaverunt cuncta apud Gratianum reducere in ordinem , felicibus interdum conatibus . Sed majoris diligentiae ac laboris opus erat, quam ut perfici a duobus poſſet . Itaque Romani Pontifices eam curam commiſerunt aliquot viris doctis a ſe delectis, quorum catalogum exhibet Antonius

nius Auguſtinus in fine prioris libri iſtorum dialogorum. Sane negari non poteſt quin multum debeamus Romanis Correctoribus, quorum opera & ſtudio factum eſt, ut quamplurima capita ſuis auctoribus reſtituta ſint, quos in Gratiani libro non agnoſcebant, facta nominis alieni. Quo unico facinore fatendum eſt maximam crucem ademptam eſſe hominibus iſtarum rerum ſtudioſis. Unum in Correctoribus illis reprehenſione dignum putaverim, quod Gratianum purum putum, id eſt, cum naevis ac erroribus ſuis, quo modo citari perſaepe ſolet, exhibere noluerint, ſed pleraque in textu & in capitulorum inſcriptione mutaverint, quae eodem cum fructu legentium potuiſſent adnotari in margine, ut alibi frequenter factum ab illis eſt. Sunt etiam nonnulla ab his interpolata apud Gratianum, quae vere quidem ſunt auctorum unde primo ſumpta ſunt, ſed quae tamen non extant in locis unde ea Gratianus accepit, ut alibi dictum a nobis eſt.

XXX. Eodem tempore vir celeberrimus & eruditiſſimus Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis, ut oſten-

oſtenderet quantum adjumentum adferre ipſe poſſet huic operi, dialogos ſcripſit de emendatione Gratiani, refertos multa ac varia doctrina, denique dignos tanto viro. Cum vero jam ferme perventum eſſet ad finem operis, allata ad illum Tarraconem eſt editio Gratiani emendata per Correctores Romanos. Hinc vocatus ad novas curas Additiones compoſuit, quae in fine ſingulorum dialogorum extant, Correctores illos interdum admonens peccaſſe. Opus illud editum non eſt quamdiu auctor ſuperſtes fuit, ſed anno tantum ſequente poſt mortem ejus. Quis porro eam editionem procuraverit, quis auctor praefationis ſit, facile non eſt pronuntiare. Huc tamen valde inclinat animus, ut donec major lux affulgeat, exiſtimem virum doctiſſimum Andream Schottum, qui tum Tarracone erat, quique mortuum publica oratione laudavit, quam addemus in calce iſtius voluminis, operam in hoc ſuam impendiſſe. Nolim tamen ut ideo Additiones putentur eſſe Andreae Scotti: Sunt enim Antonii Auguſtini, ut diximus.

XXXI. Duas iſtorum dialogorum editio-

tiones habebamus, unam Tarracone cuſam, alteram Lutetiae, utramque non ſatis accurate tractatam. Neque enim vario characterum genere, ut neceſſe erat in opere critico, cuſa iſta fuerant. Et tamen ambae editiones erant rariſſimae, ut evenire ſolet bonis libris. Hinc factum eſt, ut Franciſcus Muguetus Pariſienſis typographus de recudendis dialogis iſtis cogitaverit in communem omnium eruditorum utilitatem. Quod ne inconſulte ac temere facere videretur, rogavit me uti editioni illi imminerem, praefationem porro adderem & Notas aliquot pro more inſtitutoque meo. Non potui operam meam negare homini, qui publicam utilitatem ſtudiorum noſtrorum ſpectaret.

XXXII. Itaque laborioſum viri doctiſſimi opus diligentiſſime, quantum mihi licuit per malam valetudinem oculorum meorum, legi, recenſui, emendavi, quid Romano, ut vocant, charactere, quid Italico edendum eſſet adnotavi, ut ea quoque parte taedii levarem ingenia lectorum. Praeterea Notas addidi ad Antonium Auguſtinum, praecipue vero ad Gratianum. Quin-

que

que omnino manuſcripta Gratiani exemplaria habui, unum, quod eſt omnium vetuſtiſſimum & optimum, ex bibliotheca ſancti Germani Pariſienſis, quod ideo Sangermanenſe ſoleo vocare. Sequitur codex regius, & ipſe vetus & optimus, ſed antiquitate inferior Sangermanenſi. Tertium habui ex bibliotheca ſancti Victoris Pariſienſis, quem Victorinum antiquum, veterem• antiquiorem voco. Quartum nobis ſuppeditavit bibliotheca illuſtriſſimi viri Joannis Baptiſtae Colberti. Quintum denique, qui eſt omnium noviſſimus, accepimus ex eadem bibliotheca ſancti Victoris, quem recentiorem Victorinum propterea dicimus.

XXXIII. Horum codicum ac duarum praeterea antiquarum editionum, de quibus ſupra diximus, auctoritas a nobis ſaepe laudatur in Notis noſtris; quarum praecipuus ſcopus eſt indicare variantes lectiones ex codicibus manuſcriptis & editis, ut ea ratione ſequeremur methodum, quam Antonius Auguſtinus ſervavit in hoc libro. Tu, lector erudite, ſi quid illic repereris bene obſervatum, vere dictum, eo utere

ad

ad majorem Dei gloriam & ſanctae Ecclesiae utilitatem, tuumque profectum. Unum te exoraverim, ne putes heic quicquam a me dictum ſcriptumque eſſe malo animo, aut libidine detrahendi. Obſecundavi ingenio meo, id eſt, fidem & veritatem ſemper & ubique ſecutus ſum. Itaque ſi quid mihi contra mentem intentionemque meam exciderit alienum a veritate, exiſtima erraſſe me, ſed erraſſe bono animo, ut Salvianus ait, non vero ut fucum tibi tuiſque ſimilibus facerem. Haec apud te vere ac libere, ut ſoleo. Vale.

[illegible] Coogl

PRAEFATIO

PRIMI EDITORIS.

CUM Maximi Pontifices hac noſtra aetate de Gratiani emendatione tantum laborarint, ut illius erratis corrigendis non quoſcumque viros, ſed eruditione atque auctoritate valde praeſtantes, praeficiendos eſſe judicarint, ſelectis aliis, quorum opera adjuti, quod erat in animo perficerent: ſane dubium eſſe nemini poteſt rem magni eſſe momenti, Chriſtianaeque reipublicae univerſae plurimum intereſſe. Ac quidem vero quamvis tot ſummorum hominum & Eccleſiae principum auctoritas, etiam ſine alia cauſſa, multum apud omnes valere debeat, tamen ſi res diligenter conſideretur, licet eadem indigeremus, ratione item conſtat majus hoc quiddam eſſe quam

 vul-

vulgo homines opinantur ; qui totum hoc ſtudiorum genus pro nihilo habentes , juriſque contextum contemnentes , ſe totos ad interpretes conferunt . Quibus ego , ut eos magni faciant , & tanquam duces ac magiſtros habeant , cum conceſſero , illud tamen conſtare affirmabo , juris pontificii tantam eſſe dignitatem , ut non ſolum ipſarum rerum , ſed & verborum , immo & literarum ac interpunctionum ſit maxima ratio omnino habenda . Si enim homines ſplendidi cum aedificia extruenda ſuſcipiunt , non neceſſitatem aut utilitatem ſolum , ſed pulchritudinem potius ante oculos ſibi proponunt , neque tantum atria , porticus , & conclavia , ſed etiam partes ſingulas , ut columnas , lapides , eorumque coagmentationem , & res alias minutas conſiderant , dantque operam ut ſingula omnia lepore quodam ita inter ſe conſentiant , ut nuſquam niſi venuſtum & apte connexum quidquam reperiatur , multo magis in juris pontificii contextu , quo non voluptas parva , aut aliqua commoditas exigua quaeritur , ſed ipſa reſpublica Chriſtiana regitur , moreſque hominum conformantur , ac effraenatae cupiditates coërcentur , illud curandum eſt , ut partes

omnes

omnes aptae & integrae ſint, nullumque verbum ſuſpicioſum appareat. Quamobrem cum Gratiani collectio, qua magna pars juris pontificii veteris continetur, mendorum cauſſa, quibus temporum illorum vitio abundat, multorum ſibilis exploderetur, ſumma rei amplitudo jure ſuo poſtulare videbatur, ut Maximi Pontifices de illius emendatione cogitarent, & viris exquiſitis ingeniis omnibuſque naturæ & doctrinæ praeſidiis inſtructis totum negotium committerent. Cumque extra Urbem non deeſſent qui hanc provinciam poſſent juvare, quod in hoc ſtudiorum genere ſatis verſati invenirentur, unus tantum, quod ſciam, vir pro dignitate nunquam ſatis laudatus, totius Chriſtianae reipublicae lumen clariſſimum, deque ea optime meritus, Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis, qui ſuperiori anno nobis ereptus fuit, hunc auctorem ſuſcepit ſcriptis ſuis illuſtrandum. Quid effecerit, ex his duobus libris dialogorum more contextis, quos ante Romanam editionem conſcripſit, & ea perlecta cenſuit edendos, licet judicari. Eſt namque Gratiani contextus ager quidam incultus, tot herbis aſperis & agreſtibus veſtitus,

ut licet viri ſelecti tanquam diligentes agricolae multam culturam adhibuerint, & aratro illum ſaepe perſtrinxerint, aliquot tamen, ſi non herbae, fortaſſe radicum fibrae, quae radicitus evelli non potuerunt, adhuc reſtare videantur. Quare dabunt ipſi veniam ſi fructus laborum tanti viri, cujus memoria recens in benedictione eſt eritque in perpetuum, communi utilitati percipiendos proponimus; in quibus omnia ferè Gratiani erratorum genera notantur, multa emendatione illuſtratur, ac denique totus ita examinatur, ut non ſolum rerum ipſarum, verum etiam verborum pondera expendantur.

ANTO-

Digitized by Google

ANTONII AUGUSTINI

DIALOGORUM LIBRI DUO

DE EMENDATIONE GRATIANI

ANTONII AUGUSTINI ARCHIEPISCOPI TARRACONENSIS DE EMENDATIONE GRATIANI

Dialogorum libri duo.

LIBER PRIOR.

DE TITULO LIBRI GRATIANI, & de mendis.

Dialogus primus.

In hoc libro A. Ant. Auguſtinum Archiepiſcopum, B. Petrum Galeſium, C. Vincentium Auguſtinum Vincentii F. ſignificat.

C. Nisi tibi moleſtum eſt, vehementer cupio a te diſcere quid ſit, quod Romae de Gratiani emendatione tanta cura per tot annos agatur, ut neceſſe fuerit a tribus Pontificibus, ut audio, multos ampliſſimos viros

ex Purpuratis ſuis, & alios doctiſſimos homines hac una in re aſſidue verſari. A. Mihi quidem nihil moleſtiae adferes cum a me aliquid poſtulaveris, quod tibi fore gratum exiſtimem, ea praeſertim de re, quae ſtudiis tuis ſit opportuna. Cave enim putes illius libri lectione, quem Gratiani Decretum falsò vocant, ſi recte ſcriptum legatur, & ex ſuis fontibus ſingula capita deducta ſint, quod potiſſimum in emendatione eſt, quidquam juris pontificii ſtudioſis utilius eſſe. Qua de re aliquid fortaſſe dicere poſſum. Quid autem Romae actum ſit, aut agatur, diligentius haec poterit nobis B. narrare. C. Didici ego quidem ab eodem multa, quae curioſius petebam, quibus Pontificibus, quot viri peritiſſimi, & quoties colligerentur, qui ex eis excellerent, vel inveniendis, vel diſcutiendis ſingulis quibuſque, quo etiam pacto quaedam privatis ſtudiis paucorum agerentur, quaedam omnium collatione emendarentur, quot etiam libros veteres habuerint, ex quibus ad veterem ſcripturam, quae, ut fieri ſolet, certior eſt, Gratiani librum perducerent. Hos libros eſſe aut ipſius Gratiani nomine conſcriptos, aut eorum, ex quibus Gratianus illa ſumpſiſſet, tum ex aliorum ſimili collectione, ut Burchardi, Ivonis, Anſelmi, & aliorum id genus, tum ex ipſis, ut modo dicebas, fontibus Conciliorum, ut arbitror, libris, & Pontificum Romanorum epiſtolis, & ſanctorum Virorum ſcriptis, & ex jure civili. Haec, inquam, & alia non pauca B. noſter.

noſter. Sed a te dicebat eſſe quaerendum, quid in ipſo volumine tantopere deſiderarentur. Sed quid eſt, quod dixiſti falsò hunc librum Gratiani Decretum dici? An non ita dicitur, ut Burchardi, & Ivonis Decretum? aut librarii nos ſuis titulis decipiunt, aut ipſi ſcriptores ſic ſcribi voluerunt, a quorum ſcriptura hanc etiam emanaſſe veriſimile eſt? B. Antequam C. noſtro reſpondeas, ego dicam, quod ab illis ſelectis viris accepi, in nullo fere veteri libro Gratiani eam inſcriptionem exſtare, ſed hanc: *Concordia diſcordantium canonum*. Sic etiam in melioribus editionibus Antonii Democharis, & Antonii Contii vox illa *Decretum*, utpote inepta, in multitudinis vocem mutata eſt, quod in librorum inſcriptionibus aptius eſſe vel Cicero teſtis eſt; quippe qui noluit de officio, aut de fine ſcribere, ſed de finibus, & de officiis. Itaque *Decretorum collectanea* Demochares, *Decretorum canonicorum collectanea* Contius inſcripſerunt. Decretorum vero collectionem eſſe hanc nemo negaverit, non unius decreti explanationem. Sic etiam dicimus Decretorum Doctorem, non Decreti, juris pontificii conſultum. C. Non equidem nego decreta Pontificum aptius dici, ut Magiſtratuum decreta in jure civili; unde etiam Decretalium epiſtolarum appellatio manavit, cum decerni aliquid in ſingulis epiſtolis videamus. Sed putabam Gratianum eam vocem a Burchardo, & Ivone accepiſſe. B. Ne hoc quidem in veteribus libris affirmant inveniri. A. Recte tu

de Gratiani, & Burchardi inſcriptione. Neque enim in veteribus libris ea vox *Decretum* eſt. Gratiani quidem poſſum vobis multos oſtendere, ſed & Burchardi, & Ivonis aliquot ſine hac inſcriptione. Et ut video, Ivoni Carnotenſi magis placuit *Excerptiones* appellare. Sic enim ſcribendum eſt, non *Exceptiones*. Ejus verba tam in Panormia, & in Decretorum grandiori volumine, quàm, quod caput eſt, in epiſtolarum libro haec ſunt: *Excerptiones eccleſiaſticarum regularum partim ex epiſtolis Romanorum Pontificum, partim ex geſtis Conciliorum catholicorum Epiſcoporum, &c. in unum corpus adunare curavi*. Panormiae titulus in veteri libro hic eſt: *Incipit liber ſacrorum canonum*. In eodem libro nulla eſt praefatio, nullumque ſcriptoris nomen. Hildeberti quoque Cenomanenſis Epiſcopi, & poſtea Turonenſis, qui Nannetenſi Concilio non edito praefuit ab Honorio minore confirmato, qui fuit Calliſti minoris ſucceſſor, epiſtola quadrageſima nona edita eſt, cujus initium, *Plerumque fit*. In ea epiſtola haec verba leguntur: *Exceptiones Decretorum* (vel potius *Excerptiones*) *quas in unum volumen ordinare diſpoſuimus, ad ſuum finem nondum perductæ ſunt*. Mendoſe autem hujus Hildeberti epiſtolis adſcripta ſunt illa ipſa Ivonis verba: *Excerptiones eccleſiaſticarum regularum &c.* Burchardi vero libri veteres carent inſcriptione. Sed in edito non Decretum, ſed Decretorum libri xx. appellantur, Collectiones Burchardi Vormacienſis

ſis appellat Ivo in quadam epiſtola. Anſelmi Lucenſis voluminis inſcriptionem ſine nomine ejuſdem in tribus libris legi. Unius eorum haec eſt: *Incipit authentica & compendioſa collectio regularum, & ſententiarum ſanctorum patrum, & auctorabilium Conciliorum.* Sed ut ad Gratianum redeamus, in ejus libris veteribus illa inſcriptio eſt, quam audiſti: *Concordia diſcordantium canonum.* Similem legi Romae in veteri libro Creſconii: *Concordia canonum, & ipſi canones.* C. Quid eſt, quod his verbis ſignificare voluerunt? An putandum eſt canones Conciliorum ita eſſe inter ſe contrarios, ut egeant concordia? A. Quantum ego potui ex Creſconii libro elicere, concordiam vocat collectionem ſimilium ſententiarum, ut qui ſcripturae ſacrae verba collegerunt, Concordantias Bibliae appellarunt, quibus verbis, quod pace veſtra dicere liceat, nihil excogitari poteſt ineptius. C. Gratianus igitur ſic Concordiam dicit, quaſi collectionem ſimilium canonum. Cur vero addit vocem *diſcordantium*, quae ſola refugit hanc interpretationem? A. Vere tu quidem ais. Nam ſi inſcripſiſſet Concordiam canonum, ut Creſconius fecit, aut Concordiam concordantium & diſcordantium canonum, hanc reciperet interpretationem. Nunc vero ſignificare videtur concordiam inter diſcordes verſari. Sed & ſi quis librum ipſum Gratiani conſideret, ſaepe videbit uti diſtinctionibus, non ſolum in prima ejus voluminis parte, ſed etiam in po- *Ivo epiſt. 74. vel 32. ad Will. Abbatem.*

 ſtre-

ſtrema de poenitentia, & conſecratione. In ipſis quoque quaeſtionibus ſingularum cauſſarum apertius utrinque adfert contraria decreta & canones, quae aliis diſtinctionibus allatis in concordiam reducit. Canonum autem appellatione non ſolum Conciliorum, ut exiſtimas, regulas atque ſententias, ſed etiam aliorum librorum, quibus jus pontificium conſtat, intelligere eum facile apparet ex ejus verbis. *Eccleſiaſtica*, inquit, *conſtitutio canonis nomine cenſetur. Canon Graece, Latine regula nuncupatur. Regula dicta eſt, quae* * *recte ducit; &c.* quae ex Iſidoro lib. VI. etymologiarum ſumpta ſunt. Mox ait: *Porro canonum alii ſunt decreta Pontificum, alii ſtatuta Conciliorum.* Sic ante Gratianum Corpus canonum, vel Codex canonum dicebatur is liber, qui Conciliorum, & Pontificum Romanorum regulas continebat. Ejus libri mentionem facit Burchardus enumerans libros, ex quibus ejus collectio conſtat. Sed antiquiora ſunt teſtimonia Nicolai primi, & Leonis IV. apud Gratianum. Sic Ivo *Excerptiones eccleſiaſticarum regularum*, & Anſelmus *Authentica collectio regularum, ſive canonum*, collectiones ſuas appellant; ut etiam vetus meus Panormiae codex *Liber ſacrorum canonum* dicitur. Idem dicendum eſt de Graecis collectionibus, quas Nomocanones vocant, nomine ex legibus & regulis effecto. Item de Apoſtolorum regulis a Clemente primo editis, & de aliis ſanctorum virorum Dionyſii, & Petri Alexandriae Epiſcoporum, & Gre-

Diſtin. 3. in prin. &c. & 2.

* eo quod

Diſt. 19. c. 1. & diſt. 20. c. 1.

Digitized by Google

& Gregorii Neocaeſarienſis, Athanaſii Alexandrini, Baſilii Caeſarienſis, & Gregorii Nyſſeni, & alterius Gregorii Theologi, & aliorum, de quibus capite ſecundo ſextae Synodi repetitae in Trullo. Neque enim recte apud Gratianum, & alios eorum opuſcula dicuntur confirmari, ſed canones in Graeco archetypo. C. Habeo iſta. Ex quibus facile intelligo, jus quoque canonicum, quod tu jus pontificium appellare ſoles, hinc originem duxiſſe. At vero Canon Miſſae, & Canonici ſeculares ac regulares cur dicti ſunt? A. Diximus canonem regulam ſignificare. Miſſae igitur regula, vel formula vetus eſt ille ipſe Miſſae Canon. Canonicos vero regulares qui dicunt, eandem rem bis dicunt; ut cum Abba pater vocatur, vel Thomas Didymus, ſive Geminus, atque alia ſimili ratione. Sed fingamus duas eſſe regulas, alteram laxiorem Canonicis ſecularibus ſcriptam, alteram duriorem regularibus ſolis conditam; Utroſque ſub canone eſſe dicemus, & Canonicos, ſed hos durioribus cancellis circumſcriptos. C. Haec placent. Sed quid aliud eſt in Gratiani libro mutandum praeter titulum libri ſive inſcriptionem? A. Ita multa ſunt, ut non facile omnia uno die explicari poſſint. Sed genera tibi errorum quorundam propo- nam, ut poſtea de quibus magis placebit agamus. Saepe erratum eſſe video in nominibus hominum, urbium, provinciarum, conciliorum, & aliarum rerum, quae poſtea exemplis apertiora fient. Saepe falſae ſunt

Diſt. 16. c. 7, quoniam.

A 4 in-

inſcriptiones, & quae Conciliorum ſunt, Pontificum maximorum eſſe dicuntur: & quae ſunt unius Epiſcopi inferioris, Romano Pontifici, aut Concilio generali, vel provinciali tribuuntur. Ex hoc genere ſunt illa, quae ex Concilio Martini Papae, aut Hadriani Papae ſumpta eſſe feruntur, quae vel Martino Bracarenſi & Graecis Conciliis, vel Engelramo Epiſcopo, vel Hadriano ad Engelramum inſcribi debuerunt. Multa Gregorii, Ambroſii, Auguſtini, vel Hieronymi verba eſſe dicuntur, quae aut nuſquam exſtant, aut aliena ſunt. Illa quoque ipſa, quae inſcriptiones habent veras, non recte referuntur. Saepe enim contrarias ſententias referri ſcimus, ſaepe valde praeciſas. Jam vero quae ex Graecis fontibus manant, ex variis interpretationibus afferuntur, quaſi ſint aliorum ſcriptorum; ac ſaepe aliud Graece quam Latine ſignificant. C. Tu vero me in ſilvam quandam errorum inducis, cujus nullum exitum video. Sed malo, ut de primis quibuſque a te dictis agas, ut praeciſis his ramis interiora illuſtriora fiant. A. Quid autem B. noſtro placet? B. Ego vero haec ipſa, quae proponis exſpecto; ſed non is ſum, qui operae pretium eſſe exiſtimem tam multa de ſolo Gratiano dici. Hic enim, ut noſti, & ut facile omnes concedunt, compilator inſignis, nihil fere habet valde utile, quod proprium dicere poſſis; ſed corniculae illi ſimilis, ut eſt in fabulis, riſum ſcientibus, admirationem ignorantibus movet. Si verba conſideres, nihil illo tri-

tricius; ſi artem requiras & ordinem docendi, fruſtra laborabis. Ita multa refert alieno loco ponenda, ita pro certis incerta conſtituit, ut malis illa eadem in ipſis libris non ſolum Conciliorum, ſed etiam Burchardi, & Ivonis, & aliorum Collectorum requirere. Itaque dum tu quid apud Gratianum mutandum ſit dices, in veteri me confirmabis opinione, qui fruſtra hunc ſcriptorem mendis purgari putem. Te vero potius hortari, & ſi pateris, monere non deſinam, ut in eam tantum rem incumbas, ut meliorem harum regularum ſive decretorum collectionem edas.

A. Ludis tu quidem, ut ſoles, perurbane, & mihi videris pro tua praeclara dicendi facultate magnas res contemnere & pro nihilo ducere, minores vero in caelum tollere, atque augere dicendo. Nam ut dem tibi nihil fere, aut pauca de ſuo Gratianum attuliſſe, quod falſum eſt, adfert enim multa, quae in aliis collectionibus non invenies, qualia ſunt quae poſt Burchardum, & Ivonem ſunt nata: item multarum difficultatum ſolutiones. Sed quamvis nulla attulerit, feliciorem tamen ceteris collectoribus fuiſſe negare non poteris, quos in tenebris diu fuiſſe novimus, dum hic in omnium manibus verſatur; multorum interpretum illuſtratur lucubrationibus, refertur denique in judiciis omnibus, atque a Theologis non minus quam a juris utriuſque peritis in pretio habetur. Quod ſi in illo verborum elegantiam deſideras, temporis eſt, non hominis culpa. Tritis utitur verbis, ut om-

omnibus prodeſſe poſſit. Artem & ordinem docendi flagitas: Quaſi vero meliore ceteri ſint uſi. Quod vero poſtremo hortaris, ut collectionem aliquam edam potius, quam hanc ita perturbatam & imperfectam ornem, facis tu quidem ludos, ut dixi. Sed hac de re poſterius cogitabimus. Nunc quando utrique veſtrum non diſplicet ut de Gratiani erratis agamus, in craſtinum diem diſſero quod ſum pollicitus. Alia enim urgent his potiora.

ADDITIONES.

HIs ſcriptis, editum vidi Romae Gratiani volumen hac inſcriptione: *Decretum Gratiani emendatum, Gregorii XIII. Pont. Max. juſſu editum*. Et initio diſtinctionis primae: *Concordia diſcordantium canonum*. Et in admonitione ad lectorem ita ſcribitur: *In pleriſque vetuſtis hujus collectionis exemplaribus hæc tanquam inſcripto rubris literis poſita eſt;* Concordia diſcordantium canonum, *addita in quibuſdam dictione* Incipit; *ſine ulla Gratiani mention Verum in Vaticano illo vetuſtiſſimo, cui voluminis ipſius initio recentiori ſcriptura paleas eſſe præpoſitas dictum eſt, ante ipſas paleas eſt hic titulus*: Decretum Gratiani monachi ſancti Felicis Bononienſis, ordinis ſancti Benedicti, compilatum in dicto monaſterio anno Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo primo, tempore Eugenii Papæ tertii. *In aliis vero duobus codicibus, in extremo eſt*: Explicit decretum compilatum a Gratiano monacho monaſterii ſancti Felicis de Bononia. In eadem admonitione hæc etiam verba leguntur: *Noviſſimus iſtorum omnium, præter auctorem Panormiæ, nam is recentior fortaſſe eſt, Gratianus monachus Benedictinus non tantum decretis colligendis, quod ſuperiores fecerant, operam dedit, ſed Ivonis fortaſſe præfatione ex-*

cita-

citatus, eo potiſſimum incubuit, ut certis quaeſtionibus propoſitis, quod in utramque partem ex canonibus, qui inter ſe nonnunquam pugnare videbantur dici poſſet, ipſe & afferret & explicaret, omninoque eorum varietatem, quae ſpeciem diſſenſionis habebat, ad concordiam revocaret. Haec in Romano.

In editione Gregoriana cap. 7. *Quoniam.* diſt. 16. multa mutata ſunt & Notis ornata. Et quamvis dicatur *Et opuſcula Theophili &c.* tamen in Notis Ivonis verba relata ſunt: *Confirmamus ſanctorum patrum canones & ſynodos &c.* & Graeca verba canonis referuntur, & Latina interpretis, quibus apparet non opuſcula, ſed canones appellari. Quod etiam verba a Gratiano relata indicant: *Confirmamus & ceteros ſanctorum canones & ſynodos.* Ivo par. 4. cap. 106. & 134. decr. & lib. 2. tit. 11. c. 29. pan.

DE GRATIANI ERRATIS IN propriis nominibus.

Dialogus ſecundus.

B. ET tempus & locus aptus eſt, ut te promiſſi tui admoneamus. Quid enim hac hortorum amoenitate jucundius? Avidas autem aures adferimus ego, & C. noſter. A. Video nihil diutius vobis poſſe deberi. Sed libris aliquot nobis opus eſt, & in primis Gratiano editionis ejus, quae habeat duorum Antoniorum notas. C. Eum librum mecum attuli, quod eum potiſſimum a te laudari ſciebam, & ut viderem quid tu de ſingulis erratis eſſes dicturus, & ut melius id memoriae mandarem. A. Laudo providentiam tuam. Ego quoque in adverſariis quibuſdam, quae attuli, ſcripſeram ordine literarum aliquot

Gra-

Gratiani errata, quae facilius referam. Vos etiam alia ſuggeretis. Et quoniam heri diximus in nominibus propriis ſaepe fuiſſe librarios lapſos, ab eiſdem initium ſumamus. Principio duo ex ſacris libris loca corrigenda ſunt, cum pro Ochozia Rege *a* Achab editus eſt, & pro Achan, ſive Achar, Achor. *b* Verba Gratiani ſunt: *c Sed objicitur illud Ambroſii*, (verba quaerantur) Ad preces Heliae, ignis deſcendit de coelo, ut Prophetae vindicaretur injuria. *Quod tunc intelligitur factum quando Achab Rex Iſraël, &c. miſit duos quinquagenarios*. Noſtis reliqua. [1] Alter locus ita ſcriptus eſt: *Cum enim Achor de anathemate furtim ſurripuiſſet, &c. Ita cecidit ſors ſuper Achor*. *d* Bis *Achor* pro *Achan* ſcriptum legimus. B. Ego Gratianum erraſſe arbitror, non librarios. A. Si Gratiani erratum eſt, memoriae erratum eſt, qualia multa & apud Ciceronem, & apud alios ſcriptores ſaepe adgnita ſunt. Si librariorum peccatum eſt, cur Gratianus notatur? [2] Tertius locus eſt: In inſcriptione quadam pro Carthaginenſi concilio Agathenſe primum ſcribitur. *e* Eſt autem caput XI. Concilii Carthaginenſis primi. [3] Alibi Alexandrinus Epiſcopus Leander Hiſpalenſis dicitur: *f* atque idem Leonardus Epiſcopus alio in loco. *g* Prior locus eſt diſtin. XXXVIII. ubi poſt verba beati Auguſtini additur: *Idem ad Alexandrinum Epiſcopum. Indignum vehementer exiſtimo ut verba cœleſtis oraculi reſtringam ſub regulis Donati*. Haec non Auguſtini verba

a 4. *Reg*. 1. *b*.
b 26. *q*. 2. *in prin*.
c 23. *q*. 4. *c*. 29. *ſi illic. p. Sed objicitur*.
d *Ioſu*. 7. *b*.
e 15. *q*. 7. *c*. 3. *ſi quis*.
f *Diſ*. 38. *c*. 13. *indignum*.
g *De conſec. diſ*. 4. *c*. 80. *de trina*.

ba ſunt, ſed Gregorii in praefatione Moralium in Job capite ultimo: qui liber ad Leandrum Epiſcopum inſcriptus eſt. Hoc non fugit Joannem Andreæ F. Sunt qui putent additum eſſe hoc caput a Gratiani diſcipulo Palea, ut id quod proximum eſt, cujus inſcriptio non vocem *Idem* habere debet, ſed hanc, *Auguſtinus*. + Alter locus eſt ex epiſtola quadam Gregorii ad eundem Leandrum Epiſcopum de trina merſione baptiſmatis, quae exſtat, ut notat Demochares, lib. 1. epiſt. quadrageſima prima regiſtri. Ejuſdem mentionem invenies in Concilio Toletano quarto cap. v. & in concilio Vormacienſi item cap. v. & apud Ivonem, & Anſelmum Lucenſem, & alios Collectores. ſ C. Quis hic Leander fuit? A. Tres fratres germanos inſignes pietate & eruditione viros habuit Hiſpania Reccaredo Rege, Leandrum, Iſidorum, & Fulgentium. Duo illi Hiſpalenſes Epiſcopi fuerunt, hic tertius Aſtigitanus, Leandro acceptam ferimus Gothorum Arianorum in catholicam fidem converſionem. Cum hoc Gregorius amicitiam inivit Conſtantinopoli. Venerat enim illuc alter Pelagii Pontificis, alter Regis ſui legatus ad Conſtantinopolitanum Imperatorem. B. Hic idem Alexander ſemel vocatur ab Anſelmo Lucenſi iterum Leander. Fieri poteſt ut idem nomen ſit, ut Joſue, Jeſus, & Jaſon. Scander Berg., pro Alexandro magno, avorum memoria inſignis vir peritia rei militaris dictus eſt. A. Quid? Tu Leandrum Muſaei

Joan. And. in c. Ad audientiam. *in fine de reſcript. d. c.* 80.

Ivo lib. 1. *tit.* 2. *c.* 53. *panorm. & par.* 1. *c.* 130. *decr. Anſel. lib.* 9. *c.* 17. *&* 61. *Caſ. lib.* 12. *cap.* 43. *Tarraſ. lib.* 4. *c.* 10.

ſaei putas eundem eſſe cum Alexandro Macedone? B. Non ego eundem virum eſſe dico, ſed idem nomen, quamvis in etymo utriuſque haereo. A. Sequitur Anaſtaſius ſaepius ex Athanaſio mutatus. Dum enim narrat Gratianus Athanaſii pueri ſimulati Epiſcopi factum, qui catechumenos aqua ſalutari tingebat tempore Alexandri Epiſcopi Alexandrini, eum Anaſtaſium vocat. Sed ex Rufini hiſtoria lib. x. cap. XIV. mutari nomen debet. [6] Idem erratum in duabus inſcriptionibus eſt. Altera haec eſt: *Felix Papa Anaſtaſio & omnibus orientalibus Epiſcopis*. Scribe: *Felix Papa ſecundus Athanaſio & omnibus &c.* ex Conciliis. [7] In altera eſt: *Anaſtaſius Patriarcha Papae Felici*. Scribe: *Athanaſius Patriarcha Alexandrinus Felici Papae ſecundo.* Referunt horum capitum verba Burchardus, *h* Ivo, *i* & Anſelmus. *k* [8] Alterius Athanaſii nomen invenio in Anaſtaſium eſſe mutatum: Etenim in Concilio Chalcedon. actione XIV. de quodam Athanaſio Epiſcopo Parrhenorum † agitur, qui cum a Patriarcha ſuo deponeretur, eum ſibi inimicum eſſe conqueſtus eſt, iterumque audiri jubetur; idemque Nicolaus refert in epiſtola ad Michaëlem Imp. cujus initium eſt: *Propoſueramus*. At Gratianus hunc Anaſtaſium appellat. *l* [9] B. Eadem ratione Athanaſii libris aliquot Anaſtaſii Antiocheni, ut exiſtimo, libri mixti ſunt; ut cum plebeii in patricias familias inſerebantur. A. Illud aequo animo ferendum eſt, quod pro Aſello Anſelmus ſcriptus eſt

---

5. qu. 1. c. 18. Spiritus. p. ecce.

5. qu. 2. c. ultimo.

9. qu. 3. c. 11. Fuit.

h *Burc. lib. 1. c. 201.*
i *Ivo par. 5. c. 25. & 335. decr.*
k *Anſ. lib. 2. c. 50. & 51.*
† Paraenorum.

l *3. q. 5. c. 14. nulli. p. 1. &c. 15. quod ſuſpecti.*

eſt in inſcriptione cujuſdam capitis *m* his verbis : *Item ex Concilio Milevitano, cui interfuit Auguſtinus & Anſelmus Romanæ Eccleſiæ Legatus, contra Pelagianos*. In Concilio Carthagin. VI. & VII. mentio fit trium Legatorum Romanae Eccleſiae, Fauſtini Epiſcopi, & Philippi & Aſelli Presbyterorum. Hi a Zoſimo Papa miſſi ſunt, & in Africa poſt ejus mortem fuerunt. Interfuiſſe hos Legatos in Concilio Milevitano mihi non conſtat. Sed praeſentibus eiſdem lectos fuiſſe canones ejus concilii, & aliorum multorum conſtat ex Concilio Africano, & ex Concilio Carthaginenſi Graece conſcripto. Sunt etiam Milevitani Concilii literae ad Innocentium, qui ante Zoſimum fuit, & Innocentii ad eandem ſynodum. [10] Arſacii Epiſcopi nomen invenio apud Anſelmum, *n* qui Thracius dicitur a Gratiano *o* in relatis Pelagii verbis. Sed in alio veteri Anſelmi libro idem Tertius vocatur, & ſcriptor epiſtolae Gelaſius. Sic omnia ſunt nobis incerta. Tantum hoc in variis lectionibus conſcribi poteſt. [11] Illud certum eſt, quod alibi pro Aſcanio Tarraconenſi Epiſcopo Aſconius apud Gratianum legitur in Hilarii Papae verbis. Namque in Conciliis aperte Aſcanius appellatur, ad quem ſunt duae Hilarii epiſtolae. Et de eodem agitur in Concilio Romano ab Hilario habito. In eodem Gratiani capite de Barchinonenſi Eccleſia agitur; ſed ſcribendum eſt, *Barcinonenſis*. Et poſtea : *Talis protinus de clero proprio & Barchinonenſibus ordinetur*

m De conſe. d.4. c.152. placuit.

n Anſel. lib. 12. c. 46.

o 13. q.5. c. 44. quali.

7. q.1. c.30. remoto.

Epi-

Epiſcopus. Dele &, atque ſcribe *Barcinonenſibus.* Melius haec Anſelmus habet. [12] Sic etiam male ſcribi ſolet *Terracona* pro Tarracone, & *Barchinona* pro *Barcinone*, & *Terraconenſis* pro *Tarraconenſi*. Sed & *Terraconenſis* pro *Tarracinenſi* invenies apud Gratianum *p*. At ex regiſtro beati Gregorii *q* conſtat agi de Fundenſi Eccleſia, & Tarracinenſi eidem Epiſcopo commiſſis. Conjungi autem debent duo capita ex eadem Gregorii epiſtola ſumpta ad Agnellum Epiſcopum, quae eſt epiſt. XIII. C. LII. libri ſecundi. Haec etiam recte Anſelmus conſcripſit *r*, & liber Caeſarauguſtanus *ſ*. [13] C. Eadem ratione fortaſſe apud Gregorium IX. ſub titulo de immunitate Eccleſiarum capitis ſecundi inſcriptio mutanda eſt. A. Recte admones; idque ex lib. VII. regiſtri ejuſdem Gregorii conſtat, ut diximus in Notis ad collectionem Bernardi Papienſis, & in collectione Conciliorum Tarraconenſium. [14] Venio nunc ad aliam, ut hic noſter appellare ſolet, metamorphoſin. In Gratiani libro legitur diſtinct. LIV. *Ex Concilio Maguntinenſi capitulo* VIII. *Palea. Magnus Epiſcopus Auguſtudunenſis dixit*. Carthaginenſi primo pro Maguntinenſi ſcribendum eſſe admonuit Antonius Demochares. *Aſtigitanenſis* pro *Auguſtudunenſi* ſcribi etiam debuit ex Conciliis. *Aſtuagenſis* habent Burchardus *t* & Ivo *u*; *Auguſtenſis* Bernardus Papienſis, & Gregorius IX. *x* [15] C. Cur nomen hoc, *Palea*, adſcriptum eſt huic & aliis quibuſdam capitibus?

tibus?

Anſ. lib.6. c. 101.

p 21. qu. 1. c.3. Relatio. & cap. Illud.

q *Vid. Gregor. lib.2. ep. 34. c.33. & lib. 7. c. 20. ind. 1.*

r *Anſel. lib. 5. c.25.*

ſ *Caeſ. lib.3. c. 48.*

c. 2. de immu. eccleſ. in 1. collect. & apud Grego. IX. Diſt.54. c.3. Magnus.

t *Burc. lib. 2. c. 36.*

u *Ivo. par. 6. c.137. decret.*

x *c.un. de ob-*

tibus? Sunt enim qui putent incertis & inutilibus id adjectum. Sed tu diſcipuli Gratiani nomen eſſe dixiſti. A. Ego duorum Juriſconſultorum teſtimonium habeo, Joan. Andreae, & Catelliani Cottae. Sed & video in veteribus Gratiani libris illa capita deſiderari, & in Joannis Teutonici ſcholiis raro ad verba eorum capitum aliquid adſcribi. Itaque exiſtimo illa capita poſtea adjecta fuiſſe. Huc accedit, quod Bernardus Papienſis nonnulla ex his in librum ſuum retulit: quod de Gratiani capitibus non facile invenies. Sed quid B. ſelecti illi viri Romae de Palea dicunt? B. Hoc ipſum audivi, in veteribus libris non inveniri, Paleaeque nomen eſſe hodie familiae cuidam Cremonenſi proprium, neque tamen carere auctoritate, aut eſſe rejicienda haec capita; ſed aliqua nota eſſe a ceteris diſtinguenda, quaſi addita poſt Gratiani lucubrationes. [16] A. Hoc ſit hujus diei penſum. Cras, ſi videbitur, pluribus de ceteris agemus.

blig. ad ratio in 1. collect. & apud Gregorium IX.

ADDITIONES.

1 IN editione Romana 23. q.4. c. 29. *Si illic.* p. *Sed obicitur*, nomen *Achab* editum eſt, ſed in margine eſt *Ochozias filius Achab.* & in ſcholio *Achab.* Confundit hiſtoriam. Et c. in fine, poſt illa verba, *ſub Ochozia*, additur: *cujus filius fuit Achab, ut legitur 4 lib. Reg. in prin. & 3. Reg. ult.* Quod vero in contextu verborum dicitur, *illud Ambroſii, Ad preces Heliæ, &c.* habet in margine: *Supra ea, quod Chriſtus. 4. Reg.* 1. Id caput eſt inſcriptum Ambroſio lib. 7. commentarior. ad cap. 9. Lucae. Sed il-

illic nihil de Achab dicitur; neque apud Ambroſium eadem verba inveni.

2 In Romana editione 26. q. 2. in prin. *Achar* editum eſt, non *Achor.* & in margine: *aliàs Achan* & *Ioſue* 7.

3 In Gregoriana editione inſcriptio capitis tertii *Si quis tumidus.* 15. q. 7. hæc eſt: *Item ex Concilio Carthaginenſi primo cap.* 11. Mox additur: *Sic eſt emendatum ex vetuſtis codicibus. Nam in vulgatis erat*, Agathenſi primo, *cum unicum dumtaxat Agathenſe memoretur.*

4 Inſcriptio capitis 13. *Indignum* diſtin. 38. in Gregoriana editione eſt haec: *Item Gregorius ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem in præfat. Moralium ad finem.* Et capitis 14. *Locutio* inſcriptio eſt: *Item Auguſtinus de vera religione c.* 49. *&* 50. *Palea*:

5 In dicta Gregoriana editione inſcriptio capitis 80. *De trina.* de conſec. diſt. 4. eſt haec: *Item Gregorius Leandro Epiſcopo Hiſpaniar. lib.* 1. *epiſt.* 41. Et in margine additur: *Et in Tolet.* 4. *c.* 5. *& in Vuormacienſi c.* 5. *Sent. ibid.* (hoc eſt. ſent. 4. diſt. 3.) *Poly. l.* 3. *tit.* 10. *Anſel. l.* 9. *c.* 61. *Ivo p.* 1. *c.* 130. *Pann. l.* 1. *c.* 60.

6 In eadem editione Romana 1. q. 1. c. 58. *Spiritus.* par. *Ecce per Athanaſium puerum*, ſcriptum eſt.

7 In eodem Gregoriano libro inſcriprio cap. ult. 5. q. 22. haec eſt: *Item Felix Papa II. Athanaſio & omnibus orientalibus Epiſcopis epiſt.* 1. *cap.* 3. Additur in margine: *Burc. li.* 1. *c.* 221. *& Ivo p.* 5. *c.* 335.

8 In eodem libro inſcriptio capitis 11. *Fuit ſemper.* *cauſ.* 9. q. 3. ita ſcripta eſt: *Item Athanaſius Patriarcha Papæ Felici ſecundo.* Et in margine eſt: *In tomis Conc.* & *Ivo p.* 5. 15.

9 In eodem libro 3. q. 5. c. 14. *Nulli.* par. 1. Athanaſius appellatur, Sed in margine eſt: *Al. Anaſtaſius.* Sed capite 15. *Quod ſuſpecti*, Athanaſius dicitur ſine ulla varietate; & multa de eodem dicuntur in Notis ex Concilio Chalcedonenſi actione 14. Mendoſe autem in margine dicitur actione 24. in fine. (Vide lib. 2. dial. 12. add. 6.)

10 De conſegrat. diſtin. 4. c. 152. *Placuit igitur*, hanc

hanc habet inſcriptionem in Romano libro: *Item ex Concilio Milevitano, cui interfuit Auguſtinus & Anſelmus Romanæ Eccleſiæ Legatus contra Pelagianos c.1.* Additur in margine. *& in Afric. c.76.* Et mox ad vocem *Anſelmus*: *Videtur mendum in hoc nomine.*

11 In eodem Romano libro 23. q.5. c.44. *Quali.* Pelagii, *Thracius* editum eſt ſine ulla varietate. In margine eſt: *Anſ. l. 12. c. 46. Poly. ibid. (hoc eſt, lib.7. tit.5.)*

12 Caput 30. *Remoto.* 7. q. 1. hanc in eodem libro habet inſcriptionem: *Item Hilarius Papa Epiſcopis Tarracon. c.3.* Et poſtea eſt: *Remoto ab Eccleſia Barcinonenſi &c.* & *de clero proprio Barcinonenſib. &c.* & *frater Aſcani.* In margine eſt: *Anſ. l.6. c.109.*

13 In Romana editione 21. q. 1. c. 5. *Relatio* Gregorio adſcribitur lib.2. ep. 13. ſeu. c. 52. ad Agnellum Epiſcopum. Initium capitis eſt: *Relatio cleri ſimul & populi Tarracinenſis.* In notis haec ſcripta ſunt: *Tarracinenſis. Sic eſt emendatum ex vetuſtis, cum in vulgatis eſſet Tarraconenſis gentis. In originali autem legitur, Tarracinæ degentis.* In extremo capite haec etiam addita ſunt; *Alia eſt ſententia B. Gregorij ac Gratianus putare videatur. Hunc enim Agnellum, qui antea Fundorum erat Epiſcopus, quod ea civitas ab hoſte eſſet vaſtata, Tarracinæ cardinalem conſtituit ſacerdotem, ut in ſequenti capite. De qua re notatum eſt ſupra diſt. 71. c. Fraternitatem.* In margine hujus capitis eſt: *Anſel. l.5. c.28. Polyc. l.1. tit.8.* Capite proximo eſt: *Tarracinenſis Eccleſiæ cardinalem*, & *Tarracinenſis Eccleſiæ.*

14 Caput ſecundum de immunitate eccleſiarum in Romana editione hanc habet inſcriptionem: *Gregorius Archiepiſcopo Tricen.* Et in margine: *Gregorius Agnello Terracon. Epiſcopo. Alias Terracin. Epiſcopo.* Item Gregorius Agnello Epiſcopo. lib. 7. epiſt.20. Ind. 1. regiſtri B. Gregorii. Vide c.2. eo. tit. in 1. compilat.

15 Caput tertium diſtin. 54. in editione Romana hanc habet inſcriptionem: *Ex Concilio Carthaginenſi primo c.8. Palea.* Ejus initium eſt: *Magnus Epiſcopus Aſtiagenſis dixit.* In Notis ſcribitur: *In codicibus*

impreſſis citatur ex Moguntinenſi. Emendatum vero eſt ex Burchardo, Ivone, Decretali. in c. uni. de obligat. ad ratioc. In margine haec ſunt : *Extrà de obligat. ad ratioc. non ordin. cap. Magnus. Burch. l.2. c. 36. Ivo p. 6. c.137.* In eadem editione caput unicum de obligatis ad ratiocinia hanc inſcriptionem habet : *Ex concilio Carthag.* & hoc initium : *Magnus Epiſcopus Auguſt. dixit.* In margine haec ſunt : *Concilium Carthaginenſe primum c. 8. ut refert Burchardus libro 2. decreti c. 36. Ivo par.6. c.137. & in 1. compil. eo. ti. c. uni. Gratianus diſt.54. c. 3. ubi falsò tribuit concilio Maguntinenſi. Et eſt difficilis textus. Sed vide quæ dixi in Notis hujus capitis.* Cur haec poſtrema verba edita ſint quaerendum.

26. De Palea haec ſunt in admonitione Gregorianae editionis : *De nomine Paleæ ſunt variæ doctorum hominum ſententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes ac leves continerentur, hoc nomine appellari cenſuerunt : alii quaſi τὰ παλαιά, id eſt, antiqua : alii quaſi additiones quaſdam, derivata aut potiùs depravata voce ab adverbio πάλιν, id eſt rurſum, quo ſcriptores etiam Latini tempore Gratiani uterentur. Verum Joannes Andreæ in addition. ad Specul. tit. de diſputation. & allegation. prope finem, (quem Imola in rubr. de verbor. oblig. Alexandrinus in proœmio Decretal.* (ſcribe, *Decreti*) *Jaſon in rubr. tit. de action. & alii ſunt ſecuti) putat quendam Protopaleam, quem Jaſon addit Cardinalem fuiſſe, collectioni Gratiani capita hæc adjunxiſſe. Atque ut in re tam incerta aliquid elici conjectura poſſit, exponetur quid in collatis exemplaribus obſervatum fuerit. In tribus, quæ ſunt antiquiſſima, & videntur ſcripta paulo poſt Gratiani ætatem, pauciſſima ex hujuſmodi capitibus habentur. In uno valde emendato ſunt appoſita in margine ſine ulla nota, ſed non omnia quæ in impreſſis ; quamvis viciſſim in illo additiones aliquæ ſint, quæ in his non habentur. In alio litteris perantiquis deſcripto Paleæ ipſæ recentiori ſcriptura toti volumini præponuntur. In ceteris habentur aut omnes aut pleræque, & partim quidem cum Paleæ nomine, partim verò ſine ullo a ceteris capitibus diſcrimine. Ex qua obſervatione illud videtur poſſe colligi,*

ligi, has Paleas eſſe additiones non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani, in margine primùm adſcriptas, ac nonnullas fortaſſe ab ipſomet Gratiano, ut fit, inter componendum aut relegendum: quas deinde librariorum quidam omiſerint, quidam in contextu poſuerint, interdum conjunctè cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo diſcrimine. Falſam verò eſſe illorum opinionem, qui eas contemnendas putant ex eo conſtat, quòd multæ & in Decretalibus & apud vetuſtiores Gratiano collectores habentur, quod ſuis locis indicabitur: In meis libris non Protopalea, ſed apud Joan. Andreae, qui poſtea Palea eſt apud Jaſon. Quotapalea Cardinalis, apud Imol. Paucapalea, vel Pocapalea Cardin. apud Card. Alex. Procopaleas.

DE EODEM ERRATORUM genere.

Dialogus tertius.

C. ANTEQUAM cetera dicas, quae mendoſa tibi eſſe videntur, velim ſcrupulum auferas mihi de his mendis cogitanti, qua de re cum B. egi; ſed cum is aliquid mihi dixiſſe videretur, poſtea iterum in eandem incidi dubitationem. A. Quid tandem illud eſt? C. Quidnam intereſt Gratianum pro Leandro Leonardum ſcribere, aut pro Athanaſio Anaſtaſium? Nam cum jus pontificium tractetur, id aeque in Leonardo & Anaſtaſio vim ſuam obtinebit, atque in Leandro & Athanaſio. A. Quid ad haec B. noſter dicebat? C. Exemplo ex Symbolo ſumpto vim argumenti eludere conabatur. Namque dicebat. Si quis diceret Chriſtum paſſum

ſub Pontico Pilativo, non ſub Pontio Pilato, non convenire in Symbolo fidei crederetur cum catholica Eccleſia, niſi eum ruſticum fuiſſe, & imperitum Latini ſermonis conſtaret. Atqui in re nihil interfuit Pontius ille an Ponticus diceretur, ſub quo Chriſtus paſſus eſſet. A. Mihi exemplum non diſplicet. Tu vero quid ad haec? C. Non mihi videtur Gratianus aliquid habere cum Symbolo commune. A. Quid ita? C. Symbolum formula quaedam eſt, a qua cadere ne verbo quidem licet aut ſyllaba. At Gratiani ſcripta licet vel tota contemnere. Niſi forte verum eſt quod ajunt quidam, ab Eugenio tertio fuiſſe confirmata. A. Malo te illa priora credere quam haec. Etenim in illis unum atque alterum vitium eſt, in his de omnibus agitur. C. Non ſatis intelligo quid dicas. A. Tu ſi Leandrum credas Leonardum dici, erras. Sed error hic unus eſt. Item unus ſi credas Athanaſium alio nomine vocari. At ſi credas omnia, quae Gratianus ſcripſit apoſtolica eſſe auctoritate confirmata, multiplex hic error erit tuus, & omnia complectetur hoc volumine conſcripta. C. Nunc plane intelligo. Sed quo pacto probas non eſſe confirmata? A. Tu qui ais, redige in memoriam? Vidiſtine unquam Eugenii confirmationem? C. Minime gentium. A. Habeſne aliquem dicere, qui ſe dicat vidiſſe, aut qui ex ea partem aliquam referat? C. Ne hoc quidem. Sed ſunt qui afferant eum confirmaſſe. A. Sunt etiam qui id negent. C. Age vero, quid

quid tu dicis ad id, quod initio petebam mihi ſatisfieri? A. Id quod dici ſolet de his, qui glandibus veſcuntur inventis frugibus. An ſi tu puero dederis exſcribendam epiſtolam, quam patri vel fratri tuo mittere velis, ille tibi multa nomina immutaverit, literas addiderit vel detraxerit, & cum illi iratus fueris, & iterum eam deſcribere coëgeris, ille hac ratione utatur, nihil intereſſe Leander ſit an Leonardus, Auguſtus an Auguſtinus, tum de re ipſa conſtet, probabiſne quod dicet? C. Minime vero. A. Idem de librorum mendis dicendum eſt quod de epiſtolis. Alii tamen aliis errores praecellunt. Sunt leves aliquot, fateor; ſed totum hoc genus emendationis contemnere inhumanum, & a ratione alienum eſſe arbitror. Sed quid ait B. noſter? B. Mihi vero hoc ipſum quod tu ais ita verum eſſe videtur, ut nihil amplius te addere velim, ſed ad cetera venire Gratiani
mendoſe ſcripta. A. Eſt nobis principio ab 23. q.4.c.30.
inferis excitandus Beliſarius, qui cum Gratiano contendat cur ab eo Guiliſarius dicatur. Silverius etiam Pont. Max. expoſtulabit cur Silveſter appelletur. Admonuit Demochares hoc ipſum de Silverio, de Beliſario Contius.
Illud ab utroque male editum eſt, *in pa-* *Anſel. lib.*
latium Principis, pro *Pincis*. Anſelmus paul- 12. c. 8.
lo melius haec refert. Haec ex conciliis accepimus. [1] Plura errata ſunt in illis verbis quaeſtionis tertiae cauſſae XXI. *Quòd autem Cle-*
rici ſecularium negotiorum procuratores eſſe 21. q. 3. c.
non valeant auctoritate Carthaginenſis Concilij 1. & 2.

primi probatur ; in quo Nicolaus Papa Epiſcopis Caſtilianis dixiſſe legitur. Palea. Pervenit in ſanctam ſynodum &c. Quis unquam crederet Nicolaum Papam, qui tot ſeculis vixit poſterior omnibus ſynodis Carthagine habitis, aliquid in prima ſynodo dixiſſe? Verba autem quae Palea addidit *a* ſunt ex Concilio Chalcedonenſi cap. III. de quibus Burchardus, *b* Ivo, *c* & Anſelmus *d* tractant, & Gratianus diſtinctione XXCVI. extrema. Omnes recte ex Chalcedonenſi Concilio inſcripſerunt. C. Cur igitur Gratianus, vel Palea, ex Concilio Carthaginenſi, in quo Nicolaus Papa &c. An in Concilio Chalcedonenſi Nicolaus Papa interfuit? A. Id Concilium habitum eſt ſub Leone Papa, & Marciano Imperatore. Nicolaus ſcripſit ad Michaëlem Imperatorem de Ignatii & Photii ſchiſmate aliquot poſtea ſeculis. Nicolao ſucceſſit Hadrianus ſecundus, ſub quo ſynodus octava generalis habita eſt contra Photium. Chalcedonenſis haec quarta dicta eſt. C. Mendum igitur eſt in Concilii & Papae nomine. Quid ſi Leonem pro Nicolao, & Chalcedonenſem pro Carthaginenſi ſubſtituamus? A. Cave feceris. Neque enim Leo in eo Concilio interfuit. Praeſtat auferre quaecunque Palea interpoſuit. Ea autem ſunt illa: *Pervenit in ſanctam &c.* uſque ad illa: *Credo placere &c.* quae ſunt ex Carthaginenſi primo cap. VI. & pro illis *Nicolaus Papa Epiſcopis Caſtilianis* ſcribendum fuit *Nicaſius Epiſcopus Culuſitanus.* C. Apparent

a *Diſt.* 86. *c. ult.*

b *Burc. lib.* 2. *c.*145.

c *Ivo par.*6. *c* 218. *dec.*

d *Anſ.lib.*6. *c.*181. *in Rom.*

21. *q.*3. *c.*1. & 2.

rent veſtigia emendationis in margine librorum Democharis & Contii ; & bis poſita inſcriptio ante caput utrumque indicat inſcriptionem prioris capitis non eſſe ad Paleae verba referendam. A. Confirmantur haec tum ex Conciliis, tum ex Burchardo & Ivone; quorum alter ſcribit: *Nicaſius Evaſtitanus Epiſcopus dixit : Credo &c.* Alter *Evariſtanus* pro *Evaſtitanus*. Cetera totidem verbis. [2] B. Ex hac emendatione poterit C. noſter a ſua ſententia diſcedere, cum videat tot vulneribus facile fuiſſe medicinam adhibitam. C. Ego vero manus libenter do, cum hoc exemplo cognoverim multum intereſſe ſcire unde ſingula capita ſumantur, quae verba Gratiani, quae Paleae ſint, & quae aliorum. A. Id ipſum aſſequi non poteris, niſi menda tollas inſcriptionum, & niſi cum Conciliis & veteribus collectionibus Gratiani contuleris lucubrationes. Sed cetera perſequamur. Joannis Chriſoſtomi nomine ſaepe librarii ſunt abuſi pro Joanne octavo in cauſſa XXVII. his verbis: *Item Joannes Chryſoſtomus Roſtanno Archiepiſcopo. Atbo praeſentium lator &c.* Hanc emendationem Ivonis collatione didicimus. [3] Pro Chromatio ſaepe literarum ſimilitudine ducti Chryſoſtomum ſcripſerunt ; ut cauſſa XXII. *Hinc etiam Joannes Chryſoſtomus ait : Juramenti hujuſmodi &c.* e Scribe : *Chromatius cap.* IV. *in fine in Matthaeum.* Et de paeniten. diſtinct. I. *Idem Joannes os aureum : Non poteſt quis gratiam &c.* f Scribe : *Chromat. cap.* IV. *in Mat-*

Burch. lib. 2. *c.* 150. *Ivo par.* 6. *c.* 213. *decr.*

27. *q.* 2. *c.* 46. *Atbo.* *Ivo par.* 14. *c.* 64. *decr.*

e 22. *q.* 5. *c.* 12 *juramenti.*

f *De paenit. d.*

1. c.41. *non poteſt & de conſecr. d. 4. c. 4.*

g *De conſec. d. d.4. c.10. nunquam aquo.*

Matthæum. Haec etiam verba invenies mendoſa, de conſecrat. diſtinc. IV. cap. IV. Sic etiam cap. x. ejuſd. diſtinct. itidem mutandum eſt. g [4] Haec ex libris Michaëlis Thomaſii Ilerdenſis Epiſcopi accepi, qui unus ex ſelectis Romae viris, atque, ut audio, magna pars ejus belli fuit; idque ex literis ejuſdem accepi. B. Non ſine Theſeo Petro Ciacone, ſive Ciaconio, cujus ſudoribus atque eruditione magnos progreſſus fecit. A. Syricius in Cyricum mutatus eſt diſtinctione xx. in illis verbis quarti Leonis de corpore canonum: *Et cum illis regulæ Præſulum Romanorum Silveſtri, Cyrici, Innocentij*. Si quis librum ipſum legat, quem Corpus canonum dicimus, videbit eoſdem Pontifices a Syricio ad Gregorium juniorem epiſtolas quaſdam & canones conſcripſiſſe. Eodem capite, dum Concilia enumerantur, poſt vocem Gangrenſium, haec deſiderantur: *Antiochenſium, Laodicenſium, Conſtantinopolitanorum, Chalcedonenſium.* Haec melius apud Ivonem *h* & Anſelmum, *i* & in libro, quem Deus dedit Cardinalis ſcripſit, *k* & in libro Caeſaraugustano *l* inveniuntur. [5] Ex epiſtola beati Auguſtini CLXIV. ad Emeritum duo capita apud Gratianum leguntur, alterum cauſſa prima, *m* cujus initium eſt, *Sacramenta*; alterum cauſſa XXIII. *n*, cujus principium eſt, *Noſtri adverſus*. Ad Demetrium, pro *ad Emeritum* utrobique ſcriptum eſt, atque ita ſcriptum, ut neſcias libri titulus ſit an epiſtolae. Videndus Deus dedit cap. II. [6] Non minus erratum eſt in

Diſt. 20. c. 1.

h *Ivo lib. 2. tit. 11. c. 31. panor. & par. 4. c. 72. decr.*
i *Anſ. lib. 3. c. 115.*
k *Deus ded. c. 2.*
l *Cæſar. lib. 2. c. 11.*
m 1. *qu.* 1. *c. 34.*
n 23. *q.* 3. *c.* 3.

in illis verbis, quae refert Gratianus diſt.xvi. *o Quinta in Conſtantinop. contra Theodorum Meſocbœnum, & omnes hæreticos &c, temporibus Juſtiniani Principis, Julij Papæ Romani, domini Antiocbeni, Eutycbij Conſt.* *Vigilij* pro *Julij* ſcribendum recte notavit Demochares tam hoc cap. x. Iſidori, quam ix. Bedae. Neque enim Julius Papa fuit temporibus Juſtiniani Imperatoris. Sed & *Domni* pro *domini* ſcribendum fuit, *p* & *Mopſueſtenum* pro *Meſocbœnum*, ex Conciliis. Mopſueſtenum adgnovit Contius. [7] Idem Theodorus Moſophenus appellatur cauſſa xxiv. quaeſtione ſecunda extrema his verbis etiam apud eundem Contium: *q Item Rabanus ſanctæ memoriæ Epiſcopus factus Ediſſenæ civitatis, qui in ſacerdotibus reſplenduit, Theodorum Moſophenum poſt mortem in Eccleſia anathematizavit*. Pro *Rabanus* ſcribe *Rambulas*, & pro *Moſophenum*, *Mopſueſtenum*. [8] B. Hicne eſt Theodorus, quem laudat Iſidorus in viris illuſtribus, & ait ab Acephalis fuiſſe damnatum? A. Negare non poſſum eundem eſſe. Sed exiſtimo Iſidorum tunc non legiſſe acta quintae ſynodi generalis. Sic etiam apud Ivonem parte quarta cap. xxci. decret. de Sozomeni hiſtoria dicitur: *Eam ſedes apoſtolica ſuſcipere recuſat, quando multa mentitur, & Theodorum inconſultè nimium laudat*. Pro *inconſultè* ſcribo *Mopſueſtiæ*. B. Vehementer placet. A. Male autem factum eſt cum pro Concilio Emeritenſi concilium apud Emerech ſcripſerunt cauſſa x. quaeſtione tertia.

o *Diſt.16. c. 10.* Primo autem. *p. quinta.*

p *Vid. Ivo. par.4. c.148. decr.*

q 24. *q.2. c. ult. p.* Item Rabanus.

r 10. *q.* 3. *c.* 2. *priſcis.*

tia . Ejus Concilii mentionem facit Innocentius tertius lib.II. epiſt. cxxI. regiſtri , & ex eo in decretis ait caput eſſe, cujus initium *Priſcis*. Eſt autem caput xvI. ejuſdem Concilii , quod non editum vidi . Et ex eo negatio auferenda eſt ab editis Gratiani libris : *Cui ſua pleniſſime ſufficere non poſſunt* . Etenim legendum eſt : *ſufficere poſſunt*. B. Vox *pleniſſimè* aperte oſtendit negationem non fuiſſe ſcribendam. [9] A. Sic alibi pro Epaunenſi Concilio Hipponenſe ſcriptum eſt . Haec enim eſt capitis xxx. de conſecratione inſcriptio : *r Item ex Concilio Hipponenſi cap.* vI. *Altaria ſi non fuerint lapidea &c.* Scribendum *Epaunenſi cap.*xxvI. *&* xxvII. Melius tam Burchardus *ſ*, quam Ivo *t* id caput referunt. [10] Quis etiam ferat quod cauſſa xv. dicitur ? *u Item ex Concilio apud Epheſum habito præſente Henrico Rege ? Placita ſecularia &c.* Quis Rex interfuit Epheſi in ſynodo, quae habita eſt ſub Theodoſio minore , ſi de generali loquimur ? Si de alia , quid Henrico cum Epheſo ? Apud Burchardum *x* pro voce *Epheſum* eſt *Erpheſfurt*: quae vox Germanica eſt. Apud Ivonem *y Erſphord*, non ſine mendo. B. Memini videre Romae notas tuas ad Hadrianum ſive Engelramum , in quibus de hac emendatione dicebatur ; eamque aliis Burchardi *z* & Ivonis *a* locis confirmabas . A. Inveni poſtea in quibuſdam chronicorum libris Galliae & Germaniae , *b* ejus loci & Concilii mentionem ; item loci tantum in epiſtolis Zachariae & Bonifacii martyris. [11] Sed anchoras tollamus. AD-

r *De conſec. d.* I. *c.* 30. Altaria.
ſ *Burch. libro* 3. *c.*25.
t *Ivo lib.* 2. *tit.* 4. *c.* 5. *panor. & p.* 3.*c.* 30. *decr.*
u 15.*q.*4.*c.*2.
x *Burch. libro* 13. *c.*21.
y *Ivo par.*4. *c.*53.
z *Burc. lib.* 11. *c.* 77. *& lib.* 13. *c.*27. *&* 28.
a *Ivo d.p.*4. *c.* 59. *&* 60. *& par.*14. *c.* 325. *decr.*
b *Regino in add. an.* 93. *Lamb. an.* 935.

ADDITIONES.

1 IN Gregoriana editione 23. q. 4. c. 30. hanc habet inſcriptionem : *Item objicitur illud Silverij Papæ ad Amatorem Epiſcopum*. Et poſtea : *Guiliſarius patricius noſter mandavit* . Et in Notis : *In tribus vetuſtis exemplarib. ex quibus caput hoc reſtitutum eſt Silverio*, (*antea enim tribuebatur Silveſtro*) *legitur Belliſarius* . *Sed quia eſt initium capitis*, *non eſt mutatum*. In margine eſt : *Poly. l.*1. *tit.*7. *Anſ. lib.*12. *c.*8. *&* 9. In eodem capite editum eſt : *in palatium Pincis*, & poſtea : *ante prædictam patriciam*: & in Notis additur : *Sic mutatum eſt ex ipſa epiſtola & vita Silverij*, *ubi hæc patricia vocatur Antonina*. *Antea legebatur:* prædictum patricium.]

2 Capitis primi inſcriptio 21. q. 3. in Romana editione hæc eſt : *auctoritate Carthaginenſis Concilij primi probatur*, *in quo Nicaſius Epiſcopus Culuſitanus dixiſſe legitur c.*6. *Palea*. *Pervenit in ſanctam &c.* In Notis hæc ſunt : *Emendata eſt hæc inſcriptio ex ipſo Concilio & vetuſtis Gratiani codicibus*, *cum antea mendoſe legeretur :* Nicolaus Papa Epiſcopis Caſtilianis.] Pertinet autem hic titulus ad c. *Credo*. proxime poſt paleam interjectam ſequens. In margine eſt : *In Conc. Chalc. c.*3. *ſup. diſ.* 86. *Pervenit. Burch. l.* 2. *c.* 145. *Ivo p.* 6. *c.* 218. In extremo capite haec adduntur : *Hic idem canon tertius Concilij Chalcedonenſis affertur ſup. diſ.* 86. *c. fin. ex alia verſione*. *Abeſt autem hæc Palea a collatis exemplaribus*, *exceptis duobus*. In margine capitis 2. *Credo placere*, haec ſunt : *ſup. diſ.*54. *Magnus. Burc. l.* 2. *c.* 150. Caput ult. diſt. 86. ita inſcribitur : *Unde in Chalcedon. Concilio c.* 3. *legitur: Pervenit ad ſanctam &c.* In margine eſt : *Burc. l.* 2. *c.* 145. *Ivo p.* 6. *c.*218.

3 In eadem Romana editione 27. q. 2. c. 47. eſt, quod ego 46. appello. Ejus capitis inſcriptio haec eſt : *Item Ioannes octavus Roſtanno Archiepiſcopo : Atho præſentium lator &c.* In Notis eſt , *Octavus.*] *Sic eſt reſtitutum ex pleriſque vetuſtis & Ivone* . *In vulgatis erat Chryſoſtomus*. In margine haec ſunt : *Ivo par.*14. *c.* 64.

4 Ca-

4 Capitis duodecimi 22. q. 5. inſcriptio in Gregoriano libro eſt: *Hinc etiam Chromatius in c. 5. Matthei. Iuramenti hæc cauſſa &c.* In Notis haec ſunt: *Chromatius*] *Antea citabatur Chryſoſtomus. Cui errori occaſionem dederat ſimilitudo primarum litterarum*. Proximo capite pro *Idem* eſt in margine: *Alias Item*. De poeniten. diſt.1. cap.41. *Non poteſt*, ita inſcriptum eſt: IDEM. Significatur autem Joannes os aureum, cujus eſt caput 40. *Perfecta*. In margine eſt: *Infra de conſec. diſ.4. Non poteſt*. At de conſecratione diſt. 4. c. 4. hanc habet inſcriptionem: *Item Ioannes Chryſoſtomus. Non poteſt quis &c.* In margine haec ſunt: *forte Chromatius*; & *Sent.4. diſt. 12. ſupra de pœnit. diſ.1. Non poteſt*. Caput vero decimum ejuſdem diſtinctionis quartae hanc inſcriptionem habet: *Item Chromatius in Matthæum c. 6. Nunquam aquæ &c.* Et in Notis haec ſunt: *Antea citabatur Chryſoſtomus, apud quem non eſt inventum, ſed in fragmentis Chromatij*. Et in margine eſt: *Sent. 4. diſt.3.*

5 Capitis primi diſtin. 20. in Romana editione verba ſunt: *Quibus autem in omnibus eccleſiaſticis utimur judiciis ſunt canones Apoſtolorum, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæſarienſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Conſtantinop. Epheſ. Chalcedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium; & cum illis regulæ Præſulum Romanorum Silveſtri, Syricij, Innocentij &c.* In margine eſt: *Apud Anſelmum & Polycarpum deſunt omnia Pontificum nomina*. In Notis haec ſunt: *Indicat canones & regulas, ex quibus conſtat Corpus vel Codex canonum, de quo in præfatione dictum eſt, quo Romani Pontifices, præſertim in judiciis utebantur &c.* In admonitione ad lectorem haec de Codice canonum dicuntur: *In Eccleſia Romana omnium Eccleſiarum magiſtra ſolitos eſſe aſſervari Conciliorum canones & Pontificum decreta, ac ceteris Eccleſiis communicari plane compertum eſt. Atque in uſu præcipue videtur fuiſſe collectio illa, quam Nicolaus Papa in c. Si Romanorum diſt. 19. Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones & regulæ illæ, quæ recenſentur a Leone IV. cap. De libellis. diſt.*

diſt. 20. *Hujus codicis tria manu ſcripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana bibliotheca.* *Extat etiam impreſſus Moguntiæ An. Sal. MDXXV. &c.*

6 Inſcriptio capitis 34. Sacramenta. 1. q. 1. in eodem libro Romano haec eſt *: Idem* (Auguſtin.) *ad Emeritum epiſt.* 164. Et in margine*: Algerus l.* 3. *c.* 9. *Polyc. l.* 7. *tit.* 10. Similis inſcriptio eſt cap. 3. *Noſtri*, 23. q. 3. in cujus margine haec ſunt ; *Ivo p.* 10. *c.* 80. *Pann. l.* 8. *c.* 26. Et in Notis dicitur additam eſſe negationem ex originali & Ivone, & alia eſſe emendata.

7 Caput 10. diſt. 16. cujus initium *Prima autem*, par. *Quinta*, in editione Gregoriana ſic habet*: Quinta in Conſtantinopoli contra Theodorum Mopſueſtenum & omnes hæreticos &c. temporibus Iuſtiniani Principis, Vigilij Papæ Romani, Domnini Antiocheni, Eutychij Conſtantinopolitani.* Et in margine eſt *Alias Domni* pro *Domnini*. Capite nono extremo, cujus initium *Sexta ſynodus*, haec verba ſunt *: Quinta item Conſtantinopoli temporibus Vigilij Papæ ſub Iuſtiniano Principe contra Theodorum & omnes hæreticos.* Et in margine*: Pann. l.* 2. *c.* 111.

8 Capite ult 24. q. 2. par. Rambulas, haec verba ſunt in Romana editione *: Rambulas ſanctæ memoriæ Epiſcopus factus Edeſſenæ civitatis, qui in ſacerdotibus explenduit*, (*al. reſplenduit*) *Theodorum iſtum Mopſueſtenum etiam poſt mortem in Eccleſia anathematizavit.*

9 Inſcriptio capitis ſecundi *Priſcis*, 10. q. 3. in eo libro haec eſt*: Item ex Concilio Emeritenſi c.* 16. In Notis haec ſunt*: Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manu ſcriptis corrupte citabatur ex Concilio Merech. Eſt autem in Emeritenſi c.* 16. *cujus Concilij duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium* XIII. *miſſa ſunt. Hujus concilij. & capitis meminit Innocentius tertius in Epiſtolis Romæ impreſſis lib.* 2. *epiſtola Petro Compoſtellano ſcripta his verbis :* Emeritenſe vero Concilium authenticum eſſe multis rationibus aſtruebas, tum quia cum aliis Conciliis continetur in libro, qui Corpus canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobavit, tum quia

de

de ipſo Concilio ſumptum eſt caput Priſcis quidem canonibus, quod continetur in corpore decretorum.] Et mox: *Sufficere poſſunt*] *Sublata eſt negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab utroque exemplari Concilij, & a vetuſtis Gratiani codicibus abeſt. Et hoc modo magis convenit cum ratione legis.*

10 Capitis 31. *Altaria.* de conſecrat. diſt. 1. inſcriptio eſt in editione Gregoriana: *Item ex Concilio Epaunenſi c. 26. & 27.* Et in Notis eſt: *Ivocitat, ut vulgata Gratiani exemplaria, ex Concilio Hypponenſi. Sed ex Burchardo & vetuſtis Gtatiani codicibus reſtitutum eſt Epaunenſi, ex cujus 26. & 27. capitibus confectum eſt.* Et in margine haec ſunt: *Burch. l. 3. c. 25. Ivo par. 3. c. 30. Pann. lib. 2. c. 32.* Eſt autem in hac diſtinctione varietas numerorum capitum a noſtris dialogis, quae oritur ex diviſione primi capitis. Nobis enim non duo capita ſunt initium diſtinctionis *Conſecrationem*, & illa verba *Tabernaculum enim &c.* Quod non fugit ſelectos viros, qui veniam petunt ob citationes doctorum.

11 Inſcriptio capitis ſecundi 15. q. 4. in eodem libro haec eſt: *Item ex Concilio apud Erpbesfurt habito præſente Rege Henrico.* Et in Notis: *In vulgatis legebatur Ephesum, quaſi hoc eſſet decretum aliquod Concilij Epheſini habiti tempore Cæleſtini Papæ & Theodoſij junioris. Hoc vero eſt Germanicum Concilium habitum præſente Henrico Rege, prout etiam apud Burchardum & Ivonem dicitur. Et codices Gratiani manu ſcripti habent quemadmodum eſt reſtitutum. In hoc autem oppido petiit Bonifacius a Zacharia Papa conſtitui Epiſcopum, & impetravit: Quod apparet ex prima epiſtola Bonifacij ad Zachariam & ultima Zachariæ ad Bonifacium.* Et in margine haec ſunt: *Burc. l. 13. c. 21. Ivo p. 4. c. 53.*

DE

DE EADEM RE

Dialogus quartus.

C. Incidi, Gratiani librum hodie legens, in quaedam verba capitis primi, & ſecundi diſtinctionis LXIII. de quibus ſcire velim quid ſentias. A. Quid illud eſt? C. Dixiſti nuper Nicolaum & Hadrianum minorem contra Photium pro Ignatio ſcripſiſſe, & ſub Hadriano octavam ſynodum habitam fuiſſe. A. Dixi, fateor; idque verum eſſe exiſtimo. C. At, non Photius, ſed Fotinus bis dicitur dicto capite ſecundo, quod inſcribitur ex octava ſynodo, & ejus initium eſt: *Hadrianus Papa ſecundus, quod Nicolaus praedeceſſor ejus diſpoſuerat, miſſos ſuos &c.* A. Utere vel lima, vel ſpongia mea, quas Graecis verbis Iſocrateis adornatus nuper vidiſti ΦΙΛΟΜΑΘΗΣ, ΠΟΛΥΜΑΘΗΣ; & pro Fotino ſcribe Photium. C. Hic ille eſt, cujus Bibliotheca laudatur, & XIV. tituli Nomocanonis cum Theodori Balſamonis commentariis exſtant Latini nuper facti? A. Hic ipſe eſt. Sed quid de primo capite quaeris? C. Idemne Hadrianus eſt primi capitis ſcriptor, an primi primus, ſecundi ſecundus? A. Utrumque caput ex octava ſynodo eſt ſub Hadriano minore cap. XXII. Referunt Ivo, *a* & Anſelmus, *b* & Deus dedit, *c* & liber Caeſarauguſtanus, *d* & tuus B. Tarraconenſis.

Diſtin. 63. c. 1. & 2.

Dial. 3. ante add. 3.

a *Ivo lib. 3. tit. 2. c. 1. Panor & par. 5. c. 122. decr.*
b *Anſ. lib. 6. c. 20.*
c *Deus de. c. 1.*
d *Caeſar. lib. 3. c. 43.*

e Tarrac. lib. 1. c. 47.

lis. *e* C. Cur igitur utrumque non conjungitur, & omnia, ut in ipſa ſynodo octava ſunt, leguntur? B. Si Gratianus ex fontibus ſuis aquas derivaſſet, id feciſſet. Sed ex his & aliis permultis conſtat neque Concilia vidiſſe, neque regiſtra Pontificum, neque alia ſanctorum patrum ſcripta, ſed eum quae in variis collectionibus reperta ab eo ſunt, ea in medium protuliſſe. A. Non nego haec ita ſe habere. Sed non facile invenire poteris omnia, quae retulit Gratianus. B. Quis ille eſt Epiſcopus Neopheſinus Roma miſſus? Nomen Eccleſiae audivi nunquam. A. Nepeſinus ſcribendum eſt. B. Hoc maxime placet, ab urbe Nepete, ut opinor. A. Maxime. [1] Sed de aliis videamus. Galiia pro Galicia ſcripta eſt cauſſa x. extrema Gratiani *f* in illis verbis Toletani Concilii: *Querimonias etiam paroecialium Presbyterorum Galliae provinciae ſollertiſſime diſcernere.* Ejus capitis verba ſunt in Toletano Concilio ſeptimo cap. quarto, non quarto Concilio; quod Demochares etiam animadvertit, ſed cetera non mutavit. Scribe igitur *Galiciae*, pro *Galliae*, & *parochianorum* pro *paroecialium*. [2] Gennadium pro Germano, & Thaumaturgum pro Trimegiſto ſcribere oportet diſt. XVI. cap. VII. *g* Sunt enim verba ſextae ſynodi repetitae in Trullo cap. II. Quis autem unquam Gregorium Trimegiſtum dici audivit? Καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομένου Καισαρείας τοῦ Θαυματουργοῦ ſcriptum eſt in Graeco canone. Et poſtea, καὶ Γερμανοῦ πατριάρχου &c. Minus mendoſi ſunt Ivo *h* & Cae-

f 10. q. 3. c. 8. Inter cetera.

g Diſt. 16. c. 7. Quoniam.

h Ivo lib. 2. tit. 31. c. 29. Pan. & par. 4. c. 134. decr.

& Caeſarauguſtanus liber *i* in Thaumaturgo, at Germanum retinent. Contius recte Gennadium in margine ſcripſit, & Thaumaturgum. [3] Inſcriptio capitis ultimi diſtin. XCV. *k* ita ſcripta eſt: *Item in Concilio Genuenſi cap.* IV. *Palea.* Nuſquam id concilium invenies. Scribendum cenſeo: *Ex Concilio Neocæſarien. cap.* XVIII. Videndus Martinus Bracarenſis cap. LVI. Burchardus, *l* Ivo, *m* & Anſelmus, *n* & liber Caeſarauguſtanus. *o* [4] Haec certa ſunt: Illa veriſimilia ex Ivone. *p* Cauſſa XXIV. capitis quarti principium eſt: *q Audivimus quod hereticus Ravennas dictus Archiepiſcopus &c.*) *Henricus* pro *heveticus* ſcribendum. [5] In nomine Hieremiae bis erraſſe librarios invenio. De poenitentia capite ſexageſimo ſeptimo, *r* ubi in Hieronymum mutatus legitur. Vide cap. XVII. Hieremiae. Et mox cap. LXIIX. *Alioquin & in reverentiam loquitur Deus.* Pro *in reverentiam* ſcribe *in Hieremia. ſ* [6] Ex libro Joannis Andreae de vita & laudibus beati Hieronymi, Gratiani libri mendoſi circumferuntur in ejus nomine; quaedam enim Auguſtino, quaedam Gregorio tribuuntur. Exemplum ſumamus ex hoc loco in Democharis & Contii editione mendoſo relicto, XIV. cauſſa, quaeſtione prima extrema. *Idem Gregorius in epiſt. ad Jovinianum.* Quod *præcipitur imperatur &c.* Eſt enim ſcribendum: *Hieronymus lib.* I. *contra Jovinianum.* Error errorem ſequitur, ut idem Joannes Andreae ait. Eadem enim verba poſita ſunt, ut Gregorii, lib. V.

i *Cæſ. lib.* 2. *c.* 2.

k *Diſt.* 95. *c. ult.*

l *Burc. lib.* 5. *c.* 44. *&* 45.

m *Ivo par.* 2. *c.* 53. *&* 54. *decr.*

n *Anſel. lib.* 7. *c.* 188.

o *Cæſar. libro* 8. *c.* 18.

p *Ivo lib.* 5. *tit.* 5. *c.* 10. *panor. & par.* 14. *c.* 57. *decr.*

q 24. *q.* 1. *c.* 4.

r *De pœn. d.* 1. *c.* 67. Si agamus. *&c.* 68. Quamobrem. *p* Rurſus.

ſ *Hier.* 17. *d.*

14. *q.* 1. *ultim. in fine.*

c. 15. In his. *de verb. ſignif.*

Decretal. ſub titulo de verb. ſignificat. Eadem, ſi placet, in collectione veteri ſecunda quaeramus. C. Exſtat ſub eodem titulo caput unicum tertio Celeſtino inſcriptum, & in eo bis nomen Gregorii reperi : *Item ſecundum Gregorium quod praecipitur &c.* Et poſtea : *Quod juxta eundem Gregorium non debet aliquis verba conſiderare &c.* A. Haec poſtrema vere Gregorio adſcribuntur, ut apud Gratianum invenies. C. Quaenam alia loca ſunt Gregorio aut Auguſtino falſo adſcripta? A. Recte à Democharę conſcripta invenies, ut cauſſa VII. cap. quadrageſimo primo, *t* *In apibus*, quod Gregorio inſcribebatur. Sic Auguſtino cap. VI. diſtin. IX. *u* & diſt. quinquageſima cap. XIX. *x* In Ilerda & Ilerdenſi concilio duplex error eſſe ſolet. Saepe enim in Hillerdam & Hyllerdam atque Hillerdenſe & Hyllerdenſe mutantur. Semel recte *Ilerdam* editum eſt à Demochare cauſſa prima cap. CXVII. in inſcriptione: *y Item univerſis Epiſcopis per Ilerdam provinciam conſtitutis. Quibuſdam narrantib. &c.* Pro voce *Ilerdam* in margine poſita eſt vox minus cognita *Helledam*. Sed mutanda eſt in Helladem, quae Graeciam ſignificat. Fons ejus capitis eſt, Demochare teſte, Gregorius lib. IV. epiſt. LVI. cap. c. ſive poſtremo. C. Non video ex hoc fonte probari poſſe ſcribendum eſſe Ilerdam & Ilerdenſe Concilium. A. Mihi ſatis eſt Helladem probare. De Ilerdae ſcriptura B. noſter tibi nummis veteribus & titulis monumentorum & carmi-

s 22. q. 5. c. 11. Humanae.

t 7. q. 1. c. 41. In apib.

u c. 6. Ut veterum. diſtin. 9.

x c. 19. Cum exaudiero, diſt. 50.

y 1. q. 1. c. 117. Quibuſdam.

minibus vererum Poëtarum ſatisfaciet. [8] Hylerdenſe Concilium pro Triburienſi refert Gratianus diſtin. quinquageſima quinta cap. x. z & Burchardus a, & Ivo. b Vide cap. XXXIII. Triburienſis Concilii. [9] Pro Juſtiniano Jovianus ſcribatur oportet cap. VI. de pœnitentia. c Ejus enim refertur conſtitutio, cujus initium eſt : *Si quis non dicam rapere &c.* d. Quae cum in Codice Theodoſii legatur, e certum eſt Juſtiniani non eſſe. Sunt etiam alia hujus rei teſtimonia. f Eadem conſtitutio relata eſt cauſſa XXXVI. g cum eodem errore. [10] Nunc tibi C. poculo Circeo aut virga opus eſt, ut Vincentium in Juvencum mutes. C. Prius mihi cauſſa a te dicenda eſt cur hic gentilis meus alienam perſonam induerit. A. Diſtinct. XV. h in veteri librorum cenſura Gelaſiana, poſt Sedulii laudes legimus : [*Item Vincentij nihilominus laborioſum opus non ſpernimus, ſed imitamur.*] *Juvenci* ſcribendum eſt ex conciliis. B. Id quidem probo. Sed in verbo *imitamur* mendum eſt. An Gelaſius carminibus cum ſynodo eſt uſus? D. Recte admones. *Miramur* ſcribendum eſt. Bene utrumque Burchardus, i male Ivo in panormia, recte idem in decretis, k & liber Caeſaraguſtanus, l &, ut ſuſpicor, Epiſcopus Segobienſis. [11] Quod dicam, non ita certum eſt. Idem Juvenci nomen mutatum invenio cauſſa prima quaeſtione III. in inſcriptione cujuſdam capitis Urbani ſecundi, quae ſic edita eſt: *Item Urbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio*

z *Diſt.* 55. c. 10. Si quis.
a *Burch. libro* 2. c. 15.
b *Ivo l.* 3. *tit.* 5. c. 1. *panor.* & *par.* 6. c. 34. *decr.*
c *De pœnit.* d. 1. c. 6. Si quis.
d *C. de Epiſ.* & *de. l.* 5.
e *Cod. Theod. lib.* 9. *tit.* 25. *conſt.* 2.
f *Vide hiſt. tripert. lib.* 7. c. 4.
g 36. q. 2. c. 3.
h *Diſt.* 15. c. 3. Sancta p. Item venerabilis.
i *Burc. libro* 3. c. 220.
k *Ivo lib.* 2. *tit.* 11. c. 3. *Panor.* & *par.* 4. c. 69. *decr.*
l *Caeſar. lib.* 2. c. 6. 1. q. 3. c. 8. Salvator.

Præpoſito Eccleſiæ ſancti Vincentij ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Salvator prædicit &c. Exémplum hujus epiſtolae inveni, in quo erat; L. poſt vocem *filio*, quod Laurentium fortaſſe ſignificat; & pro ſancti Vincentii erat *ſancti Iuvenci Ticinenſis*. Ejuſdem epiſtolae partem inveni apud Anſelmum libro tertio extremo; in libro Romano. Poterit B. noſter ex Italia nos certiores facere, num ſit aliquis ſanctus Juvéncus vel Juventius Ticinenſis, cujus haec ſint. Interea haec in variis lectionibus conſcribantur. Miror autem cur poſt hanc inſcriptionem edi Demochares paſſus ſit haec verba: *Quare in Evangelio probibetur inveſtitura Eccleſiæ a laicis fieri?* B. Hocne, obſecro te, editum eſt? A. Inſpice. Quid tibi videtur? B. Nunquam hoc Demochares edidit. Deleri oportet duas illas voces, *in Evangelio*. A. Immo tota clauſula. In eodem capite haec leguntur: *Sed beatus anteceſſor noſter Paſchaſius libro de conſecratione affirmavit &c.* Errare aliquos ſcio in hoc nomine Paſchalis, & pro eo Paſchaſium ſubſtituunt. Liber de conſecratione Paſchalis Papae nullus exſtat. Sed vox *libro* auferenda eſt. Sic enim in exemplo hujus epiſtolae eſt: *Sed beatus anteceſſor noſter Paſchalis de conſecratione affirmavit quod quiſquis eorum alterum vendiderit &c.* Haec Paſchalis primi ſententia poſita eſt a Gratiano cap. VII. ejuſdem quaeſtionis ex epiſtola ad Mediolanenſes; *m* ut ex veteribus libris cognovi. Quod caput etiam referunt Ivo *n* &

An-

m 1. q. 3 c. 7. Si quis.
n *Ivo lib. 3. tit. 9. c. 7.*

Anſelmus *o* & Deus dedit *p* & liber Caeſarauguſtanus. *q* [12] In alia inſcriptione poſita cap. quinquageſimo ſexto de conſecratione ſcriptum eſt : *Item Macarius Papa. Nullus Epiſcopus &c. r* Quis unquam audivit Macarium Papam fuiſſe? Pro Macario Zacharias ſcribendus eſt, qui in ſynodo Romana non edita cap. XIII. & XIV. illis verbis utitur. Videndus Burchardus *ſ* & Ivo *t* & liber Caeſarauguſtanus, *u* qui haec Zachariae adſcribunt. [13] Illud leve videatur, quod mendoſum eſt cauſſa XVI : *x Prima actione Theodulphi Malecbitanæ Eccleſiæ antiſtitis &c.* Scribendum *Malacitanæ*, ex Concilio Hiſpalenſi ſecundo cap. I. Et poſtea *Ægabrenſis*, non *Egabienſis*. [14] *Maſonem* pro *Maſſanum* ſcribo diſtin. quinquageſima cap. XXIIX. in inſcriptione : *y Item Iſidorus ad Maſſanum Epiſcopum. Domino ſancto meritiſque beato fratri Maſſano Epiſcopo Iſidorus Epiſcopus ſalutem.* Scribo *Maſoni* pro *Maſſano*. Recte apud Gratianum cauſſa XXXIII. editum eſt: *z de his ita ſcribit Iſidorus ad Maſonem Epiſcopum.* Exſtat eadem epiſtola ante libros ſententiarum, ſive de ſummo bono. Refert Rabanus in libro poenitentium cap. I. Burchardus, *a* & Ivo, *b* & Anſelmus, *c* & liber Caeſarauguſt. *d* & Tarraconenſis. *e* [15] Sed quid vos inter vos? B. Quaerit C. a me cur melius ſit *Maſonem* quam *Maſſanum* ſcribere. Ego illi poſtea me dicturum reſpondi. A. Quid autem dicturus eras? B. Quae tu de Maſonibus in Papiria familia ſcripſiſti. Unde

panor. & par. 2. c. 84. decr.
o *Anſ lib. 7. c. 100.*
p *Deus ded. cap. 2.*
q *Caeſar. lib. 4. c. 43.*
r *De conſ. d. 1. c. 56. Nullus.*
ſ *Burc l. 3. c. 230. & 231.*
t *Ivo par. 3. c. 27. & 272. decr.*
u *Caeſ libro 4. c. 48.*
x 16. q. 3. c. 13 Prima,
y *Diſt.* 50. c. 28. Domino.
z 33. q. 2. c. 11. Hoc ipſum.
a *Burc. lib. 19. c. 43. & 73.*
b *Ivo lib. 3. ti. 11. c. 17. panor. & par. 6. c. 397. & 398. & par. 15. c. 86. & 91. decr.*
c *Anſ. lib. 8. c. 37.*
d. *Caeſ. lib. 8. c. 69.*
e *Tarrac. lib. 3. c. 84. & 85.*

Marſo ille apud Ciceronem, a te Maſo dictus, in tenebris diu jacuerat; quod Petrus Victorius laudat. A. Ego vero jam iſtorum eram oblitus. Veteres tantum libros ſequendos dixiſſem. Sed cetera perſequamur. Quid vos Melchiam eſſe creditis diſtinct. XXXII. cap. X.? *f* B. Vocem ſine mente, ut βλίτυρι, ſive βλίτρι. A. Licebitne Melphiam ſubſtituere? B. Immo ex aſſe heredem inſtituas licet. Incidi enim Romae aliquando in Urbani ſecundi ſynodum apud Melphiam habitam. A. In ea ſynodo cap. XII. quod Gratianus refert, exſtat. Ivo in Panormia Melſiam ſcribit *g* minus mendoſe. [16] Gregorii verba ſunt apud Gratianum cauſſa XVI. *h* *Et temporis qualitas & vicinitas nos locorum invitat ut Cumanam atque Muſitanam unire debeamus Eccleſias.*] *Muſinatium* pro *Muſitanam* habet Anſelmus. *i* *Miſenatem* vel *Miſenatium* malo, ut habet Joannes Diaconus lib. III. cap. XIV. de vita beati Gregorii. Fons eſt Gregorius lib. II. epiſt. ſeu cap. XXXI. ut refert Demochares. [17] Idem cauſſa undecima cap. XLIII. *k* pro Milevitano Concilio Toletanum tertium cap. XIII. edidit. Sed cum ejuſdem capitis fieret mentio quaeſtione ſecunda, *l* vocem *Milevitani* reliquit. [18] Poſtremo ex Gregorii epiſtola *m* Monothelitas liceat iterum damnare, quos conſtat a Martino primum Pontifice in Concilio Romano fuiſſe damnatos mortuo jam Gregorio. Locus Gregorii ſumptus eſt ex libro IX. epiſt. ſexageſima prima ad Qui-

ri-

f *Diſt.* 32. c. 10. Eos qui.

g *Ivo lib.* 3 *ti.* 8. *c.* 18. *panor.*

h 16. *q.* 1. *c.* 48

i *Anſ. lib.* 6. *c.* 106.

k 11. *q.* 1. *c.* 23 Inolita.

l 11. *q.* 2. *c.* un.

m *De conſecrat. d.* 4. *c.* 44. Ab antiqua.

rinum & ceteros in Hibernia Epiſcopos, ut habet. Demochares. Aliis *in Hiberia* magis placet. Apud Ivonem *n* & in libro Caeſaraugustano *o* vox *Hibernia* non mutatur; *Monophiſitas* pro *Monothelitas* mutatur, quod probo. *Monophyſtas* eſt in veteri Anſelmi libro in additis capitibus. [19] Claudite jam rivos pueri, ſat prata biberunt.

n Ivo lib. 1. tit. 2. c. 81. panor. & par. 1. c. 153. decr.
o Caeſar. lib. 12. c. 68.

ADDITIONES.

1 DISTINCTIONE 63. Romana editione caput primum ita inſcriptum eſt: *Unde Hadrianus Papa in 8. ſynodo Conſtantinopoli ſub. ipſo celebrata.* Et alterum caput hanc habet inſcriptionem. *Item ex octava ſynodo, actione prima. Hadrianus Papa ſecundus; (quod Nicolaus praedeceſſor ejus diſpoſuerat) miſſos ſuos, Donatum ſcilicet Hoſtienſem Epiſcopum, & Stephanum Nepeſinum Epiſcopum &c.* Et poſtea: *ſchiſma de Ignatij depoſitione & Photij ordinatione ſedaverunt, Photium anathematizantes &c.* In hoc extremo capite haec adduntur: *Si hic addatur ver.* Quiſquis. *ex capite antecedente; erit integer 22. canon 8. ſynodi. In vulgatis ſequebatur vox* clerus, *quae in vetuſtioribus eſt gloſſa interlinearis.* In extremo capite primo haec etiam ſunt in Notis: *Hic citantur partes quaedam canonis vigeſimi ſecundi octavae ſynodi ſub Hadriano Papa II. habitae, & ab Anaſtaſio Bibliothecario Latinitate donatae.* Et in margine ejuſdem capitis primi: *Anſel. lib. 6. c. 23. & 72. Ivo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deus dedit p. 1.* Et in verſ. *Quiſquis: Infra c. proximo. Polyc. l. 2. tit. 1.* Et in margine c. 2. *Anſ. l. 6. c. 23. Ivo p. 5. c. 122. & Pann. lib. 3. c. 8. Deus dedit ubi ſupra.* Et verſ. *Conſecrationes: Polyc. l. 2. tit. 1.*

2 Capitis octavi *Inter cetera*, 10. q. 3. in eadem editione inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Toletano ſeptimo c. 4.* In eodem capite haec verba ſunt: *querimonias etiam parochialium Presbyterorum Galliae.* Et

in

in margine : *Al. parochianorum* . In Notis additur: *In Concillis impreſſis & aliquot Gratiani exemplaribus legitur* Galliciae *: In aliis autem , & emendatioribus , atque in codice Conciliorum Lucenſi regio habetur* Gallicanae provinciae . *Nam eo tempore Archiepiſcopus Narbonenſis & ejus provinciæ Epiſcopi ad ſynodos Toletanas conveniebant , quod ex ſubſcriptionibus Toletani tertij , apparet &c.* Ego vero *Galliciæ* retineo. Sequitur enim mentio ſynodi Bracarenſis.

3 Diſtinctione 16. cap. 7. *Quoniam.* in Romano libro haec verba ſunt *: Gregorij Thaumaturgi Neocæſarienſis Epiſcopi &c. Gennadij Conſtantinopolitani Epiſcopi &c.* Et in margine *: Al. Germani .*

4 Inſcriptio capitis ultimi diſtin. 95. in eodem libro eſt : *Item ex Concilio Neocæſarienſi c. 13. Palea.* Et in Notis eſt *: Antea citabatur ex Gemuenſi . Reſtituta eſt inſcriptio ex ceteris collectoribus . Eſt autem hæc fere Dionyſij verſio .* Et in margine haec ſunt. *Anſ. l.7. c.188. Burch. l. 5. c.44. Ivo p.2. c.53.*

5 In eadem editione inſcriptio cap.4. *Audivimus.* 24. q. 1. haec eſt *: Unde Alexander ſecundus ſcribit Valeriano Epiſcopo Martyri . Audivimus quod Henricus, Ravennas dictus Archiepiſcopus &c.* In margine eſt *: Ivo p.14. c.57. Pann. l. c.133.*

6 De pœniten. diſt. 1. cap. 67. *Si agamus.* in eadem Romana editione ita ſcriptum eſt *: Rurſum juxta eundem Hieremiam.* Et in margine *: Hierem. 17.* Et in Notis : *Hieremiam] Sic eſt emendatum ex ipſis commentariis beati Hieronymi & uno vetuſto exemplari Gratiani . Nam in ceteris eſt , quemadmodum in vulgatis ,* juxta eumdem Hieronymum promittit proſpera ſi pœnitentiam egerimus . Quod ſi negligentia &c.] Capite 68. *Quamobrem.* par. *Alioquin.* haec verba ſunt *: Alioquin & in reverentiam loquitur Deus &c.* Et in margine eſt *: Hieremia) orig. vera lectio. Hier.17.* Et in Notis *: Quæ ſequuntur , ut etiam multa alia, emendata & locupletata ſunt ex originali, præter verbum* reverentiam, (*quod eſſe debet* Hieremia) *idque ob gloſſam.7.* Extremum caput quaeſtionis primae cauſſae 14. them. ult. ita in Romano inſcribitur *: Item Hieronymus libro primo contra Iovinia-*

Digitized by Google

nianum : Quod præcipitur &c. In margine eſt : *In vulgatis erat : Gregorius in epiſt. ad Iovinianum*. Et in ſcholiis : *Quod præcipitur. Hic Grego. innuit differentiam &c.* Inſcriptio cap. 15. de verb. ſignif. eſt : *Celeſtinus tertius : In his quæ &c.* Et poſtea : *Item ſecundùm Gregorium quod præcipitur &c.* In margine eſt : *Cap. unico eod. tit. in 2. compilatione*. In caſu eadem verba ſunt. Et in ſcholiis : *Quod præcipitur. 14. q. 2. Quod præcipitur. Bern.* mendoſe. Inſcriptio cap.41. cauſ.7. quaeſt.1. haec eſt : *Item Hieronymus ad Ruſticum monachum epiſt. 4. In apibus &c.* In margine eſt : *Ivo p.5. c.356.* Caput 6. diſtin.9. uno verbo *Idem* inſcribitur. Caput vero quintum *Idem* (Aug.) *ad Hieron. ep.19.* In Notis eſt : *Verba hujus capitis ſunt beati Hieronymi ad Lucinium Beticum epiſt. 28. Sed mutata non eſt inſcriptio ob gloſſam in verſ.* Graeci. *Hieron. in ſecundo prologo Bibliæ &c. Sed Auguſtinus ad primitivam Eccleſiam reſpicit &c. Magis credendum eſt Hieronymo quam Auguſtino &c.* Deſidero cenſuram horum verborum. Caput 19. diſt. 2. ita inſcriptum eſt : *Item Hieronymus ad c.3. Michee : Cum exaudiero &c.* In caſu eſt : *Probat Aug. in hoc c. &c.*

8 Quod in eadem editione eſt 1. q.1. c.117. *Quibuſdam.* hanc habet inſcriptionem : *Item univerſis Epiſcopis per Elladem provinciam conſtitutis, eod. lib. 4. epiſt. 56. ſeu cap. 100.* Et in margine haec ſunt : *Et eod. l. ep. 51. & 55. & l. 5. ep. 7. Burch. l. 4. c. 21. Ivo p. 5. c. 108.*

9 Capitis. 10. *Si quis in infirmitate.* diſtin.55. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Ilerdenſi.* Et in margine : *Concordat Triburienſe c.33. Burch. l.2. c.15. Ivo p. 6. c.34. Pann. l.3. cap.42.*

10 De pœniten. diſtin.1. c. 6. *Si quis non dicam.* in Romana editione ita inſcribitur : *Cod. lib. 1. de Epiſcopis & Cler. Imperator Iovianus.* Et in margine haec ſunt : *Th.3. & Cod. Th. l.9. tit.25. l.2. 36. q. 2.* Si quis non dicam. *Triper. hiſt. l.7. c.4. Poly. l. 4. tit.35.* Capitis tertii 36. q.2. eadem inſcriptio eſt, niſi quod *Iovinianus* pro *Iovianus* editus eſt. In margine eſt : *Supr. de pæn. d. 1.* Si quis non dicam. 1. *in*

Cod.

Cod. *Theod. l. 9. tit. 25. le. 2.*

11 In eadem editione cap. 3. *Sancta Romana.* par. *Item venerabilis. diſtin. 15. haec verba ſunt: Item Iuvenci nihilominus laborioſum opus non ſpernimus, ſed miramur.* Et in Notis haec ſunt: *Antea legebatur:* Item Vincentij. *Reſtituta eſt vera lectio ex Gelaſio, Burchardo, & Ivone. De quo Juvenco meminit B. Hieronymus in catalogo.*

12 Capitis 8. *Salvator.* 1. q. 3. in eodem libro haec inſcriptio eſt: *Item Urbanus II. Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio L. Præpoſito Eccleſiæ ſancti Iuventij apud Ticinum ſalutem & apoſtolicam benedictionem.* Et in margine: *Lucio. Anſel.* Et: *Deus dedit. p. 2. Anſ. l. 5. c. 42.* Et in Notis: *Integram epiſtolam Urbani II. dilecto filio L. Præpoſito Eccleſiæ B. Iuventij apud Ticinum refert Deus dedit in ſua collectione.* In ſumma hujus capitis haec tantum ſunt rubrica notata: *De eodem.* In indice librorum ante Gratiani verba edito haec ſunt: *Urbani II. Concilium Placentinum, & fragmentum alterius Concilij, & epiſtola L. Præpoſito ſancti Iventij, ex Vaticana.* In eodem capite par. *Sed & beatus.* ita editum eſt: *Sed & beatus prædeceſſor noſter Paſchalis de conſecratione affirmat quod quiſquis &c.* Et in margine eſt: *Sup. ea. c. Si quis.* Et in Notis: *Antea legebatur.* Paſchaſius libro de conſecratione. *Reſtitutus autem eſt locus ex vetuſtis codicibus & originali. Citatur enim hic quod habetur in capite antecedente ex epiſtola Paſchalis Papæ.* Et inſcriptio capitis 7. *Si quis objecerit.* haec eſt: *Item Paſchalis Papa.* Et in Notis haec ſunt: *Auctor vero hujus capitis ac totius illius epiſtulæ eſt Paſchalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc epiſtola Paſchalis eſt poſt decreta Hadriani II. cum decreta Paſchalis II. ſint poſt Urbanum II. eo plane ordine quo ſibi ſucceſſerunt: quod etiam in ſequenti capite indicatur.* Et in margine: *Deus dedit p. 2. Magiſt. l. 4. di. 25. Polyc. l. 7. tit. 6. Anſ. l. 13. c. 33. Ivo p. 2. c. 84. Pann. l. 3. c. 123.*

13 De conſecrat. diſtin. 1. in libro Romano cap. 57. *Nullus Epiſcopus.* haec inſcriptio eſt: *Item Zacharias Papa. in ſynodo Romana c. 13. & 14.* Et in Notis haec

haec ſunt : *Antea legebatur* Macarius. *Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis codicibus & ceteris collectoribus. Et caput ipſum habetur in Concilio manuſcripto Zachariæ*. Et in margine: *Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 230. & 231. Ivo p. 3 c. 271. & 272.* Varietas numeri capitum hujus diſtinctionis pendet a cap. 1. ut antea diximus.

14 In eadem editione 16. q. 3. caput 13. ita inſcriptum eſt : *Item ex Concilio Hiſpalenſi 2. cui interfuit Iſidorus, c. 1. Prima actione Theodulphi Malacitanæ Eccleſiæ antiſtitis & c. ab Eccleſiis Aſtiginæ, Eliberitanæ, atque Ægabrenſis &c.*

15 Diſtin. 50. cap. 28. in eodem libro haec inſcriptio eſt : *Item Iſidorus ad Maſſanum Epiſcopum. Domino ſancto, meritiſque beato fratri Maſſano Epiſcopo ſalutem*, Et in margine: *Al. Maſonem. al. Maſſenum. orig.* Et: *Anſ. l.8. c.37. Poly. l.4. tit.39. Ivo p.6. c.397. p.15. c.57. & 86. Burch. l. 19. c.43. & 73. Pann. l.3. c.149. Rab. pœ. l. 1. c.1.* Et in Notis haec ſunt : *Sic habet hoc caput in epiſtola, quæ nuper una cum aliis Iſidori operibus eſt impreſſa Pariſiis, & ita inſcribitur*: Iſidori Hiſpalenſis Archiepiſcopi epiſtola ad Maſſanum Epiſcopum &c.] Inſcriptio cap. 11. Hoc ipſum 33. q. 2. haec eſt ; *De his ita ſcribit Iſidorus ad Maſſonem Epiſcopum in præfatione ad librum de ſummo bono*. Et in margine: *Al. Maſſenum*. Et: *Raban. l. pœnit. c. 1. Poly. l.4. tit. 39. Anſ. l. 8. c.37. Ivo p. 6. c.398. & p. 15. cap.91.*

16 Inſcriptio capitis 10. diſt.32. in Romano libro haec eſt : *Item Urbanus II. in ſynodo apud Melphiam c. 13. Eos qui poſt ſubdiaconatum*. Et in margine : *Pann. l.3. c.101.* Et in indice librorum ante Gratiani verba : *Urbani II. ſynodus apud Melphiam, ex Vaticana, & a Jacobo Pammelio canonico Brugenſi.*

17 Quod exſtat 16. q. 1. c.48. ita editum in Gregoriana editione eſt : *Unde Gregorius Papa ſcribit Benenato Epiſcopo lib.2. epiſt.31. Et temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitat ut Cumanam atque Miſenatem unire debeamus Eccleſias*. Et in Notis : *Miſenatem. Sic emendatum eſt ex vetuſto codice B. Gregorij : quamvis in vulgatis, ſicut etiam apud Gratianum*

ſianum, eſſet Muſitanam.] Et in margine: *Anſ. l. 6. c. 108. Poly. l. 3. tit. 30.*

18 Capitis 42. *Inolita.* 11. q. 1. haec eſt in eodem libro inſcriptio: *Item ex Concilio Milevitano.* Et in margine: *In Tolet. 3. c. 13.* Et in Notis: *In Concilio Milevitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipſo tamen citatur etiam ab Innocentio III. in c.* Si diligenti. *de foro compe. Habetur autem in Toletano* 3. *c.* 13. Et in eadem cauſſa quæſt. 2. c. un. *Quòd verò culpa illa ſuſpenſione digna ſit, ex capitulo illo Milevitani Concilij liquidò conſtat.* Et in margine: *Suprà q. 1. Inolita.* Varietas numeri capitum quaeſt. 1. oritur ex cap. 10. *Si quis clericus.* quod in libro meo eſt undecimum. Nam decimum eſt, *Epiſcopus non flagitetur.* quod in Romano eſt pars cap. 9. *Teſtimonium.*

19 De conſecrat. diſtin. 4. cap. 44. *Abantiqua* in libro Romano hanc habet inſcriptionem: *Item Gregorius Quirino Epiſcopo & ceteris in Iberia Epiſcopis, l. 9. ep. 61.* Et in Notis; *Iberia*] *Sic emendatum eſt ex originali manuſcripto Vaticano. Antea erat Hibernia.* Et in margine: *Poly. ibid.* (hoc eſt, l. 3. tit. 10.) *Ivo p. 1. c. 153. Pann. l. 1. c.* 88. Et in eodem capite: *Monothelitas verò & alios &c.* In Notis haec ſunt: *In originali & in Polycarpo & apud Ivonem in textu eſt,* Monophyſitas. *De qua hæreſi ſcribit Joannes Damaſcenus in libro de duabus Chriſti voluntatibus & Nicephorus & alij. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

DE ALIIS MENDIS GRATIANI.

Dialogus quintus.

A. NIHIL magnum veteres Romani, niſi auſpicato, inchoare ſolebant, non ſolum in bello, ſed in pace, tam publice quam privatim. In eo coeci fuerunt, quod auxi-

auxilia & ligna ab avibus, a canibus, a deorum ſimulacris petebant; tamen natura duce Dei auxilium petebant. Nobis, nihil agendum Paulus praecipit niſi in nomine Domini. Auſpicato igitur hodie a Petro, & Paulo principibus Apoſtolorum Dei incipiamus. Gelaſii verba ſunt apud Gratianum Diſtinct. LIV. *Magnis quippe ſtudiis ſecundum beatum Petrum Apoſtolum præcavendum eſt ne fides & diſciplina Domini blaſphemetur.* Ubi Petrus hoc dixerit ignoro. Sed Paulus priori ad Timotheum epiſtola cap. VI. id ſcripſit. Et vidi in veteribus libris prima litera haec nomina conſcribi. Ita *P. Apoſtolum* ſcriptum olim fuiſſe, poſtea *Petrum Apoſtolum* credo. Fons eſt Gelaſii epiſt. I. cap. XVI. ut notat Demochares. Ivo vocem *Petrum* omittit, licet in margine habeat *Petri epiſt.* II. *cap.* II. & *Pauli ad Roman. cap.* II. Si Petrus id dixit, nihil mutandum erit. Si non dixit, aut *Paulus* ſcribendus erit, aut vox *Petrus* delenda. B. Selecti viri tollunt vocem *Petrus*, & in margine addunt I. *Tim.* VI. ubi pars verborum Gelaſii invenitur. [1] A. Iſidori locus ſequitur apud Gratianum: *Nam ſub Octaviano Cæſare ſuffecti Conſules Papius & Pompejus legem tulerunt, quæ a nominibus eorum appellatur Papia & Pompeja.*] *Poppæus* pro *Pompejus*, *Poppæa* pro *Pompeja* ſcribendum eſt ex faſtis capitolinis & variis ſcriptoribus, ut in legibus ſcripſimus. Idem Contius notat. [2] Pompejo victo Renaldus vincendus eſt, cujus mentio fit in concilio Tributienſi.

Diſt. 54. *c.* 12. Generalis.

Ivo par. 6. *c.* 100. *dec.*

Diſt. 2. *c.* 7. *quædam.*

17. *q.* 4. *c.* 26. *omnes.*

apud

apud Gratianum in Paleae nomine additis. *Omnes*, inquit, *Presbyteri interfectores compoſitione Epiſcopi ad cujus parochiam pertinent ſolvantur, ita videlicet, ut medietatem Renaldus Epiſcopus ejus utilitati Eccleſiæ cui præfuerit tribuat*. B. Hic Renaldus Epiſcopus eſt, facile a te vincetur. A. Quid ſi vobis vocem aliam Renaldo fortiorem ſubſtituam? B. Quaenam ea eſt? A. Uvirigeldi. C. Eſtne hoc Epiſcopi nomen? A. Non eſt, ſed compoſitionis. Apud Burchardum lib. VI. cap. XI. ita eſt: *Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo, ad cujus parochiam pertinebat ſolvatur, ita videlicet, ut medietatem Vvirigeldi ejus Epiſcopus utilitatibus Eccleſiæ cui præfuit tribuat*. Eiſdem verbis utitur Ivo parte X. c. CXL. decret. & Bernar. Papien. cap. II. de poenis in prima collectione decretalium. Sed Gregorius IX. eam vocem noluit repetere, compoſitionis voce contentus. Ex his & aliis, quae in Capitularibus Caroli & Ludovici leguntur, pro illis verbis *Omnes Presbyteri interfectores compoſitione Epiſcopi &c.* ſcribo *Omnes Presbyteri interfecti compoſitiones Epiſcopo ſolvantur.* 3 De Sacratio Rege Arragonum ſub Hormiſda Papa, quod Renaldi fabulis ſimile videtur, aliquid dicamus. Apud Gratianum cauſſa XXXI. quaeſtione ſecunda poſt Hormiſdae caput legimus: *Item Sacratio Regi Arragonum, De neptis tuæ conjugio &c.* Apud Ivonem in Panormia eadem verba ſunt, non tamen poſt Hormiſdae verba, ſed poſt Urbani; quae etiam Gratianus refert ante

c. 2. de poenis. Capit. lib. 4. c. 15.

31. q. 2. c. 2. & 3.

Ivo lib. 6. ti. 8. c. 8. panor. c. 1. d. q. 2.

ante Hormiſdae epiſtolam. Apertius idem Ivo parte. IIX. decret. *Urbanus Satino Regi Arragonum*, In libro Caeſaraugustano Cartuſianorum, qui Hieronymi Zuritae fuit, recte eſt: *Urbanus ſecundus Sanctio Regi Arragonum*. Errari occaſio fuit, quod Palea Hormiſdae caput inſeruit inter duo Urbani reſcripta. C. Hoc idem Didacus Cobarrubias Segobienſis Epiſcopus divinaverat. A. Gaudeo nos idem dicere, quos veri inquirendi ſtudium conjunxit & amicitia non vulgaris.

Ivo par. 8. c. 24. decr. Caſar. lib. 10. c. 14.

lib. 4. c. 21. var. reſol.

4 In Siſebuti vel Siſenandi Regis Hiſpaniae nomine ſaepe erratum invenio. Diſtinct. quadrageſima quinta cap. v. ex concilio Toletano IV, cap. LVI. (Demochares etiam notat) temporibus religioſiſſimi Principis Zizebuti. Scribo *Siſebuti*. Quidam *Siſenandi* ſcribunt, ut Burchardus *a* & Ivo, *b* quae varietas in Conciliorum libris eſt. Item de conſecratione diſtin. IV. cap. XCIV. *c* quod dicitur eſſe ex Toletano Concilio quinto; ſed ex Toletano quarto cap. LIIX. ſ eſt Demochari. Illic ita ſcriptum eſt: *De quibus conſulti piiſſimi ac religioſiſſimi domini noſtri Siſemundi Regis hoc ſanctum decrevit Concilium.* In margine Sigiſmundi nomen eſt. Apud Burchardum *d consultu* pro *conſulti* eſt aptius, & *Siſenandi* pro *Siſemundi*. Item apud Ivonem in panormia: *e* ſed in decretis *conſultum* & *Siſemandi* habet non recte. C. Quinam hi Reges fuerut Siſebutus & Siſenandus? A. Haec alio die accipies. Hoc tantum ſcire hodie potes, Siſebutum coepiſſe anno ſecun-

Diſt. 45. c. 5. De Judaeis.

a *Burc.* libro 4. c. 82.
b *Ivo li. 1. tit. 2. c. 65. panor. & par. 1. c. 276. decr.*
c *De conſec. d. 4. c. 94. Pl*ibriq
d *Burc. libr. 4. c. 85.*
e *Ivo lib. 1. tit. 2. c. 68. panor. & par. 1. c. 279. decr.*

 do

do Heraclii Imperatoris, & ſub eo Hiſpalenſe concilium habitum anno Chriſti DCXIX. Siſenandum coepiſſe an. DCXXXI. duobus Regibus interpoſitis Reccaredo minore, & Suinthila, qui a Concilio Toletano quarto, de quo agimus, damnatur. Id habitum eſt Concilium anno tertio Siſenandi. Ex quo fit ut cap. LVI recte *Siſebutus* ſcribatur, at cap. LIIX. *Siſenandus*. C. Erat igitur tunc vivus Siſenandus, mortuus Siſebutus. A. Ita eſt. De Gelaſii verbis nunc agemus: *Ita nos Syllanorum cædes geminata Pontificum horrendi criminis atrocitate confudit*. Qui Syllani Pontifices fuerint non inveni. Apud Ivonem Carnotenſem, ita ſcriptum eſt: *Gelaſius Majorico & Joanni Epiſcopis: Ita nos quidem Latinorum cædes geminata Pontificum horrendi ſceleris atrocitate confudit*. Apud Anſelmum Lucenſem haec leguntur: *Gelaſius Papa: Ita nos Scillacinorum ſedes geminata Pontificum horrendi ſceleris atrocitate confundit*. In his verbis *ſedes* pro *cædes* non recte eſt. At de voce *Scyllacænorum* conſiderandum. Eſt enim urbis nomen Scyllacaeum. Credo fuiſſe duos Epiſcopos ejus urbis occiſos Gelaſii temporibus. 6 Theodori Mopſueſteni in quinta ſynodo damnati mentionem fecimus. In eadem ſynodo Theodoriti, ſcripta contra Cyrillum Alexandrinum damnata ſunt. Id Gregorius apud Gratianum diſtin. XV. cap. II. refert; ſed non Theodoriti nomen editum eſt, ſed Theodori. Videndus Gregorius lib. I. epiſt. XXIV. regi-

25. q.2.c.25.

Ivo par. 10. c.18. decr.

Anſ. lib. 6. c. 140.

Diſt. 15. c.2. ſicut ſancti.

regiſtri, & Gregorius VII. lib. IIX. epiſt. I. regiſtri, & Ivo, *f* & liber Caeſarauguſtanus *g* & Tarraconenſis *h* 7. Non omnium librorum erratum eſt, ſed paucorum, quod ex eccleſiaſtica hiſtoria Rufini lib. ult. cap. XIIX. ſumitur: *i Cum apud Theſſaloniam ſeditio eſſet exorta &c.* Scribendum *Theſſalonicam*. Et apud Ivonem *k* ex Paulino in vita beati Ambroſii: *Cauſſa Theſſalonenſis civitatis non minima tribulatio ſucceſſit Ambroſio*. Scribe *Theſſalonicenſis*. Videndus idem Ivo *l* capite huic eidem proximo ex hiſtoria tripertita ſumpto. [8] Poſtremo *m* Gregorii verba ſunt lib. II. epiſt. XXXV. ut Antonius Demochares notat, vel ut aliis placet, Joannis Diaconi in vita beati Gregorii lib. III. cap. XIV. qui refert Gregorii epiſtolam ad Joannem Epiſcopum Veliternum: *Ideoque fraternitati tuae curam gubernationemque Treverenſium Eccleſiae praevidimus committendam*. Pro *Treverenſium* ſcribo *Trium tabernenſium*; quod recte apud Joannem Diaconum editum inveni. Etenim non longe fuerunt Tres tabernae a Velitris urbe. Et ſic Anſelmus habet lib. V. cap. XXIV. quamvis liber Caeſarauguſtanus Gratiani ſcripturam confirmet. [9] Haec in adverſariis de Gratiani erratis ordine literarum in propriis nominibus. B. Multo his plura colligere poſſes, ſi velles; & ut aliud ex alio, in Pontificum Romanorum nominibus maxime Gratianus aberrat, ut cum Anicetus ab eo appellatur Anitius, Miltiades Melchiades, Xyſtus Sixtus, Anteros

f Ivo par. 4. c. 117. decr.
g Caeſar. lib. 1. c. 36.
h Tarr. lib. 1. c. 140.
i 11. q. 3. c. 69.
k Ivo par. 10. c. 48. decret.
l Ivo c. 47. e. par.
m 16. q. 1. c. 49. Poſtquam Caeſar. lib. 7. c. 35.

Autherus, Calliſtus Calixtus, Caeleſtinus Çeleſtinus, Hyginius Higinus, Zoſimus Sozimus aut Zozimus; Zephyrinus Zepherinus. Ita etiam in nominibus Conciliorum, cum Nannetenſe concilium vocat Ananetenſe vel Manetenſe vel Navatenſe, Ancyranum vocat Anquiritanum, vel Ancyritanum, vel Anquirenſe, Arauſicanum Auraſicenſe, Cabilonenſe Bylonenſe, Epaunenſe Epanenſe, Hiſpalenſe Biſpalenſe vel Spalenſe, Matiſconenſe Maticenſe, Vormacienſe Vvarmatienſe. A. Hi non Gratiani errores ſunt, ſed illorum temporum. Sic in Conciliis edi ſolitum eſt. Sic habent Burchardus, Ivo, & Anſelmus, & ceteri collectores. [10] B. Habeo alia majora crimina, an errata dicam; quae ſi pateris, in medium proferam. A. Hodie id fieri non ſinam; cras ad clepſydram Gratianum accuſare poteris.

ADDITIONES.

1 IN editione Gregoriana cap. 12. *Generalis.* diſtin. 54. haec verba ſunt non longe á fine: *Magnis quippe ſtudiis ſecundum beatum Apoſtolum precavendum eſt ne fides & diſciplina Domini blaſphemetur.*. Et in margine: *1. ad Tim.*6. & *2. Pet.*2.

2 Diſtin. 2. cap. 6. *Quedam.* in eadem editione his utitur verbis: *Nam & ſub Octaviano Ceſare ſuffecti Conſules Papius & Poppeus legem tulerunt, que a nominibus eorum appellatur Papia Poppea.* Et in Notis haec ſunt: *Antea legebatur* Papius & Pompejus, *& paulo poſt* Papia & Pompeja. *Emendatum eſt ex manuſcriptis exemplaribus Iſidori. Nam in impreſſis notaverat errorem Alciatus lib.* 3. *diſp. c.* 5. *In tabulis autem Capitolinis anno urbis* DCCLXI. *ex*

Kal.

Kal. Iul. ſuffecti Conſules numerantur M. Papius & Q. Poppæus. Varietas numeri capitum hujus diſtinctionis cum meis dialogis oritur ex capite primo, quod mihi eſt initium diſtinctionis, ſumptum ex verbis Iſidori: Ejus non habetur ratio in eo libro Romano.

3 In eodem libro caput 26. *Omnes.* 17. q. 4. ita ſcriptum eſt: *Item ex eodem* (hoc eſt, Triburienſi Concilio) *c.* 5. *Palea. Omnes Presbyteri interfectores compoſitione Epiſcopo, ad cujus parochiam pertinent, ſolvantur; ita videlicet ut medietatem Vuirgeldi ejus Epiſcopus utilitatibus Eccleſiæ, qui præfuit, tribuat &c.* Et in margine: *Al. Vuirgildi.* Et: *Capitul. l.* 4. *c.* 15. *ext. de pœnis c. presbyteri. Burc. l.* 6. *c.* 11. *Ivo p.* 10. *c.* 140. *Pann. l.* 8. *c.* 6. Et in Notis: *Hæc quoque Palea in uno tantum Vaticano codice habetur. Eſt autem in Capitularibus (unde citatur in Pannormia) lib.* 4. *c.* 15. *& in Decretalibus tit. de pœnis c. presbyteri. In Concilio etiam Triburienſi, quod extat, c.* 4. *habetur quiddam ſimili.* Et poſtea: *Interfectores*] *Sic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet* interfecti. *In Capitulari legitur:* Presbyteri interfecti Epiſcopo ad cujus parochiam pertinent ſolvantur ſecundum Capitulare glorioſi Karoli genitoris noſtri; ita videlicet &c. *Verum in Decretalibus & apud Burchardum & Ivonem* hoc modo: Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo ad cujus parochiam pertinebat ſolvatur, ita videlicet &c. *Et ſimilis locutio habetur in Concilio Triburienſi c.* 4. *Sed quoniam eſt initium capitis, nihil viſum eſt hic mutandum. Reliqua autem ſunt emendata ex locis indicatis.* Et poſtea: *Vuirogeldi*] *Antea legebatur* Renaldus. *Emendatum eſt ex ceteris locis indicatis, præterquam ex Decretalibus, unde abeſt utraque vox. Legitur tamen in prima collectione:* Caput 2. de poenis in editione Romana ita ſcriptum eſt: *Ex Concilio Triburienſi.* Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo ad cujus parochiam pertinet ſolvatur, ita ut medietatem &c.] *In margine eſt: In Concilio Triburienſi ſub Arnulpho Imperatore c.* 4. *Sed aliis verbis referunt Burchardus lib.* 6. *decret. c.* 11. *Ivo par.* 10. *c.* 140. *& Gratian. ſive*

Palea 17. *q.* 4. *c.* Omnes Preſbyteri.]

4 Capitis tertii *De Neptis* 31. q. 2. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item Urbanus ſecundus Sanctio Regi Aragonum*, Et in Notis : *Sanctio*] *Sic eſt emendatum ex vetuſtis exemplaribus*, *Pannormia*, *&* *hiſtoriis Regum Aragonum* . *Nam antea erat* Sacratio.] Et in margine : *Ivo p.*8. *c.*24. *Pann. l.*6. *c.*109. Capitis 2. *Tua.* ejuſdem quæſtionis haec inſcriptio. [*Econtra Hormiſda Papa ſcribit Euſebio Epiſcopo.*] *Palea* . Et in Notis : *Palea haec in Decretalibus eſt c.* 1. *tit. de deſpon. impu. Et in vulgatis quidem citatur ex Honorio ; ſed in prima Decretalium collectione ex Hormiſda, ut hic* . Ejuſdem cap. 1. de deſponſ. impu. in eadem editione inſcriptio eſt : *Hormiſda Euſebio Epiſcopo.* Et in margine : *cap.*2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

5 Diſtin. 45. cap. 5. *De Iudaeis.* in eodem libro ita inſcribitur : *Unde. in Concilio Toletano* 4. *c.* 56. *ſtatutum eſt* . In eodem ita legitur : *Sicut factum eſt temporibus religioſiſſimi Principis Siſebuti*, Et in margine haec ſunt : *Burch. l.* 4. *c.*82. *Ivo p.*1. *c.*276. *&* *par.* 13. *c.*94. *Pann. l.* 1. *c.* 72. Capitis 94. *Pleriqne.* de conſecr. diſt. 4. inſcriptio eſt : Item *ex Concilio Toletano* 4. *c.* 58. In eodem haec verba ſunt : *De quibus conſultu piiſſimi ac religioſiſſimi Domini noſtri Siſemundi Regis &c.* Et in margine : *Burch. l.* 4. *c.* 85. *Ivo p.* 1. *c.* 279. *Pann. l.* 1. *c.*75. Scribi debuit *Siſenandi* pro *Siſemundi* .

6 Inſcriptio cap. 25. *Ita nos.* 25. q. 2. in libro Romano haec eſt : *Unde Gelaſius Papa ſcribit* . Et mox : *Ita nos Syllacenorum caedes geminata Pontificum &c.* Et in margine : *Al. Squilatinorum. al. Syllanorum* . Et : *Poly. l.* 3. *tit.*30. *Anſel. l.*6. *c.*148. *Ivo p.* 10. *c.*18.

7 Diſtin. 15. cap. 2. *Sicut ſancti.* in eodem libro ita ſcriptum eſt : *Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epiſtola quae Ibae dicitur , erroris plena reprobatur, in quo Theodorus perſonam &c, & in quo ſcripta quoque Theodoriti, per quae beati Cyrilli fides reprehenditur &c.* Male in caſu uterque Theodorus dicitur .

8 In Gregoriana editione cap. 69. cauſ. 11. q. 3. inſcri-

ſcriptio & initium eſt: *Item ex libro undecimo eccleſiaſticæ hiſtoriæ Rufini c. 18. Cum apud Theſſalonicam ſeditione exorta &c.*

9 Eodem in libro cap. 40. *Poſtquam hoſtilis* 16. q. 1. inſcriptio eſt: *Idem* (Gregorius) *Ioanni Epiſcopo Veliterno lib. 2. epiſt.* 35. Et poſt alia: *gubernationemque Trium tabernenſium Eccleſiæ providimus committendam &c.* Et in margine: *Ioannes Diaconus l. 3. c. 15. & 7. q. 1. Temporis qualitas. Anſ. l. 5. c. 24. Poly. l. 1. tit. 9.* Et in Notis: *Trium tabernenſium*] *In vulgatis legebatur Treverenſium, Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis & originali & Ioanne Diacono. Nam, ut is teſtatur, hæc epiſtola ſcripta eſt Ioanni Epiſcopo Veliterno. Oppidum autem Trium tabernarum Velitris vicinum eſt.*

10 Nomina propria melius edita ſunt in Gregoriana editione quam in ceteris. Erratum tamen eſt in his. Zozimus pro Zoſimo, Melchiades pro Miltiade, Hoſtienſis pro Oſtienſi, Calixtus pro Calliſto, Iginus pro Hygino, Sixtus pro Xyſto, Bracharenſis pro Bracarenſi, Zepherinus pro Zephyrino, Thelephorus pro Teleſphoro.

DE GRATIANI MAJORIBUS erratis.

Dialogus ſextus.

A. PERMITTITUR tibi B. in Gratianum dicere, ſed ita ut ſingulis criminibus probationes adferas, niſi res probatione non indigeat. B. Conditionem accipio. Ea enim adferam, quae nemo negaverit. Et principio de Anaſtaſio ſecundo videamus, quem ait ab Eccleſia Romana repudiatum, & a Deo fuiſſe percuſſum. Haec Gratianus di-

ſtinct. XIX. extrema *a* & cauſſa prima cap. XCVI. *b* A. Dixiſſe fateor Gratianum, ſed non ſolum. Idem enim adfert Pontificalis verba; *c* quae etiam Ivo *d* & liber Caeſarauguſtanus *e* & tuus Tarraconenſis. *f* B. Majus crimen falſi intenditur cum verba Pontificalis corrupit. Ea enim Ivo Carnotenſis & liber Caeſarauguſtanus referunt in hunc modum: *Et quia occulte voluit revocare Acacium, & non potuit, quia divino nutu percuſſus eſt Acacius*. Gratianus voce *Acacis* deleta, & alia voce *quia*, ita ſcripſit: *Et quia occulte voluit revocare Acacium, & non potuit, divino nutu percuſſus eſt*. A. Deletum id a Gratiano probare debes. B. Non refert ea verba. A. Ita fortaſſe in ſuis libris legerat. Unde quod ad Acacium erat referendum, ad Anaſtaſium retulit. Sed & non in omnibus libris ea vox *Acacius* legitur. B. Deceptum eſſe Gratianum fateris. Non perſequar haec latius, cum id ſatis acerbè Albertus Pighius & alii proſequantur. A. Modeſtiam in eis requiro, ſed cauſſae ſuae inſerviunt. Mihi hoc verum videtur, Acacium fuiſſe divino nutu percuſſum; Anaſtaſium ei nunquam communicaſſe. Quod ſi ſuſpiciones ſuorum effugere non potuit, non id nocet aliis, qui culpa carent. (1). B. Aliud adferam crimen, quod adverſus Romanos Pontifices his verbis utitur diſtin. LVI. poſt cap. I. *Exemplis & auctoritatibus non ſolum ſacerdotes ſed etiam ſummi ſacerdotes fieri poſſunt*. Loquitur autem de filiis Presbyterorum. Mox addit: *Unde*

a *Diſt.* 19. *c.* 8. Secundum. *in fine*.
b 1. *q.* 1. *c.* 96. Dictum *p.* Quod vero.
c *c.* 9. *e. diſtin*, Anaſtaſius.
d *Ivo par.* 14. *c.* 40. *decret.*
e *Caſ. lib.* 14. *c.* 48.
f *Tarrac. lib.* 2. *cap.* 70.

Diſt. 56. *c.* 1. *&* 2.

Unde Damaſus Papa ſcribit Hieronymo Presbytero : Oſius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi , Bonifacius Papa Jucundi Presbyteri &c. Mox alios enumerat, qui longe poſt Damaſi & Hieronymi tempora fuerunt . Cur vero Oſium ante alios numeraverit ; & eum Subdiaconi filium dixerit , cum de Presbyterorum filiis agatur quaerendum . A. Si in eo crimen verſatur quod dixerit fuiſſe aliquos ſummos ſacerdotes filios Presbyterorum , dixit hoc Ivo in praefatione excerptionum his verbis : *Et ita genitos ex Presbyteris non ſolum ad presbyteratum ſed etiam ad ſummum ſacerdotium promoveri permiſerunt . Et ut de noſtris temporibus taceamus , ſicut legitur in geſtis Romanorum Pontificum : Felix tertius &c.* Et in Panormia ex libro Pontificatus, vel potius Pontificali , ut in veteri libro eſt , eadem referuntur : *Felix tertius &c.* Ivo lib. 3. tit. 5. c. 11. panor. Sed & in ipſo libro Pontificali , qui extat , poſt Damaſi collectionem de vitis Pontificum ſequuntur aliorum vitae . In ſingulis nomina parentum adſcribuntur . Unde credendum eſt aliquem confeciſſe verba ab Ivone & Gratiano relata. B. Cur ergo Damaſo tribuit Gratianus quae aliorum ſunt ? A. Id non Gratiani , ſed Paleae erratum eſſe ſuſpicor , cujus nomen edidit Demochares . Aut ſi Gratianus id ſcripſit ; ex titulo libri Pontificalis Damaſi deceptus eſt. B. Cupio ſcire a te unde Paleae verborum initium ſumas. A. Aut ab illis verbis , *Unde Damaſus* , aut ab illis , *Oſius Papa.* B. Finem verborum Palae quemnam ſa-

facis? A. In illis verbis, *filius Jucundi Preſbyteri*; ut ea quæ ſequuntur, *Felix enim tertius*, ſint Gratiani, vel Pontificalis libri ab eo relati. C. Cur non totum illud caput *Oſius &c.* Paleae adſcribis? A. Quia video eum propoſuiſſe exemplis oſtenſurum aliquos ſummos ſacerdotes fuiſſe. Huc accedit, quod Ivo de Felice tertio & aliis ex libro eodem Pontificali, ſive ex geſtis Romanorum Pontificum, idem affirmat comprobari. B. De Oſio nihil dixiſti. A. Fateor me nihil habere quod dicam. Tantum ſcio multos Epiſcopos olim Papas fuiſſe dictos. Et Oſii Cordubenſis nomen celebre eſt tam in Concilio Nicaeno, quam in Sardicenſi. Subdiaconi filium fuiſſe ignoro. (2.) B. Quando te patronum habet Gratianus, tuas adferam reprehenſiones. Apud Gratianum ex Theodoſianis legibus verba referri ſcimus, quae ſunt Pauli in libris ſententiarum, *g* & ejus interpretis Aniani. Gratianus cauſſa ſecunda quaeſtione VI. capite XXII. & aliis quinque capitibus *h* cum ignoraret quae Pauli eſſent, quaeque interpretis, omnia congeſſit. A. Sumpſit haec Gratianus non ex ipſis fontibus, ſed ex Ivonis panormia, aut ex decretis ſive excerptis ejuſdem. In panormia ita ſcriptum eſt: *i* *Excepta de legibus Theodoſianis, quas interpretatur Paulus: Propter ſuperfluam &c. In Theodoſianis legibus cap. XXXVI. Ab eo &c.* Sic etiam in decretis, paucis exceptis. B. Qui fieri poteſt ut Theodoſianas leges interpretaretur Paulus, qui ſub Alexandro & Gordia-

g *Paul. lib. 5. ſenten.* 35. 36 37. 38. 39.
h 2. *q.* 6. *c.* 22. Propter ſuperfluam & *poſtea.*

i *Ivo li.* 4. *tit.* 22. *c.* 3. 4. 5. 6. 7. *panor.* & *par.* 5. *c.* 281. 282. 283 284. 285. *decret.*

no-

no vixit? A. Nulla ratione fieri potuit. Sed exiſtimo Theodoſianas leges dictas eſſe eum librum Alarici tempore conſcriptum, quod etiam Contius notat, in quo ex Theodoſiano Codice & Novellis, & ex Caii inſtitutionibus & Pauli ſententiis, excerpta ſunt multa. Sic melius eſt Gratianus locutus quam Ivo Carnotenſis. (3.) B. Similis error eſt cauſſa xxxv. quaeſtione. v. extrema. *k* Enumerantur gradus adgnatorum & cognatorum totidem verbis, quot Paulus utitur lib. IV. ſententiarum. Sed & interpretis Aniani verba referuntur mixta Pauli verbis, & inſcriptio eſt: *Item Iſidorus*. A. Si credis Demochari, Iſidorus eadem ſcripſit lib. IX. cap. V. etymologiarum. Si vis antiquiorem ſcriptorem, Burchardus lib. VII. cap. XXVII. ex Iſidoro de ſeptem gradibus conſanguinitatis. Idem Ivo in panormia. At in excerptionibus ſic ait: *Hæc capitula de ſeptem gradibus conſanguinitatis ſanctus Iſidorus diligenti inquiſitione deſcripſit, & in figura apertius depicta ordinavit. cap.* I. *de ſeptem gradibus conſanguinitatis*. In margine Ivonis adſcriptus eſt locus Iſidori in etymologiis a Demochare notatus. B. Quid ſi Iſidorus a Paulo; ſi fatetur, ſumpſit; ſi negat, ſurripuit? A. Id minime dubium eſt, non a Paulo ſolum, ſed ab ejus interprete ſumpta omnia eſſe. B. Habeo quod volebam. (4.) Venio nunc ad Miltiadis verba, quem, ut heri diximus, Melchiadem appellat. Fuit autem is, ut noſti, Euſebii ſucceſſor, Silveſtro vero prior. Gra-

tia.

k 35.q.5.c.6. Primo gradu *Vid. infra l. 2. dialogo* 10.

Ivo lib.7.tit. 12. c. un. panor. & par. 9. c. 64. decret.

12. q.1.c.15. Futuram.

tianus cauſſa XII. cap. XV. multa verba ei adſcripſit, ex quibus eum poſteriorem Silveſtro facere videtur. *Romani*, inquit, *Principes, qui totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Chriſti & baptiſmi ſacramenta concurrerent. E quibus vir religioſiſſimus Conſtantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, dedit licentiam &c.* Nonne videtur hic longe ab illis temporibus abeſſe; tum dicendi in elegantia; tum his verbis, quibus appareat alios fuiſſe Principes Chriſtianos, qui tum monarchiam tenebant, e quibus Conſtantinus primus fuit. Quid? quod de baptiſmo Conſtantini loquitur ante Silveſtri tempora? Sed & Nicaeni Concilii facit mentionem, quod vigeſimo anno imperii habitum eſt ſub Silveſtro, ut omnes ſcribunt; paucis exceptis, qui ſub Julio habitum eſſe dixerunt. Nam veniſſe Romam Milciadis temporibus Conſtantinum ex Auguſtino & Optato & Euſebio elici poteſt. Multi Silveſtri temporibus id actum ſcribunt. Sed hæc verba quis ferat? *Idem vero Imperator præſidens ſanctæ ſynodo quæ apud Nicænam congregata eſt &c.* Sic enim malo quam *Nicenam* legere. A. Non primus Miltiadi Gratianus illa quæ dicis adſcripſit, ſed ante eum Burchardus libro tertio *l* & Ivo *m* & alii *n* ex decretis Melchiadis Papæ cap. IIX. X. & XII. In Conciliis ſine nomine ſcriptoris hæc leguntur ante donationem Conſtantini hoc titulo: *De primitiva Eccleſia & ſynodo Nicæna.* Miltiadis eſſe non credo. (5) B. De donatione Conſtantini

l Burc. li.3.c. 2. 4. & 5.
m Ivo li.2. tit. 1. c. 2. & 3. Panor. & par. 3 t.4.6. & 7.dec.
n Cæſar. lib. 7. c. 58.

Gra-

Gratianum *o* non reprehendo. Habet enim Paleae nomen adſcriptum: & eam defendes Graecis verbis Balſamonis ad Photium tit. IIX. cap. I. & Ivone *p* atque Anſelmo, *q* & aliis *r* collectoribus. (6) De Euſebii verbis videamus: *ſ Crucis Domini noſtri Jeſu Chriſti, quae nuper nobis gubernacula ſancta Romanae Eccleſiae tenentibus* V. *Nonas Maij inventa eſt, in prædicto Kalendarum die inventionis feſtum vobis ſolemniter celebrare mandamus.* Placet ne tibi Kalendarum appellatione etiam diem V. Nonas venire? A. Mihi quidem non placet. B. Jam hoc quo pacto defendes, ante Milciadem & Silveſtrum crucem Domini inventam eſſe ſub Euſebio Pontifice? A. Gratianum excuſare poſſum, qui viderit, aut videre potuerit Euſebii Papae epiſtolam tertiam, & Damaſum in Euſebii vita, & Ivonem parte IV. c. III. excerptionum, & librum Tarraconenſem *t* tuum. B. At hiſtorici *u* poſt Concilium Nicaenum iter Helenae matris Conſtantini Hieroſolymam conſcribunt; & maxima hominum frequentia dedicatum eſſe templum, illic etiam conveniſſe Arianos Epiſcopos narrant. Si his credere nolis, in vita Silveſtri Pontificis & Helenae dicitur matrem poſt filii baptiſmum cum Judaeis adverſus Silveſtrum Romam veniſſe, & non ante credidiſſe quam Judaei a Silveſtro victi fuiſſent. A. Video difficultatem; & quae ita contraria ſunt, non facile in concordiam ducentur. Aut dicendum eſt mendum eſſe in illa Euſebii epiſtola & Damaſi ſcriptis; aut ſi illa

o Diſt. 96. *c.* 13. *&* 14. Conſtantinus

p *Ivo li.* 4. *c.* 1. *panor. &* *par.* 5. *c.* 49. *decr.*

q *Anſel. lib.* 4. *c.* 33.

r *Deus de. c.* 4. *Ceſar Aug. li.* 2. *c.* 72. *Tarrac. lib.* 6. *c.* 33.

ſ *De conſec. diſt.* 3. *c.* 19. Crucis.

t *Tarr. l.* 4. *c.* 55.

u *Vide Euſe: apud Rufin. li.* 10. *c.* 7. *&* *c.* 11.

illa recipimus, cetera contemnamus oportet. (7) Sed tu alia Gratiani errata propone. B. Non ego ſolus ſum, ſed a tota veterum ſchola Gratianus reprehenditur, quod Gregorii tertii verba ad Bonifacium Legatum Germaniae x ad Anglorum indulgentiam retulerit a beato Gregorio conceſſam. A. Legantur Gratiani verba. C. *Illud vero Gregorij ad Bonifacium Anglicis pro tempore permiſſum eſt, quibus B. Gregorius in quarta & quinta generatione conjugia contrahi permiſit.* A. Ivonis y & Gratiani & libri Caeſarauguſtani z inſcriptio illorum verborum ad Bonifacium quaenam eſt? C. *Gregorius junior Bonifacio Epiſcopo*, apud omnes. Additum tamen eſt a Demochare in margine *Gregorius III.* ut etiam ab eo, qui Exceptiones Ivonis edidit. A. Ego eadem verba in Colonienſibus Conciliorum editionibus inveni beato Gregorio adſcripta in epiſtola ad Auguſtinum, & Gregorio tertio ad Bonifacium. Sic facile excuſari poſſet Gratianus, niſi addidiſſet illa *ad Bonifacium*. Nunc tantum dicam, in voce *Anglicis* eſſe erratum. Fuit autem Bonifacius ex Anglicis, quorum origo ex Saxonia Germanorum regione fuit. Hi in Britanniam inſulam migrarunt, ut Beda refert. (8) B. Jam vero illud propono, apocryphis ſcripturis & incertis illum uti. A. Semperne incertis? B. Non hoc dico, ſed aliquando incertis. A. Nonne idem Burchardus fecit, & Ivo, & Deus dedit, & qui ſe authenticis uti profeſſus eſt, Anſelmus? B. Ab his cavere de-

x 32. q. 7. c. Quod propoſuiſti. 18. & c. 24. Si quis. §. Illud.

y *Ivo lib. 6. tit. 10. c. 1. panor. & par. 8. c. 78. decr.* z *Caeſ. li. 10. c. 94.*

debuit, in quibus illi lapſi ſunt. A. Nomina indica apocryphorum & incertorum. B. Liber Paſtoris apocryphus eſt, teſte *a* Gelaſio & LXX. Epiſcopis in ſynodo. *b* Hoc idem referunt Burchardus, *c* & Ivo. *d* Hermes in libro Paſtoris: *Ego dixi paſtori: Domine, ſi quis mulierem &c.* Haec poſuit Palea cauſſa XXXIV. extrema. *e* Refert Ivo in panormia *f* & in excerptionibus, *g* & ut ex Concilio Arelatenſi Bernardus Papienſis *h* & Gregorius IX. *i* Hic Hermetis liber extat, & verba relata poſita ſunt mandato quarto ejus libri. (9) Adducuntur illic alia verba ab Ivone quoque in excerptionibus relata, quae Gratianus *k* & Ivo in panormia *l* Auguſtino adſcribunt. Sic enim ait Gratianus cauſſa XXIIX. *Idem Auguſtinus de adulterinis conjugiis libro ſecundo. Non ſolum mœchatio eſt &c.* A. Si libro Paſtoris uti crimen eſt, id Paleae objici debet & Ivoni. At qui verba Hermetis vel Auguſtino, vel Arelatenſi Concilio tribuerunt, neque id primi fecerunt, ſed aliorum fidem ſecuti ſunt, cur acerbe accuſandi ſint non video. Ante Gelaſium autem hic liber in pretio fuit, ut ex Athanaſio *m* & Tertulliano & Hieronymo cognovimus. Damaſus quoque in Pii vita, & ipſe Pius Pontifex epiſt. I. eum probare videntur. Ejus verba extant apud Gratianum de conſecratione diſtin. III. cap. XXI. *n* & Ivonem parte IV. cap. III. & CXLV. B. Nihil illic de libro Paſtoris ſcriptum eſt; ſed Hermes laudatur, eique apparuiſſe dicitur angelus in habitu

pa-

a *Vide Euſeb. libr. 3. c. 25.*
b *Diſt. 13. c. 3.* Sancta. *p.* In primis.
c *Burc. lib. 3. c. 221.*
d *Ivo li. 2. tit. 11. c. 36. panor. & par. 4. c. 65. decr.*
e 34. *q.* 1. *c.* 7.
f *Ivo li. 7. tit. 5. c. 2. panor.*
g *Ivo par. 8. c. 243. decret.*
h *c.* 3. De adult. *in* 1. *collect.*
i *c.* 30. *eo.*
k 28. *q.* 1. *c.* 6. Non ſolum.
l *Ivo li. 7. tit. 4. c. 7. panor.*
m *Vid. Athan. in ep. 39. feſtiva.*
n *De conſ. d. 3. c. 21.* Noſſe.

paſtoris, eique praecepiſſe ut Paſcha Domini die dominico ab omnibus celebraretur. A. Ivo haec refert in libro Pontificali ſcripta eſſe: *Sub Pij Papæ epiſcopatu Hermes librum ſcripſit, in quo mandatum continetur quod ei præcepit angelus Domini, cum venit ad eum in habitu paſtoris, & præcepit ei ut Paſcha Domini die dominico celebraretur.*] *Hermen cujus Apoſtolus Paulus ad Romanos ſcribens meminit, Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Hermen, & qui cum eis fratres ſunt*, inquit Hieronymus in eccleſiaſticis ſcriptoribus, *aſſerunt auctorem eſſe libri qui appellatur Paſtor, & apud quaſdam Græciæ Eccleſias etiam publice legitur. Re vera utilis liber, multique de eo ſcriptorum veterum uſurpaverunt teſtimonia. Sed apud Latinos pæne ignotus eſt.* B. Ut poſteriores cogitationes Graeco proverbio meliores eſſe dicuntur, ſic etiam poſterior ætas certiora de libro Paſtoris ſtatuit. (10) A. Habeſne alios dicere aut incertos aut apocryphos libros a Gratiano relatos? B. Maxime. Canones Apoſtolorum, & canones ſextae ſynodi repetitae in Trullo. A. Magnas tu quidem turbas moves, ſi hos omnes canones rejicis. Legiſtine unquam Franciſci Turriani mei libros? B. Legi; & hominem ipſum, ut doctum & pium & tibi conjunctiſſimum, valde diligo. A. Probatne is an improbat omnes illos canones? B. Apoſtolorum canones quinquaginta probat, ex ceteris aliquot rejicit. Sextae ſynodi improbat aliquos, alios non

non recipit; ſed ut antiquorum patrum legi poſſe ait, licet careant illa generali auctoritate, qua Graeci exiſtimant excellere. A. Feliciores fuimus his temporibus nati quam multi ex majoribus noſtris. Clementis Romani octo libri conſtitutionum Apoſtolorum, ſive doctrinae apoſtolicae, Graece & Latine editi ſunt; qui fons eſt iſtorum canonum, qui dicuntur Apoſtolorum. B. At Gelaſius in illa ſynodo LXX. Epiſcoporum apocryphum eſſe ait librum canonum Apoſtolorum. o Et ſextae illius ſynodi repetitae patres octo libros illos Clementis ab haereticis corruptos eſſe affirmant, ſed XXCV. canones Apoſtolorum recipiunt capite ſecundo, cujus pars poſita eſt a Gratiano diſtinct. XVI. cap. IV. & VII. p ab Ivone in panormia, & in excerptionibus, q & refert liber Caeſaraugustanus. r (11) Iſidorus quoque in ea praefatione Conciliorum, quam Gratianus refert capite primo illius diſtinct. XVI. ſ ſic ait: *Canones qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem nec ſedes apoſtolica recepit, nec ſancti patres illis aſſenſum praebuerunt, pro eo quod ab haereticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dinoſcuntur, quamvis in eis utilia inveniantur, tamen ab auctoritate canonum atque apoſtolica eorum geſta conſtat eſſe remota atque inter apocrypha deputata.* Haec verba in omnibus veteribus libris Hiſpaniae Conciliorum inveniuntur, non illa quae Iſidorus Mercator in praefatione Conciliorum ſcripſit, quae etiam Gratianus capite quarto ejuſdem diſtinctionis poſuit; ne-

o Diſt. 15. c. 3. p. In primis. Burch. l. 3. c. 221. Ivo l. 2. tit. 11. c. 36. panor. & par. 4. c. 65. dec.

p Diſt. 16. c. 4. Placuit, & c. 7. Quoniam.

q Ivo l. 2. tit. 11. c. 29. & 38. panor. & par. 4. c. 106. & 123. & 134. decr.

r Caeſ. l. 1. c. 40 & 42. & 53. & li. 2. c. 1.

ſ Diſt. 10. c. 1.

c. 4. p. 1. diſtin. 16.

neque diſtinxit varietatem horum ſcriptorum, ut debuit, cum contraria dicerent, (Hic enim Mercator hos canones probat, quos ille rejecerat) ſed utrumque Iſidorum vocat. Tantum capite primo ait: *Hos non recipiendos, ſed inter apocrypha deputatos Iſidorus ſcribit dicens*. Demochares in margine addit: *Iſidorus in principio Conciliorum*. de qua re Contius dubitat. At de Mercatore Gratianus cap. IV. ita ſcribit: *Epiſtola Iſidori in capite canonum. Iſidorus ſervus Chriſti lectori ſuo conſervo. Propter eorum auctoritatem &c.* Apud Ivonem in veteri panormiæ libro dicitur Iſidorus Mercator. Et in excerptionibus ſic eſt: *Ex præfatione Iſidori in opus canonum. Iſidorus Mercator ſervus Chriſti &c.* Idem nomen ſcio in quibuſdam veteribus libris Conciliorum Romae inveniri. In margine tamen Ivonis Peccator appellatur. Te quoque ipſum ſcio exemplum illius Hiſpanicae praefationis Romam ad Michaëlem Thomaſium & Petrum Ciaconem miſiſſe, & hanc varietatem notaſſe, illoſque & ceteros ſelectos viros valde fuiſſe eo munere delectatos, propterea quod fontes ignorarent illius capitis primi Iſidori. (12.) A. quid pluribus verbis opus eſt? Media via inter eos qui probent, & eos qui improbent placet. Cujuſmodi eſt Humberti Silvae Candidae Epiſcopi Cardinalis Leonis IX. Legati, t cujus eſſe exiſtimo verba Leoni IX. adſcripta, quae Gratianus refert capite tertio illius diſtinctionis u: *Clementis librum, id eſt, Petri*

Ivo lib. 2. tit. 11. c. 39. panorm. & par. 4. c. 107. decr.

t *Humber., contra Nicetam.*

u *Diſt. 16. c. 3.* Clementis.

tri Apoſtoli itinerarium , *&* *Apoſtolorum canones numerant patres inter apocrypha : exceptis quinquaginta capitulis* , *quæ decreverunt orthodoxæ fidei tractatores adjungenda* . Haec etiam Ivo refert x. Sed pro *orthodoxæ fidei tractatores* habet *orthodoxis regulis* , aptius. Sic in Corpore canonum ex Dionyſii Exigui interpretatione, & in Iſidori Mercatoris collectione tantum hos quinquaginta canones invenies. Hoc Gratianus & veteres collectores referunt , item Rabanus in libro Poenitentium , & Anſegiſus lib. 1. Capitularium Caroli. Si tu Gratianum alicubi pluribus uſum ſcis, locum oſtendito. B. Nullum nunc oſtendere poſſum. (13) A. De ſexta ſynodo cras pluribus agemus.

x *Ivo. d. tit.* 11. *c.* 37. *panor.* *&* *d. par.* 4. *c.* 105.

ADDITIONES.

(1) DISTIN. 19. cap.8. *Secundum Eccleſiæ.* extremo. in libro Romano haec verba ſunt : *Ideo ab Eccleſia Romana repudiatur*, *&* *a Deo percuſſus legitur fuiſſe hoc modo.* Cap.9. *Anaſtaſius ſecundus natione Romanus &c.* *&* *quia voluit occulte revocare Acacium*, *&* *non potuit* , *nutu divino percuſſus eſt* . Et in margine: *Ex libro* (*ut in corpore* Conciliorum *citatur*) *Pontificali. Ivo p.* 14. *c.* 40. Et in Notis : *Caput hoc habetur quidem tomo ſecundo* Conciliorum *in vita Anaſtaſij: ſed eſſe omnino confictum* , *cum ex multis aliis argumentis* , *tum ex hoc manifeſte oſtenditur*, *quod Acacius* (*ſicut* Nicephorus *lib.*16. *c.*12. *&* Evagrius *lib.* 3. *c.* 18. *&* *ſequentibus* , *&* *clariſſime Anaſtaſius* Bibliothecarius *in chronologia teſtantur*) *tempore* Felicis III. *obiit* , *cui ſucceſſit* Gelaſius , *&* *Gelaſio Anaſtaſius* , *qui initio epiſtolæ ſuæ* *&* *cap.* 1. *ad Anaſtaſium* Imperatorem *Acacium mortuum jam* *&*

ante judicem Chriſtum una cum Felice adſtare ſcripſit, ut Gelaſius quoque ante ipſum ſcripſerat, & *habetur infra 24. q. 2. c.* Nec quiſquam. *Quomodo ergo potuit Anaſtaſius de eo revocando tractare qui jam obierat?*] Qui caſus ſcripſit, ſatisfacere videtur, ita ſcribens: *Occulte voluit revocare Acacium defunctum in hæreſi, ut orationes pro eo in Eccleſia fierent. Et ideo multi Clerici receſſerunt ab obedientia ejus, & lepra percuſſus eſt*. Gratiani etiam opinio improbatur in Notis cap. 7. *Ita dominus.* ejuſdem diſtinctionis, par. *Hoc autem*. Verba Gratiani ſunt: *Anaſtaſius autem ſecundus favore Anaſtaſij Imperatoris, quos Acacius poſt ſententiam in ſe prolatam Sacerdotes vel Levitas ordinaverat, rite fungi acceptis officiis debere decrevit ita inquiens*. In Notis haec ſunt: *Minime verum eſt ſenſiſſe Anaſtaſium ordinatos ab Acacio poſt latam in ipſum ſententiam rite fungi acceptis officiis potuiſſe. Hoc enim duntaxat inquit in capite ſequenti, firmam eſſe ſacramenti gratiam ab Acacio traditam, quod veriſſimum eſt; ſicut & aliæ omnes ſententiæ quas in ea epiſtola ex B. Aug. Anaſtaſius accepit, veræ ſunt. Habetur autem hæc eadem Anaſtaſij Papæ II. epiſtola in corpore canonum; quod Romana Eccleſia ſemper approbavit, ut infra diſt. 20. c.* De libellis. *eſt adnotatum. Itaque ſine cauſſa reprehenditur hoc loco Anaſtaſius a Gratiano.*] Capite quoque 96. *Dictum eſt.* 1. q. 1. verba Gratiani ſunt: *Quod vero per hæreticos ſacramenta dignitatis miniſtrata dicuntur carere effectu, improbatur auctoritate Anaſtaſij Papæ, qui ordinationem Acacij &c. Sed hoc eum illicite & non canonice immo contra decreta ſuorum prædeceſſorum feciſſe probant Felix & Gelaſius &c. Unde etiam ab Eccleſia Romana repudiatur; & a Deo fuiſſe percuſſus legitur in geſtis Romanorum Pontificum hoc modo. (Anaſtaſius II. natione Romanus &c.) Require retro in tractatu decretalium epiſtolarum.*] In margine eſt: *Supra diſtinct. 19.* In Notis haec ſunt: *Sed hoc eum*] *Supra diſtinct. 19. c.* Anaſtaſius. *oſtenſum eſt immerito reprehenſum eſſe Anaſtaſium & veriſſima eſſe quæ ipſe de Acacio ſcripſit & decrevit*. Pro c. *Anaſtaſius.* videtur ſcribendum c. *Ita dominus*.

(2) Di-

(2) Diſtin. 56 cap. 1. extremum in Romano libro ita editum eſt: *non ſolum ſacerdotes ſed etiam ſummi ſacerdotes fieri poſſunt. (Unde Damaſus Papa ſcribit.) Palea. Oſius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi, Bonifacius &c. Silverius Papa filius Silverij Epiſcopi Romæ, Deus dedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix enim tertius natione Romanus &c.* Et in margine initio cap. 2. eſt: *In Pontificali.* Et prope vocem *Silverij* eſt: *Al. Hormiſdæ.* Et: *Ivo in prologo. Pann. in prol. c. trigeſimo & lib. 3. c. 52.* Et in Notis haec ſunt: *In nullo vetuſto Gratiani codice adſcribitur hic nomen Paleæ. In decimo Vaticano & aliis quibuſdam habetur conjuncte cum verbis ſuperioribus Gratiani a verſ.* Felix enim tertius *uſque ad finem: In alio autem ſatis etiam emendato iſta eadem cohærent cum ſuperioribus. Sed poſt illa verba*, ex patre Gordiano Presbytero originem duxit; *ſequitur:* Unde Damaſus Papa ſcribit: *Deus-dedit Papa &c. Bonifatius Papa & Felix Papa &c. Agapitus Papa &c. Theodorus Papa &c. Silverius Papa filius Hormiſdæ Epiſcopi Romæ. Complures etiam &c. Nec vero magnopere mirandum eſt hæc omnia ex Damaſo citari, qui vixit ante iſtos qui hic enumerantur. Liber enim qui Pontificalis dicitur, ubi hæc ſcripta ſunt locis leguntur, a Damaſo cœptus eſt ſcribi. Ideoque licet ab aliis multa deinde ſint addita, retinuit tamen primi auctoris nomen. Ivo quidem eadem fere iſta refert ex Geſtis Romanorum Pontificum. Omnino partem aliquam hujus capitis; ſaltem illam quæ in decimo Vaticano habetur; ab ipſo Gratiano ſcriptam eſſe conſtat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite & capite penultimo hujus diſtinctionis. Auctor vero Paleæ, dum unum per ſe caput conficere voluit, ordinem perturbavit, præſertim in repetitione Felicis tertij, & illud de Oſio temere adjunxit, quod nulli Romanorum Pontificum nomen fuit.* In ſcholiis additum eſt: *Oſius*] *Alias Oroſius.* Ego ſcriberem: *Deus dedit.* Idem enim de utroque dicitur. Illa verba *Felix enim &c.* uſque ad finem erant aliis literis ſcribenda, ut Gratiani verba ſcribi ſolent.

(3) Quod cauſſa 2. q. 6. c. 22. *Propter ſuperfluam*

& aliis inſcribitur ex Theodoſianis legibus, in Romana editione ita ſcriptum eſt: *Unde in Theodoſianis legibus ſic ſtatutum invenitur*. Et in margine: *In ſententiis Iulij Pauli cum interpret. Aniani lib.5. tit.33. c.1. Ivo p.5. c.281. Pann. l.4. c.127.* Et in Notis: *Hoc & quattuor ſequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodoſianis, habentur lib.5. ſententiar. Iulij Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet Gratiani etiam tempore has ſententias conjunctas fuiſſe cum Codice Theodoſiano ſeu breviario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur ſe volumen illud non ex ſolo Theodoſiano Codice, ſed ex variis libris collegiſſe & in legum collectione atque interpretatione Epiſcoporum præcipue opera uſum fuiſſe*. Capite 23. *Habita*. In margine eſt: *ff. Si quis cau. l. 1.* Et in Notis: *Caput hoc abeſt a vetuſtioribus Gratiani codicibus & ab originali & Ivone & Pannormia. In uno autem Gratiani valde emendato eſt in margine ſuperioris capitis tanquam gloſſæ quædam*. Inſcriptio cap. 24. *Ab eo.* eſt: *Item ibidem tit. 34.* Et in margine: *Ivo p. 5. c.282. Pann. l.4. c. 128.* Et ver. *Iſta jam.* eſt in margine: *Sunt verba interpretis*. Inſcriptio cap 25. *Quicunque.* eſt: *Item ibidem tit.35. c.2.* Et in margine: *Ex interpretatione. Ivo p.1.* (Scribe 5.) *c. 283. Pann. l.4. c.129.* Inſcriptio c. 26. *Quoties.* eſt: *Item ibidem tit.36. c.1.* Et in margine: *Ex interpretatione. Ivo p.5. c.284. Pann. l.4. c.130.* Et ver. *Si propter.* eſt in margine: *Ex Paulo ibidem*. Inſcriptio c. 27. *Omnino.* eſt: *Item ibidem tit. 37. c. 1.* Et in margine: *Ivo p.5. c. 285. Pann. l. 4. c. 131. Ex Paulo*. Et in Notis haec ſunt: *Omnino puniendus*] *In ſententiis Pauli legitur*: Omnimodo probandum eſt &c. *Sed quia eſt initium capituli, & de hujuſmodi punitione multa ſunt a Doctoribus adnotata, non eſt mutatum. Tantummodo ductus orationis eſt emendatus, addita particula VT.*

(4) Capitis ſexti *Primo gradu.* 35. q. 5. in libro Romano inſcriptio eſt: *Item Iſidorus*. Et in margine: *Iſid. l. 9. c. 5. In ſententiis Iulij Pauli lib.4. tit.11. de gradibus. Hugo de S. Vict. par. 11. l.2. c. 14. Bur. l. 7. c. 28. Ivo par. 9. c. 64. Pann. l. 7. c. 89.* Et ver.

Illæ

Illæ perſonæ. in margine : *Anianus interpres Pauli.* Et poſtea in Notis eſt : *Caput hoc recitatum etiam ab Hugone & collectoribus extat in libro ſententiarum Pauli, additis non uno in loco verbis Aniani interpretis. Pleraque tamen habentur etiam apud Iſid. lib. 9. c. 5.*

(5) Inſcriptio cap. 15. *Futuram.* 12. q. 1. in eodem libro haec eſt : *Item Melchiades Papa.* In margine haec ſunt : *Poly. li. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2. & 5. Ivo p. 3. c. 4. & 7. Pann. l. 2. c. 3.* Et in Notis : *Ceteri etiam collectores Melchiadem citant. quod conſtare non poſſe recte animadvertit auctor gloſſæ. Fit enim in hoc capite mentio Nicænæ ſynodi: quo tempore (ut ex ipſa ſynodo, Euſebio, & ceteris hiſtoricis apparet) jam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in ſcripto de primitiva Eccleſia & munificentia Conſtantini, quod in collectione Iſidori Lutetiæ bis impreſſa ſequitur ſtatim poſt decreta Melchiadis ; quemadmodum ſupra diſt. 88. ad c. Decrevit. adnotatum eſt.* In ſcholiis ſive gloſſis. *Melchiades*] *Falſus eſt titulus. Quia Melchiades fuit proximus ante Silveſtrum, & ejus tempore eſt Conſtantinus converſus. 96. diſt. in illa Palea Conſtantinus.* In contextu haec ſunt : *ut non ſolum gentes, ſed etiam Romani Principes, qui pene totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Chriſti & baptiſmi ſacramenta concurrerent. E quibus vir religioſiſſimus Conſtantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit &c. Idem vero præſidens in ſancta ſynodo quæ apud Nicæam congregata eſt &c.*

(6) Diſtin. 96. cap. 13. & 14. *Conſtantinus.* In eodem libro tantum hoc nomen *Palea* inſcriptum eſt. Et in margine cap. 13. haec ſunt : *Anſ. t. 4* (pro *l. 4.*) *c. 32. Deus-dedit l. 4. c. 1.* Et in Notis : *Apud Anſelmum libro quarto pro rubrica capitis 32. hæc habentur :* Quod Conſtantinus Imperator Papæ conceſſit coronam & omnem regiam dignitatem in urbe Romana & Italia & in partibus occidentalibus. *In principio vero ejuſdem capitis 32. hæc leguntur :* In geſtis Silveſtri &c. *uſque ad finem hujus & ſeq. Paleæ, quemadmodum etiam in collectione Deus-dedit.* Et in margine capitis 14. haec ſunt : *In edicto Conſtantini, quod eſt poſt Con-*

cilium Neocæſarienſe. Anſ. l. 4. c. 32. Deus-dedit ibid. Et in ver. *Beato Silveſtro.* eſt in margine: *Ivo p. 5. c. 40. Pao* (pro *Panno.*) *l. 4. c. 1.* Et in notis haec ſunt: *Hæc Palea in multis habetur exemplaribus in quibus aliæ Paleæ eſſe non ſolent. Conſtantinus*] *Verba hæc uſque ad verſ.* In eo privilegio, *non ſolum habentur apud Anſelmum & Deus-dedit; ſed etiam in geſtis beati Silveſtri, in his quæ a Conſtantino per octo dies poſt baptiſmum acta referuntur. Utile*] *Hinc uſque ad finem ſumpta ſunt ex geſtis ſeu actis ſancti Silveſtri, in quibus multa præcedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hic ea tantum videntur relata quæ in collectionibus Anſelmi & Deus-dedit habentur. Titulus eſt* Privilegium S. R. E. &c. *De quo item privilegio Leo nonus in epiſtola prima ſive libello adverſus inauditas præſumptiones Michaelis Conſtantinopolitani & Leonis Acridani Epiſcoporum c. 13.* Pauca ex privilegio &c. *De iiſdem geſtis ſive actis Gelaſius in Concilio* LXX. *Epiſcoporum* (*& refertur ſup. diſt. 15. c.* Sancta Romana) *ſic loquitur ut ea videatur approbare. Et in Martyrologio Romano & Uſuardi in feſto ſancti Silveſtri legitur:* cujus actus clari habentur. *Inveniuntur vero etiam hodie pervetuſtis litteris deſcripta in bibliotheca Vaticana & abbatia Nonantulæ: quorum interpres in proœmio hæc ait:* Hiſtoriographus noſter Euſebius Cæſariæ Palæſtinæ urbis Epiſcopus &c. Sanctum Silveſtrum me de Græco in Latinum transferre præcepiſti &c. *Quæ etiam in vetuſtiſſimis Pontificalibus & codicibus, in quibus ſanctorum vitæ ſunt deſcriptæ, in vita beati Silveſtri referuntur. Patrem bonum actorum* (*quod ad baptiſmum Conſtantini & imagines ſanctorum Petri & Pauli ſpectat*) *refert Hadrianus Papa in epiſtola Conſtantino Imperatori & matri Irenæ ſcripta, quæ in ſecunda actione ſeptimæ univerſalis ſynodi habetur. Ipſum autem privilegium fere integrum refert Leo nonus loco ſuperius indicato, & Theodorus Balſamon in Photij Nomocanonem tit. 9. c. 1. quamquam aliis in rebus* (*quod Græci plerunque ſolent*) *Romanæ Eccleſiæ non ſatis æquus. Hanc eandem donationem ante Gratianum recitarunt Anſelmus, Deus-dedit, Ivo locis notatis. Quo ea pertinent quæ Petrus Damianus in di-*

diſceptatione ſynodali inter regium Advocatum & Romanæ Eccleſiæ Defenſorem ſcripſit. Lege, *inquit*, Conſtantini Imperatoris edictum &c. *De hac eadem re ſcribit Ado Viennenſis in commentario ætatis ſextæ, & Gotfredus Viterbienſis in chronicis par. 6. c. 2.* Addi debuit Nicol. 3. in c. 17. *Fundamenta.* De electio. lib. 6.

(7) De conſecrat. diſtin. 3. cap. 19. *Crucis Domini.* in eadem editione inſcriptio eſt: *Item Euſebius Papa epiſt. 3.* Et in margine: *Ivo par. 4. c. 5.*

(8) Capitis 18. *Quod propoſuiſti.* cau. 32. quæſt. 7. in Romana editione inſcriptio haec eſt: *Item Gregorius tertius Bonifacio Epiſcopo epiſtola* 4. In margine eſt; *Ivo p. 8. c. 78. Pann. l. 6. c. 112.* Et in notis, *Epiſtola ex qua capitulum hoc acceptum eſt impreſſa extat tomo 3. Conciliorum, & manu ſcripta in bibliotheca monaſterij Dominicanorum. & quæ citantur. infra 32. q. 1. c.* Quod autem. *&c. ſequenti, videntur eſſe hujus Gregorij tertij.* Et in ſcholiis: *Nubat*] *Hoc Anglicis conceſſum eſt, ut dicit Gregorius*, (Malo, *Gratianus*) *quia novi erant in fide, ut inf. ea. par.* Quamvis. *ſed male, quia iſte non fuit Gregorius magnus, nec ſcribit Auguſtino Anglorum Epiſcopo, cui illa conceſſio facta eſt,* 35. *q.* 3. Quaedam lex.] Verba cap. 24. *Si quis cum noverca.* d. q. 7. in fine: *Illud vero Gregorij &c.* ut in dialogo. In Notis eſt: *Anglicis*] *Vere hic auctor gloſſæ animadvertit Gratianum, quod Gregorius tertius ſcripſit ad Bonifacium Legatum Germaniæ pro cauſis Germanorum, retuliſſe ad ea quæ multo ante beatus Gregorius primus ſcripſerat ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, diſpenſando cum Anglis ad fidem nuper converſis ſuper gradibus conſanguinitatis & affinitatis. & habetur infra* 35. *q.* 2. *&* 3. *c.* Quaedam lex. *& q.* 5. *c.* Ad ſedem.] Et in ſcholiis: *Illud vero*] *Quandoque bonus dormitat Homerus. Vagatur Gratianus pro ſolutione illius cap. ſupra ead.* Quod propoſuiſti. *& cum non invenias, ſomniando attribuis ſancto Gregorio minori quod egregius doctor ſanctus Gregorius major ſcribit Auguſtino* 35. *q.* 3. Quaedam lex. *Sed hic caſus reprobatus eſt ſupra.*

(9) Diſtin. 15. cap. 3. *Sancta.* in eodem libro par. *In primis.* haec verba ſunt: *Liber qui appellatur Paſtoris*

apo-

apocryphus. Et in margine: *Burch. l.* 3. *c.* 221. *Ivo par.*4. *c.* 65. *Pann. l.* 2. *c.* 123. Inſcriptio cap.7. Ego dixi: 34. q. 1. haec eſt: (*Item Hermes in libro Paſtoris, mandato quarto*) *Palea*. Et in margine: *Ivo par.* 8. *c.* 241. *Pan. l.* 7. *c.*38. *Sent.* 4. *diſt.*35. *ext. de adult.* Si vir.] Et in Notis: *In hoc capite emendata & addita nonnulla ſunt ex originali & ceteris collectoribus*. Inſcriptio capitis 3. *Si vir.* De adulteriis. in Romana editione eſt: *Ex Concilio Avelaten:* Et in margine: *Alias Aurelian.* Vide c. 3. eo. tit. in 1. compil. & Notas hujus capitis.

(10) Inſcriptio cap.6. *Non ſolum.* 28. q. 1. in eodem libro eſt: *Idem* (Auguſtinus) *de adulterinis conjugiis lib.* 2. Et in notis additur: *In eo libro non extat, ſed apud Hermetem in libro Paſtoris, mandato quarto, ex quo citat Ivo hoc una cum Palea*, Ego dixi; *inf.* 34. *q.* 1. & 2. *Et quoniam in eo mandato tam de viro quam de muliere agitur, eſt aliqua verborum varietas, ſed eadem ſententia*. In margine haec ſunt: *Ivo p.*8. *c.*243. *Pann. l.*7. *c.*34.

(11) Capite tertio *Sancta.* diſtin. 15. par. *In primis.* haec verba ſunt in Gregoriana editione: *Item itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur ſancti Clementis lib.*8. *apocryphum*. Et in margine: *decem, orig.* Et poſtea: *Liber qui appellatur Sortes Apoſtolorum; apocryphus. Liber Luſanae apocryphus*. Et in margine: *qui appellatur Laus Apoſtolorum.*] *orig.* Et mox: *Liber canonum Apoſtolorum apocryphus*. Inſcriptio cap. 4. *Placuit.* diſtin. 16. haec eſt: *Item 6. ſynodus cap.* 2. Et in margine: *Ivo par.* 4. *c.* 106. *Pann. l.*2. *c.*125. Inſcriptio capit. ſeptimi *Quoniam.* haec eſt: *Unde ſancti patres in eadem* (ſexta) *ſynodo ſecundo congregati dixerunt*. Et in margine: *Ivo ſeptimam vocat.* Et: *Ivo par.*4. *c.*123. *Et in oratione allocutoria patrum qui in Trullo convenerant ad Juſtinianum Imperatorem.* Et in verſ. *Placuit*] *c.* 2. *ejus ſynodi. ſup. ead. c.* Placuit. *Ivo par.* 4. *c.* 106.

(12) In eadem editione inſcriptio cap.1. diſtin. 16. haec eſt: *Hos non recipiendos, ſed inter apocrypha deputatos Iſidorus ſcribit dicens:* Canones qui dicuntur Apoſtolorum &c.] Et in Notis: *Caput hoc eſt in*

pra-

præfatione Iſidori ad collectionem Conciliorum, quæ ex bibliotheca Eccleſiæ Toletanæ deſcripta Romam miſſa eſt. Nam in illa quæ vulgatæ Iſidori collectioni, de qua initio dictum eſt, præponitur, contrarium potius videtur dici, & refertur infra c. Placuit. *hac ead. diſt. ſi modo idem eſt Iſidorus:* Et in indice librorum ante verba Gratiani: *Iſidori collectionis canonum præfatio alia a vulgata, miſſa ab Archiepiſcopo Tarraconenſi & Alvaro Gomez ex bibliotheca Eccleſiæ Toletanæ.* Capite 4 *Placuit.* ejuſd. diſt. verſ. *Iſidorus.* haec verba ſunt, quae melius capiti quinto adſcribi deberent: *Epiſtola Iſidori in capite canonum: Iſidorus ſervus Chriſti lectori ſuo conſervo. Propter eorum auctoritatem &c.* Et in margine: *Ivo p.4. c.107. Pann. l. 2. c. 125.* Et in Notis haec ſunt: *Hac epiſtola ab Ivone vocatur Præfatio in opus canonum. & eſt ea quæ Iſidori nomine eſt præpoſita tomis Conciliorum; licet in vetuſtiore editione, in qua purior eſt Iſidori collectio, nonnulla verba deſiderentur. Eſt autem confectum hoc caput ex duobus locis illius præfationis: Nam verba illa* Propter eorum auctoritatem &c. *uſque ad ver.* conſtitutiones, *non longe abſunt ab initio. Reliqua vero ſunt in extremo. Iſidorus ſervus*] *In Pannormia eſt eodem modo atque apud Gratianum. Apud Ivonem & in manu ſcriptis collectionis illius codicibus eſt:* Iſidorus Mercator ſervus Chriſti conſervo ſuo & parenti fidei (*al.* fideli) in Domino ſalutem. *In vulgatis autem Conciliorum editionibus:* Iſidorus peccator, ſervus &c.] In indice librorum ante verba Gratiani haec ſunt: *Iſidori collectio canonum ex Vaticana & Dominicana ſupra Minervam.* Et in admonitione ad lectorem: *Ceterum inter privatos collectores, qui multo plura congerere ſtuduerunt, perantiquus eſt Iſidorus: cujus collectio protenditur a canonibus Apoſtolorum uſque ad Concilium Hiſpalenſe ſecundum; habeturque in duobus codicibus Vaticanæ bibliothecæ, & uno monaſterij Dominicani ſanctæ Mariæ ſupra Minervam. Extat autem impreſſa in editionibus Conciliorum, in antiquioribus quidem purior, in recentioribus autem multis aliis Conciliis ſcriptiſque admixta. Iſidorum hunc Igmarus Archiepiſcopus Remenſis in libro de ſy-*

nodis

nodis celeberrimum illum Hiſpalenſem fuiſſe affirmat ; a quo teſtatur etiam Trittemius librum Decretorum eſſe conſcriptum. ac certe multa verba quæ in præfatione hujus collectionis leguntur, ſunt in libro quinto etymologiarum. In codice autem Dominicanæ bibliothecæ initio præfationis ita legitur : Iſidorus Mercator ſervus Chriſti lectori conſervo ſuo &c. *nec multo ſecus in Vaticanis. quo loco in impreſſis eſt :* Iſidorus peccator ſervus Chriſti &c.]

(13) Capitis tertii diſtin.16. in ead. editione verba ſunt : *Item Leo Papa nonus contra epiſtolam Nicetæ Abbatis:* Clementis librum, id eſt, Petri Apoſtoli itinerarium, & Apoſtolorum canones numerant patres inter apocrypha ; exceptis quinquaginta capitulis, quae decreverunt orthodoxae fidei adjungenda.] In margine haec ſunt : *Ivo p.4. c.105. Pann. l. 2. c. 124. Orthodoxæ] Al. regulis orthodoxis. al. regulis orthodoxiæ .* In Notis ita ſcriptum eſt : *Hoc caput ſumptum eſt ex reſponſione Humberti Legati Leonis noni ad libellum Nicetæ Presbyteri & monachi contra Latinos editum ; quæ Romæ in monaſterio ſanctæ Mariæ novæ & in multis privatis bibliothecis extat manu ſcripta . Merito autem potuit citari Leo IX. quod ejus auctoritate & juſſione Humbertus Legatus ſedis apoſtolicæ ea ſcripſerit .* Initio ejuſdem diſtin. haec ſunt Gratiani verba : *Apoſtolorum vero canones , qui per Clementem Pontificem Romanum , ſicut quidam aſſerunt , dicuntur eſſe translati , ſunt quinquaginta .* Et in Notis : *Translati] . In titulo qui præponitur canonibus Apoſtolorum in collectione Iſidori & in Concilio Stephani Papæ IV. (cujus magnam partem Deus dedit Cardinalis in ſua canonum collectione refert) pro voce* translati *habetur* prolati *. Dionyſius certe Exiguus nullam hujus verſionis mentionem fecit , & aliqui ſcriptores ſolent epiſtolas Clementis hoc modo citare ,* Ex dictis Petri Apoſtoli per Clementem prolatis ; *ut auctor Polycarpi & alij .*

DE

DE CAPITIBUS SUMPTIS
a ſexta ſynodo.

Dialogus ſeptimus.

A. De ſextae ſynodi repetitae in Trullo decretis ſive regulis agendum eſt. Neque credo te dubitare de fide ſextae ſynodi, quae contra Monothelitas habita eſt Conſtantinopoli in Trullo, quod palatii ſive aulae regiae nomen eſt, ſub Agathone Pontifice & Conſtantino IV. Imperatore. Haec confirmata eſt, mortuo Agathone, a Leone minore. Hanc nullos canones feciſſe tam Graeci quam Latini confitentur. Sed & in his ipſis regulis, de quorum auctoritate dubitamus hoc aperte dicitur. Recita ex Tilii libro, quem habes, Graeca verba epiſtolae ſive adlocutionis hujus ſynodi. B. ἐπειδὴ δὲ αἱ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, αἱ κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισθεῖσαι, ἡ μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου πατρὸς τῆς σῆς ἡμερότητος, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διαπραγματεύσασαι μυστήριον, οὐδαμῶς ἱεροὺς κανόνας ἐκγεγράφασι, καθάπερ αἱ λοιπαὶ ἅγιαι τέσσαρες οἰκουμενικαὶ σύνοδοι. A. Satis eſt ad id quod volebam. Latine recitet C. noſter. C. Cum quo Imperatore loquitur haec ſynodus? A. Cum Juſtiniano poſteriore, ejus Conſtantini filio, ſub quo ſexta ſynodus habita eſt. C. quo pacto pro-

Viden. Ivo par. 4. c. 120. & 124. & 125. decr.

probas eum eſſe Juſtinianum poſteriorem? A. Quia prioris Juſtiniani, ſub quo ſynodus quinta habita eſt, mentio hic fit, eumque mortuum eſſe verba illa, τῆς θείας λήξεως, oſtendunt. Inſcriptio epiſtolae ad Juſtinianum miſſae recitetur. B. τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρί-ϛῳ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ ἡ ἁγία ἣ οἰκουμενικὴ σύνοδος &c. A. Recitet C. Gratiani verba capitis VII. *Diſt.16. c.7. Quoniam.* diſtinctionis XVI. C. *Unde ſancti patres in eadem ſynodo congregati dixerunt. Quoniam ſanctæ univerſales ſynodi, quinta ſub Juſtiniano Auguſto, ſexta ſub Conſtantino patre ſuo auguſto*. (A. *Tuo* pro *ſuo* ſcribendum, idque Contio placet, qui non recte haec eſse verba ſeptimae ſynodi ſcribit.) C. *de myſterio fidei pleniſſime diſputantes, canones non fecerunt, ſicut ceteræ quattuor univerſales ſynodi, propterea nos convenientes in hanc imperialem urbem, ſacros canones conſcripſimus.* A. Gratiani verba cum Ivone conferantur. *Ivo par. 4. c. 123. decr.* C. *Epiſtula ſeptimæ ſynodi ad Juſtinianum filium Conſtantini.* A. Placet inſcriptio, ſi *ſextæ* pro *ſeptimæ* ſcribatur. C. In aliis verbis nulla varietas eſt, niſi quod *tuo* pro *ſuo* ſcribit, tuam opinionem confirmans. A. Con- *Caeſ. lib. 1. c. 40.* fer cum libro Caeſarauguſtano. C. Inſcriptio eadem eſt: ſed *ſextæ* pro *ſeptimæ* habet; vox *tua*, non *ſua*, confirmatur: cetera ut Gratianus & Ivo habet. (1) A. Hoc jacto fundamento, nullos canones feciſſe illam ſextam univerſalem ſynodum, videamus nunc cur hi canones ſextæ ſynodi appellentur. Et hoc ex Taraſii verbis in ſeptima ſynodo dictis

A. eli-

elicietur. Recita quae Gratianus capite v.& vi. illius diſtin. xvi. ſcripſerit. C. *Sextam ſynodum ſanctam cum omnibus canonibus ſuis recipio. Sed, dubitatur de ea an canones conſcripſerit; quod ex quarta actione ſextæ ſynodi facile abſolvitur.* A. *Septimæ* pro *ſextæ* ſcribendum eſt; idque Contius probat, quamvis eandem octavam dicat vocari, quod falſum eſt. C. *Ait enim Epiſcopus Petrus Epiſcopo Nicomediæ.* A. Hoc etiam mutandum eſt: *Ait enim Petrus Epiſcopus Nicomediæ.* C. *Habeo librum continentem canones ſanctæ ſynodi ſextæ. Patriarcha dixit.* A. Hic eſt Taraſius, ut dixi. C. *Quidam ſcandalizantur per ignorantiam pro canonibus iſtis, dicentes: Numquid ſexta ſynodus canones fecit? Sciant ergo quoniam ſancta ſynodus ſexta ſub Conſtantino congregata eſt contra eos qui dicebant unam operationem & unam voluntatem eſſe in Chriſto.* (A. Hos Monothelitas appellabant.) C. *in qua ſancti patres illos, utpote hæreticos, anathematizaverunt, & orthodoxam fidem explanaverunt. Soluta eſt hæc ſynodus Conſtantini* xiv. *anno. Poſt quattuor vero aut quinque annos iidem ſancti patres congregati ſunt ſub Juſtiniano filio Conſtantini, & prædictos canones promulgaverunt, de quibus nullus dubitet. Qui enim ſub Conſtantino Imperatore in ſynodo fuerunt, iidem ipſi Epiſcopi ſub Juſtiniano iſtis canonibus ſuſcripſerunt. Oportebat enim ut ſynodus univerſalis canones eccleſiaſticos promulgaret.* A. Videtis Taraſii rationes quales ſint. Quod iidem Epiſcopi inter-

Diſt. 16. *c.* 5. Sextam & *c.* 6. Habeo.

terfuerint & ſubſcripſerint, quod poſt breve tempus, hoc eſt, quatuor aut quinque annos, quod oportuit ſynodum habere canones. B. Quid ſi haec omnia falſa ſint? Nam neque iidem Epiſcopi interfuerunt, nec ſubſcripſerunt, neque poſt ſolos quinque annos. Poſtremo non eſt neceſſe canones ſynodum conſtituere. Id ex quinta & ſexta ſynodo manifeſtum eſt. A. Hoc poſtremum verum eſt: cetera poſtea dices. Volo enim ut prius conferamus Gratiani verba recitata cum Ivone & Caeſarauguſtano libro. C. Eſt etiam nonnihil reliqui apud Gratianum. A Recita. C. *Item ſancta ſynodus univerſalis ſexta, poſt promulgatam ab ea definitionem contra Monothelitas, Conſtantino Imperatore, qui eam congregaverat, non multo poſt defuncto, Juſtiniano ejus filio regnante pro eo. Eadem ſancta ſynodus.* A. Non recte haec edita ſunt. Lege conjunctim: *pro eo, eadem &c.* C. *filio ejus regnante pro eo, eadem ſancta ſynodus divinitus inſpirata, iterum Conſtantinopoli quarto aut quinto anno congregata eſt, & canones numero* CCII. (A. Lege CII.) C. *ad correctionem Eccleſiæ promulgavit.* A. Haec ſunt ex actione ſexta ſeptimae ſynodi. Confer nunc Ivonis verba parte IV. cap. CXXI. C. *Actio quarta ſextæ ſynodi.* A. *Septimæ* pro *ſextæ* ſcribendum, ut apud Gratianum. C. *Petrus Nicomediæ Epiſcopus dixit.* A. Haec meliora ſunt quam illic. C. *Habeo librum &c.* Omnia habet ut Gratianus. In fine poſt verbum *promulgaret*: *Actio ſexta tomo primo contra falſam*

Ivo par. 4. c. 121. Decr.

ſam ſeptimam ſynodum. Septima ſynodus quomodo dicitur quæ non concordat præcedentibus ſex univerſalibus ſynodis? A. Ex his apparet omnia ſupra ſcripta eſſe ex ſeptima ſynodo, quae pſeudoſynodum dictam ſeptimam evertit. Confer ultima verba Ivonis cum ultimis Gratiani verbis. C. *Item ſancta ſexta ſynodus &c.* Eadem verba. Sed melius ea ſcribuntur quae tu admonuiſti. *Et Juſtiniano filio ejus regnante pro eo; eadem ſancta ſynodus, &c.* Sic etiam illa de numero canonum CII. A. Confer cum Caeſarauguſtano libro. C. Contuli. Initio haec ſunt: *actio quarta VI. ſynodi. Georgius Patriarcha dixit. Quidam per ignorantiam &c.* A. Haec mendoſa ſunt. C. & poſt verbum *ſubſcripſerunt* additur: *Actio ſexta tomo primo. Sancta ſexta &c.* *Ceſ.lib.1.cap 38.* Quaedam videntur deſiderari. De numero canonum ut Ivo. A. Quid nunc B. habes contra Taraſii argumenta? B. Neque eoſdem Epiſcopos interfuiſſe, neque poſt quatuor ſolos aut quinque annos habitam fuiſſe. Utrumque docent apertè Graeci duo, Theophanes & Anaſtaſius Bibliothecarius. Annorum enim ſubducta ratione, quibus Conſtantinus ſuperſtes fuit poſt ſextam ſynodum, & annorum Juſtiniani ejus filii, antequam ejeceretur a Leontio, & ejuſdem Leontii & Abſimari tyrannorum, & ejuſdem Juſtiniani iterum Imperatoris, fiunt anni XXVII. Quo medio tempore multi Epiſcopi, qui in ea ſynodo fuerant, mortui ſunt, quos illi enumerant. Sed illud potiſſimum eſt,

Viden. Humber. contra Nicetam.

quod haec pſeudoſynodus poſt ſolutam ſextam habita eſt, ut aperte dicit idem Taraſius. At convocare generalem ſynodum, & in ea praeſidere, & acta confirmare, ſolius eſt Romani Pontificis. In hac repetita ſynodo non interfuerunt Legati Romani Antiſtitis, ut omnes Graeci fatentur; nunquam ab eodem convocata eſt, nunquam confirmata. Sequitur generalem non fuiſſe, aut oecumenicam, ut ipſi vocant. Quod ſi generalis fuiſſet, non ſexta, aut πενθέκτη diceretur, ſed ſeptima. A. confirmationem ex verbis Hadriani a Gratiano & aliis relatam probare quidam nituntur. B. Noſti quid Turrianus tuus adverſus hanc confirmationem dicat? A. Redige in memoriam. B. Principio verba illa *ſextam ſynodum ſanctam cum omnibus canonibus ſuis recipio* non eſſe Hadriani verba, ſed Taraſii relata ab Hadriano. Id ex actione ſecunda ſeptimae ſynodi cognoſci poteſt, in qua actione lecta eſt haec Hadriani epiſtola ad Taraſium. A. Cur non contradixit Hadrianus verbis Taraſii, ſi falſa ſcribebat? B. Quia aliqua ratione recte loquebatur. Sextam ſcilicet ſynodum veram recipio & ejus canones, ſi qui ſunt. Sed & ſi quis Graeca verba cum Latinis conferat, non inveniet de ſextae ſynodi tantum regulis loqui, ſed de ſex Conciliorum regulis. A. Taraſius poſt illa verba retulit canonem hujus repetitæ ſynodi de agni pictura; pro quo canone tuendo, uti acerrimo telo contra haereticos, omnem lapidem movet ut perſuadeat omnibus

Diſt. 16.c.5.

ſc-

ſextam eſſe & legitimam ſynodum eam, in qua is canon conſcriptus eſt, uſque eo ut dixerit in ſynodo ſe habere ſubſcriptionem omnium patrum ſextae ſynodi, qui etiam poſt hunc & ceteros canones ſubſcripſerint. B. Dici poterit Hadrianum haec paſſum eſſe dici & ſcribi, ut optato fine frueretur, quo haereſis illa effractorum imaginum tolleretur. Sed non ſequitur omnes canones eſſe confirmatos, ſed illum non eſſe improbatum. Alioqui ſequeretur etiam canones contra caelibatum Clericorum, & contra jejunia ſabbati, & de ſanguine & ſuffocato confirmatos eſſe, quorum habuiſſe notitiam Hadrianum ignoramus. (2) A. Hadriani verba legantur, quae Gratianus refert de conſecratione diſtin. III. cap. XXIX. C. *Item Hadrianus Papa Taraſio Patriarchæ.* A. Non additur hic *univerſali*, ut in Graecis libris mendoſe. C. *Sextam ſanctam ſynodum recipio cum omnibus canonibus ſuis, in quibus dicitur: In quibus ſcripturis ſanctarum imaginum* (A. *Scripturis* poſitum eſt pro *picturis*. Eſt enim hoc caput XXCIII. Trullianum, in quo eſt: ἔν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς) C. *agnus Præcurſoris digito oſtenſus depingitur.* A. Lege clauſulam ejus capitis. C. *Verum igitur agnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſecundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agro depingi jubemus.* A. *pro veteri agno* dicendum eſt. Confer cum Ivone *a* & Caeſarauguſtano. *b* C. *Adrianus Papa Taraſio Patriarchæ Actio ſecunda ſynodi ſeptimæ. Sanctam ſextam &c.*

De conſec. d. 3 c. 29. Sextam

a Ivo par. 4. c. 122. decret.
b Cæſar. lib. 1 c. 39.

F 2 In

In quibuſdam picturis ſanctarum imaginum &c. Verum igitur agnum, qui Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſecundum humanam imaginem effigiat, amodo pro veteri agno in imaginibus depingi jubemus. B. Melius extremum caput Gratianus poſuit. Neque enim illa, *qui effigiat*, Graeca verba habent. C. In Caeſarauguſtano libro tantum eſt: *Adrianus Papa Tharaſio Patriarchae. Sanctam ſextam ſynodum recipio cum omnibus canonibus ſuis.* Sed apud Ivonem cap. CXXVI. partis quartae ſic eſt: *Reſponſiones Adriani Papae contra objectiones quorundam ad Carolum cap.* XXXV. *Sancta ſexta ſynodus fideliter per canones orthodoxe ſtatuens, ita conſtituit dicens: in quibuſdam venerabilium imaginum picturis agnus digito praecurſoris monſtratus deſignatur, qui in ſignum relictus eſt gratiae. Et poſt pauca: Secundum humanam figuram & in imaginibus & nunc pro veteri agno retitulari decernimus.* A. Haec poſtrema obſcurius dicta ſunt. Prima verba hunc canonem ſatis confirmant, ceteros non item, de quibus alio die agemus. B. Omiſſa ſunt alia ejuſdem Hadriani verba: quae ſunt haec aut his ſimilia: *Idcirco teſtimonium de ſancta ſexta ſynodo pertulerunt ut clarifice oſtenderent quod jam quando ſancta ſexta ſynodus acta eſt, a priſcis temporibus ſacras imagines & hiſtorias pictas venerabantur. Unde ipſa ſancta ſexta ſynodus fideliter per canones orthodoxe ſtatuens &c.* A. Ne his quidem verbis omnes canones confirmantur. B. Non eſt audiendus Antonius Concius

in hujus capitis editione, cum de picturis veteris Eccleſiae agit. A. Tacitis ſuffragiis ejus ſententia improbetur. (3)

ADDITIONES.

(1) GRATIANI verba ſunt in extremo cap. 6. *Habeo.* diſt. 16. in editione Gregoriana: *Ex his ergo colligitur quod ſexta ſynodus bis congregata eſt, primo ſub Conſtantino, & nullos canones conſtituit; ſecundo ſub Iuſtiniano filio ejus, & præfatos canones promulgavit. Unde ſancti patres in eadem ſynodo ſecundo congregati dixerunt.* In margine eſt: *Ivo ſeptimam vocat.* Et: *Ivo par.* 4. *c.* 123. Et: *In oratione allocutoria patrum qui in Trullo convenerant ad Iuſtinianum Imperatorem.* Verba capitis ſeptimi ſunt: *Quoniam ſanctæ & univerſales ſynodi, quinta ſub Juſtiniano auguſto, ſexta ſub Conſtantino patre ſuo* (ſcribe *tuo*, ut in erratis notatur) *auguſto, de myſterio fidei pleniſſime diſputantes, canones non fecerunt &c.*

(2) Capitis quinti ejuſd. diſtin. 16. in eodem libro inſcriptio eſt: *Unde ſcribit Hadrianus Papa Tharaſio Patriarchæ. Sextam ſynodum ſanctam recipio cum omnibus canonibus ſuis.* In margine eſt: *Ivo p.* 4. *c.* 122. In Notis haec ſunt: *Sextam*] *Hoc habetur in ſecunda actione ſeptimæ ſynodi in epiſtola Hadriani ad Tharaſium. Sed eo in loco Adrianus refert verba ſynodicæ epiſtolæ a Tharaſio ad ſe miſſæ. Et hic Gratianus non refert propria ejus epiſtolæ verba. In verſione enim Anaſtaſij Bibliothecarij ſic legitur:* Invenimus autem in prædicta ſynodica epiſtola ſanctitatis veſtrae, poſt plenitudinem fidei & confeſſionem ſacri ſymboli & omnium ſanctarum ſex ſynodorum, & de ſacris & venerabilibus characteribus miraculum laude ac veneratione digniſſimum contineri. Quare & eaſdem ſanctas ſex ſynodos ſuſcipio cum omnibus regulis quae jure ac divinitus ab ipſis promulgatae ſunt. *Et hæc quidem poſtrema verba ſunt etiam in illa ipſa Tharaſij epiſtola, quod ex Concilio Græco, & no-*

vâ interpretatione clare apparet. Sequuntur Gratiani verba: *Sed dubitatur de ea an canones conſcripſerit. quod ex quarta actione ſextæ ſynodi facile abſolvitur.* In Notis eſt: *In ſecundo & XII. Vaticanis eſt* ſextae alias ſeptimae. *Et vere ſeptima eſt, ſed ob gloſſam nihil eſt mutatum*. In ſcholiis haec ſunt: *Sextæ ſynodi*] *Falſa eſt littera, & debet ibi eſſe* ſeptimae ſynodi. *Qualiter enim dubitaret ſexta ſynodus de eo quod ipſa fecerat?* Mox in margine ſunt Joannis Fant. & Archidiaconi nugae. Capitis ſexti inſcriptio eſt, poſt verbum *abſolvitur* jam relatum: *Ait enim Petrus Epiſcopus* Nicomediæ. *Habeo librum continentem canones functæ ſextæ ſynodi &c.* In margine eſt: *Ex actione quarta ſeptimæ ſynodi*. Et: *Ivo p.4. c.121.* In Notis haec ſunt: *Habeo librum*] *Verba ſunt Petri Epiſcopi Nicomediæ ac Tharaſij Patriarchæ Conſtantinopolitani actione quarta ſeptimæ ſynodi, quod quidem ipſi de centum ac duobus canonibus dixerunt qui in Trullo tempore Iuſtiniani Rhinotmeti, ſecundo anno ſuæ revocationis ad Imperium, editi ſunt. Verum ex his ipſis verbis Tharaſij apparet eos canones non eſſe proprios ſextæ ſynodi: quia fatetur poſt annos quatuor aut quinque quam ea ſynodus fuerat abſoluta canones illos fuiſſe editos, quo tempore certiſſimum eſt neque eundem Romanum Pontificem, neque eoſdem Epiſcopos fuiſſe. Quamquam in hac ratione temporis potius credendum eſt diligentiſſimis chronologis Theophani (cujus etiam verba, quæ ad hunc locum pertinent, ex originali Græco Vaticano ſatis fideliter translata leguntur apud Franciſcum Turrianum libro de 6. 7. & 8. ſynodo) & Anaſtaſio & Georgio Cedreno quam Tharaſio. Illi enim non quattuor aut quinque ut Tharaſius, ſed viginti ſeptem annos a fine ſextæ ſynodi tempore Agathonis habitæ uſque ad hanc hujuſmodi Decretorum editionem aſſerunt interceſſiſſe. Epiſcopos vero qui hos ediderunt noluiſſe ipſos edere tanquam canones ſextæ ſynodi, ſed voluiſſe ſupplere quod videbatur in quinta ac ſexta ſynodo deeſſe, ipſamet illorum ad Imperatorem allocutio teſtatur. Itaque nova dicenda eſt hæc Epiſcoporum coitio. Ideoque Græci illam, ut ſcribit Balſamon, πενθέκτην, id eſt, quintam-ſextam ſynodum*

dum

tam ſynodum appellant : Ceterum non fuiſſe omnes illos canones a Romana Eccleſia receptos duo viri rerum eccleſiaſticarum peritiſſimi, Anaſtaſius Bibliothecarius & Humbertus Leonis IX. legatus aperte teſtantur. Humbertus quidem his verbis : Non autem miror ſi Agathoni Papae & ſanctis patribus ſextae ſynodi veſtra imputetis delitamenta, & quae aut corrupiſtis aut finxiſtis capitula &c. Capitula quae nobis ſub ejus auctoritate apponitis omnino refutamus, quia prima & apoſtolica ſedes nec aliquando ea accepit nec obſervat hactenus. *Anaſtaſius vero in præfatione in ſeptimam ſynodum ad Ioannem VIII. Romanum Pontificem ita ſcripſit :* Ergo regulas quas Graeci in ſexta ſynodo perhibent editas, ita in hac ſeptima ſynodo principalis ſedes admittit, ut nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonibus vel decretis ſanctorum ſedis hujus Pontificum aut certe bonis moribus inveniuntur adverſæ : quamvis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in ceterarum patriarchalium ſedium &c. Quamquam eoſdem patres illas Græci promulgaſſe perhibeant qui in ſexta ſynodo ſunt inventi : ſed nullis certe probare poſſunt indiciis.] Ad verſ. *Sancta ſexta.* in margine additur : *Ex ſexta actione ſeptimæ ſynodi.* Verba ipſa non videntur ſine mendo edita : *Et Juſtiniano ejus filio regnante pro eo. Eadem ſancta ſynodus &c.* Illud recte eſt : *& canones num.* CII. *ad correctionem Eccleſiæ promulgavit.*

(3) De conſecrat. diſt. 3. cap. 29. *Sextam.* in editione Romana inſcriptio eſt : *Item Hadrianus Papa Tharaſio Patriarchæ in actione 2. ejuſdem ſeptimæ ſynodi.* In margine haec ſunt : *In epiſt. Hadr. ad Carolum c.* 35. *ſupra diſt.* 16. Et : *In 6. ſyn. c.* 82. *Ivo p.* 4. *c.* 122. *&* 126. Verba capitis 29. ſunt : *Sextam ſanctam ſynodum recipio cum omnibus canonibus ſuis, in quibus dicitur : In quibus picturis ſanctarum imaginum agnus præcurſoris digito oſtenſus depingitur, qui in figuram gratiæ tranſit &c.* In margine eſt : *In quibus*] *In quibuſdam. Vera lectio.* Et in ſcholiis poſt Caſum : *In quibus ſcripturis, id eſt, pictoris.* (mendoſe pro *picturis*) *& ſunt verba canonum 6. ſynodi.*

In Notis haec ſunt: *De ſexta ſynodo & canonibus ipſius notatum eſt ſupra c.* Sexta Synodus. { Deeſt *diſt.* 19. } *Gratiæ tranſit*] *Et in epiſtola Hadriani & apud Ivonem par.* 4. *c.* 122. *legitur* in typum gratiæ aſſumptus eſt. *Apud eundem Ivonem c.* 126. *ex Hadriano ad Carolum*, in ſignum relictus eſt gratiae. *Græce in canone ſextæ ſynodi eſt* ὃς εἰς τύπον περιλήφθη τῆ χάριτος, id eſt, qui in typum gratiæ aſſumptus eſt. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum*. In extremo capite haec verba ſunt: *Verum igitur agnum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſecundum imaginem humanam amodo etiam in imaginibus pro veteri agno depingi jubemus*.

DE EADEM RE.

Dialogus octavus.

C. QUID eſt quod contra canonem ab Hadriano confirmatum tam Romae quam in provinciis pictura Praecurſoris Domini digito agnum oſtendit? Idem etiam fit in globulis illis cereis, quae a multis agni Dei, ab aliis amuleta dicuntur? A. Conſuetudinis vis magna eſt, in re praeſertim quae potuit non impia videri. Cum enim pictura hiſtoriam doceat vel potius rem geſtam, cum Praecurſor digito agnum oſtendit, venit in mentem inſpicientibus eundem tunc dixiſſe: *Ecce agnus Dei*, & quae ſequuntur. Sic cum Petro aut claves dantur aut oves committuntur, ſi claves & oves pictae ſint, ſpectatores facilius rei geſtae recordantur, quam ſi ſimpliciter Chriſtus loquens cum Petro pingatur. B. His imaginibus veteres uſi ſunt, tum

in

in hieroglyphicis, ut Ægyptii, tum rhetores in arte memoriae, tum in nummis & ſignis omnes populi ac Reges & Imperatores. A. Ita eſt ut dicis. Sed nos de ceteris regulis agamus, quae ex illa repetita ſynodo Gratianus refert. B. Non eſt ferendus Gratianus cum ex hac ſynodo partem refert, in qua Cypriani ſynodum probare videtur de baptiſmo haereticorum, cum contra Cypriani ſynodum omnes veteres patres ſteterint. A. Graeca verba lege capitis ſecundi extremi. B. ἔτι μὴν τὸν Κυπριανοῦ τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀφρων χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ τὴν κατ' αὐτὸν σύνοδον ἐκτεθέντα, κανόνα, ὃς τοῖς τῶν προέδρων τόποις, καὶ μόνον κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησεν. A. Nunc C. Gratiani verba legat. C. *Opuſcula Theophili &c. Cyrilli Alexandrini Epiſcopi, Cypriani Carthaginenſis Epiſcopi & ſynodum ſuam.* A. Ivonis verba *a* quae ſunt? C. Eadem fere quae antea diximus, niſi quod *ejus* pro *ſuam* ſcripſit in excerptionibus. Sed in Panormia *ſuam*, non *ſuum*, ut editum eſt. Sic etiam habet liber Caeſarauguſtanus. *b* A. Mihi neque Graeca verba neque Latina placent; ſed ut potius tota illa ſynodus repudietur. (1) B. Caput quartum ejus ſynodi refert Gratianus cauſſa XXVII. cap. VI. *c* ut deponatur Clericus, laicus excommunicetur, qui Deo conſecratam corruperit. A. Rejici non debet. Sed ubi dicitur *Item ex ſexta ſynodo*, adde *repetita cap.* IV. (2) B. Caput ſextum latius Graeci quam Gratianus *d* & Ivo *e* habent: *Ante Subdiaconi ordinem uxorem Clerico ducere licere*

Diſt. 16. *c.* 7. Quoniam.

a *Ivo par.* 4. *c.* 134. *decret. & lib.* 2. *tit.* 11. *c.* 19. *pan.*

b *Caeſar. lib.* 2. *c.* 8.

c 27. *q.* 1. *c.* 6. Si quis.

d *Diſt.* 32. *c.* 7. Si quis.

e *Ivo li.* 3. *tit.* 8. *c.* 19. *panor.*

licere, non poſtea. A. Hujus capitis, ut ex ſexta ſynodo, Innocentius tertius mentionem fecit. *f* B. Errorem Gratiani eſt ſecutus. (3) Caput etiam ſeptimum plenius habent Graeci quam Gratianus *g* & Ivo, *h* qui quaſi ex ſeptima ſynodo cap. VII. id refert non recte: *Ne diaconus ante Presbyterum ſedeat, niſi locum tenuerit Patriarchæ vel Metropolitani.* [4] Capitis octavi mentio fit in ſeptima ſynodo cap. VI. (cujus verba refert Gratianus diſtin. XIIX. *i* & Ivo *k* in excerptionibus) de ſynodo ſemel habenda quotannis. A. Cupio ſcire quibus verbis referunt vel renovant ſeptimi Concilii patres hunc canonem. B. ὥρισαν οἱ ἕκτης συνόδου ὅσιοι πατέρες. & poſtea. τοῦτον οὖν τὸν κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν. C. Apud Gratianum & Ivonem eſt: *Definierunt ſextæ ſynodi ſancti patres. Hunc ergo canonem & nos renovamus.* A. De hoc capite dubitari non poteſt. Sed & videmus illos ſanctos patres dici & illam ſextam ſynodum. B. Omnes Graeci ita appellant, & aliqui ex Latinis. (5) Caput nonum Gratianus refert diſt. XLIV. Cap. III. his verbis: *Nulli Clerico licet tabernam aut ergaſterium habere.* Graece eſt: Μηδενὶ ἐξεῖναι κληρικῷ καπηλικὸν ἐργαστήριον ἔχειν. Non recte pro caupona vel vinario ergaſterio ſive taberna ſcriptum eſt taberna vel ergaſterio. C. Quid intereſt? B. Quia non aliae officinae prohibentur. Id enim ergaſterium ſignificat. (6) A. Dic de aliis. B. Caput undecimum ſolent Graeci contra Latinos objicere de azymis Judaeorum, & aliis prohibitis.

f c. 6. de tempo. ord. in 3. collect. & c. 9. de æt. & qual. Gregor. I.
g Diſt. 93. c. ult.
h Ivo par. 6. c. 123. decret.
i Diſt. 18. c. 7. Quoniam.
k Ivo par. 5. c. 375. decret.
Diſtin. 44. c. 3. Nulli.

tis. Gratianus *l* non. recte ex ſeptima ſynodo ſ eſſe ait. C. Ab Ivone *m* ſumptum id eſt. Sed melius eſt in libro Caeſarauguſtano *n* & apud Contium. B. *eorum* pro *Judaeorum* ſcribit Gratianus apud Democharem. A. Lege initium hujus capitis B. Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι ἢ λαϊκὸς τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω. A. Memini apud Humbertum Silvae-Candidae Epiſcopum me legere hunc canonem nullas vires obtinere, cum ſexta ſynodus nullos feciſſet; ſed & hic non prohiberi generaliter Chriſtianis azyma, ſed ea quae Judaeorum fuerint. C. Quid? Graeci ſemper abſtinent azymis? A. In ſacrificio Miſſae abſtinent. *o* C. An non Chriſtus azymis uſus eſt in inſtitutione ejus ſacrificii? A. Non poterant agnum comedere Judaei, niſi cum azymis, quibus octo diebus utebantur. Si quis alio pane uteretur, occidebatur. *p* (7) B. Caput XIII. (quod Gratianus refert diſtinct. XXXI. *q*) nullo pacto recipi poteſt. Eſt enim contra caelibatum Latinorum ſacerdotum conſcriptum, & aperte contra Romanam Eccleſiam. A. Quid ais; contra Romanam Eccleſiam? Quo pacto id probas? B. Apertiſſimis verbis: Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, &c. A. Quid Gratianus & Ivo ſcribunt? C. Gratianus ſic ait: *Item ſynodus ſexta. Quoniam in Romani ordine canonis eſſe cognovimus traditum eos qui ordinati ſunt Diaconi vel Presbyteri confiteri quod non ſuis jam copulentur uxoribus.* Ivo ita ſcribit: *Sexta ſynodus capitulo*

l 28. *q.* 1. *c.* 13. Nullus.
m *Ivo par.* 13 *c.* 116. *de vet.*
n *Ceſ. lib.* 8. *c.* 102.

o *Vid. Leo* 9. *in epiſ. ad Michae. CP. incipiens* Scripta tuae.
p *Exod.* 12. & 13.

q *Diſt.* 31. *c.* 13. Quoniam *Ivo lib.* 3. *tit.* 8. *c.* 3. *panor.*

tulo XIII. *Quoniam in Rom. &c.* Non ſunt eadem verba Graeca & Latina, ſed ſententia eadem eſt. Quod Graece eſt καθομολογεῖν, & *promittere* ſignificat, *confiteri* verſum eſt non recte. Neſcio autem cur de Hypodiaconis nihil dictum ſit, cum melius de eis diceretur, tum tacitis verbis polliceri ut abſtineant ab uxoribus, ſi quas habent, & ut ipſi & caelibes nullas ducant. B. Quod ſequitur, quis ferre poteſt? ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας, καὶ τάξεως &c. *Antiquum ſequentes canonem apoſtolicae diligentiae & conſtitutiones ſacrorum virorum, legales nuptias amodo valere volumus nullo modo cum uxoribus ſuis eorum connubia diſſolventes, aut privantes eos familiaritate adinvicem in tempore opportuno.* Haec Gratianus, Ivo melius: *Nos antiquum ſequentes canonem apoſtolicae diligentiae & conſtitutionis ſacrorum virorum &c.* A. Nunquam hoc Apoſtoli, nunquam hoc priores Graeci ſancti viri ſtatuerunt; quod aperte Epiphanius ſcribit. Quam vero familiaritatem Latinus interpres, τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας Greci. (8)

Diſt.31.c.13. Quoniam.

Apud Humbertum Graeci objiciunt Apoſtolorum canonem quintum Graecis, ſextum Latinis, cujus etiam verba hic repetunt: Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας &c. Quiem canonem aliis verbis Gratianus, r aliis Burchardus ſ & Ivo t referunt. Gratianus in hunc modum: *Item opponitur illud quod legitur in canone Apoſtolorum: Si quis docuerit ſacer-*

r *Diſt.* 28. *c.* 14. Si quis. ſ *Burch. lib.* 3. *c.*78. t *Ivo li.*3.*tit.* 8. *c.* 30. *panorm & par.* 3.*c.*184. *decr.*

Digitized by Google

ſacerdotem ſub obtentu religionis propriam uxorem contemnere, anathema ſit. Alii haec verba ſcribunt: *Epiſcopus aut Presbyter uxorem propriam nequaquam ſub obtentu religionis abiciat. Si vero rejecerit, excommunicetur. Sed ſi perſeveraverit, dejiciatur.* Haec cum Graecis conveniunt. Optime autem alibi Gratianus Apoſtolorum canonem interpretatur: *Si quis docet ſacerdotem uxorem ſuam contemnere, non quam in ſacerdotio accepit, ſed quam ante ſacerdotium, dum adhuc eſſet laicus vel in minoribus ordinibus conſtitutus, ſibi copulavit, cum qua continentiam profeſſus eſt cùm ad ſacros ordines conſcenderet, quam nullus debet contemnere, hoc eſt, ab animo & cura ſua abicere quin ei neceſſaria provideat, anathema ſit.* Hoc etiam Humbertus, ni fallor, ſcripſit: cujus verba Leoni IX. aſcribunt Gratianus *u* & Ivo. *x* (9) B. Non recte idem Gratianus de ſexta pſeudoſynodo loquitur his verbis: *Hoc autem ex loco intelligendum eſt. Orientalis enim Eccloſia, cui ſexta ſynodus regulam vivendi præſcripſit, votum caſtitatis in miniſtris altaris non ſuſcepit.* Immo aperte Afris cap. XII. & Romanis cap. XIII. legem ſtatuere & regulam vivendi haec ſynodus profitetur. Quae vero ſequuntur Stephani Papae verba, y quae etiam Ivonis ſunt in Panormia, z duriuſcula ſunt, niſi interpretatione molliantur: *Aliter ſe orientalium traditio habet Eccleſiarum, aliter hujus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Nam earum Sacerdotes, Diaconi, aut Subdiaconi matrimonio*

Diſt. 31. c. 9. Quicumque. *p. 1.*

u *Diſt. 31. c.* 13. Quoniam.
x *Ivo lib. 3. tit. 8. c. 32. panor.*

y *Diſt. 31. c. ult.*
z *Ivo lib. 3. tit. 8. c. 1. panorm.*

monio copulantur; Iſtius autem Eccleſiæ vel occidentalium nullus Sacerdotum a Subdiacono uſque ad Epiſcopum licentiam habet conjugium ſortiendi. Si veritatem amamus, tam Orientis quam Occidentis canones eodem modo vetant Hypodiaconis & his majoribus nuptias contrahere, ut in hac eadem Trulliana ſynodo cap. VI. A. *matrimonio copulantur*, hoc eſt, matrimonii copula utuntur impune, interpretantur noſtri. B. Cetera non cohaerent: *nullus licentiam habet conjugium ſortiendi*, id eſt, neque uxores ducere, neque conjugio uti poſſunt. (10) Sunt alia in Graeco illo canone XIII. quae neque Ivo, neque Gratianus *a* habent, reprehendenda. In quibus excellit interpretatio mala cap. XXV. Carthaginenſis Concilii Graecis, & in corpore canonum aliis eſt cap. III. Concilii Carthaginenſis quinti. Videndum cap. III. & IV. Graecis, aliis Carthag. II. cap. II. & Rabanus cap. XXIX. poenitentium, & Ivo, *b* & Anſelmus. *c* (11) A. De aliis capitibus Trullianis a Gratiano relatis videamus. B. Caput XV. refert Gratianus diſtinct. LXXVII. capite IV. *d Ne Subdiaconus minor XX. annis ordinetur &c.* Caput XVII. refert Gratianus ut ex ſeptima ſynodo, cauſſa XXI. quaeſt. II. *e Ne derelictis ſuis Eccleſiis Clerici in aliis recipiantur*. (12) Caput XXIII. refert Gratianus cauſſa prima capit. c. *f Ne ſacra euchariſtia pecunia accepta diſtribuatur*. Apud Ivonem cum hac inſcriptione legitur: *g Ex ſexta ſynodo Conſtantinopolitana tertia cap.*

Diſt. 32. *c.* 7. Si quis.

a *Diſt.* 32. *c.* 13. Placuit. & *diſt.* 84. *c.* 4. Cum de quorundam. *c. diſt.* 84. *c.* 3. Cum in præterito.

b *Ivo lib.* 3. *tit.* 8. *c.* 22. *panorm.*

c *Anſel. lib.* 8. *c.* 7.

d *Diſt.* 77. *c.* 4. Subdiaconus.

e 21. *q.* 2. *c. n.*

f 1. *q.* 1. *c.* 100. Nullus.

g *Ivo par.* 2. *c.* 92. *dec.*

XXIII.

XXIII. C. Quo pacto eadem eſt ſexta & tertia? A. Fortaſſe neque ſexta dicenda eſt, neque tertia. Sed ſexta vocatur repetita poſt ſextam generalem; tertia, autem ob locum, Coſtantinopolim. C. Dic apertius. A. Prima generalis Nicaena fuit, ſecunda Conſtantinopolitana, tertia Epheſina, quarta Chalcedonenſis, quinta Conſtantinopolitana ſecunda, ſexta Conſtantinopolitana tertia. C. Nunc intelligo. Sic igitur dicemus ſeptimam Nicaenam ſecundam, octavam Conſtantinopolitanam quartam. Sed quo pacto dicemus neque ſextam neque tertiam? A. Quia nobis videtur non eſſe generalis. Sic non eſt ſexta, niſi uſurpatione nominis. Eadem ratione non eſt tertia Conſtantinopolitana, quia aliae tres generales Conſtantinopolitanae fuerunt. (13) Dic B. cetera. B. Caput XXVI. Gratianus refert diſt. XXIIX. *b* de Presbytero non legalibus nuptiis irretito, quem ἄθεσμον γάμον Graeci vocant, & addunt κατ' ἄγνοιαν, hoc eſt, per ignorantiam. Gratianus alibi de bigamo interpretatur, *i* & Innocentius III. idem ſignificare videtur. *k* A. Mihi de quibuſcunque nuptiis a Presbytero contractis poſt ordinem ſacrum, aut perſeverat in illegitimis antea contractis, idem eſſe videtur. Illegitimae autem nuptiae ſunt jure prohibitae, ut conſanguineorum, aut etiam cum virgine ſacra, aut cum filia ſpiritali, quam tenuit in baptiſmo. (14) Cetera dices, Video enim interpellatores adeſſe.

h *Diſt.* 28 *c.* 16. Presbyterum.

i *Diſt.* 31. *c. ultim. p.* Quod autem

k *Inn.* III. *lib.* 2. *epiſt.* 6 *regiſt.* & *c.* 1. *de bigam. in* 3. *collect.* & *c.* 4. *eo. tit. Greg.* 9.

AD-

ADDITIONES.

(1) DISTIN. 16. cap.7. *Quoniam.* extremo haec verba ſunt in Romana editione : *Cyrilli Alexandrini Epiſcopi , Cypriani Carthaginenſis Epiſcopi , & ſynodum ſuam.* In Notis haec ſunt : *In iſto canonis loco eſt error ; quia illa ſynodus Cypriani probatur in qua ipſe cum multis aliis Africæ Epiſcopis putavit baptizatos ab hæreticis verum baptiſma non recepiſſe ; cum tamen B. Auguſtinus aſſerat aliam extitiſſe traditionem Apoſtolorum , & ipſam Cypriani ſententiam plenario totius orbis Concilio excluſam fuiſſe teſtetur .*

(2) Inſcriptio capitis ſexti *Si quis Epiſcopus.* 27. q.1. in eadem editione haec eſt : *Item ex ſexta ſynodo in Trullo , c. 4.*

(3) Capitis ſeptimi *Si quis eorum.* diſt.32. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item ex ſexta ſynodo c. 6.* Et in margine : *Extra de ætate & qual. A multis. Pann. l. 3. c.* 102.] Caput 9. *A multis. De æta. & qual.* in Romana editione inſcribitur Innocentio tertio . Et in verſ. *Nemo ad ſacrum.* haec verba ſunt : *ſicut eſt in ſexta ſynodo conſtitutum ut ſi quis eorum &c.* Et in margine : *Ca.6. & Pann. ibid. c.* 102. hoc eſt , lib. 3. tit. de continen. Clericor. Et in ſcholiis : *Sexta ſynodo*] 32. *diſt.* Si quis eorum.

(4) Diſtin. 93. cap. ult. haec inſcriptio eſt in eadem editione : *Unde in ſexta ſynodo cap.7. legitur.* Et in margine : *Ivo p.6. c.* 123.

(5) In eodem libro Romano inſcriptio cap. 7. *Quoniam quidem.* diſtin. 18. haec eſt : *Item ex ſeptima ſynodo c. 6.* Additur in margine : *Ex verſione Anaſtaſij.* Et poſtea ſcriptum eſt : *definierunt ſextæ ſynodi ſancti patres &c. Hunc ergo canonem & nos renovamus &c.* In margine eſt : *cap.9.*

(6) Capitis tertii diſtin. 44. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item ex ſexta ſynodo c. 9. Nulli clerico licet tabernam aut ergaſterium habere.* In Notis haec ſunt : *Græce eſt* καπηλικὸν ἐργαστήριον , *id eſt , cauponariam tabernam .*

(7)

(7) Ejuſdem libti inſcriptio eſt cap. 13. *Nullus. eorum.* 28. q. 13. *Item ex ſexta ſynodo c.* 11. Et in margine*: Apoſtolor. can.* 69. *Ivo p.* 13. *c.* 116.

(8) Diſtin. 31. cap. 13. in eodem libro verba ſunt: *Item ſynodus ſexta c.* 13. *lib.* 8. *c.* 19. (Haec mendoſa ſunt. Fortaſſe illa lib. 8. c. 19. ad Nicephorum pertinebant, de quo in Nota cap. 12.) *Quoniam in Romani ordine canonis eſſe cognovimus traditum eos qui ordinati ſunt Diaconi vel Presbyteri debere confiteri quod jam ſuis non copulentur uxoribus, nos antiquum ſequentes canonem apoſtolicæ diligentiæ & conſtitutiones ſacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus.* In margine haec ſunt*: Pann. l.* 3. *c.* 86.] Ordinati] *Ordinandi. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.* In Notis eſt : *Quoniam*] *Græce ſic habetur:* ἐπειδὴ ἐν τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν. *id eſt* Quoniam in Romana Eccleſia loco canonis traditum eſſe cognovimus &c. *Hanc vero Eccleſiæ Romanæ traditionem non ſolum B. Hyeronymus contra Iovinianum, Humbertus ſupra citatus, & alij Latini ſcriptores defendunt, ſed etiam Balſamon in explanatione hujus canonis ſatis aperte probat. Verum de omnibus hujuſmodi canonibus, qui ſextæ ſynodo adſcribuntur, quid ſit ſentiendum, ad caput* Habeo lib. *diſt.* 16. *ſatis explicatum fuit.*

(9) Inſcriptio cap. 14. *Si quis docuerit.* diſt. 28. in eadem editione eſt : *Item opponitur illud quod legitur in canone Apoſt. c.* 6. *al.* 5. Et in margine*: Burc. l.* 1. *c.* 78. *Ivo par.* 5. *c.* 184. *Pann. l.* 3. *c.* 113. In Notis additur : *Gratianus refert ſenſum canonis, ceteri collectores ipſa etiam fere verba.* Gratiani verba diſt. 31. cap. 9. *Quicumque* par. 1. haec ſunt. *ut iſte ſit ſenſus capituli. (Si quis docet ſacerdotem uxorem ſuam contemnere,) non quam uxorem in ſacerdotio accepit, ſed quam, dum adhuc eſſet laicus vel in minoribus ordinibus conſtitutus, ſibi copulavit, cum qua continentiam profeſſus eſt, & cum ad ſacros ordines aſcenderet, quam nullus debet contemnere, hoc eſt, ab animo & cura ſua abjicere, quin ei neceſſaria provideat.* Inſcriptio cap. 11. diſt. 31. incip. *Omnino.* eſt : *Item Leo IX. contra epiſtolam Nicetæ Abbatis.* In margine

 eſt:

eſt : *Pann. l. 3. c.* 115. Et in Notis eſt : *Leo*] *Habetur in reſponſione Humberti ad libellum Nicetæ Presbyteri & monachi adverſus Latinos editum : quam reſponſionem, cum nomine Leonis IX.* (*cujus erat Legatus*) *ſcripſerit, poteſt recte nomine ipſius citari, ſicut multa ex Ennodii libro nomine Symmachi diſt.* 12. (ſcribe 17.) *c.* Concilia. & 40. *diſt.* Non nos. & 81. *diſt.* Nemo recte. 8. *q.* 3. Nonne. 9. *q.* 3. Aliorum. & *ſupra diſt.* 22. *c.* Omnes. *nomine Nicolai II. quod habetur in oratione Petri Damiani.*

(10.) Ante caput extremum diſtin. 31. haec in eodem libro verba ſunt : *Hoc autem ex loco intelligendum eſt. Orientalis enim Eccleſia (cui ſexta ſynodus regulam vivendi præſcripſit) votum caſtitatis in miniſtris altaris non ſuſcepit. Unde Stephanus Papa ait in prima actione ſynodi ab ipſo in baſilica Lateranenſi congregata : Aliter ſe orientalium traditio habet Eccleſiarum, aliter hujus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Nam earum Sacerdotes, Diaconi, atque Subdiaconi matrimonio copulantur &c.* In margine eſt : *Pann. l.* 3. *c.* 84. Et in notis : *Matrimonio.*) *Id eſt, poſſunt ſimul eſſe in ſacris ordinibus & matrimonio juncti. Nam neque illis, poſtquam ad ſacros ordines aſcendiſſent, licebat contrahere matrimonium.* Et in ſcholiis : *Copulantur*] *id eſt, copulato utuntur.* Et in margine : *id eſt, carnaliter commiſcentur.*

(11) Capitis 13. diſtin. 32. in eod. libro inſcriptio eſt : *Item in Concilio Carthaginenſi* 5. *c.* 3. *Placuit Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos ſecundum priora ſtatuta etiam ab uxoribus abſtinere &c.* Et in margine: *Pan. l.* 3. *c.* 105. Et in notis : *Diaconos*] *Sequebatur* Subdiaconos. *quæ vox ſublata eſt, quoniam abeſt ab originali & ab Africano c.* 37. & *a Carthagin. Græco c.* 71. & *infra diſtin.* 84. Cum de quorundam. *quamvis*
* c. 25. f. *habeatur in Carthaginenſi codicis canonum c.* 5. * *Secundum priora ſtatuta*] *Græce eſt* κτ τοῖς ἰδίοις ὅροις. & *Balſamon interpretatur*, tempore vicis ſuae. *quod ab originalis ſententia alienum eſt.* Capitis quarti diſtin. 84. verba ſunt in eadem editione : *Item ex Concilio Carthaginen.* 5. *c.* 3. *Cum de quorundam Clericorum quamvis erga uxores proprias incontinentia*

tia referretur, placuit Epiſcopos & Presbyteros & Diaconos ſecundum priora ſtatuta etiam ab uxoribus continere &c. Et in margine: *In cod. can. c. 25. In Africa. c. 37: diſ. 32. c.* Placuit. *Priora*] *Al. propria.* In Notis poſt verbum *debere: in codicibus impreſſis haec ſequebantur:* Contra Martinus Papa: (Si lector viduam duxerit) ut ſupra legitur. Sed illud, ubi neceſſitas; hoc, ubi nulla neceſſitas urget. *Quae ſunt expuncta, quia in vetuſtis codicibus aut non habentur aut ſunt adſcripta in margine.* In ſcholiis haec ſunt: *Et Diaconos & Subdiaconos. 32. diſt.* Placuit. *ubi ſunt eadem verba.* Capitis tertii *Cum in praeterito.* ejuſdem diſtin. 84. inſcriptio eſt: *Unde in Carthaginenſi Concilio 2. c. 2. Aurelius Epiſcopus dixiſſe legitur.* Et in margine: *In Carthag. codicis can. c. 3. & 4.*

(12) Inſcriptio cap. 4. *Subdiaconus.* diſtin. 77. in Romano libro eſt: *Item ex ſexta ſynodo c.* 15. At inſcriptio cap. 1. cauſſa 21. q. 2. in eodem libro eſt: *Unde in ſexta ſynodo c.17. legitur.* Et in margine eſt: *Et in 7. c. 10.* In notis varietas notatur Graecorum verborum; cujuſmodi eſt haec: *ubi contingit eos ſine ſui examinatione permanere*] *Grece legitur*, ἐκ τοῦ τὸ συνιζῆν ἀνυποτάκτους αὐτοῖς καταστῆναι. *id eſt, atque hinc evenit ut ipſi reddantur non ſubjecti.* Et in margine eſt: *1. Tim. 1. & Heb. 2.*

(13) Capitis 100. *Nullus Epiſcopus.* 1. q. 1. inſcriptio in eodem libro eſt: *Item ex ſexta ſynodo c.* 23. Et in margine eſt: *Ivo p.2. c.92.* Et in notis, ad id quod dicitur, *a percipiente gratiam communionis*, haec notantur: *Sic etiam Ivo. In uno vetuſto Gratiani codice eſt* gratia communionis. *quod Graecae lectioni magis convenit &c.*

(14) Verba cap. 16. diſtin. 28. in libro Romano haec ſunt: *Item ex ſexta ſynodo in Trullo c. 26. Presbyterum per ignorantiam cum non legalibus nuptiis detentum &c.* In margine additur: *Simile etiam in 3. canone ejuſdem ſynodi, & apud Baſilium in epiſt. ad Amphilochium c.* 27. In ſcholiis eſt: *Non legalibus*] *Poteſt intelligi de eo qui contraxit ſecundas nuptias per ignorantiam juris.* Et in margine: *Sic intelligit Gratianus 31. diſt. par. ult.* Gratiani verba ſunt diſt. 31.

G 2 c.ult.

c. ult. *Quod autem in cap. 6. ſynodi Presbyter non legitimis nuptiis detentus punitur, non legales nuptiæ ſecundæ intelligendæ ſunt &c.* Et in margine: *ſup.* 28. *diſt. c.* Presbyterum. Sed in ſcholiis mendoſe eſt 25. *diſt.* Innocentii verba ſunt cap. 4. *Nuper.* De bigamis. in Romana editione: *ſicut in canone legitur de Presbytero qui non legalibus nuptiis detinetur &c.*

DE EADEM RE.

Dialogus nonus.

A. DICENDUM adhuc eſt de Trullianis regulis a Gratiano relatis, quae negare non poſſumus fucoſa quadam imagine Concilii generalis ſurrepere nobis poſſe, niſi caveamus. B. Caput XXVII. ejus Concilii videre licet apud Gratianum cauſſa XXI. quaſi ex octava ſynodo. De veſtibus prohibitis Clericis. In fine dicitur, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω. Apud Gratianum, *per unam hebdomadam ſuſpendatur* pro *excommunicetur.* (1) Caput XXIIX. habet Gratianus de conſecrat. diſt. II. cap. VI. *a Ne uvas addant oblationibus, neque eas populo diſtribuant cum ſacra oblatione.* Caput XXXI. refert Gratianus de conſecrat. diſt. I. cap. XXXIII. *b* Sed Graeca meliora ſunt. Vetat canon ne ſacra myſteria in oratoriis ſive domibus ſine Epiſcopi licentia fiant. λειτουργῶντας κληρικοῖς interpres vertit *Clericos qui miniſtrant.* In veteri Graeco libro additur: ϗ βαπτίζοντας. quod placet. (2) Caput XXXII. eſt contra Armenios, qui vinum offerunt ſine

21. q. 4. c. 2.

a *De conſec. d.* 2. *c.* 6. Didicimus.

b *De conſecr. d.* 1 *c.* 33. Clericos.

aqua,

aqua, & contra hydroparaſtatas, qui aquam offerunt ſine vino. Utitur contra hos teſtimonio Jacobi fratris Chriſti & Baſilii Caeſarienſis, qui in Miſſae traditione his utuntur verbis, ut appareat vinum aqua mixtum Chriſtum obtuliſſe. Hanc partem hujus capitis Gratianus refert de conſecratione cap. XLVI. *c* in quo ſcribi debuit *tradiderunt* pro *addiderunt*. (3) Caput XXXV. refert Gratianus cauſſa XII. *d Ne Metropolitanus res Eccleſiae carentis Epiſcopo auferat*. (4) Caput XXXVI. ambitionis plenum eſt; ſed ſpeciem habet recti, cum renovet quod in Concilio CP. & Chalcedonenſi datum eſt Patriarchae CP. ut habeat privilegia Eccleſiae Romanae, ſed ſecundus ſit, tertius Alexandrinus, quartus Antiochenus, quintus Hieroſolymitanus. Sic in veteri Graeco libro. In Tiliano deſideratur, quartus Antiochenus. Apud Gratianum diſtin. XXII. cap. VI. mendoſe ſcriptum eſt *petimus* pro *definimus*, & *inferior Roma* pro *ſenior Roma*. & Chalcedonenſis ſynodi nulla ſit mentio, & illa in contrariam ſententiam mutanda ſunt: *non tamen in eccleſiaſticis rebus magnificetur ut illa.* ὥστε δὲ τὸν κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαβεῖν πρεσβείων τῷ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασιν. *Et* igitur pro *non tamen* ſcribendum.

A. Ex Leonis, Gelaſii, & Nicolai epiſtolis conſtat Romanos Pontifices huic ambitioni reſtitiſſe. (5) In octava ſynodo contra Photium id permiſſum eſſe videtur cap. XXI. *e* cujus verba referunt Deus-dedit *f* & Anſelmus

c *De conſe. d.* 1. *c.* 46. Jacobus.

d, 12. *q.* 2. *c.* 48. Non liceat.

Diſt. 22. *c.* 6. Renovantes: *Vide c.* 3. *c. d.*

e *Diſt.* 22. *c. ult.*

f *Deus-de. c.* 3.

g Anſelm. lib. 2. c. 72.
h Diſt. 23. c. 1.

mus g & Gratianus h. (6) B. Quod diſtin. XXIII. Gratianus ſcribit: *h Item ex ſexta ſynodo. Unde Nicolaus Papa. In nomine Domini &c.* cur ea verba poſita fuerint, me ignorare fateor. Credendum eſt erraſſe ſcriptores, & haec eſſe repetita ex inſcriptione capitis ſexti diſtin. XXII. atque delenda eſſe. (7) De capite XXCIII. alio die dictum eſt *i*. Nihil amplius apud Gratianum invenio ex hac ſynodo ſumptum. Tantum de ſubſcriptionibus dicam. Poſt Imperatoris Juſtiniani ſubſcriptionem haec verba invenio: ἁγιωτάτης Πάπα Ῥώμης. Credo locum eſſe relictum vacuum ejus ſubſcriptioni. Sequitur Pauli Epiſcopi CP. novae Romae, Petri Epiſcopi Alexandriae magnae urbis, & Anaſtaſii Epiſcopi Hieroſolymorum. Item ſubſcriptiones Epiſcoporum CCXXVII. Conferatur hic numerus & nomina cum ſexta ſynodo generali. C. Bedae verba refert Ivo *k*, ex quibus apparet CL. Epiſcopos in ſexta ſynodo interfuiſſe. Idem numerus eſt in libro pontificali in vita Leonis minoris. A. De anno & Indictione quid in Graeco libro eſt? B. Capite tertio & XVII. mentio fit quartae praeteritae Indictionis, & eodem cap. IV. anni mundi $\overline{\text{VI}}$ CXCIX. A. Si detrahis annos ante Chriſtum $\overline{\text{V}}$ D. erunt anni DCXCIX. B. Non conveniet Indictio. A. Si octo annos detrahes, conveniet. Sic, ni fallor, Theodorus cognomento Gaza jubet eſſe detrahendos $\overline{\text{V}}$ DVIII. In quibuſdam Leonis minoris epiſtolis non editis dicitur Indictione nona habitam eſſe ſynodum ſextam.

i Dial. 7.

k Iv. par. 4. c. 225. decr.

tam : & in actis ejuſdem apparet eadem nona habitam , & decima peractam ; & in ſubſcriptione inveniuntur nomina Epiſcoporum CLVII. in quibus Patriarcha Conſtantinopolitanus eſt Georgius , non Paulus , & Antiochenus , ſive Theopoleos , Theophanes , Alexandrinus Petrus Presbyter vicarius , Georgius Presbyter vicarius Hieroſolym. Epiſcopi. Ab indictione nona ad quintam ſunt anni XI. quibus adde XV. & fient XXVI. de quibus ex Anaſtaſio & Theophane dictum eſt. B. Vides falſa eſſe quae Taraſius dicebat , poſt quatuor annos, eoſdem Epiſcopos conveniſſe in hac repetita ſynodo. A. Ita eſt ut dicis. Quia vero inter Trulliana capita aliquot enumeraſti, quae falſo ſeptimae aut octavae ſynodo apud Gratianum adſcripta ſunt , velim ſcire an ſit aliquod ſeptimae ſynodi caput , quod alii Concilio vel ſcriptori ſit falſo adſcriptum ? B. Caput XII. ſeptimae ſynodi a Gratiano relatum cauſſa XII. quaeſt. II. hanc inſcriptionem habet : *Item ex hiſtoria Euſebij, Epiſcopi Caeſarienſis capite duodecimo* . C. Magna metamorphoſis. Fuitne Euſebius poſterior hac ſynodo ? A. Fuit multis ſaeculis prior Euſebius , qui interfuit Nicaeno Concilio Conſtantini tempore. Sed quid Ivo & Anſelmus & liber Caeſarauguſtanus ſcripſerunt ? C. Ivo recte *l* : *Ex ſeptima ſynodo cap.* XII. Anſelmus *m* ut Gratianus , Caeſarauguſtanus *n* ut Ivo. B. Ex his apparet non ex Conciliis, ſed ex collectoribus Gratianum ſingula ſumpſiſſe. (8) Sed age , videſis cap. XVI. hujus

12. q.2.c.19. Quiſquis.

l *Ivo par.* 5.c. 375. (decret. m *Anſ. lib.* 6. c.184. n *Caſ. libr.* 7. c.72.

Concilii , quam belle referatur a Gratiano cauſſa XXI. quaeſt. IV. *o Omnis jactura & ornatura corporalis à ſacrato ordine aliena eſt .* Obſecro te , quaenam haec portenta verborum ſunt , *jactura & ornatura ?* Graece eſt : Πᾶσα βλακεία καὶ κόσμησις σώματος ἀλλότρια εἰσὶ τῆς ἱερατικῆς τάξεως . A. Quid Ivo & Anſelmus & Caeſarauguſtanus liber ? C. *Omnis jactantia & ornatura corporalis aliena eſt a ſacro ordine.* Ivo *p ſacrato* pro *ſacro.* Anſelmus & *q* Caeſarauguſtanus *r* cetera ut Ivo. B. Quid illud, *non ſolum imaginarias ſcripturas abominati ſunt* , quis intelliget ? C. Sic Ivo , alii haec omittunt. B. At Graece eſt , οὐ μόνον τὰς εἰκονικὰς ἀναζωγραφήσεις ἐβδελύξαντο. A. Imaginum picturas Anaſtaſius Bibliothecarius , ut exiſtimo, appellavit imaginarias ſcripturas . Graeca cum Latinis conferre optimum eſt .

o 21. q. 4. c. 1.

p Ivo par. 5. c. 377. decret.
q Anſel. lib. 6. c. 187.
r Caeſ. lib. 4. c. 59.

Vos exemplaria Graeca

Nocturna verſate manu , verſate diurna . (9)

C. Quid eſt apud Gratianum diſtin. LXIII. cap. VII. *ſ Item ex ſecunda actione VI. ſynodi* CCCL. *Epiſcoporum ?* B. Monſtrum horrendum , informe , ingens , cui lumen ademptum . A Scribendum eſt : *caput tertium ſeptimae ſynodi.* Videndus Ivo *t* & Anſelmus *u* & Deus-dedit *x* & liber Caeſarauguſtanus *y* & Tarraconenſis. *z* (10) Sed de his hactenus. Cras de Martino Bracarenſi agemus.

ſ Diſt. 63. c. 7. Omnis.

t Ivo par. 5. c. 120. decret.
u Anſ. lib. 6. cap. 5.
x Deus ded. c. 1. & 4.
y Caeſ. libr. 3. c. 64.
z Tarr. lib. 1. c. 46.

AD.

ADDITIONES.

(1) INSCRIPTIO capitis ſecundi *Nullus eorum.* 21. q. 4. in editione Romana haec eſt: *Item ex ſynodo ſexta c.* 27. In extremo capite ad illa verba *per unam hebdomadam ſuſpendatur* eſt in margine: *ἀφοριζέσθω*, *id eſt*, *ſegregetur*.

(2) De conſecrat. diſtin. 2. cap. 6. *Didicimus.* in eadem editione inſcriptio eſt: *Item ex ſexta ſynodo c.* 28. In Notis haec ſunt: *Eſt quaſi ſumma quædam canonis citati. Nam in eo plura aliquanto verba ſunt, ſed eodem fere ſenſu. In extremo capite ad illa verba* & fructuum gratias agat *adduntur hæc*: *Græce eſt*, *πρὸς τὴν τοῦ δωτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν*. *id eſt*, ad reddendas gratias fructuum datori.] Inſcriptio capitis 33. nobis, 34. Romanis, incipiens *Clericos qui miniſtrant vel baptizant &c.* de conſecr. diſt. 1. haec eſt: *Item ex ſexta ſynodo c.* 31.

(3) Capitis 46. nobis, 47. Romanis, cujus initium *Jacobus.* de conſecr. diſt. 1. inſcriptio eſt: *Item ex ſexta ſynodo c.* 32. Ad verba extremi capitis, *in ſcripturis addiderunt nobis Miſſæ celebrationem*, in Notis haec ſunt: *Græce eſt*, *ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν*. *id eſt*, qui in ſcriptis tradiderunt nobis myſticum ſacrificium, hoc modo in divina liturgia ſacrum poculum ex aqua & vino conficiendum ediderunt. *Sed nihil mutatum eſt, tum ob gloſſam, tum quoniam collector de induſtria videtur ſummatim retuliſſe. Abeſt autem hoc caput ab aliquot vetuſtis exemplaribus.*

(4) Ante caput 48. *Non liceat.* 12. q. 2. in eodem libro haec ſunt: *Sicut in ſexta ſynodo c.* 35. *legitur.*

(5) Verba capitis ſexti diſtin. 22. in Romano libro haec ſunt: *Item ex 6. ſynodo ſub Juſtiniano congregata c.* 36. *Renovantes ſancti Conſtantinopolitani decreta Concilij petimus ut Conſtantinopolitana ſedes ſimilia privilegia quæ ſuperior Roma habet accipiat, nec non in eccleſiaſticis rebus magnificetur ut illa &c.* In margine eſt. *Petimus*] *ὁρίζομεν*, *id eſt*, *ſtatuimus.*

In

In Notis. *Renovantes*] *Hic agitur de quinto illo canone primæ ſynodi Conſtantinopolitanæ de quo ſupra ead. c.* Conſtantinopolitanæ. *dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones qui ſextæ ſynodo tribuuntur, videnda eſt notatio ad c.* Sextam *ſupra* 16. *diſtin.*] *Superior Roma*] *Ita habetur in aliquot vetuſtis exemplaribus. Nam in vulgatis erat inferior. Græce eſt, τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, id eſt, antiquioris vel ſenioris Romæ, ut infra cap. proximo. Omnino autem caput hoc longe brevius eſt in hac verſione quam in Græco exemplari; uno tantum loco copioſius, quod Antiochenam numerat ſedem, cujus in Græco vulgato nulla mentio.*] *Nec non*] *Sic emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis & Græco. Antea enim legebatur* non tamen.] Capitis tertii ejuſdem diſtin. verba ſunt: *Unde in eadem ſynodo, id eſt, Conſtantinop. 1. cap. 5. ita conſtitutum eſt. Conſtantinopolitanæ civitatis Epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum propterea quod ſit nova Roma.* Et in margine: *Ex priſca verſione. Poly. lib. 2. tit. 22.* Et in Notis: *Canon hic ex iis eſt quos apoſtolica Romana ſedes a principio & longo poſt tempore non recepit. quod ex epiſtola quinquageſima prima, alias quinquageſima tertia Leonis Papæ primi ad Anatolium CP. & aliis ejuſdem epiſtolis facile eſt cuique cognoſcere, itemque ex duabus epiſtolis Leonis noni, una adverſus præſumptiones Michaëlis & Leonis c. 28. altera ad eundem Michaëlem. Sed multo clarius ex B. Gregorii epiſtola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum & Anaſtaſium Antiochenum, atque ex epiſtola Nicolai primi ad Michaëlem Imperatorem, quæ incipit* Propoſueramus. *Quamquam Epiſcopi Conſtantinopolitani Imperatorum potentia freti ſecundum locum patriarchalium ſedium ſibi uſurparunt; idque tandem pacis & tranquillitatis cauſa fuit ipſis conceſſum, ſicut in c.* Antiqua. *de privileg. Innocentius Papa III. declaravit.*

(6) Inſcriptio cap. ult. diſtin. 22. in eodem libro eſt: *Unde in* IIX. *ſynodo habita ſub Hadriano Papa II. can. 21. Diffinimus neminem &c.* In margine eſt: *Deus-dedit p. 3. Anſelm. l. 2. c. 72.*

(7) Capitis primi diſtin. 23. inſcriptio eſt in Ro-

mana editione: *Unde Nicolaus Papa II. in Concilio Lateranenſi. In nomine Domini &c.* Et in margine: *Pann. l. 3. c. 1.* Et in Notis: *Hujus decreti integrum exemplum eſt in vetuſtiſſimo libro abbatiæ monaſterij Farfenſis litteris Longobardicis ante annos pene quingentos ſcripto, & alibi.* Vid. lib. 2. dial. 19. add. 12.

(8) In eodem libro inſcriptio cap. 39. *Quiſquis Epiſcopus.* 12. q. 2. haec eſt: *Item ex ſeptima ſynodo c.* 12. Et in Notis haec ſunt: *Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anſelmum, citabatur ex hiſtoria Euſebij Epiſcopi Cæſarienſis. Ivo verum auctorem citavit. Verſio autem eſt Anaſtaſij Bibliothecarij, ex cujus codicibus manuſcriptis nonnulla ſunt emendata.* In margine eſt: *Poly. libro ſexto titulo decimo quinto. Anſ. lib. 6. c. 184. Ivo par. 5. c. 375. Can. Apoſt. 39.* In aliis Notis de varietate Graecorum verborum & Latinorum agitur. *Salariis*] *Græce eſt* ἐκ τῶν αὐτουργιῶν. *pro qua voce in Pariſienſi Græcorum canonum editione legitur in rubrica* ἐκ τῶν προαστείων, *id eſt*, ex ſuburbanis, *quaſi ſuburbana vocentur auturgia, quod ipſius poſſeſſoris manibus colantur. Balſamon tamen eos agros interpretatur qui per ſe ipſi ſine magna cultura fructum ferre poſſunt, ut ſilvæ & alia hujuſmodi. Fraudare*] σφετερίζεσθαι, *id eſt, ſibi vindicare & ſuum facere.* (Malo *alienare*) *Epiſcopus quidem ab epiſcopio, Abbas autem a monaſterio*] *Hæc ad ſententiæ integritatem addita ſunt ex ipſo canone.*

(9) Gratiani verba ſunt initio quaeſt. 4. cau. 21. in Gregoriana editione: *Quod vero fulgidis & claris veſtibus eis ornari non liceat, in ſeptima ſynodo jubetur, in qua ſic ſtatutum eſt c.* 16. *Omnis jactantia & ornatura corporalis a ſacrato ordine aliena eſt &c.* Et poſtea: *Chriſtianos calumniantium hæreſis, & hi qui hanc receperunt, non ſolum imaginarias picturas abominati ſunt &c.* In margine eſt: *Imaginarias*] *Al. imaginum.* Et in Notis: *Hæreſis*] *Cum antea legeretur* haereticorum. *Sic eſt emendatum ex Anaſtaſio & Ivone, & reſpondet Græcæ voci* αἱρέσεως. *atque ex iiſdem nonnulla alia ſunt reſtituta.* Initio capitis additur in margine: *Anſ. l. 6. c. 195. Ivo p. 5. c. 377.*

(10) Inſcriptio capitis ſeptimi *Omnis electio,* diſt. 63.

63. in eodem libro eſt : *Item ex ſeptima ſynodo, quæ eſt ſecunda Nicæna* 350. *Epiſcopor. c.*3. In Notis haec ſunt : *Citabatur antea ex ſecunda actione ſextæ ſynodi. Reſtitutus eſt locus ex Ivone.* Et ad verba extremi capitis, *Et ſegregentur*, additur : *In aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus eſt* ſegregetur . *Sed pleriſque cum vulgata lectione convenit . In canone* 31. *Apoſtolorum Græce ſic legitur :* Καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες. *Et infra* 16. *q.*7. *c.* Si quis Epiſcopus. *ubi hic idem canon ex alia refertur verſione, legitur :* & ſegregetur , omneſque qui illi communicant. *eodemque modo eſt apud Anſelmum. Verum in verſione Anaſtaſij Bibliothecarij legitur quemadmodum apud Gratianum ; & convenit cum verſione priſca ac Dionyſiana* : In margine haec ſunt : *Can. Apoſt.*31. *infra* 16. *q.*7. *c.* Si quis. *Ivo par.*5. *c.*120. *Anſel. l.*6. *c.* 8. *Burc. l.* 3. *c.* 109. *Deus-dedit ibidem.* hoc eſt, parte 1. & 4.] Inſcriptio cap.14. *Si quis Epiſcopus.* 16. q. 7. eſt : *Item ex canone Apoſtolorum* 31. Et in Notis ſcriptum eſt : *De hoc canone notatum eſt ſupra diſt.* 63. *c.* Omnis electio. *in ver.* ſegregetur.] Et in margine : *Diſt.* 63. Omnis electio. *Deus-dedit p.* 1. *Bur. l.* 3. *c.*109. *Ivo p.*3. *c.*85. & *par.*5. *c.* 119.

DE MARTINO BRACARENSI, & de Martini Papae Concilio.

Dialogus decimus.

A. CREDO vos non ignorare, ſi Gratiani librum ab Antonio Demochare vel ab Antonio Contio editum legiſtis, in omnibus fere capitibus, quae habent hanc inſcriptionem *Ex Concilio Martini Papæ* additum eſſe in margine Martini Bracarenſis nomen ex capitulis Graecarum ſynodorum. Quod

Quod a Demochare factum eſt, ſumitur ex libris Conciliorum; in quibus poſt ſecundum Bracarenſe Concilium, illa capita ſunt Martini Epiſcopi, qui ſe ex Orientis Conciliis ea ſumere dicit, offenſus varia interpretatione eorum. Unde autem ſingula capita ſumantur non adſcripſit, quod ſciam. Sed ego ea conferens cum Graecis inveni, paucis exceptis, quae non in Graecis, ſed in Latinis Conciliis reperta ſunt. Concilium Martini Papae inſigne fuit contra Monothelitas habitum ante ſextam ſynodum; in quo non hi canones editi fuerunt, neque confirmati. Tamen neſcio quomodo a collectoribus referri ſolent ut Martini Papae in ſynodo. Sic fit ut a Gratiano Martini Papae appellentur, & cum Graecis conjungantur quaſi diverſi. Exemplum ſumamus a Concilio Nicaeno. Nam canones Apoſtolorum praeteritos ab eo eſſe video. Caput primum (quod in Martini collectione eſt XXI.) refert Gratianus diſtin. LV. cap. IX. *a* cum verba Nicaeni Concilii interprete Dionyſio poſuiſſet cap. VII. Martini refert Ivo *b* in panormia cum hac inſcriptione: *Ex Concilio Martini Papæ* XXI. Idem in excerptionibus: *Ex decretis Martini Papæ cap.* XXI. Hoc aliqua ratione defendi poteſt. Epiſcopos enim Papas eſſe aliquando dictos conſtat, ut de Oſio alio die dicebamus. B. Hanc ego erroris originem credo, ut cum aliquis haec capita Martini Papae, hoc eſt, epiſcopi, inſcripſiſſet, alius Papae Romani interpretaretur. A. Si prae-

a *Diſ.55.c.7.* Si quis a medicis, *& cap.* 9. Si quis prae ægritud.

b *Ivo lib.* 3. *tit* 5.*c.*15. *panorm. & par.*6.*c.* 374. *decr.* *Vid. infra dial.*2.*addit.* 2.

praefationem legiſſent, ab errore diſceſſiſſent facile. Ivo in excerptionibus verius Martini verba refert quam Gratianus: *Si quis prae aegritudine naturalia a medicis habuerit ſecta, ſimiliter & qui a barbaris aut dominis ſtultis fuerint caſtrati.* Stulta appellat quae prius naturalia. τὰ μωρὰ. De ſuo vero addit *exiſtimans poſſe a ſe carnales concupiſcentias amputari*. Sententiam Concilii refert Tribuprienſe Concilium cap. xxxiii. verba Anſelmus *c* & liber Caeſaraugustanus. *d* In Tilii libro deſiderantur haec verba poſt vocem προσήκει. καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προσάγεσθαι quae illis Latinis reſpondent: *Et deinceps nullum debere talium promoveri.* G. Quod ex Arabicis referunt caput primum Concilii Nicaeni, alia de re conſcriptum eſt. A. Ita eſt ut dicis. Sed ego Graecis & Latinis ſcriptoribus magis credendum cenſeo, quam Arabicis vel Armeniis. (1) Caput quartum Nicaenum ex Dionyſii interpretatione refert Gratianus diſtin. LXIV. cap. I. & Martini caput II. refert capite VII. ejuſdem diſtinctionis. *e* Tertia interpretatio eſt quam referunt Ivo *f* & Anſelmus *g* & liber Caeſaraugustanus, *h* qua utitur Iſidorus Mercator in Conciliis. τὸ δὲ κῦρος *poteſtas ſane vel confirmatio* eſt Dionyſio & Iſidoro, *poteſtas* Martino tantum. (2) Caput nonum ex interpretatione qua utitur Mercator Iſidorus refert Gratianus diſtin. xxci. c. IV. *i* Martini caput XXIV. invenies diſtin. XXIV. extrema. *k* Ex Dionyſii interpretatione apud Rabanum

c *Anſel. lib.* 7. *c.* 31.
d *Caeſ. lib.* 4. *c.* 110.
e *Diſt.* 64. *c.* 1. & 7. Epiſcopum.
f *Ivo par.* 5. *c.* 117. *decr.*
g *Anſ. libr.* 6. *c.* 48.
h *Caeſ. lib.* 3. *c.* 26.
i *Diſt.* 81. *c.* 4. Si qui.
k *Diſt.* 24. *c. ult.*

num cap. I. poenitentium, & apud Burchardum *l*, Ivonem *m*, & Anſelmum *n*. Martinus de ſuo addidit mentionem Diaconorum, item illa, *aut poſt ordinationem ab aliis ſunt detecti.* & poſtea; *Similiter vero & de univerſo ordine Clericorum ſervetur.* Apud Gratianum *defendit* pro *defendat* ſcribendum eſt. (3) Caput XVII, (quod aliis eſt XIIX.) contra uſuras accipientes, ex Dionyſii interpretatione Gratianus refert diſtin. XLVII. cap. II. *o* ex Iſidori Conciliis cauſſa XIV. quaeſt. IV. cap. IIX. ex Martini cap. LXII. refert capite IV. ejuſd. quaeſtionis *p*. Dionyſium ſequuntur Rabanus cap. XXXII. poeniten. & Burchardus *q* & Ivo *r* & Anſelmus *ſ* & liber Caeſaraugustanus *t*. Addit Martinus *oblitus timorem Domini & per diverſas ſpecies vini vel frugis vel cujuslibet rei, emendo, vel vendendo, aliqua incrementa ſuſceperit.* Omiſit ἡμιολίας, quas Dionyſius ſeſcupla dixit. Apud Iſidorum eſt: *vel etiam ſpecies frumentorum ad ſeſcuplum dare*. Apud Gratianum dicto cap. IV. ſcribe *turpe lucrum quæſierit*, ut eſt in Conciliis pro *turpis lucri quæſierit.* (4) Caput X. Concilii Ancyrani videtur Gratianus ex Iſidori interpretatione retuliſſe diſtin. XXIIX. cap. IIX. Martini vero caput XXXIX. retulit diſt. XXVII. capite primo *u*. Et quantum Martinus a Graecis verbis diſceſſit, tantum Gratianus ab utriuſque capitis interpretatione. C. Magnam varietatem narras. B. Ego in mea ſententia perſevero, nihil eſſe hac Gratiani collectione opus, ſed ut alia col-

l *Burch. lib.* 2. *c.* 13.
m *Ivo par.* 6. *c.* 33. *dec.*
n *Anſ. lib.*8. *c* 13.

o *Diſt.* 47. *c.* 2. Quoniam.

p 14. *q.* 4. *c.* 8. Quoniam. *&c.* 4. Si qui.
q *Burch. lib.* 2. *c.* 120.
r *Ivo par.* 6. *c.*196. *&.par.* 13. *c.* 8. *decr.*
ſ *Anſ. libr.*7. *c.*153. *in addit.*
t *Cæſ. lib.* 8. *c.* 77.

u *Diſt.* 28. *c.* 8. Diaconi. *& diſt.* 27. *c.* 1.

collectio ex ipſis fontibus hauriatur. A. De his poſterius agemus. Nunc vobis proponam illius canonis Ancyrani ſententiam, quam recte Gratianus refert dicto capite IIX. & Ivo in panormia x ex interpretatione Dionyſii: *Diaconi ſi, cum ordinabantur, conteſtati ſunt ſe velle uxores ducere & duxerint, maneant in ſuo miniſterio. ſi tacuerint, & duxerint, deponantur.* C. Quid Martinus ait? A. Lege Gratiani verba, & Martini & Gratiani varietatem cognoſces. C. *Quod autem unius uxoris vir Epiſcopus jubetur eligi, quæritur an de tempore ordinationis hoc ſit accipiendum: ut tempore ſuæ adminiſtrationis, ejus poſſit copula fungi quam unicam & virginem ſibi deſponſavit. Hoc Martinus Papa prohibet dicens: Diaconus qui eligitur, ſi conteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit ſe in caſtitate non poſſe manere, hic non ordinetur.* A. Illud Concilium dixit, potuiſſe uxorem ducere poſt ordinationem. Martinus ait: *hic non ordinetur.* C. *Quod ſi in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & poſtea matrimonium deſideraverit, ſit alienus a miniſterio, & vacet a clero.* A. Martini verba refert Ivo in panormia ut Martini Papae, & in excerptionibus ex decretis Martini Papae cap. XLI. Recita nunc Gratiani verba. C. *Hac auctoritate datur intelligi quod illi qui uxores habent vel accipere volunt, nec Diaconi nec Sacerdotes fieri poſſunt, niſi continentiam profiteantur. Si vero Diaconus a miniſterio ceſſare voluerit, contracto matrimonio licite poteſt uti. Nam etſi* in

x *Ivo lib. 3. tit. 8. c. 4. panor.*

Ivo d. tit. 8. c. 14. panor. & par 6. c. 376. decr.

in ordinatione ſua caſtitatis votum obtulerit, tamen tanta eſt vis in ſacramento conjugij quod nec ex violatione voti poteſt diſſolvi ipſum conjugium. B. O interpretem optimum, qui ſententiam Martini pervertit! C. Cur Maximus ab archetypo diſceſſit? A. Cum in Occidente eſſet, noluit Orientis licentiam imitari. C. Cur de Diacono, & non de Hypodiacono, canon conceptus eſt? Nam ſi Hypodiaconus ſine conteſtatione ordinatus eſt, non debet audiri ſi in Diaconi ordinatione conteſtetur. Aeque enim ducere uxores prohibitum eſt utriſque. A. Non dubito quin ea conteſtatio ante Hypodiaconi ordinationem ſit neceſſaria, ac licet durum videatur, canon ita intelligi debeat, ut in utraque ordinatione conteſtetur. Aut dicendum eſt, illis temporibus Hypodiaconis, non Diaconis licuiſſe nuptias contrahere. Quod vero Gratianus ait de copula & uſu matrimonii jam contracti agi, contra Graeca & Latina verba eſt. De Subdiaconis ita ſcribit *y*: *Porrò in ſequenti videtur permitti auctoritate Subdiaconis, cum de Diaconis ſpecialiter praecipitur ut ſine probatione caſtitatis non ordinetur. Hoc idem in Ancyritana ſynodo videtur eſſe permiſſum, in qua ſic ſtatutum eſt: Diaconi &c.* B. Vox *probatione* non placet. A. Scribe *profeſſione*. (5) Caput xv. ejuſdem Concilii Ancyrani ex interpretatione, quae exſtat apud Iſidorum Mercatorem refert Gratianus cauſſa XII. quaeſt. II. cap. XLII. *z* & Martini caput XVII. refert diſt. L. cap. XXII. *a* Sed ut verum

y *Diſt.* 28 c. 7. Praeterea §. 1.

z 12. q. 2. c. 42. Si quis.

a 50. *diſt.* c. 22. Si quis.

verum ſatear, non videtur Martinus ad id caput reſpexiſſe, ita inter ſe diverſa ſunt. Iſidorum ſequuntur Anſelmus *b* & liber Caeſarauguſtanus *c*. Ivo Martini verba refert parte III. cap. CLXXIII. cum hac inſcriptione: *Ex concilio Martini Papæ cap.* XVIII. At ex Concilio Bracarenſi liber Caeſarauguſtanus *d*, & paucis immutatis Burchardus *e* & Ivo capit. CCXL. dictae partis tertiae. Apud Gratianum dicto cap. XLII. in illis verbis (*Si qua de rebus Eccleſiæ, cum Epiſcopus non adeſt &c.*) *non eſt* ſcribendum: nam ἐπισκόπου μὴ ὄντος Graece eſt. (6) Caput XXIII. (quod Latinis XXII. eſt) ejuſdem Concilii Ancyrani, quaſi ex Concilio Neocaeſarienſi refert Gratianus diſt. L. cap. XLII. ex Iſidori collectione. Martini vero cap. LXXIX. refert capite XLIV. ejuſdem diſtinctionis *f*. Illud refert Concilium Triburienſe cap. LII. & Rabanus cap. XV. poenitentium, & Burcardus *g* & Ivo *h* & Anſelmus *i*, ſed ex alia interpretatione Dionyſii Exigui, ut exiſtimo. Martini verba refert Ivo parte X. cap. XXXIX. cum hac inſcriptione: *Ex Concilio Martini Epiſcopi*. B. Si *Ex collectione* pro *Ex Concilio* ſcripſiſſet, recte dixiſſe crederetur. (7) A. Caput. XXIV. Graecis, XXXIII. Latinis, Gratianus refert cauſſa XXVI. quaeſtione V. cap. II. ex Dioniſii interpretatione, & Martini cap. LXXI. capite tertio ejuſdem quaeſtionis *k*. Mendoſe apud Gratianum legitur: *Ex Concilio Ancyrano cap.* XXXIIII. Refert illud caput Leo IV. in epiſtola ad Epiſcopos

Bri-

b *Anſ. lib.* 8. c. 162.
c *Caeſ. lib.* 7. c. 71.
d *Caeſ. lib.* 7. c. 79.
e *Burch. lib.* 3. c. 179.
f *Diſt.* 50. c. 42. Eos &c. 44. Si quis.
g *Burch. lib.* 6. cap. 15.
h *Ivo p.* 10. c. 25. & 144. decr.
i *Anſ. lib.* 11. c. 47.
k 26. q. 5. c. 2. & 3. p. Si quis.

Britanniae, & Concilium Troſleianum cap. xv. & Rabanus *l* & Capitulare Caroli & aliorum *m*, & Burchardus *n* & Ivo *o* & Poenitentiale Romanum *p*. Martini verba referunt Burchardus *q* & Ivo *r* quaſi ex Concilio Bracarenſi. In Tiliano libro ſic eſt: οἱ καταμαντευόμενοι καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν ἐθνῶν ἐξακολουθοῦντες. In veteri libro, τῶν ἐθνῶν κατακολουθοῦντες. *Qui divinationes expetunt, & morem gentilium ſubſequuntur*, Gratianus & ceteri. *Si quis autem paganorum conſuetudinem ſequens, divinos aut ſortilegos in domum ſuam introduxerit*, Martinus. *Qui auguria vel auſpicia ſive ſomnia vel divinationes quaslibet ſecundum morem gentilium obſervant*, Iſidorus in Conciliis. Sortilegos Martinus addidit, plura Iſidorianus interpres. ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν ἢ καθάρσου: *exquirendi aliquid arte magica aut expiandi cauſſa*, Gratianus. *arte malefica*, Burchardus pro *magica*. & alij, *quaſi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel luſtrationes paganorum faciant*, Martinus. *in exquirendis aliquibus arte malefica, aut domos luſtrant.* Iſidorus. Illa omiſſa ſunt a Latinis: τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς χωρὶς προσφορᾶς. *Ut annos tres jaceant, duos communicent in oratione ſine oblatione.* C. *ſub regula quinquennij jaceant* habet Gratianus. Id Martinus interpretatur, *pœnitentiam agant.* A. Itidem Iſidorus non male. Illud enim jacere duplex eſt, alterum generale omnium poenitentium, alterum ſpeciem notat gradus poenitentiae. Alii enim ante fores

l Raban. c. 23. pœniten.
m Cap. lib. 7. c. 21. in addit. 1.
n Burch. lib. 10. c. 5.
o Ivo lib. 8. tit. 5. c. 2. panorm. & par. 11. c. 2. decr.
p Pan. tit. 6. c. 1.
q Burc. lib. 10. c. 6.
r Ivo d. par. 11. c. 34.

erant, alii intra fores, ſed cùm catechumenis exibant. Alii manebant jacentes, alii erecti; ſed neque offerebant, neque communionis ſacrae erant participes. Sed de his hactenus. (8.)

ADDITIONES.

(1) DISTIN. 55. capitis 7. *Si quis a medicis.* inſcriptio eſt in Romano libro: *Unde in Niceno Concilio cap. 1. legitur.* In margine haec ſun: *In Tribur. ibid.* (hoc eſt, c. 33.) *Anſ. l. 7. c. 36. Poly. ibid.* (hoc eſt, l. 2. ti. 31.) In Notis eſt: *Et deinceps*] *His verbis nihil reſpondet in Græco vulgato codice: ſed optime apud Balſamonem, quemadmodum & in Carthaginenſis 6. in capitulis Nicænæ ſynodi a Teilono & Theariſto verſis.* Capitis noni inſcriptio eſt: *Item ex Martino Bracharenſi Epiſcopo in capitulis ſynod. Græc. c. 21. Si quis pro ægritudine naturalia a medicis ſecta habuerit, ſimiliter & qui a barbaris aut dominis ſuis fuerint caſtrati &c. exiſtimans poſſe a ſe carnales concupiſcentias amputare &c.* In margine haec ſunt: *Ivo p. 6. c. 374. Pann. l. 3. c. 56.*

(2) Ante caput 1. diſtin. 64. in eodem libro haec verba ſunt: *A quibus ordinentur Epiſcopi, in Niceno primo Concilio definitum eſt, in quo ſic legitur cap. 4. Epiſcopi ab omnibus &c.* Et in margine: *In Concilio Niceno 2. c. 3. Anſel. l. 6. c. 4. & 54. Ivo p. 5. c. 117. Burc. l. 1. c. 27. concordat.* Inſcriptio cap. 7. e. diſt. haec eſt; *Item ex Concilio Martini Papæ. Epiſcopum oportet &c.* Et in margine: *In capitulis Martini Braca. c. 4. ex Conc. Nic. c. 4.*

(3) Inſcriptio capitis quarti diſt. 81. in Romana editione eſt: *Item ex Concilio Niceno c. 9. Si qui ſine examinatione &c.* In margine haec ſunt; *Rab. lib. pæ. c. 1. Burc. l. 2. c. 13. Ivo par. 6. c. 33. Anſ l. 8. c. 13. ſupra diſt. 24. c. ult.* In fine eſt: *Sancta deſ. ndit Eccleſia.* & in margine: *Sancta*] *Al. catholica, ſic in epi-*

epi. 1. *Calі.* 1. Inſcriptio cap. ult. diſt. 24. eſt: *De his ita legitur in Concilio Martini Papæ. Si quis Preſbyter aut Diaconus &c.* Et in margine: *Apud Martinum Bracaren. c. 24. Facit ad hoc c. epiſt. 5. Zachariæ ad Boniſacium Epiſcopum. & 15. q. 8. Si quis Presbiter.*] *Anſ. l.* 8. *c.* 13. Et in Notis: *Confeſſi ſunt*] *In originali eſt* confeſſi non ſunt, & poſt ordinationem &c. *Verum in Concilio Niceno c. 9. (unde hoc caput videtur ſumptum) habetur ſine negatione, quemadmodum hic: & infra diſt. 81. c. Si quis ſine.* Scribe, *ſi qui ſine.* In extremo hoc capite eſt: *Sancta catholica defendit Eccleſia.* Capitis 4. *Si quis Presbiter.* 15. q. 8. inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Martini Papæ c. 55.* Et in margine: *In capitul. Martini Brachar.* (adde, *cap.* 25.) *ex Concil. Neocæſar. c. 9. & 10. Burc. l. 2. c. 48. Ivo p. 6. c. 149. Pann. l. 3. c. 150.*

(4) Capitis ſecundi diſtin. 47. in eodem libro inſcriptio haec eſt: *Item ex Concilio Niceno c. 17. Quoniam multi &c.* Et in margine: *Infra 14. q. 4. c. 8. ex alia verſione. Poly. l. 4. tit. 31. Rab. l. pœn. c. 32. Burc. l. 2. c. 129. Anſ. l. 7. c. 153. Ivo p. 6. c. 196. & par. 13. c. 8.* Ad illa verba, *aut ex adinventione*, additur: *Redundat iſta particula* aut. & pro *ſeſcupla* eſt in margine: *Al. ſeſquipla.* Et in Notis haec ſunt: *Seſcupla.*] *Hoc ſeſquialterarum uſurarum genus, quamvis graviſſimum, in frugibus humidis vel aridibus Conſtantinus lege permiſerat, quæ nunc extat in Codice Theodoſiano l. 2. tit. ult. de uſur. l. 1. Eodem pertinet quod ſcribit B. Hieronymus in commentariis in Ezechielem l. 6. c. 18. his verbis:* Solent in agris &c. ut hyemis tempore demus decem modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt, amplius partem mediam &c. *Poſtea vero in aliis Conciliis & a Romanis Pontificibus genus omne uſurarum, tanquam juri naturali ac divino contrarium, tam Clericis quam laicis fuit interdictum; quemadmodum apparet in Decretalibus, titulo de uſuris.* Inſcriptio cap. 4. cau. 14. q. 4. haec eſt: *Item ex Concilio Martini Papæ c. 62. Si quis oblitus timorem Domini &c.* Et in margine: *In capitulis Martini Brachar.* Et in Notis: *Magni Concilii*] *Sic loquitur Martinus Bracharenſis, quoniam hanc ſenten-*

tiani accipit ex capite 17. Concilij Nicæni, quod citatur infra ead. c. Quoniam. *Et in duobus vetuſtis Gratiani exemplaribus, poſt hoc continuo illud ſubjungitur.*] Editum quoque eſt: *turpe lucrum quæſierit.* Inſcriptio cap. 8. *Quoniam multi.* ead. quæſt. haec eſt: *Item ex Nicæno Concilio c. 17.* Et in margine: *Et in Aquiſgran. c. 40. diſt. 47.* Quoniam multi. *Burc. l. 2. c. 12. Ivo p. 13. c. 8.* Et in Notis: *Supra diſt. 47. hic idem canon affertur ex verſione Dionyſij, qui nunc ex priſca, quæ eſt in collectione Iſidori.*

(5) Gratiani verba ſunt in eodem libro ante caput 8. *Diaconi.* diſtin. 28. *Videtur permitti Subdiaconis, cum de Diaconis ſpecialiter præcipitur ut ſine probatione caſtitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyrana ſynodo videtur eſſe permiſſum, in qua c. 10. (al. 9.) ſic ſtatutum eſt. Diaconi quicunque cum ordinantur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt &c.* In margine eſt: *Pann. l. 3. c. 87. Poly. l. 4. tit. 31.* Diſtin. 27. in prin. haec verba ſunt: *Quod autem unius uxoris vir Epiſcopus eſſe jubetur, quæritur an de tempore ordinationis hoc ſit accipiendum, ut tempore ſuæ adminiſtrationis ejus poſſit copula fungi quam unicam & virginem ſibi deſponſavit. Hoc Martinus Papa prohibet dicens: Diaconus qui eligitur, ſi conteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non poſſe in caſtitate permanere, hic non ordinetur &c.* Et in margine: *Apud Martinum Bracarenſem c. 39. Diſtin. 28.* Diaconi. *Ivo p. 6. c. 376. Pann. l. 3. c. 97.* Et poſtea: *Hac auctoritate datur intelligi quod illi qui uxores habent vel accipere voluerint, nec Diaconi nec Sacerdotes fieri poſſunt, niſi continentiam profiteantur. Si vero Diaconus a miniſterio ceſſare voluerit, & contracto matrimonio licite poteſt uti. Nam etſi in ordinatione ſua caſtitatis votum obtulerit, tamen tanta eſt vis in ſacramento conjugij quod nec ex violatione voti poteſt diſſolvi ipſum conjugium.* His miror nihil addidiſſe ſelectos viros.

(6) Inſcriptio cap. 42. cau. 12. q. 2. in Romano libro eſt: *Item ex ſynodo Ancyrana c. 15. Si qua de rebus Eccleſiæ, cum Epiſcopus non eſt &c.* In margine: *Anſ. l. 6. c. 162.* Et in Notis: *Reddi*] *Sic in quibuſdam exemplaribus priſcæ verſionis. In aliis vero*

eſt,

eſt, reddidiſſe. Græce legitur, διὰ τὸ πολλάκις τὴν ὑπόθεσιν τῶν πεπραγμένων ἀποδεδόχθαι αὐτοῖς τινὰς πλείονα τὴν τιμὴν. id eſt, propterea quod ſæpe rerum venditarum reditus majus pretium his ipſis reddiderit. *Sed ob gloſſam non eſt mutatum*. Inſcriptio c.22. diſt. 50. eſt haec: *Item ex Concilio Martini Papæ c. 17. Si quis Presbyter, aut Diaconus inventus fuerit &c.* In margine eſt: *Apud Martinum Bracarenſem. Burc. l.3. c. 179. ex Bracarenſi. Ivo par. 3. c.173. ex Martino, & 240. ex Bracarenſi*. In Notis: *Diaconus*] *Sequebatur*, aut Subdiaconus. *quæ duæ dictiones expunctæ ſunt, quia neque apud Martinum aut Burchardum aut Ivonem neque in antiquis Gratiani codicibus habentur*.

(7) Diſt.50. capitis 42. *Eos vero.* in eodem libro inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Ancyrano c. 22. par. Eos vero*. Et in margine haec ſunt: *Ex priſca verſione. & Tribur. c. 52. Polyc. l. 6. tit.10. Burc. l. 6. c. 15. Ivo p. 10. c. 25. & 144.* Et in Notis: *Hac vero*] *Græce eſt*: ὁ δὲ δεύτερος τὸν πενταετῆ χρόνον πληρώσει. *id eſt*. Secunda vero quinquennii tempus explebit. *Atque ita fere Burchardus & Ivo ex Dionyſij verſione, & infra ead. c.* Si quis volontate. (ſcribe, *voluntarie*) Cap.44. inſcriptio eſt: *Item ex capitulis Martini Bracarenſis Epiſcopi c. 78. Si quis voluntarie homicidium fecerit &c.* Et in margine: *Ivo p. 10. c. 39.*

(8) In eodem libro inſcriptio cap.2. cau.26. q.5. haec eſt: *Item ex Concilio Ancyrano c. 23. al. 24. Qui divinationes expetunt, & morem gentilium ſubſequuntur &c.* In margine haec ſunt: *Raban. in pœnit. c.23. & in Conc. Pariſ. lib.3. c.1. Poly. ibid.* (hoc eſt, l. 6. tit.12.) *Burc. l. 10. c.5. Ivo p.11. c.2. Pan. l.8. c. 62.* Et in Notis: *Gentilium*] *In Græco impreſſo eſt* χοίρων. *Sed in vetuſto Vaticano & apud Balſamonem* ἐθνῶν. *Exquirendi*] *Græce eſt*, ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν. *id eſt, ad invenienda medicamenta*. Capitis tertii *Non liceat.* inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Martini Papæ*] *Id eſt, ex capi. Martini Bracharenſis cap. 72.* (Deſideratur haec nota.) Et in margine: *Burch. lib. 10. cap. 3. Ivo p. 11. cap. 40.* Et verſ. *Noc ex*

 col-

collectionibus eſt in margine: *Ibid. cap.* 74. *Burc. l.* 10. *c.* 20. *Ivo p.* 11. *c.* 47. Et verſ. *Si quis autem*, eſt in margine: *Ibid. c.* 71. *Burc. l.* 10. *c.* 6. *Ivo p.* 11. *c.* 34. Et verſ. *Mulieribus* eſt in margine: *Ibid. c.* 75. *Burc. l.* 10. *c.* 19. *Ivo p.* 8. *c.* 330. & *p.* 11. *c.* 46.

DE EADEM RE

Dialogus undecimus.

C. Antequam aggrediare quae reliqua ſunt, ſcire cupio cur Graeca Latinis praeferenda ſint, cum Graecos conſtet haereticos fuiſſe permultos & hoſtes Latinorum, multaque finxiſſe & mutaſſe. A. Omniane Graeca tibi videntur eſſe rejicienda? Ergo neque ſacros libros cum LXX. editione conferamus, aut cum aliis interpretibus veteris aut novi teſtamenti, neque aliquem ſanctorum patrum Orientis librum legamus. Fruſtra nobis Dionyſius Areopagita, Athanaſius, Gregorii tres, Baſilius, Joannes Chryſoſtomus, & tam multi alii ſcripſerunt. Fruſtra tot philoſophi, medici, hiſtorici, ſi omnia tibi ſuſpecta ſunt. C. Non omnia dico rejicienda Graece ſcripta. Sed quaero cur Latinis praeferri oporteat? A. Si non omnes uno ordine habes Achivos, invenies in eorum ſcriptis qui iſta deteſtentur haereticorum facinora, qui detegant eorum flagitia. Itaque licet tibi cetera ſincera eſſe credere. Quod ſi non omnia Graeci notant, at Latini habent quaedam ſuſpecta. Ab his abſtine.

Ce-

Ceteri ut fontes, ex quibus oriuntur rivi & flumina, habendi ſunt Graecorum libri. Hi praeſertim Graeci canones in Graecia ita ſcripti, cur non tibi Latinis antiquiores & potiores ſint, cauſſam nullam dices. Latinos interpretes vides varios eſſe & obſcuros. Quis melius ſententiæ vim explicare poteſt quam is qui conſcripſit? Si cum Afris aut Indis aut Perſis eum interprete negotia geras, quam multa interpres obſcure dicet aut de ſuo addet, a nobis, aut ab illis non dicta, aut dictorum non recordabitur? C. Sunt igitur Graeca Latinis potiora, quaſi fons Latinorum: id mihi ad rem de qua agimus ſatis eſt. A. Poſt Ancyranos canones ſequuntur Neocaeſarienſes. Hujus Concilii caput octavum ex interpretatione Iſidoriana Gratianus refert diſtin. xxxiv. cap. xi. & capite xii. Martini caput xxiix. *a* Quod dicitur, *dato repudio dimittere eam debet*, Graece eſt, ὀφείλει ἀπολῦσαι αὐτήν. *dato repudio* non habet Martinus. (1)

a *Diſt.* 34. *c.* 11. Si cujus. *&c.* 12. Si laici.

Caput ix. Gratianus refert ex Iſidori interpretatione cauſſa xv. quaeſt. iix. capite i. Martini vero caput xxv. capite iv. ejuſdem quaeſtionis *b*. Ex Dionyſii interpretatione Rabanus cap. i. poenitentium, & Burchardus *c* & Ivo *d*. Martini verba refert Ivo in panormia *e* ut ex Concilio Martini Papae cap. xxvi. Sed Burchardus *f* & idem Ivo in excerptionibus *g* quaſi ex Concilio Cabilonenſi. τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι. Haec omittit Martinus & Dio-

b 15. *q.* 8. *c.* 1. *&c.* 4. Si quis
c *Burch. li.* 2. *c.* 49.
d *Ivo li.* 3. *tit.* 11. *c.* 9. *panor.* *&* *part.* 6. *c.* 150. *decr.*
e *d. c.* 11. *c.* 18
f *Burch. lib.* 2. *c.* 48.
g *Ivo par.* 6. *c.* 149. *dec.*

Dionyſius. *Nam cetera peccata cenſuerunt plurimi etiam ordinatione privari:* Iſidorus. *Cetera vero peccata &c.* Gratianus. *Remitti* malim quam *privari.* (2)

Caput XI. ex interpretatione Iſidoriana refert Gratianus diſtin. LXXXIX. cap. IV. Martini verba non facile adgnoſcuntur capite primo ejuſdem diſtinctionis *b* Bonifacio Papae inſcripta; quod Demochares non vidit, qui alia animadvertit. Eſt autem Martini caput XX. Fabiano Papae adſcribunt Burchardus *i* & Ivo *k* & liber Tarraconenſis *l*. (3)

Caput tertium Concilii Gangrenſis ex interpretatione Iſidori refert Gratianus cauſſa XVII. quaeſt. IV. cap. XXXVII. & mox capite XXXIIX. refert Martini cap. XLVII. *m* in quo pro *anathema ſit* ſcriptum eſt *duriſſime in omnibus arguatur.* Martini verba ut ex Concilio Bracarenſi referunt Burchardus *n* & Ivo *o*, qui alibi *p* referunt verba Concilii Gangrenſis ex alia interpretatione. (4)

Caput quartum Concilii Antiocheni ex interpretatione Dionyſii refert Gratianus cauſſa XI. quaeſt. III. cap. VI. & capite VII. Martini caput XXXVII. *q* Dionyſium ſequuntur Burchardus *r* & Ivo *ſ* & Anſelmus *t* & ante hos Nicolaus Papa in epiſt. II. ad Michaëlem Imperatorem: *εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθείς.* *Si quis Epiſcopus damnatur in ſynodo*, Gratianus. *damnatus* Burchardus & alii. Sic etiam Capitulare Caroli lib. I. cap. VII. *Si quis Epiſcopus in Concilio excommunicatus fuerit.* Martinus: *Si quis Epiſcopus*

h *Diſt.* 78. *c.* 1. & 4. Preſbiter.

i *Burch. lib.* 2. *c.* 10.

k *Ivo lib.* 3. *tit.* 3. *c.* 2. *panorm.* & *par.* 6. *c.* 30. *decr.*

l *Tarr. lib.* 6. *c.* 122.

m 17. *q.* 4. *ca.* 37. Si quis. & 38. Si quis.

n *Burc. lib.* 8. *c.* 25.

o *Ivo par.* 7. *c.* 45. *decr.*

p *Burc. li.* 11. *c.* 62. *Ivo par.* 13. *c.* 48. & *par.* 26. *c.* 102. *decr.*

q 11. *q.* 3. *c.* 6. Si quis & *ca.* 7. Si quis.

r *Burc. lib.* 1. *c.* 109.

ſ *Ivo par.* 5. *c.* 362. *decr.*

t *Anſ. lib.* 12. *c.* 26.

pus a ſynodo fuerit depoſitus. Iſidorus ut Graeci. *vel matutinum vel veſpertinam ſacrificium* addidit Martinus. *Si autem permanſerit turbans &c.* haec etiam ſunt addita a Martino, ſumpta ex capite quinto extremo ejuſdem ſynodi (5).

Caput nonum ex interpretatione Iſidoriana Gratianus refert cauſſa IX. quaeſt. III. capite II. & capite primo refert Martini caput IV. *u* quod brevius eſt multo ſuperiore. Videtur autem confirmari canon XXXIV. Graecis, XXXV. Latinis Apoſtolorum; de quo videndus Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum cap. LXXII. Apud Anſelmum *x* refertur Dioniſii interpretatio capitis IX. Antiocheni. (6)

u 9. q. 3. c. 1. & 2. Per ſingulas.

x Anſ. lib. 5. c. 73. in add.

Caput XII. refert Gratianus cauſſa XXI. quaeſt. v. cap. II. ex Iſidori interpretatione. Martini caput XXXV. cap. v. ejuſdem quaeſtionis *y*. Hoc eſſe caput arbitror contra beatum Athanaſium ſcriptum, quod reprehendit Julius in epiſtola ad hos eoſdem Epiſcopos Antiochiae congregatos. Idem contra Joannem Chryſoſtomum dum objiceretur, ab eo reſponſum eſt haereticorum canonem fuiſſe. B. Cur igitur canones Antiocheni recepti ſunt, cum Arianos illos Epiſcopos auctores habeant? A. Non poſſum cauſſam dicere; ſed receptos eſſe conſtat, & in corpore canonum poſitos ante Concilium Chalcedonenſe; ut in ejus Concilii actione XII. Graecis, Latinis XI. apparet. Ex libro etiam Latino, quem eodem nomine Corpus canonum dici-

y 21. q. 5. c. 2. & c. 5. Si quis.

dicimus, quem aperte Leo IV. in epiſtola ad Epiſcopos Britanniae approbat, id conſtat, & ex aliis multorum teſtimoniis, praeſertim Paſchalis II. in Concilio Romano. Fortaſſe propter decretorum utilitatem. Sed ad caput XII. revertamur; quod referunt Concilium Aquiſgranenſe cap. LXXIV. & Burchardus *z* & Ivo *a* & Anſelmus *b* ex Dionyſii interpretatione. Illa verba varie converſa ſunt: εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθείς. Apud Iſidorum recte eſt: *Si quis a proprio Epiſcopo depoſitus*. Apud Martinum eſt: *Si quis Epiſcopus in Concilio excommunicatus fuerit*. Apud Dionyſium: *Si quis a proprio Epiſcopo Presbyter aut Diaconus, aut a ſynodo fuerit Epiſcopus damnatus*. (7)

z Burc. lib. 2. c. 180.
a Ivo par. 6. c. 225. decr.
b Anſ. lib. 5. c. 74. in addit.

Caput XIV. habet Gratianus cauſſa VI. quaeſt. IV. cap. I. quaſi ex Laodicenſi Concilio ante Democharis editionem, ex Iſidori magna ex parte interpretatione; & cap. II. Martini cap. XIII. *c* Ex Dionyſii interpretatione referunt Burchardus *d*, Ivo *e*, & Anſelmus *f*. Prima verba Gratiani alii omnes aliter referunt. Graeca haec ſunt: εἴ τις ἐπίσκοπος ἐπὶ ποινικοῖς ἐγκλήμασι κρίνοιτο. *Si quis Epiſcopus criminaliter in judicio Epiſcoporum fuerit accuſatus*, Gratianus. *Si quis de aliquibus cauſis criminalibus in judicio Epiſcoporum fuerit accuſatus*, Iſidorus. *Si quis Epiſcopus in aliquibus cauſationibus judicatur*, Martinus. Vox *cauſationibus* omiſſa eſt a Gratiano. *Si quis Epiſcopus de certis criminibus judicatur*, Dionyſius & Graeci. In Metropolitani alterius

c 6. q. 4. c. 1. & 2. Si quis.
d Burch. lib. 1. c. 150.
e Ivo par. 5. c. 263. decr.
f Anſ. lib. 5. c. 77. in addit.

rius vocatione varietas eſt. Neque enim Graece dicitur illum eſſe vocandum, ſed vicinos Epiſcopos a Metropolitano. At Gratianus habet: *Metropolitanum Epiſcopum alterius provinciae vicinae advocari & aliquantos cum eo Epiſcopos alios.* Sic etiam Iſidorus. *ut de provincia vicina alter Metropolitanus convocetur Epiſcopus, ut per eum confirmetur &c.* Martinus. *Metropolitanus Epiſcopus a vicina provincia judices alios convocet*, Dionyſius & Graeci. (8)

Caput XIIX. Gratianus refert diſtin. XCII. cap. V. ex Dionyſii interpretatione; & capite IV. Martini cap. X. *g* quod a Burchardo *h* & Ivone *i* dicitur ex Concilio Aurelianenſi ſine nomine, & in libro Tarraconenſi *k*. Ab eiſdem referuntur verba Dioniſii, & ab Anſelmo *l*. Varietas eſt in extremo canone. Graece eſt: ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐπαρχίας πλῆρες συνόδου χειροτονία τὸ περισσεύμενον ὁρίζον. *Expectare eum oportet provinciae plenariam ſynodum; donec de eo quod competit ſtatuatur*, Iſidorus. *Suſtineat autem quod de eo ſanctum Concilium judicare voluerit*; Martinus. *quid* pro *quod* Gratianus. *quidquid* Burchardus & alii. *quem etiam obſervare convenit quidquid ſynodus provinciae perfecte judicando decreverit*, Dionyſius apud Gratianum. *ſynodus perfecta provinciae* apud Burchardum & Graecos. (9)

g *Diſt.* 92. c. 4. Si quis. & c. 5. Si quis.
h *Burc. l.* 1. c. 40. & 41.
i *Ivo par.* 5. c. 151. & 152. *decr.*
k *Tarrac. lib.* 6. c. 68. & 69.
l. *Anſ. lib.* 6. *cap.* 41.

Cap. XIX. ex Iſidori fere interpretatione refert Gratianus diſtin. LXV. cap. III. & Martini cap. III. cap. II. *m* Initii varietas eſt, ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι. *Epiſcopum non ordinan-*

m *Diſt.* 65. c. 2. Non debet. & c. 3. Epiſcopus.

dinandum, Iſidorus. *Epiſcopus non eſt ordinandus*, Gratianus. *Non debet ordinari Epiſcopus*, Martinus. (10)

De ſynodo bis quotannis habenda cap. xx. refert ex Iſidoriana interpretatione Gratianus diſtin. XIIX. cap. IV. & Martini cap. XIIX. cap. XV. ejuſdem diſtinctionis *n*. Item Burchardus *o* & Ivo *p* cap. XX. referunt ex Dionyſii interpretatione. Tempora ſynodorum omiſit Martinus. In aliis varietas eſt de poſteriori ſynodo, quam omnes Idibus Octobris habendam dicunt; ſed Graeci & Iſidorus decima Hyperberetæi menſis; Dionyſius & ceteri XV. quamvis non aperte, quia ſolum dicunt Octobrem eſſe Hyperberetæum menſem. B. Non idem Theodorus & Lilius dicent, qui Romanorum cum Graecis nomina menſium non poſſe convenire ſcribunt propter intercalationes. A. Poſterioribus temporibus fortaſſe omiſerunt intercalandi conſuetudinem, & ordinem menſium Latinorum ſervarunt. In canonibus Apoſtolorum ſine mentione menſis Octobris dicitur Hyperberetæi duodecima, capite XXXVII. Graecis, Latinis XXXIIX. Sed in Iſidori libro dicitur juxta Romanos, quarto Idus Octobris. (11)

Venio nunc ad caput XXIII. quod refert Gratianus cauſſa III. cap. III. *q* ex Dionyſii interpretatione; item Burchardus *r*, Ivo *ſ*, Anſelmus *t*, & liber Caeſarauguſtanus *u*. Et Martini caput refert Gratian. cap. IV. ejuſdem quaeſtionis *x*. Item Burchardus *y* & Ivo *z*, ut ex Concilio Hiſpalenſi. Quod apud Gratianum eſt

n Diſt. 18. c. 4. Propter. & c. 15. Propter
o Burch. lib. 11. c. 44.
p Ivo lib. 4. *tit.* 2. *cap.* 3. *panor.* & *par.* 5. c. 154. *decret.*
q 3. *q*. 1. *cap.* 3. Epiſcopo.
r Bur. lib. 1. c. 185.
ſ Ivo par. 5. *cap.* 301. *decret.*
t Anſ. lib. 6. c. 57.
u Caſ. lib. 3. c. 37.
x c. 4. Epiſcopo c. q.
y Burc. d. lib. 3. c. 187.
z Ivo dict. part. 5. c. 303.

eſt, *& electione Clericorum*, neque Graeci neque Latini libri habent. (12)

Caput XXV. ex interpretatione Dionyſii refert Gratianus cauſſa XII. cap. XXIII. & Martini cap. XVI. cauſſa X. quaeſt. II. cap. IIX. *a* Dionyſium ſequuntur Anſelmus *b* & Capitulare Caroli *c* & aliorum. Varietatem omitto, ut veniam ad Laodicenos. (13)

Caput XIII. refert Gratianus diſt. LXIII. cap. VI. *d* ex Dionyſii interpretatione, & Burchardus *e* & Ivo *f* & Anſelmus *g* & Deusdedit *h* & Capitulare *i*, de quo dixi. Martini caput primum refert Gratianus cap. IIX. ejusdem diſtinctionis *k*; & ut Bracarenſis Concilii cap. I. referunt Burchardus *l*, Ivo *m*, & Anſelmus *n*; ut verba Caeleſtini liber Caeſarauguſtanus *o*. Addit autem Martinus quaedam: *Ut Epiſcopi eos probent &c.* (14)

Caput XXXII. eſt apud Gratianum cauſſa prima cap. LXVI. ex Iſidoriana interpretatione, & caput LXVII. ex Martino cap. LXX. *p*, *ne eulogiæ ſive benedictiones ab hæreticis accipiantur*. Laodicenum canonem referunt Burchardus *q* & Ivo *r* & Deus-dedit *ſ*, ſed ex Dionyſii interpretatione. At ex Iſidori liber Tarraconenſis *t*. (15)

Caput XLVI. habet Gratianus de conſecratione diſtin. IV. cap. LIIX. *u* ex Iſidori interpretatione, ut eſt etiam in Capitularibus Imperatorum *x*. At in eadem diſtinct. cap. LIX. Martini verba refert capit. XLIX. *y* Ex Dionyſio referunt Burchardus *z* & Ivo *a*. (16)

a 12. q. 1. c. 23. Epiſcopus. & 10. q. 2. cap. 8. Epiſcopus.
b *Anſ. lib. 6. c. 163.*
c *Capit. lib. 7. c. 76.*
d *Diſt.* 63. c. 6. Non licet.
e *Bur. li. 2. c. 8.*
f *Ivo par. 6. c. 28. decr.*
g *Anſ. lib. 6. c. 38.*
h *Deuſd. l. c. 1. & 4.*
i *Capit. lib. 7. c. 79.*
k *c. 8. diſt. 63. non licet.*
l *Bur. lib. 11. c. 10.*
m *Ivo par. 5. c. 64. decr.*
n *Anſel. lib. 6. c. 8.*
o *Cæſaraug. lib. 3. cap. 18.*
p 1. q. 1. c. 66. Non oportet. & 67. Non liceat.
q *Burc. lib. 3. c. 209.*
r *Ivo par. 3. c. 260. dec.*
ſ *Deus ded. l. 3. & 4.*
t *Tarr. lib. 6. c. 20.*
u *De conſ. di. 4. c. 58.* Baptizandos.
x *Capit. lib. 7. cap. 404.*

y c. d. c. 57. Non liceat.
z Burc. lib. 4. cap. 9.
a Ivo part. 1. c. 104. dec.
b De conſecr. d. 3. & 7. Non liceat. & cap. 8. Non oportet.

Sic etiam diſtin. tertia cap. IIX. refert caput L. Concilii Laodiceni ex Iſidori interpretatione, & capite VII. ex Martini capite L. *b* & quod Graece eſt νηςεύειν ξηροφαγοῦντας, Martinus *ſincere abſtinentes* dixit, *eſcis abſtinentiæ convenientibus*; *ideſt*, *aridioribus*; *uti*, Iſidorianus interpres. B. Sic etiam xerophagia, dicitur apud Caſſianum *c*, & omophagia, cum crudis cibis utantur. A. *diſtricto venerari jejunio* Dionyſius in Corpore canonum ſcripſit. Aridis hodieque cibis Graecos in quadrageſima uti ſcio. (17)

c Caſſian. l. 4. c. 21 & 22. de inſtit. cœnob.

d Diſt. 44. c. 10. Non oportet. & c. ult.

Caput LV. (quod aliis LIV. eſt) refert Gratianus diſtin. XLIV. cap. X. ex Iſidori interpretatione, & cap. XII. Martini caput LXI. vel LXII. *d* Ex Dionyſii interpretatione refert Rabanus cap. XXVII. poenitentium. quod Graece eſt ἐκ συμβολῆς συμπόσια ἐπιτελεῖν, *ex collatis vel commeſſationibus convivia celebrare* vertit Dionyſius, *ex ſymbolis*, *quæ vulgus commiſſalia appellat*; *convivia celebrare*, Iſidorianus. *convivia facere de confertis*, Martinus. (18)

e Diſt. 95. c. 8. Non oportet.
f De conſ. d. 4. c. 124. Omni tempore.

Caput huic proximum LVI. vel LV. erit hujus Concilii & diei extremum. Refert Gratianus diſtinct. XCV. capite IIX. ex Iſidori interpretatione *e*. & de conſecrat. diſt. IV. cap. CXXIV. extremo refert caput Martini LIII. *f* Varietas eſt nonnulla. Namque Martinus de baptiſterio ait: *Non liceat Presbytero prius Epiſcopo intrpire in baptiſterium.* Graeci: εἰσιέναι ἢ καθίζεσθαι ἐν τῷ βήματι, *ante proceſſionem Epiſcopi introire in ſacrarium & ſedere*;

dere ; ſed cum Epiſcopo debent ingredi , vel in ſubſelliis ſedere , Dionyſius. *ante ingreſſum Epiſcopi ingredi Eccleſiam , & ſedere in tribunalibus* , Iſidorianus. Quod vero Martinus ait *niſi forte aut abſens fuerit aut ægrotus* , Iſidorianus habet : *niſi forte aut ægrotet Epiſcopus , aut in peregrinationis commodo eum abeſſe conſtiterit.* Apud Democharem eſt *commodo eſſe eum conſtiterit.* & in margine : *in peregrinatione modo , eum eſſe &c.* Apertius Dionyſius : *niſi forſitan infirmitate detineatur aut proficiſcatur Epiſcopus.* Graece vero eſt ; πλὴν εἰ μὴ ἀῤῥωστοίη ἢ ἀποδημεῖ ἐπίσκοπος (19).

Cetera alio die , ut veteres augures dicebant , perſequemur.

ADDITIONES.

(1) CAPITIS undecimi *Si cujus uxorem.* diſt. 34. in Gregoriano libro inſcriptio eſt : *Item in Neocæſarienſi Concilio c.* 8. Et in margine : *Anſ. l.* 7. *c.* 19. Capitis 12. inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Martini Papæ. Si laici uxor &c.* Et in margine : *Alicujus laici*] *orig.* Et : *Apud Martinum Bracarenſem c.* 28.

(2) Initio quaeſtionis 8. cauſſae 15. in eodem libro haec verba ſunt : *De ultima vero quæſtione ſic ſtatutum eſt in Concilio Neocæſarienſi c.* 9. & 10. *Qui admiſit corporale peccatum &c.* Et in margine : *Raban. lib. pœnit. c.* 1. *Poly. l.* 4. *tit.* 39. *Burc. l.* 2. *c.* 49. *Ivo p.* 6. *c.* 150. *Pann. l.* 3. *c.* 151. Et in notis : *Propter ejus ſtudij utilitatem*] *Græce eſt* , διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν , *id eſt , propter ſtudium ac diligentiam , quam ceteroquin adhibet. Privari*] *Græce legitur :* τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι. *id eſt* , per manus impoſitionem dimitti. *quemadmodum fere vertit Dionyſius , cujus verſionem ceteri collectores attulerunt , hac tamen clauſula omiſſa. Nam hæc verſio quam Gratianus affert , eſt priſca,*

quæ in collectione Iſidori (deeſt *extat.*) *Ita ex his ver-*
bis longe alia elicitur ſententia atque auctor gloſſæ pu-
tarit . Capitis quarti inſcriptio eſt : *Item ex Conci-*
lio Martini Papæ c.35. Si quis Presbyter &c. Et in
margine : *In capitulis Martini Bracharenſis ex Conc.*
Neocæſarien. cap. 9. & 10. Burc. l.2. c. 48. Ivo p.6.
c.149. Pann. l.3. c.150. In fine, pro voce *accipiant*,
eſt in margine : *Al. retineant* .

(3) Gratiani verba ſunt in eodem libro initio
diſtin.78. *Qua vero ætate Sacerdotes ordinari debeant,*
Bonifacius Papa diffinivit dicens : Si quis triginta &c.
Et in Notis eſt : *Bonifacius*] *Ceteri collectores ci-*
tant ex decretis Fabiani . Extat apud Martinum Bra-
carenſem Epiſcopum in capit. Græc. ſynod. c. 20. Et
in margine : *Poly. l. 2. tit.20. Burch. l. 2. c.10. Ivo*
par.6. cap. 30. Pann. l. 2. c. 29. Capitis 4. haec in-
ſcriptio eſt : *Item ex Concilio Neocæſarienſi c.11. Pres-*
byter ante xxx. *&c.* In margine haec ſunt : *Polyc.*
l. 2. tit.27. Anſ. l.7. c.95. Pann. l.3. c.29.

(4) Inſcriptio capitis 37. *Si quis ſervum alienum*
occaſione religionis &c. c.17. q.4. in Gregoriana edi-
tione eſt : *Unde in Gangrenſi Concilio c. 3. legitur.*
In margine eſt : *Ivo p. 16. c. 102. & p. 13. c. 48.*
Capitis 38. inſcriptio haec eſt : *Item ex Concilio*
Martini Papæ c. 47. Si quis ſervum alienum cauſa
religionis doceat &c. Et in margine eſt : *In cap. Græ-*
carum ſynod. Martini Brachar. Burc. l. 8. c. 25. Ivo
par.7. cap.43.

(5) Capitis ſexti cauſſae 11. quaeſt.3. in eodem li-
bro inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Antiocheno c. 4.*
Si quis Epiſcopus damnatus a ſynodo . In Notis eſt:
Damnatus] *Græce eſt* καθαιρεθεὶς , *id eſt , depoſitus.*
Et in margine : *Et Aquiſgran. c. 47. extr. de Cler.*
exc. depo. c.1. & 2. Nic. Papa epi.8. Poly. ibid. (hoc
eſt, l. 7. tit. 1) *Burc. l. 1. c.199. Ivo p. 5. c. 362.*
Anſ. l. 12. c. 26. Capitis 7. inſcriptio eſt : *Item ex*
Concilio Martini Papæ c. 37. Si quis Epiſcopus in Con-
cilio excommunicatus fuerit &c. In margine eſt ; *In*
capitulis Martini Bracharenſis . In Notis haec ſunt :
Forinſecam] *In aliquot Gratiani & Concilij codicibus*
eſt , foraſticam . *In canone quinto Concilij Antiocheni,*
unde

unde hoc ſumptum eſt, legitur, διὰ τ ἔξωθεν ἐξουσίας. *quæ Dionyſius vertit*, per poteſtates exteras.] Capitis primi de Clerico excom. inſcriptio eſt: *Ex canone Apoſtolorum: Si quis Epiſcopus, Presbyter, &c.* Et in margine eſt: *Addi poteſt c. 18. ex Theodoro Balſamone. refertur c. 1. eod. tit. in 1. compila.* Capitis ſecundi inſcriptio eſt: *Ex Concilio Antiocheno: Si quis Presbyter &c.* Et in margine eſt: *cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

(6) Capitis primi 9. q. 3. in eodem libro inſcriptio eſt: *ſicut in Concilio Martini Papæ legitur c. 4. Per ſingulas provincias oportet &c.* In margine eſt: *In capitulis Martini Bracharen. c. 4.* Pro voce *Metropolitanum* eſt in margine: *Al.* Primatum Metropolitani ſui. Et pro voce *aſſumat*: *Al.* ſibi aſſumat.] Capitis 2. inſcriptio eſt haec: *Item ex Concilio Antiocheno c. 9. Per ſingulas provincias Epiſcopos ſingulos &c.* Et in margine, ad illa verba, *ſecundum antiquum patrum noſtrorum canonem*, additur: *Apoſt. can. 34.* In Notis, ad illa verba, *citra Metropolitani Epiſcopi conſcientiam*, additur: *Græce eſt*, δίχα τῦ μητροπόλεως ἐπισκόπου, μὴ δὲ αὐτὸν ἄνευ τῆς τ λοιπῶν γνώμης. *Itaque eadem voce* γνώμης *utitur, canon tam in conſenſu Metropolitani quam ſuffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum verſione nova.* τὰς καθ' ἑκάστην *&c. Epiſcopos qui in unaquaque &c.*

(7) Inſcriptio capitis ſecundi 21. q. 5. in eodem libro eſt. *Item ex Concilio Antiocheno c. 12. Si quis a proprio Epiſcopo depoſitus Presbyter &c.* Et in margine haec ſunt: *Et in Aquiſgran. c. 74. Burc. l. 2. c. 189. Ivo p. 6. c. 225.* Capitis 5. inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Martini Papæ c. 35. Si quis Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus excommunicatus &c.* In margine haec ſunt: *In capitulis ſynod. Græc. Mar. Brachar. c. 35. Concor. ſup. ea. c. Si quis a proprio.* Ad illa verba, *& importans ſe palatio*, eſt in margine: *Al. importunans. al. importunus palatio.* In Notis eſt: *ad majorum Epiſcoporum ſynodum*] *Antea legebatur*, majorum Epiſcoporum Concilium. *Emendatum eſt ex codice Lucenſi regio: quoniam concordat cum canone*

nunc Antiocheno ſup. ead. Si quis a proprio. *unde videtur ſumptum.*

(8) Cauſſa 6. quaeſt. 4. cap. 1. in eodem libro Romano ita ſcriptum eſt: *In Concilio Antiocheno c. 14. ſic invenitur diffinitum. Si quis Epiſcopus criminaliter in judicio Epiſcoporum fuerit accuſatus &c.* Et in margine: *Al. de aliquibus cauſis criminalibus.* Et: *Burc. l. 1. c. 150. Ivo p. 5. c. 263.* In Notis haec ſunt: *Caput hoc in multis etiam vetuſtis Gratiani exemplaribus citatur ex Concilio Laodiceno. In uno tamen perantiquo eſt ex Concilio Antiocheno, in quo etiam extat: & eſt antiqua verſio. Metropolitanum] Graecum exemplar hic valde diſſentit ab hac verſione. Nam ex his verbis colligitur Concilium unius provinciae, in quo neceſſe eſt adeſſe proprium Metropolitanum, poſſe advocare vicinae provinciae Metropolitanum cum aliquot Epiſcopis. Quod Martinus etiam Brachavenſis in ſequenti capite, quod ex Concilio Antiocheno accepit, confirmat. Graece vero locus ita habet.* ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ *&c. Quod Dionyſius, quemadmodum etiam eſt in codice canonum, ſic vertit. Sanctae ſynodo placuit &c. Ac ſane, quod Metropolitanus ad alterius Metropolitani vocationem deberet venire; atque in eodem Concilio duo Metropolitani futuri eſſent, vix videtur convenire.* Capitis ſecundi inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Martini Papae [id eſt, Epiſcopi Bracharenſis, c. 13.] Si quis Epiſcopus in aliquibus cauſationibus judicatur &c.*

(9) Diſtin. 92. cap. 4. inſcriptio eſt in eadem editione: *De his in Concilio Martini Papae ſic ſtatutum eſt: Si quis ordinatus Epiſcopus, pro contentione populi &c.* In margine haec ſunt: *Capit. Martini Bracharenſis cap. 10. Vide Pelag. II. in epiſt. ad Benignum. Poly. l. 2. tit. 3. Burc. l. 1. c. 40. Ivo p. 5. c. 151.* Et in Notis: *Epiſcopus] In vulgatis ſequebatur*, ad parochiam cujus eſt electus. *quae inducta ſunt auctoritate manuſcriptorum & originalis ac ceterorum collectorum. Contentione] In duobus vetuſtis exemplaribus Gratiani & uno Conciliorum Regis Catholici legitur.* contemptione.] Ad illa verba, *in quam venit*, eſt in margine: *Al. convenit.* Capitis 5. haec inſcriptio eſt:

Item

Item ex Concilio Antiocheno cap. 28. *Si quis Epiſcopus ordinatus, ad parochiam cujus eſt electus &c.* In margine ſunt haec: *In epiſtol. Pelag.* 2. *Poly. ibid. Burch. lib.* 1. *cap.* 141. *Ivo p.* 5. *c.* 152. Ad vocem *cujus* additur in margine: *Al. cui.* Ad voce *vetet*: *Al. vitet.* Et in Notis: *Vetet*] διὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀποδοκιμασίαν, *eo quod populus recuſet. Obſervare*] ἐκδέχεσθαι, *id eſt, expectare, & ſuſcipere. Perfecta*] *Antea legebatur* perfectae. *Reſtituta eſt vera lectio ex orig. & Burchardo & Ivone. Quid autem ſit ſynodus quæ hic perfecta, & in paulo poſt ſequentibus capitibus integra dicitur, exponitur infra ead. c.* Si quis Epiſcopus, *tertio.* Eſt id caput 8. cujus inſcriptio eſt: *Item ex eodem* (Antiocheno) *c.* 16. Et in margine eſt: *Apud Martinum Bracar. c.* 9. *Burch. l.* 1. *c.* 39. *Ivo p.* 5. *c.* 150. Et in Notis: *Hæc verſio, quam & Gratianus & Burchardus & Ivo ſequuntur, eadem fere eſt atque illa Martini Bracarenſis. Dioniſiana vero longe magis accedit ad verba Græca.*

(10) Inſcriptio capitis ſecundi diſtin. 65. in eodem libro haec eſt: *Item ex Concilio Martini Papæ. Non debet ordinari Epiſcopus abſque conſilio & præſentia Metropolitani Epiſcopi &c.* In margine: *Al. conſcientia. In capitul. Martini Brac. cap.* 3. *ex Concil. Antioch. cap.* 19. Capitis 3. inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Antiocheno cap.* 19. *Epiſcopus non eſt ordinandus ſine conſilio & præſentia Metropolitani Epiſcopi &c.* Et in margine: *cap.* 18. Et in Notis: *Verbis Græcis multo melius reſpondet altera verſio, quæ Dioniſij eſt; ideoque illa conſulenda.*

(11) Cap. 4. diſtin. 18. in eadem editione inſcriptio eſt: *Item ex Antiocheno Concilio c.* 20. *Propter eccleſiaſticas cauſas &c.* Et in margine: *Burch. l.* 1. *c.* 44. *Ivo p.* 5. *c.* 154. *Pann. l.* 4. *c.* 15. *Polic. l.* 3. *tit.* 19. In Notis haec ſunt: *Id eſt, media Pentecoſte*] *Antea legebatur*, & in medio temporis inter Paſcha & Pentecoſten. *nec multo aliter apud Ivonem*, id eſt, medio temporis &c. *Sed repoſita eſt hæc lectio ex pleriſque Gratiani exemplaribus & collectione Iſidori, in qua eſt hæc eadem verſio. Nam cæteri collectores ſecuti potius videntur verſionem Dionyſij, quæ eſt in*

codice canonum : quamvis & Burchardus & Pannormia hoc loco habeant, id eſt, medio Pentecoſtes, *vel* in medio Pentecoſte. *ubi in verſione Dioniſij eſt* , ita ut quarta ſeptimana Pentecoſtes , *verbum plane e verbo. Græce enim eſt : ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς. Compleatur*] *vocem ἐπιτελεῖσθαι. Dionyſius vertis* conveniat. *Decimus*] *Prorſus ex Græco. Dionyſius autem , quem Burchardus & Ivo ſequuntur , habet*, Idibus Octobris , id eſt , quintodecimo die menſis Octobris, quem Hyperberetæum Graeci cognominant. *In canone autem Apoſtolorum* 37. *legitur ſecundam anni ſynodum celebrandam eſſe ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ , id eſt , duodecimo die Hyperberetæi. Non convenire autem omnino Latinorum menſes cum Græcorum ſatis conſtat. Suidas quidem ſcribit , apud Macedonas Hyperberetæum eundem eſſe qui October, Galenus autem Pergami eundem qui Semptember.* Capitis 15. ejusdem diſtinctionis haec inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Martini Papæ. Propter eccleſiaſticas cauſas &c.* Et in margine eſt : *Apud Martinum Bracarenſem Epiſcopum in cap. ſynod. Græc. cap.* 18. *Poly. l.* 3. *tit.* 17. Et ad verbum *veniant* additur : *procedant* , *orig.* Et in Notis : *Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ , deinceps eodem nomine multa citaturus. quæ omnia ſumpta ſunt ex libro capitulorum Græcarum ſynodorum Martini Epiſcopi Bracarenſis. (antiquitus enim Epiſcopi Papæ dicebantur.) Hic enim, cum eſſet Græcus , ad utilitatem Eccleſiarum Hiſpaniæ , ubi epiſcopatum obtinebat , ea capitula Latina fecit ; & in nonnullis quædam addidit , in aliis vero reliqua detraxit ; quemadmodum in hoc capite, quod ſumpſit ex Concilio Antiocheno c.* 20. *ſup. ead. c.* Propter. *Aliqua etiam ex Toletanis Conciliis in eum libellum retulit. Vel hi*] *In aliquot Conciliorum editionibus legitur*, ut eorum qui ſe læſos exiſtimant, in Concilio cauſae &c.

(1) Gratiani verba ſunt in Romano libro ante caput 3. *Epiſcopo non licere.* 8. q. 1. *Sed in Antiocheno Concilio hoc omnino fieri prohibetur : in quo c.* 23. *ſic ſtatutum legitur.* Et in margine haec ſunt : *Poly. l.* 2. *tit.* 27. *Anſ. l.* 6. *c.* 57. *Burc. l.* 1. *c.* 185. *Ivo p.* 5. *c.* 301.

c. 301. Et in notis: *Iudicio Epiſcoporum*]. *In codicibus Gratiani, etiam manuſcriptis, ſequebatur*, & electione Clericorum. *quæ ſunt expuncta, quia neque in originali neque apud ceteros collectores leguntur*. Capitis 4. inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Martini Papæ c. 8. Epiſcopo non liceat &c.* Et in margine eſt: *Id eſt, in capitulis Martini Bracharen. c. 8. Burc. l. 1. c. 187. Ivo p. 5. c. 303. utrique ex Concilio Spalenſi.*

(13) Inſcriptio capitis 23. *Epiſcopus eccleſiaſticar.* 12. q. 1. in eodem libro haec eſt: *Item ex Concilio Antiocheno c. 25.* Et in margine eſt: *Et in Pariſienſi Conci. l. 1. c. 15. Anſ. l. 6. c. 163.* In notis eſt: *Occulte res*] *In verſione Dionyſij legitur*, ut per hujuſmodi perſonas occulte ceteri lædantur fratres Eccleſiæ: (*& in margine: Al.* ceteræ lædantur Eccleſiæ) *& concordat cum alia antiqua verſione, quæ & ipſa eſt in tomis Conciliorum*, ut per eorum ſecretam diligentiam eccleſiaſtici lædi videantur. *Græce in Codicibus qui lecti ſunt habetur: ὡς τὸ διὰ τῶν τοιούτων λεληθότως βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας. id eſt, ut ex his rationes Eccleſiæ latenter lædantur.* Capitis 7. *Epiſcopus habeat.* 10. q. 2. (quod nobis eſt 8.) inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Martini Papæ. c.* 16 In margine haec ſunt: *In capitul. Martini Bracharenſis ex Conc. Antioch. c. 25.* Et: 12. *q.* 1. *Epiſcopus eccleſiaſticarum.* Et ad verbum *contaminaverit* eſt additum: ita minaverit] *codex regius.* Et in Notis: *Sin autem*] *In capitulis habetur*, ſimiliter. *Sed melior videtur lectio duorum vetuſtiorum Gratiani codicum*, ſin aliter. *Propius enim accedit ad Græcam Concilij Antiocheni c. 25. unde hoc ſumptum eſt: εἰ δὲ καὶ ἄλλως, id eſt, ſi* autem & aliter, *ut inf.* 12. *q.* 1. *c. Epiſcopus. Actu*] *Hæc vox in ſimili re habetur inf.* 12. *q.* 2. *Vulteranæ:* Vulteranae Eccleſiae actus vel patrimonium. Graece eſt, *ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας προφάσεως ἐκκλησιαστικῆς. id eſt*, vel etiam ex qualibet alia cauſa & occaſione eccleſiaſtica.] Varietas numeri capitum hujus quaeſtionis oritur ex cap. *Hoc jus porrectum.* quod nobis eſt tertium, in libro Romano pars capitis ſecundi.

(14) Capitis ſexti diſtin. 63. in eodem libro inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Laodienſi c. 13. Non eſt*

Digitized by Google

permittendum turbis &c. Et in margine eſt : *Burc. l. 2. c.* 8. *Ivo p.* 6. *c.* 28. *Anſel. l.* 6. *c.* 38. *al* 43. *Deus-de. p.* 1. *&* 4. Capitis octavi haec inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Martini Papæ c.* 1. *Non licet populo &c.* Et in margine : *Apud Martinum Bracharenſem c.* 1. *Sup. diſt.* 24. *c.* Epiſcopi *& diſt.* 51. Epiſcopum. *Burch. l.* 1. *c.* 10. *Ivo p.* 5. *c.* 64. *Anſ. l.* 6. *c.* 8. *al.* 12.

(15) Cauſſa 1. quaeſt. 1. caput 66. in eodem libro ita inſcribitur : *Item ex Concilio Laodicenſi c.* 32. *Non oportet hæreticorum benedictiones &c.* In margine haec ſunt : *Deus-dedit p.* 2. *&* 4. *Burc. l.* 3. *c.* 259. *Ivo p.* 3. *c.* 260. Inſcriptio capitis 67. eſt haec : *Item ex Concilio Martini Papæ c.* 70. *Non liceat Clericis &c.* Et in margine : *In capitulis Martini Bracarenſis.*

(16) De conſecrat. diſtin. 4. cap. 58. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Laodicenſi c.* 46. *Baptizandos oportet fidei ſymbolum &c.* Et in margine : *Burc. l.* 4. *c.* 9. *Ivo p.* 1. *c.* 205. In Notis haec ſunt : *Fidei ſymb.*] *Eſt priſca verſio, & ſententiam ſat bene reddit. Hoc autem loco Græce eſt* τὴν πίςιν. Capitis 59. inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Martini Bracharenſis c.* 49. *Non liceat ante duas &c.* Et in margine : *In capit. ſynod. Græcarum.*

(17) Diſtin. 3. de conſecrat. cap. 7. inſcriptio in eodem libro eſt : *Item ex Concilio Martini Papæ Bracharenſis c.* 50. *Non liceat quinta feria &c.* Et in margine : *In capitul. Græ. ſynod.* Inſcriptio capitis octavi eſt : *Item ex Concilio Laodicenſi c.* 50. *Non oportet in Quadrageſima &c.* Et in margine : *Et in* 6. *ſyn. c.* 20. *Burch. l.* 13. *c.* 8. *Ivo par.* 4. *c.* 41.

(18) In eodem libro Gregoriano inſcriptio cap. 20. diſt. 44. eſt haec : *Item ex Concilio Laodicenſi c.* 55. *Non oportet miniſtros altaris &c. ex ſymbolis, (quæ vulgus commeſſalia appellat) convivia celebrare.* Et in margine : *Conc. Aquiſgr. c.* 83. *Rab. in pœn. c.* 27. Et ad illa verba *quæ vulgus &c.* additur : *Iſta ſunt addita loco cujuſdam gloſſæ.* Inſcriptio capitis 12. eſt : *Item ex Concilio Martini Papæ c.* 61. *&* 66. *Non liceat ſacerdotes &c.* In margine eſt : *Apud Martin. Brachar. Burc. l.* 2. *c.* 165. *Ivo p.* 6. *c.* 256.

(19) Capitis octavi diſtin. 95. in eodem libro inſcri-

ſcri-

ſcriptio eſt: *Item ex Concilio Laodicenſi cap. 56. Non oportet Presbyteros ante ingreſſum Epiſcopi ingredi & ſedere in tribunalibus &c.* In Notis: *in peregrinationis commodo eum abeſſe conſtiterit*] *Sic priſca verſio. Sed Dionyſius longe propius ad verba Graeca*: niſi forſitan infirmitate detineatur aut proficiſcatur Epiſcopus. τλὴν εἰ μὴ ἀνωμαλοίη, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος. Inſcriptio cap. 124. *Omni tempore.* de conſecr. diſt. 4. haec eſt: *Item ex Concilio Martini Bracharenſis c. 51. & ſequentibus.* Et in Margine: *Vide Melden. cap. 46.* Et verſ. *Presbyter.*: *Supra diſt. 95. Presbyter.* Et verſ. *Non liceat*: *Diſt. 95. Non oportet.* Item in margine: *Cad. 52.* & *Cap. 53.* Quae referuntur ad Martini capita.

DE ALIIS MARTINI BRACARENSIS capitibus, & de Gratiani erratis.

Dialogus duodecimus.

C. SUNT ne alia, quae Gratianus ex Martini collectione referat quaſi ex Concilio Martini Papae? A. Sunt quidem non pauca, quae tu facile in Antonianis libris invenies notata. Ego de illis ſum locutus, quae bis poſita ſunt, tam ut ex Graeco canone, quam ut Martini Papae verba. C. At in quibuſdam nihil notatum eſt, ut in hoc capite octavo cauſſae XXVII. a *Item ex Concilio Martini Papae. Viduas autem velare &c.* A. Sumptum id caput non eſt ex Martini collectione, ſed ex Concilio Triburienſi capite XXV. Idem error eſt in panormia Ivonis b. *Ex Concilio Maguntino* Burchardus c & Ivo in excerptionibus d. Ex Aurelianenſi Bernardus Pa-

a 27. q. 1. c. 8. *viduas.*
b *Ivo lib. 3. tit. 17. c. 10. panor.*
c *Burch. li. 8. c. 36.*
d *Ivo par. 7. c. 55. decr.*

Papienſis *e* & veteres Gregoriani libri *f*. Alii ex Arelatenſi. Anſelmus *g* ex Gelaſio. (1)

C. Quid illud de conſecr. diſtin. quarta cap. XXII. *h Ex decreto Martini Papae III. Quicunque Presbyter &c.* unde ſumptum eſſe dicemus? A. *Ex decretis Martini Papae capite III.* habent Burchardus *i* & Ivo *k* & Anſelmus *l* & liber Tarraconenſis *m* & alter vetus Veronenſis. Sed mihi incertum adhuc eſt cujus verba ſint. (2) B. Quod Martinus Bracarenſis in praefatione collectionis ait, ſe canones orientis reſtauraſſe ſimplicius & emendatius, quam verum ſit, ex eorum collatione ſatis conſtat. Sed & nuſquam in Graecis Conciliis inveni multorum canonum ſententiam, ut ſunt cap. XXIX. XXX & XXXI. quae magis videntur ex Concilio Toletano primo accepta cap. XIIX. XIX. & XVI. quam ex Graecis Conciliis. Gratianus quaedam ex his ut ex Concilio Martini Papae refert *n*, quaedam ut ex Concilio Toletano *o*, item Anſelmus *p*, ſine inſcriptione Capitularia *q*. A. Ita eſt ut dicis. Sumpſit enim Martinus Epiſcopus pleraque ex eodem illo Concilio Toletano, aut poſteri Martini collectioni ea inſeruerunt. (3) Sic Martini caput LXIV. ex Toletano cap. V. & Martini XXIII. ex capite ſecundo Toletano. Martini XLIII. & XLIV. ex capite tertio & quarto Toletano. Caput. LI. & LII. ex Toletano XX. Ea quoque apud Gratianum invenies, partim ut ex Martino Papa, *r* partim ut ex Toletano Concilio *ſ* referri. Sunt alia, quae unde ſumpta ſint ignoro. Ex quibus

ſi

e *c. 6. de regular. in 1. collect.*
f *c.* 4. Vidua. *de regula.*
g *Anſel. lib. 7. c.* 200.
h *De conſecr. d. 4. c.* 22. Quicumque
i *Burc. lib.* 4. *c.* 47.
k *Ivo par.* 1. *c.* 241. *decret.*
l *Anſel. lib.* 9. *c.* 74.
m *Tarrac. l.* 1 *c.* 2.

n *Diſt.* 28. *c.* 12. Si qua. *&* 27. *q.* 1. *c.* 26. De filia.
o 27. *q.* 1. *c.* 27. Devotam
p *Anſ. lib.* 10. *c.* 59. *& l.* 11. *c.* 91.
q *Capit. li.* 7. *c.* 294.
r *Di.* 34. *c.* 18. Lector. *&c.* 17. Si ſubdiaconus, *& diſt.* 92. *c. ult. & diſt.* 54. *c.* 7. Si quis obligatus. *& de conſecra. diſt.* 4. *cap.* 124. Omni tempore.
ſ *Diſt.* 50. *ca.* 68. Placuit.

ſi quid eſt apud Gratianum, in Romana editione diſcere licebit. (4) Nunc, ſi vobis videatur, de aliis erratis Gratiani videamus. B. Viſne tibi redigam in memoriam exempla quaedam, ex quibus apparet Gratianum ex ſingulari capite duo ejusdem initii confeciſſe, aut eandem ſententiam ex duabus interpretationibus eodem in capite retuliſſe, aut verbis alterius ſcriptoris partem alterius addidiſſe? A. Non id quidem mihi ingratum erit, nec C. noſtro diſplicebit, quantum ex ejus nutu intelligo. B. Aperi librum hunc C. & caput illud oſtende Gelaſii, *t* cujus initium eſt *Cuncta per mundum*, quod tanquam carmen neceſſarium diſcere ſoletis. C. Ecce tibi locus patet. Quid dicis? An bis poſita eadem verba capite XVII. & XIIX.? B. Id ipſum affirmo. C. Ex inſcriptione utriuſque capitis videntur ex duabus Gelaſii epiſtolis eſſe ſumpta haec capita, quarum altera fuerit omnibus Epiſcopis miſſa, altera Epiſcopis Dardaniæ. B. Hodie haec ſola exſtat, ut etiam Demochares notat. Sed fingamus in utraque eadem verba exſtitiſſe, quid opus erat bis eadem conſcribi? Praeſtitiſſet ita inſcribere: *Gelaſius in epiſtula omnibus Epiſcopis miſſa* & *in epiſtula ad Epiſcopos Dardaniæ*. A. Vide num id ex Ivonis panormia, vel ex Anſelmi collectione, aut alia acceperit. C. Apud Ivonem eſt *u*: *Ex decretis Gelaſij capite* IV. Apud Anſelmum modo *Gelaſius Papa* tantum eſt *x*, modo *Gelaſius Papa omnibus Epiſcopis y*, modo *Dilectiſſimis fratribus univer-* *ſis*

t 9. q.3.c.17. & 18. Cuncta

u *Ivo li.* 4. *tit.* 1. c. 8. *panor.* x *Anſ. li.* 1. c. 47. & 48. y *Anſ. lib.* 2. c. 16.

ſis Epiſcopis per Dardaniam conſtitutis Gelaſius z, modo *Gelaſius Epiſcopis Dardaniæ a*. In libro Tarraconenſi *b* eſt: *Gelaſius Epiſcopus omnibus Epiſcopis*. A. Manifeſte apparet varietatem hanc ſecutum fuiſſe Gratianum. B. Mihi videtur; poſt illa, *omnibus Epiſcopis*, deſiderari hanc vocem, *Dardaniæ*. A. Placet quod dicis. (5) Sed cetera perſequere. B. Si quaeratur caput, cujus initium eſt *Quidam monachorum*, cauſſa, ut opinor, XIIX. *c*. id inveniemus ſumptum eſſe ex quarto & octavo canone Concilii Chalcedonenſis, & poſtremam ejusdem capitis partem eſſe ejuſdem octavi canonis verba ex alia interpretatione. C. Democharem invenio addidiſſe numerum quarti canonis initio ejusdem canonis, & ad illa verba, *Item Clerici in parœciis*, numerum cap. VIII. A. Vide num Gratianus alibi ex alio interprete eandem referat ſententiam, & ante eum Anſelmus & Ivo, atque alii collectores. C. Plura verba ejuſdem canonis quarti referunt Ivo in Panormia & in excerptionibus *d*, & Anſelmus *e* & Gratianus *f*, item Concilium Triburienſe *g*, & Capitularia *h*. Pauca verba capit. IIX. refert Anſelmus *i*; ſed ex duobus interpretibus ſumpta inveni apud Ivonem parte VI. c. CCCLIIX. & CCCLIX. quae non recte Gratianus conjunxit. A. Pro voce *parœciis* ſcribi debet *ptochiis*; ex Graeco fonte. οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων. Sic poſtea eſt etiam apud Gratianum: *Clerici qui pauperum diſpoſitioni*. In libro veteri Romano eſt: *diſpenſationem pauperum*.

(6) B.

z *Idem d. lib.* 2. c. 24.
a *Idem li.* 12. c. 69.
b *Tarr. lib.* 1. c. 283.
c 18. q. 2. c. 10. Quidam.
d *Ivo li.* 3. *ei.* 16. c. 1. *pan.* & *par.* 7. c. 1. *detr.*
e *Anſel. lib.* 5. c. 54.
f 16. q. 1. c. 12. Qui vere.
g *Tribur.* c. 26.
h *Capitul.* 5. c. 6.
i *Anſ. lib.* 5. c. 84. *in addit.*

(6) B. Magni facinoris exemplum adferam ſi evolvas C. librum, & oſtendas caput, cujus initium eſt *Menam k*, ſumptum ex epiſtola quadam beati Gregorii *l*. C. Inveni caput quod flagitas. B. Confer, ſi libet, id caput cum regiſtro beati Gregorii, & quaere illa verba: *Purgationem tamen ante te &c.* Ea apud Gregorium nulla ſunt; ſed ſumuntur ex Alexandri minoris epiſtola ad Rimaldum, vel potius Rainaldum Cumanum Epiſcopum, cujus epiſtolae pars poſita eſt a Gratiano poſt alia tria capita. Initium capitis eſt *m* *Super cauſa Gillandi m*. Vide quid Burchardus & Ivo ſcribant. C. Apud Burchardum *n* Gregorii verba referri invenio, quae ſunt ante vocem *purgationem*, item apud Ivonem parte quinta excerptionum *o*. At parte decima *p* haec ſunt: *Alexander ſecundus Rainaldo Cumano Epiſcopo. Super cauſa Guillandi &c.* & poſt vocem *beneficia*, habet, *purgationem tamen antea &c.* In panormia *q* poſt verba Gregorii additur eadem inſcriptio, excepta voce *Rainaldi*, pro qua eſt *Ramaldi*. Cetera omnia ut in excerptionibus. B. Eadem verba inventa ſunt in veteri libro Ivonis epiſt. LXIIX. vel LXXVII. ad Gildebertum vel Hildebertum Cenomanenſem Epiſcopum. A. Non dubium eſt quin erratum ſit vel a Gratiano, vel a librariis, quantum ex collatione cum regiſtro Gregorii, & cum Burchardo & Ivone conſtat. Et quod noſtri interpretes dicere ſolent, ex verbis Gregorii probari coram Rege vel Regina, vel alio ſaeculari judice poſ-

k 2. q. 5. vel 4. c. 7. Menam.

l Greg. lib. 11. epiſt. 6. c. 8. regiſtr.

m c. 21. c. q. Super cauſa.

n Burc. lib. 1. c. 196.

o Ivo par. 5. c. 311. decr.

p Ivo par. 10. c. 15. decr.

q Ivo lib. 5. tit. 1. c. 6. & 7. panor.

ſe

ſe purgationem canonicam indici, falſum eſt. (7) B. Quid de illis dices, quae in Conciliis falſo inſcripta a te inventa eſſe audivi, quorum bona pars ad inſcriptiones Gratiani falſas a veris diſcernendas pertinent? A. in longum tu quidem ſermonem me vocas, cui totus dicandus ſit dies. Differamus ergo haec in craſtinum, vel in perendinum diem, & primæ partis Conciliorum fragmenta cum Gratiano & aliis conferemus. C. Id ipſum avide exſpecto.

ADDITIONES.

(1) IN editione Romana capitis octavi *Viduas.* 27. q. 1. inſcriptio haec eſt: *Item ex Concilio Martini Papæ.* In Notis additur: *Abeſt caput hoc a nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Moguntino c. 6. Habetur in Concilio Triburienſi c. 25. In hoc autem capite & duobus ſequentibus citantur decreta Gelaſij ut ſunt in codice canonum.* In margine: *Anſ. l. 7. c. 200. Bur. l. 8. c. 30. Ivo p. 7. c. 55. Pann. l. 3. c. 197.* Item in Notis: *Gelaſij Papæ capitulo* XIII.] *Sic eſt in codice canonum. In epiſtola vero ejuſdem prima Epiſcopis per Lucaniam eſt c. 15. ſicut paulo poſt quod eſt in capitulo 21. in eodem codice, in epiſtola eſt c. 23. Nos autem*] *In Concilio Triburienſi legitur:* Qua auctoritate paternæ ſuffulti ſententiæ in hoc ſacro conventu ſancimus &c. *Hæc vero eadem de vidua quæ ſibi ſponte velamen non conſecratum impoſuit, habentur in Decretalibus* c. Vidua. *tit. de regularibus. Quod in codicibus impreſſis citatur ex Concilio Arelatenſi. In prima autem collectione & vetuſtis codicibus Gregorianæ, ex Aurelianenſi.* Capitis 4. *Vidua*, de regular. inſcriptio eſt: *Ex Concilio Arelatenſi.* Et in margine haec ſunt: *Alias Aurelian. ſed habetur in Concilio Triburienſi c. 25.*

Refert

Refert Burchardus lib. 8. *cap.* 36. *Ivo par.* 7. *c.* 55. *&c.* 8. *eo tit. in* 1. *compilat. Quibus locis aliis Conciliis tribuitur ; ſed fortaſſis non recte.*

(2) Capitis 22. de conſecrat. diſt. 4. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item ex decreto Martini Papæ III. Quicumque Presbyter &c.* Et in margine haec ſunt: *Al. Martiniani.* Et : *Poly. l.* 3. *tit.* 10. *Anſ. l.* 9. *c.* 54. *Burc. l.* 4. *c.* 47. *Ivo p.* 1. *c.* 241.

(3) Diſtin. 28. cap. 12. *Si qua vidua Epiſcopi.* inſcriptio in eodem libro eſt : *Item ex Concilio Martini Papæ.* Et in margine : *Apud Martinum Bracar. c.* 29. *& Conc. Tol.* 1. *c.* 18. Inſcriptio capitis 26. *De filia Epiſcopi.* 27. q. 1. haec eſt : *Item ex Concilio Martini Bracharenſis c.* 30. Et in margine : *Ex Conc. Toletano* 1. *c.* 19. Capitis 27. *Devotam peccantem.* inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Toletano* 1. *c.* 16. Et in margine: *Et in capitulis Martini c.* 31. Capitul. *l.* 7. *c.* 294.

(4) Verba Gratiani ſunt ante caput 17. *Si Subdiaconus* diſt. 34. in eadem editione : *Sed poſtea temporum defectui condeſcendens Papa Martinus in minoribus ordinibus eos conſtitui permiſit , non regulam præfigendo , dicens.* Et in margine haec ſunt : *Apud. Martinum Bracar. c.* 44. *Ex Concil. Toletano* 1. *c.* 4. Et ad verba , *non regulam præfigendo* , additur : *Hæc verba abſunt ab aliquot exemplaribus .* Inſcriptio capitis 18. eſt haec : *Unde Martinus Papa ait. Lector ſi viduam &c.* Et in margine : *Ibid. c.* 43. *Ex Concil. Tolet.* 1. *c.* 3. Capitis ultimi diſt. 92. inſcriptio eſt: *Unde in Concilio Martini Papæ legitur. Si quis Presbyter &c.* Et in margine : *In capitul. Martini Bracar. c.* 64. *ex Tolet.* 1. *c.* 5. Inſcriptio capitis 7. *Si quis obligatus.* diſt. 54. haec eſt : *Item ex Concilio Martini Papæ* [*id eſt , ex cap. Martini Epiſcopi Bracarenſis c.* 46.] Et in margine : *Ex Concil. Tolet.* 1. *c.* 10. Inſcriptio capitis 124. de conſecr. diſt. 4. relata eſt additione 19. dialogi 11. Ante caput 68. Romanis , (quod nobis eſt 67.) diſt. 50. haec Gratiani verba ſunt : *Probantur etiam auctoritate Toletani Concilij primi , hujuſcemodi pœnitentes ad clerum non admittendi : in quo capite* 2. *ſic ſtatutum eſt. Placuit ut pœnitentes &c.* Et in margine : *In capit. Martini Brac. c.* 23.

c. 23. Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 37. Anſel. l. 7. c. 31. Ivo p. 6. c. 138. Pann. l. 3. c. 61. Ad vocem *epiſtolam* additur: *Al. Apoſtolum. orig.* Ad vocem *Eum* Additur: *Expœnitentem*] *in capitul. Martini Brac.* Ad vocem *cilicio* additur: *Al. Concilio.*

(5) Inſcriptio capitis 17. cauſſae 9. q. 3. in eodem libro haec eſt: *Idem* (Gelaſius) *omnibus Epiſcopis. Cuncta per mundum novit Eccleſia &c.* Et in margine haec ſunt: *In epiſt. ad Epiſcopos per Dardaniam conſtitutos. Poly. l. 1. tit. 8. Anſ. l. 1. c. 47. & l. 2. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 9.* Et in Notis: *Omnia quæ in hoc capite leguntur habentur in epiſtola Gelaſij ad Epiſcopos per Dardaniam, ſed non eodem ordine compoſita. Caput autem ſequens, in quo multa hujus ipſius capitis verba continentur, in eadem epiſtola eodem prorſus modo habetur. Itaque fieri poteſt ut ex alia epiſtola caput hoc ſumptum ſit quæ non extet, aut Gratianus hæc duo tanquam diverſa capitula referat, quod apud antiquiores etiam collectores diſtincta repererit. In epiſtola etiam Nicolai ad Epiſcopos Galliæ, quæ nuper eſt impreſſa in appendice bibliothecæ, hoc citatur ex Gelaſio.* Capitis 18. inſcriptio eſt: *Idem Epiſcopis per Dardaniam conſtitutis.*

(6) Capitis 10. *Quidam monachorum.* 18. q. 2. in eodem libro inſcriptio eſt: *Unde in Chalcedonenſi Concilio c. 3. legitur.* Et in margine eſt: *Ivo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174.* Et in Notis: *Quoniam verſio hujus capitis uſque ad verſ.* Clerici *primo eſt alia ab iis quæ circumferuntur in Conciliorum codicibus, licet apud Ivonem & in Pannormia idem fere ſit ſenſus, placuit afferri verba Græca & novam interpretationem.* Οἱ ἀληθῶς &c. Qui vere & ſincere &c. *Et verſ.* Clerici in ptochiis &c. *additur in contextu: Item c.* 8. Et in margine: *Ivo par. 6. c. 358. Poly. l. 4. tit. 34.* Et in Notis: *Ptochiis*] *Sic in nonnullis vetuſtis codicibus Gratiani & Vaticano Conciliorum & in verſione priſca, ex qua videtur eſſe hic verſiculus, & eſt vox canonis Græci. In vulgatis autem Gratiani & aliquot libris Conciliorum eſt* parochiis. *Pro perſonarum ordinatione*] *Sic in eadem priſca. Sed in canone Græco & in verſione Dioniſij Exigui nihil eſt quod his verbis reſpon-*

ſpondeat. Et verſ. *Item Clerici qui pauperum*, adſcitur in margine: *Eodem c. 8. ex alia verſione. Ivo ibid. c. 359.* Et in Notis: *Item Clerici*] *Eſt idem quod in proximo ſuperiore paragrapho, ſed ex alia verſione, quæ non extat in Conciliorum voluminibus. atque hanc eandem repetitionem licet animadvertere apud Ivonem par. 6. c. 358. & 359.* Inſcriptio cap. 12. *Qui vere.* 16. q. 1. eſt: *Item ex Concilio Chalcedon. c. 4.* Et in margine: *Concor. capitu. l. 5. c. 25. Poly. l. 3. tit. 1. & l. 4. tit. 34. Anſ. lib. 5. c 54. Ivo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174.* Et in Notis: *Honore*] *Sequitur continenter cap.* Quidam monachorum *infra 18. q. 2. quod eſt ex eadem priſca verſione atque caput hoc.*

(7) In eodem libro inſcriptio capitis ſeptimi *Mennam 2. q. 5.* haec eſt: *Item ex eodem* (regeſto) *ad Brunichildam Reginam Francorum lib. 11. epiſt. 8.* Et in margine: *Poly. ibid.* (hoc eſt, l. 6. tit. 11.) *Burc. l. 2. c. 196. Ivo p. 5. c. 311. Pann. l. 5. c. 6.* Et in verſ. *Purgationem* eſt in margine: *Alex. II. Rainaldo Epiſcopo. Ivo p. 10. c. 15. Pann. l. 5. c. 8.* Et in notis: *Purgationem*] *Hic erat graviſſimus error. Conjuncte enim haec legebantur cum ſuperioribus quæ Brunichildæ ſunt ſcripta, quaſi purgatio Presbyteri a beato Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in epiſtola beati Gregorij, ex qua prior pars hujus capitis eſt accepta. Verum Ivo par. 10. cap. 15. & Pann. lib. 5. cap. 8. citant hoc ex epiſtola Alexandri ſecundi Raynaldo Cumano Epiſcopo, cujus epiſtolæ initium eſt infra eadem cap.* Super cauſa. *Et hic verſiculus* Purgationem *continenter legendus eſt poſt extrema verba illius capitis. Ac propter citationes doctorum hinc quidem motus non eſt; ſed additum eſt in margine nomen Alexandri ſecundi. Ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris gloſſæ. Nuſquam enim Romani Pontifices hujuſmodi cauſas mulieribus leguntur commiſiſſe.* Capitis undecimi inſcriptio eſt: *Item Alexander Raynaldo Cumano Epiſcopo. Super cauſa Guillandi Presbyteri &c.* Et in margine: *Pann. li. 5. cap. 7. Ivo par. 10. cap. 15. & in epiſt. ad Vildeberum Cenomanenſem.* Et in Notis: *Beneficia*] *In epiſtola hoc loco ſequitur verſic.* purgationem *ſup. ead. c.* Mennam. *ut ibi. notatum eſt.*

DE FALSIS INSCRIPTIONIBUS apud Gratianum, & de fragmentis quibusdam Conciliorum & epiſtolarum pontificiarum.

Dialogus decimustertius.

C. Et libros Conciliorum attuliмus, & Gratiani & Burchardi & aliorum, ut juſſeras. Tempus eſt ut de falſis inſcriptionibus & de fragmentis quod promiſeras explanes. Sed principio ſcire velim quaenam ſint haec fragmenta, & qua auctoritate collecta. A. Fragmenta, de quibus acturi ſumus ea ſunt, quae in tribus Colonienſibus editionibus Conciliorum poſt ſingula Concilia, & poſt ſingulorum Pontificum epiſtolas conſcripta ſunt. Ea nulla publica collecta ſunt auctoritate; ſed ex Ivonis Panormia & Gratiano, & aliis incerti nominis libris privato conſilio collector poſuit, ut lectores juvaret, ne quid deſideraretur, quod alicubi illius Concilii vel Pontificis nomine ſcriptum eſſe appareret. B. Incerti nominis libros appellas, opinor, volumina illa Decretorum quinque, trium, & ſexdecim librorum, quos Colonienſes referunt. A. Ita eſt ut exiſtimas. B. Cum incerti ſint, carent auctoritate. A. Quid ſi fragmenta eſſent Burchardi aut Ivonis, quanam auctoritate fungerentur? B. Qua Gratianus & ceteri, qui tot acervos decretorum & cano-

nonum collegerunt, nihil paene ex ipſis fontibus haurientes? A. Multa ex his inveni apud Burchardum, ut mox dicemus. Nunc ordinem temporum & horum librorum ſequentes, de ſingulis videamus. Poſt Clementis Papae epiſtolas fragmentum editum eſt a Gratiano ſumptum *a*, cujus initium eſt *Sacerdotum aliorumque Clericorum*. Non Clementis eſt, ſed Eugenii minoris in ſynodo Romana cap. XXXIII. (1) Poſt Anacleti epiſtolas id fragmentum, cujus initium eſt *Iuxta ſanctorum patrum*, non Anacleti eſt, ſed Zachariae in ſynodo Romana cap. IV. Gratianus *b* Anacleto & Zachariae tribuit. (2) Poſt Pii epiſtolas plura fragmenta ſunt, quorum aliqua ſuis dominis reſtituemus. Juliani Antecefſoris eſt Novellae LXXVII. fragmentum, cujus initium eſt *Si quis per capillum*; licet Burchardus *c*, Ivo *d*, Anſelmus *e*, & Gratianus *f*, & liber Tarraconenſis *g* Pio adſcribant. Ivo tamen utrique tribuit *h*. (3) Ex Concilio Toletano XI. cap. XIII. eſt fragmentum, cujus initium eſt *Communiter definimus*: licet Burchardus *i* & Ivo *k* & Gratianus *l* Pii eſſe [illegible]bant. (4) Aliud, cujus initium *Ut de oblation[illegible]us* ex codice quinque librorum ſumptum, Concili Nannetenſis eſt capite IX. licet Pio adſcripſerint Burchardus *m*, Ivo *n*, & Anſelmus *o*, & Hiſpalenſi Concilio liber Caeſaraugustanus lib. XI. cap. XXV. Quod vero extremo loco refertur *Petiſtis per Hilarium &c.* Gregorii eſt libro I. epiſt. LXXV. & hujus pars eſt aliud fragmentum, cujus initium *Conſuetudi-*

a De conſecrat. d. 2. c. 30. Sacerdotum.

b Diſt. 93. c. 4. Iuxta.

c Burch. lib. 12. c. 15.

d Ivo par. 12. c. 72. decret.

e Anſ. lib. 11. c. 66.

f 22. q. 1. c. 10. Si quis.

g Tarr. lib. 1. c. 242.

h Ivo d. c. 72. & c. 32. e. partis.

i Burch. lib. 3. c. 72.

k Ivo par. 2. c. 125.

l Diſt. 33. c. 3. Communiter.

m Burc. lib. 3. c. 27. & 28.

n Ivo par. 2. c. 37. dec.

o Anſ. lib. 7. c. ult.

tudinem laudamus. Utrumque Pio adſcribunt Burchardus *p* & Ivo *q*. Sed Gratianus *r* altero praetermiſſo, alterum Auguſtino adſcribit ad Caſulanum Presbyterum. Non fugit hoc Democharem. (5) C. Habeo iſta, quae me efficient cautiorem ut non facile fidem habeam Gratiano, aut ceteris dicentibus haec Pii eſſe, illa Anacleti, alia Clementis, aut aliorum. Sed nunquam putaſſem eodem morbo affectos Burchardum, Ivonem, & ceteros antiquiores. Illud etiam fieri poſſe credebam, ut id quidem quod Pio aut ceteris adſcribunt, in aliqua epiſtola ſit, quae hodie non extet. Et quamvis eadem verba aut eandem ſententiam apud alios inveniamus, fieri poteſt ut poſterior a priori hoc ſumpſerit. B. Non tibi tot exemplis ſatis probatum eſt nihil hos collectores certi adferre? A. Plura vobis exempla referam. Soteris Papae fragmentum, cujus initium eſt *Ut illud divini*, ex Concilio Toletano XI. eſt capit. XIV. licet Burchardus *ſ* & Ivo *t* & Palea *u* Soteris eſſe ſcribant. At Gratianus *x* recte, *ex Concilio Toletano* XI. Ejuſdem fragmenti pars *Cenſuimus ergo convenire*, eſt ex Concilio Toletano VII. capite ſecundo; idque recte eſt apud Burchardum *y* & Ivonem *z* & Gratianum *a*. male in Conciliis. (6) Aliud fragmentum incipit: *In coena Domini*. Id non Soteris eſt, ſed Concilii Cabilonenſis ſecundi ſub Carolo capit. XLVII. licet Burchardus *b* & Ivo *c* & Gratianus *d* Soteri inſcribant. Sine nomine exſtat in Capitularibus *e*. (7) Poſt

p *Burc. lib.* 3. *c.* 124.
q *Ivo lib.* 2. *tit.* 12. *c.* 21. *pan.* & *par.* 4. *c.* 66. *dec.*
r *Diſt.* 11. *c.* 6. Conſuetudinem.

ſ *Burc. lib.* 3. *c.* 73.
t *Ivo par.* 2. *c.* 126. *decret.*
u *De conſecr. d.* 1. *ca.* 57. Ut illud.
x 7. *q.* 1. *c.* 15. Illud.
y *Burc. lib.* 3. *c.* 70.
z *Ivo par.* 2. *c.* 124. *decret.* & *epiſt.* 120. *ad Galterium Belvacen.*
a *d. q.* 1. *c.* 16. Nihil.
b *Burc. lib.* 5. *c.* 20.
c *Ivo par.* 2. *c.* 30. *dec.*
d *De conſecr. d.* 2. *c.* 17. In coena.
e *Capit. lib.* 7. *c.* 68. *in addit.*

Poſt Fabiani Papae epiſtolas fragmentum exſtat, cujus initium eſt *Decernimus ut in omnibus*, ex codice XVI. librorum. Concilii Matiſconenſis ſecundi verba ſunt cap. IV. non Fabiani, ut Burchardus *f* & Ivo *g* ſcribunt. Poſt Cornelii Papae epiſtolas fragmentum, cujus initium eſt *Quod ad nos attinet*, ſumitur ex epiſtola tertia Cypriani ad eundem Cornelium. Mendoſe apud Gratianum *h* ex Cornelii ad Cyprianum. (8) Aliud, cujus initium *Honeſtum etiam videtur*, non Cornelii eſt, ut Burchardus *i*, Ivo *k*, Anſelmus *l*, & Gratianus *m* ſcribunt, ſed Capitularium Caroli lib. I. c. LXIII. quod Ivo alibi refert *n*. Eſt autem initium ejus capitis LXIII. *Habemus in lege Domino præcipiente*; quod Hieronymo non recte adſcribunt Burchardus *o* & Ivo *p* & Gratianus *q*. (9) Quod ſequitur, *Et ut pueri ante annos* XIV. *non cogantur jurare*, Burchardus, Ivo, Anſelmus, & Gratianus non ſeparant a verbis prioris fragmenti, *Honeſtum eſt*. In Capitularibus haec verba ſunt: *Et ut parvuli qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur jurare ſicut Gunebodigni faciunt*. C. Quid ea vox ſignificat? A. Finge hoſtes quoſdam Caroli Magni fuiſſe. B. Mei quoque hoſtes erunt quoad eorum mentionem alibi inveniam. A. Ivo in panormia verba Capitularium refert, quibuſdam exceptis, cum hac inſcriptione: *Capitulorum libro primo ca.* IX. *Parvulis qui &c.* Et mox: *Ex dictis Cornelij Papæ cap.* V. *in Concilio Elibertano*: *Pueri ante* XIV. *annos non cogantur jurare*. Idem Ivo

f *Burch. li.* 5. *c.* 24.
g *Ivo par.* 2, *c.* 34. *dec.*
h *Diſt.* 47. *c. ult.*
i *Burc. li.* 12. *c.* 12.
k *Ivo lib.* 8. *tit.* 8. *c.* 31. *panor.* & *par.* 12. *c.* 69. *decr.*
l *Anſ. lib.* 11. *c.* 64.
m 22. *q.* 5. *c.* 16. Honeſtum.
n *Ivo d. par.* 12. *c.* 33.
o *Burch. l.* 12. *ca.* 2.
p *Ivo par.* 12. *c.* 59. *decr.*
q. 22. *q.* 1. *c.* 12 Habemus. *Ivo lib.* 8. *tit.* 8. *cap.* 17. & 18. *pann.*

Digitized by Google

in excerptionibus *r* priora verba cùm hac inſcriptione refert: *Capitularium libro* I. *capite* IX: *Parvuli &c.* Et Gratianus *ſ ita* ſcribit: *In primo libro Capitularium ſic invenitur definitum: Parvuli &c. Item ex Concilio Eliberitano. Pueri ante &c.* In libro Caeſaraugustano *t* ita ſcriptum eſt: *Ex libro* I. *Capitul. Parvuli &c.* (10) Tria Lucii Papae fragmenta Clementi reſtituenda ſunt, ut Demochares animadvertit. Sunt autem in epiſtola ſecunda Clementis. Initium primi *Miniſtri altaris*; quod recte Ivo *u* & liber Caeſaraugustanus *x* Clementi adſcribunt. Initium ſecundi *Clericus ſolus*; quod Ivo *y* & Anſelmus *z* recte etiam eidem tribuunt. Tertii initium eſt *Sed ſi forte aliqua*; quod ab eiſdem Clementis eſſe dicitur. Duo priora Gratianus *a* Lucio, tertium Palea *b* adſcribit. (11) Quod Xyſto minori adſcriptum eſt, cujus principium fuit *Si quis Clericus ſuper quibuslibet criminibus*, recte Eleutherio adſcribit Ivo in exerptionibus parte VI. cap. CCCXIIX. & Anſelmus libro tertio capite XXIIX. Felicis quoque non male eſſe dicitur ab eodem Ivone cap. CCCXXIX. ejuſdem partis. Idem habet Julius in epiſtola ſecunda ad orientis Epiſcopos cap. XXV. ex Concilio Nicaeno, item Hadrianus ad Ingelramum capite VIII. & interpres Novellae Valentiniani & Marciani *Neminem exhiberi*, & Capitularia *c*. Gratianus Sixti nomen adſcripſit *d*. (12) B. Mukos tu quidem adfers in Notis ad Hadrianum horum & aliorum verborum adſertores. Sed impedita res eſt

r Ivo par. 12. c. 23. decr.
ſ 22. q. 5. c. 14 Parvuli. &c. 33. Pueri.
t Caeſ. lib. 6. cap. 16.
u Ivo par. 6. c. 87. decr.
x Caeſ. lib. 8. c. 59.
y Ivo d. par. 6. c. 89.
z Anſ. lib. 7. c. [illegible]
a [illegible] 81. c. 19 Miniſtri, & [illegible] Clericus.
b [illegible] 21. Sed ſi. [illegible] diſt.
c Capit. li. 7. c. 144 in add. 4. 18.
d 3. q. 6. c. 17. Si quis.

eſt, & quae non facile explicari poteſt, quo pacto quae a poſterioribus Imperatoribus ſtatuta ſint, ea ab illis Pontificibus conſtituta eſſe dicantur, qui ſub duro paganorum imperio antea vixerunt. A. Multa ſunt quae temporum vetuſtas ſcire nos impedit, in quibus hoc ipſum enumeremus. Multa certa eſſe creduntur, quae falſa eſſe poſſunt, ut alia falſa credimus, quae vera eſſe poſteri fortaſſe cognoſcent. Nihil vetat credere Chriſtianos Imperatores piis Pontificum decretis ſubſcripſiſſe. B. Perge tu quod coeperas. A. Eutychiano Papae quaedam falſo adſcribuntur; ut illud eſt, cujus initium *Nihilominus etiam*, & aliud, cujus initium eſt *Statuimus*. quae Burchardus e & Ivo *f* & Gratianus *g* Eutychiano tribuunt. Sunt autem verba Concilii Pariſienſis ſub Ludovico & Lothario lib. I. cap. XLIII. (13) Quod ſequitur, *Praedicandum eſt etiam*, Theodulphus Epiſcopus ad Presbyteros Aurelianenſes cap. XXVI. ſibi vindicat. Burchardus *h*, Ivo, *i* Anſelmus *k*, & Gratianus *l* Eutychiano inſcripſerunt. (14) Sic etiam ejuſdem Theodulfi verba ſunt cap. XIII. ad eoſdem Presbyteros, fragmenti verba, cujus initium eſt *Obſervandum eſt nobis*; licet Burchardus *m* & Ivo *n* Eutychiani eſſe dicant. Eſt autem animadvertendum, convenire numeros capitum Eutychiani apud Burchardum, & Theodulfi. Nam quod ſupra diximus eſſe Theodulfi cap. XXVI. id Burchardus ait eſſe Eutychiani cap. XXVI. & quod poſtea Theodulfi eſt cap. XIII. ille Eutychiani-

e *Burc. lib.* 5. [illegible]
f I. [illegible] 17, c. 78. decr. & par. 7. c. 38 decr.
g 20. q. 2. c. 3. Statuimus.
h *Burc. li.* 12. c. 14.
i *Ivo par.* 12. c. 71. *decret.*
k *Anſ. lib.* 11. c. 65.
l 22. *q.* 1. *c. ult*
m *Burc. lib.* 14. *cap.* 10.
n *Ivo par.* 15. *c.* 78. *decret.*

ni eſſe ait cap. XIII. Sed & conveniunt numeri in Conciliis relati ex libro XVI. librorum cum Burchardi numeris. Quae enim fragmenta ex eo libro refert, eadem habet Burchardus ſub iisdem numeris. Namque fragmentum *Magnum malum ebrietatis*, quod Concilio Maguntino cap. XLVI. reſtituendum eſt, habet Burchardus lib. XIV. cap. II. Et fragmentum *Epiſcopi & Dei miniſtri* (quod eſt Concilii Remenſis cap. XIIX.) habet Burchardus cap. III. ejuſdem libri. Et hoc fragmentum *Obſervandum*, quod Theodulfi eſſe diximus, habet Burchardus cap. X. ejuſdem libri. Ita fit, ut quae ex codice ſexdecim librorum in Conciliis Colonienſis editionis ſumpta eſſe dicuntur, facile apud Burchardum inveniamus. Ivo Carnotenſis Burchardi opiniones in excerptionibus ſequi ſolet. Sic eoſdem numeros Eutychiani capitum refert & eaſdem inſcriptiones. Fragmentum illud, cujus initium eſt *Magnum malum*, Eutychiano adſcribit Poenitentiale Romanum titulo V. cap. I. Sed eſt, ut dixi, Concilii Maguntini. Habetne Gratianus eadem verba, aut aliorum fragmentorum poſt illud Theodulfi c. XXV? A. Non memini ea legiſſe me apud Gratianum. Sed ſurgamus. Alia enim urgent.

Ivo par. 12. c. 71. & par. 13. c. 70. & 71. & 73. &c.

ADDITIONES.

(1) DE conſecrat. diſtin. 2. capitis 30. *Sacerdotum.* In editione Romana inſcriptio eſt: *Item Clemens Papa.* Et in Notis haec ſunt: *Extat caput hoc in ſynodo Eugenij ſecundi (ex quo etiam citat*

Anſel-

Anſelmus) *itemque in ſynodo Leonis quarti c.* 33. *&* *in* 7. *libro Capitul. c.* 278. Et in margine: *Concor.* 6. *ſyn. c.* 69. *Turonicum* 2. *c.* 4. *extra. de vita, & boneſt. Cler. c.* 1. *Anſel. l.* 5. *c.* 78. Ad extremum verbum *exercere* additur in margina: *Al. exerceri al. celebrari*. Capitis primi de vita & hon. Cler. inſcriptio eſt: *Ex concilio Maguntino*. Et in margine additur: *Cap.* 13. *ut refert Burchardus lib.* 1. *decr. c.* 102. *& Ivo par. cap.* 137. *Sed Antonius Auguſtinus in Notis antiquæ compilationis cap.* 1. *eod. tit. ait hoc cap. in Conciliis eſſe ex Concilio Turonenſi* 2. *c.* 4.

(2) Capitis quarti diſtin. 93. in eodem libro inſciptio eſt: *Unde Anacletus & Zacharias Papa: Juxta ſanctorum patrum &c.* Et in margine: *Leo epiſt.* 4. *c.* 7. *Poly. l.* 4. *tit.* 25. *Anſ. l.* 6. *cap.* 164. Et in Notis: *Hic eſt canon quartus ſynodi Romæ habitæ ſub Zacharia Papa, quæ extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla ſunt in hoc capite emendata.*

(3) Inſcriptio capitis decimi *Si quis per capillum*. 22. q. 1. in eodem libro haec eſt: *Item Pius Papa*. In margine haec ſunt: *Burch. l.* 12. *cap.* 15. *Anſ. l.* 11. *cap.* 72. *Ivo par.* 12. *cap.* 72. Et pro voce *acerrime* eſt in margine: *Al. a ſynodo. Burc.* In Notis: *Simillima his habentur Novella* 77. *apud Julianum Anteceſſorem, ſed non prorſus eadem. Quare apud Ivonem Novellæ locus affertur par.* 12. *c.* 32. *Hoc autem caput refertur c.* 72. *ex decretis Pij, quemadmodum & apud Burchardum.*

(4) Ante caput tertium *Communiter definimus*. diſtin. 33. in eodem libro inſcriptio eſt: *Item Pius Papa*. Et in margine haec ſunt: *Burc. l.* 3. *cap.* 72. *Ivo p.* 2. *c.* 125. *Poly. l.* 4. *tit.* 31. In extremo capite ad vocem *liberati*, additur: *alieni*] *cæteri collectores.*

(5) In eodem libro diſtin. 11. capitis ſexti inſcriptio haec eſt: *Item Pius Papa I. in decretis, decreto ſeptimo. Conſuetudinem laudamus &c.* Et in margine eſt: *Burc. l.* 3. *c.* 124. *Anſ. l.* 4. *c.* 42. *Ivo p.* 4. *c.* 66. *Pann. l.* 2. *c.* 157. *Poly. l.* 3. *tit.* 23. Et in Notis: *Verba hujus capitis, quod antea tribuebatur beato Auguſtino, leguntur in editione Conciliorum Colonienſi tribus tomis inter decreta Pij I. decreto ſeptimo & in epi-*

epiſtola ejuſdem Pij ex codice ſexdecim librorum l. 4. capite 10. quam etiam citant Burchardus, Ivo, & auctor Pannormiæ: cujus tamen epiſtolæ omnia fere verba habentur 1. lib. regeſti beati Gregorij (qui citatur in Polycarpo) epiſt. 75. & ex quo ad hoc caput pertinent referuntur infra diſt. 12. cap. Nos conſuetudinem.] Ejus capitis, quod octavum eſt, diſt. 12. inſcriptio eſt: *Item Gregorius univerſis Epiſcopis Numidiæ lib. 1. epiſt. 75.* Et in margine: *Sup. diſt. 11. c.* Conſuetudinem. *Ivo p. 4. cap. 204.*

(6) De conſecrat. diſtin. 1. cap. 58. in libro Romano inſcriptio eſt: [*Item ex decretis Soteris Papæ.*] *Palea: Ut illud divini oraculi &c.* Et in margine haec ſunt: *7. q. 1.* Illud *in Concilio Toletan. 11. c. 14. Burch. l. 3. c. 73. Ivo par. 2. c. 126.* Capitis 15. *illud divini* 7. q. 1. inſcriptio eſt: *Unde in Concilio Toletano XI. c. 14.* Et in margine eſt: *De conſ. diſt. 1.* Ut illud. *Burch. l. 3. c. 73. Ivo p. 2. c. 126.* Et in Notis: *illud*] *In Conciliis impreſſis legitur*, Et illud. *In codice vero Lucenſi regio*, Vae illud. *In duobus autem Vaticanis*, Ut illud. *Et ſic eſt infra de conſec. diſt. 1. c.* Ut illud. *& apud Burch. & Ivonem.* Capitis 16. inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Toletano ſeptimo c. 2.* Nihil contra. In margine: *Burc. l. 3. c. 70. Ivo p. 2. c. 124.*

(7) Capitis 17. *In cœna Domini* de conſecrat. diſt. 2. in eodem libro inſcriptio eſt: *Item Soter Papa ait.* Et in margine haec ſunt: *In Cabilon. 2. c. 47. Polyc. ibid.* (hoc eſt, l. 3. tit. 16.) *Burch. l. 5. c. 20. Ivo par. 2. c. 30.*

(8) Diſtin. 47. capitis extremi inſcriptio eſt in libro Gregoriano: *Item Cyprianus lib. 1. epiſt. 3. Cornelio Papæ. Quod ad nos attinet &c.* In caſu: *Oſtendit Cornelius Papa in hoc cap. &c.* Non recte.

(9) Inſcriptio capitis 16. *Honeſtum.* 22. q. 5. in eodem libro eſt: *Item Cornelius Papa.* In margine eſt: *Burc. l. 12. c. 12. Ivo par. 12. c. 69. & 33. Pann. l. 8. c. 120.* Et in Notis: *Ceteri etiam collectores citant ex decretis Cornelij Papæ. Extat autem libro primo Capitularium c. 63. nonnullis præterea verbis interjectis. Et inde refert primam hujus capitis partem Ivo par. 12. c. 33.* Inſcriptio cap. 12. *Habemus in lege Dei.* 22.

q. 1.

q. 1. haec eſt : *Item Hieronymus.* In margine haec ſunt: *Capitul. l. 1. c. 63. Burch. l. 12. c. 2. Ivo. par. 12. c. 59.* In notis : *Burchardus & Ivo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non eſt inventum, ſed in Capitularibus lib. 1. c. 63.*

(10) Gratiani verba ſunt ante caput 14. *Parvuli.* 22. q. 5. in eodem libro : *De ætate vero jurantium &c. De qua in primo libro Capitularium c. 63. ſic invenitur definitum. Parvuli qui ſine rationabili ætate ſunt non cogantur jurare, ſicut Gunebodigni faciunt, &c.* In margine eſt : *Ivo par. 12. c. 23. Pann. lib. 8. cap. 102.* In Notis : *Sicut Gunebodigni faciunt.*] *Addita hiſthæc* (ſcribe, *iſthæc*) *ſunt ex originali.* Inſcriptio capitis decimiquinti ejuſdem quaeſtionis : *Item ex Concilio Eliberitano. Pueri ante annos XIV. &c.* Et in margine : *Burc. l. 12. c. 26. Ivo par. 12. c. 81. Pann. l. 8. c. 104. & 105.* In Notis : *Burchardus hoc citat ex Concilio Hibernenſi, ut alia quæ Concilio Eliberitano tribuuntur :*

(11) In eodem libro inſcriptio capitis 19. *Miniſtri altaris.* diſtin. 81. haec eſt : *Item Lucius Papa .* In margine eſt : *Habetur in epiſtola 2. Clementis ad Iacobum fratrem Domini. Anſ. l. 8. c. 2. Poly. l. 4. tit. 31. Ivo par. 6. c. 87.* Inſcriptio capitis 20. *Clericus ſolus.* ejuſdem diſt. eſt : *Idem.* In margine haec ſunt: *Clemens Papa ibid. paulo inferius. Ivo par. 6 c. 89. Anſ. lib. 7. cap. 147. Poly. l. 4. tit. 31.* Inſcriptio capitis 21. eſt : [*Idem*] *Palea. Sed ſi forte aliquis &c.* In margine : *Clemens ibidem continenter. Polyc. ibidem.* In Notis : *Hæc Palea in pleriſque vetuſtis exemplaribus habetur conjuncta capiti antecedenti.*

(12) Capitis 17. *Si quis Clericus.* 3. q. 6. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item Sixtus.* In margine haec ſunt : *Eleutherius, ad Galliæ provin. Felix I. epiſt. 1. in decretis Iulij c. 25. In capit. Hadriani c. 7. Ivo p. 6. c. 318. & 329.* In Notis : *Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epiſtola Pontificum hujus nominis eſt inventum. In aliquot vetuſtis exemplaribus eſt tantum :* Item, *ut videatur citari eadem ſynodus Romana quæ in ſuperiori capite, id eſt, quæ continetur in capitulis Hadriani. Ivo autem par. 6. c. 318.* [illegible] *citat*

citat ex Eleutherio, cap. autem 329. citat ex Felice primo.

(13) Inſcriptio capitis tertii *Statuimus.* 20. q. 2. in eodem libro haec eſt: *Unde Eutychianus Papa ait* In margine eſt: *Conc. Pariſ. l. 1. c. 43. & Capitul. l. 1. c. 76. Concor. Burc. l. 8. c. 17. Ivo p. 7. c. 38. Pann. l. 3. c. 194.*

(14) Eſt etiam capitis extremi 22. q. 1. in eodem libro inſcriptio: *Unde Eutychianus Papa. Praedicandum eſt etiam &c.* In margine eſt: *Poly. l. 6. tit. 11. Anſ. l. 11. c. 71. Burch. l. 12. c. 14. Ivo p. 12. c. 71.* In Notis: *Burchardus etiam, Polycarpus, & Ivo citant ex Eutychiano. Inventum vero eſt inter quaedam capitula Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis ad ſuos Presbyteros ſcripti* (Malo *ſcripta*) *cap. 26. quae in antiquo codice Romae habentur. Neque oret*] *Additum id eſt ex Theodulpho, Burchardo, & Ivone.*

DE EADEM RE.

Dialogus decimusquartus.

C. SUNT ne aliae falſae inſcriptiones apud Gratianum? Nam de ceteris collectoribus nihil moror. A. Sunt quidem adhuc reliquae non paucae. Vides enim nos in Eutychiano finem feciſſe, & nunc de aliis Pontificibus dicendum nobis eſſe: item de Conciliis, de quibus nihil adhuc locuti ſumus. Sed cur tu aliorum librorum emendationem praeter Gratianum contemnis? Annon illos ſcis priores fuiſſe & paene ejuſdem magiſtros? C. Fateor ita eſſe ut dicis. Sed cum hujus libri uſus frequentior ſit, hunc cupio habere maculis omnibus perpurgatum. A. Quid autem B. noſtro videtur? B. Meam ſen-

ſententiam non requiras. Odi enim horum omnium imperitiam & coecitatem. Sed tu redde nobis quod de fragmentis reliquum eſt. Valde enim delector cum te video inveniſſe fontes horum fragmentorum. A. Utinam licuiſſet omnium fontes adire. Neque enim adeo in quibuſdam laboraremus. Poſt Concilium Ancyranum ex codice ſexdecim librorum duo capita relata ſunt, quorum initium eſt, prioris *Si quis liber*, poſterioris *Ut Epiſcopi*. Illud apud Burchardum *a* & Ivonem *b* inveni ut ex Concilio Nannetenſi, apud Anſelmum *c* vero ex Ancyrano inſcriptum. Alterum apud eoſdem Burchardum *d* & Ivonem *e* ex Concilio Anquirenſi cap. I. ut etiam refert Gratianus *f*. Magna pars hujus poſterioris capitis reperta eſt apud Aurelium Auguſtinum in libro de ſpiritu & anima cap. XXIII. Damaſo in Concilio Romano adſcribi vidi in libro quodam Michaëlis Thomaſii, ex veteri libro, in quo vita ejuſdem Pontificis conſcripta eſt. (1) Marcelli Papae fragmentum, cujus initium eſt *Nullus Epiſcopus*, Juliani Anteceſſoris eſt Novella CXXIII. cap. X. Bonifacio Papae adſcribit Burchardus *g*. Sed Ivo *h* & Bonifacio & Novellis, Gratianus *i* Marcello. (2) Euſebii Papae fragmentum, *Conſulto omnium ſtatuimus*, Silveſtri Papae eſt in epilogo Romani Concilii, ut etiam Demochares notat. Euſebio adſcribunt Burchardus *k* & Ivo in excerptionibus *l*, Euſebio & Silveſtro Ivo in panormia *m* & Gratianus *n*, Silveſtro Anſelmus Lucenſis *o*.

a *Burc. lib.* 6. *c.* 17.
b *Ivo par.* 10. *c.* 149. *decr.*
c *Anſ. lib.* 11. *n.* 54.
d *Burc. lib.* 10. *ca.* 1.
e *Ivo lib.* 8. *tit.* 6 *c.* 61 *panorm.* & *par.* 11. *c.* 30. *decr.*
f 26. *q.* 5. *c.* 12. Epiſcopi.
g *Burc. lib.* 1. *cap.* 168.
h *Ivo par.* 5. *c.* 278. & 369. *decr.*
i 11. *q.* 1. *c.* 8. Nullus.
k *Burc. lib.* 3. *c.* 99.
l *Ivo par.* 2. *c.* 134. *decr.*
m *Ivo lib.* 1. *tit.* 40. 33. *panor.*
n *De conſecrat. d.* 1. *c.* 45. Conſulto.

o (3) Poſt Nicaenum Concilium fragmentum, cujus initium eſt *Iudices autem*, pars eſt capitis XXXIV. epiſtolae ſecundae Julii Papae ad Orientis Epiſcopos; ex ſententia Nicaeni Concilii. Ivo in Panormia *p* & Julio & Nicaeno Concilio adſcribit, Anſelmus *q* Julio, Gratianus *r* Nicaeno Concilio. (4) Quod vero Julii fragmentum in Conciliis eſt, cujus initium eſt *De fabrica vero*, Vigilio Papae reſtituo in epiſtola prima ad Eutherium cap. IV. quod etiam Demochares notat: & recte Burchardus *ſ* & Ivo in excerptionibus *t* Vigilii nomen referunt. Idem tamen Ivo in panormia *u* & Gratianus *x* Julio adſcribunt, Anſelmus *y* Vigilio. (5) Aliud fragmentum, cujus initium *Cum omne crimen*, non Julii eſſe, ſed Concilii Bracharenſis III. cap. primum teſtis eſt Antonius Demochares. Omnibus tamen canonum collectoribus placuit haec inſcriptio, *Iulius Epiſcopis per Ægyptum*, Burchardo *z*, Ivoni *a*, Anſelmo *b*, Tarraconenſi *c*, & Gratiano *d*. (6) B. Nae tu illos rectius in Oaſin Ægypti relegaveris. C. Bona verba, quaeſo. A. Pax ſit rebus. Audite cetera. Quod ſequitur, *Eccleſia Graecum nomen &c.* Iſidori Hiſpalenſis eſt initio libri primi de divinis officiis, licet Burchardus *e* & Ivo *f* Julio adſcripſerint. Duo Liberii Papae fragmenta Theodulfus *g* ſibi vindicat. Alterius initium eſt *In his jejuniorum diebus*; alterius *Abſtinendum eſt*: quae in Conciliis accepta eſſe dicuntur ex codice ſexdecim librorum. Ea habent Burchardus *h* & Ivo *i* fal-

o Anſ. lib. 9. c. 2.
p Ivo lib. 4. tit. 11. c. 2. panor.
q Anſ. lib. 3. c. 21.
r 11. q. 1. c. 4. Judices.
ſ Burc. lib. 3. c. 62.
t Ivo par. 3. c. 25. dec.
u Idem lib. 2. tit. 2. c. 5. panor.
x De conſecr. d. 1. c. 23. De fabrica.
y Anſ. li. 5. c. 91. in addit.
z Burc. lib. 5. cap. 1.
a Ivo lib. 1. tit. 4. c. 24. panor. & par. 2. c. 11. decr.
b Anſelm. li. 9. cap. 53.
c Tarrac. li. 5. cap. 1.
d De conſ. d. 2. cap. 7. Cum omne.
e Burc. lib. 3. c. [illegible]
f Ivo lib. [illegible] tit. [illegible] panor. & lib. 6. [illegible] decr.
g Theodulfus ad Presbyteros Aurelian. cap. 42. & 43.
h Burc. li. 13. cap. 13. & 14.
i Ivo par. 4. cap. 46. & 47. decr.

ſalſo Liberii nomine inſcripta. Inepte Damaſi fragmentum, cujus initium eſt *Calumniator ſi in accuſatione*, ab aliis Damaſi verbis ſeparatur, cum ex epiſtola III. ſit ad Stephanum Epiſcopum *k*: quod etiam Demochares recte animadvertit. (7) Alter *l* initium eſt *Si quis Epiſcopum*. Verba ſunt Concilii Eliberitani cap. LXXV. Carthaginenſi Concilio adſcribunt Burchardus *l* & Ivo *m*; Damaſo Gratianus *n*. (8) Quarti fragmenti initium eſt *Violatores canonum &c.* quod non male Anſelmus *o* & Deus dedit *p* Damaſo in epiſtola ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum referunt; Gratianus *q* vero & liber Tarraconenſis *r* Damaſo Papae inſcribunt. Caeſaraugustanus liber *ſ* inſcriptione caret. Ea epiſtola ad Aurelium exſtat initio collectionis Iſidori Mercatoris. B. Quid ſi tempora non conveniant? Multa enim ſunt Concilia Carthagini habita ſub Aurelio Epiſcopo poſt Damaſi mortem. A. Poſterius ea de re agemus. Nunc finge eundem Epiſcopum ſive quemvis alium ejuſdem nominis Damaſo ſcripſiſſe, & ab eodem ita reſcriptum eſſe. (9) Ad Concilia veniamus. Fragmentum, cujus initium eſt *Irrita erit Epiſcoporum donatio*, quod poſt Concilium Valentinum Galliae poſitum eſt; ſumitur ex Concilio Carthagin. IV. cap. XXXII. ut recte Ivo *t* in excerptionibus refert; licet Burchardus *u* & Ivo in Panormia *x* & Bernardus Papienſis *y* & Graecorius IX. *z* Valentino adſcribant, & Leoni Ivo in panormia *a*. & In-

k ... 3. c. 2. ... Nullus.
l Burc. lib. 1. c. 195.
m Ivo p. 5. c. 240. decret.
n 2. q. 3. c. 4. Si quis.
o Anſ. lib. 3. c. 109.
p Deusd. l. 4.
q 25. q. 1. c. 5.
r Tarr. lib. 6. c. 21.
ſ Caeſ. lib. 2. c. 63.
t Ivo par. 3. c. 231. decr.
u Burch. lib. 3. c. 170.
x Ivo lib. 2. tit. 10. c. 2. ...
y c. 3. De his quae concod. ſine conſen.
in 1. collect.
z c. 1. De his quae ſunt a Praelat. ...
a Ivo d. ...

Innocentius III. *b* & Gratianus *c*, Africano Concilio Anſelmus *d*. Collector Conciliorum editionis Colonienſis recte fontes horum verborum indicavit. (10) Poſt Concilium Carthaginenſe tertium quaedam fragmenta ſunt inſerta, quibus praeponitur illud, quod Grangrenſi Concilio falſo Gratianus *e* & Poenitentiale Romanum *f* adſcribunt, cujus initium eſt *Presbyter ſi fornicationem*. Concilio Hibernienſi vindicatur in libro Anſelmi Lucenſis Romano *g*; &, ut audio, ita inſcribitur a Gregorio Presbytero in Polycarpi lib. IV. titulo de incontinentia Clericorum; Poenitentiali Theodori in veteri libro Michaëlis Thomaſii. Et certe illud Hibernienſe Concilium ſub eodem Theodoro Cantuarienſe habitum eſt. (11) Fragmentum *Placuit ut unuſquiſque* Concilio Bracarenſi II. cap. VII. reſtituatur oportet; licet Gratianus *h* Carthaginenſis quarti eſſe dicat. Sic etiam erratum eſt in proximo huic capiti, cujus initium *Placuit ut nullus i*, quod ejuſdem Bracarenſis eſt cap. IV. Demochares primus utrumque erratum adgnovit. De alio fragmento, cujus initium *Si quis Epiſcopum*, eſſe Concilii Eliberitani caput LXXV. dictum eſt; licet Burchardus & Ivo Carthaginenſi, Gratianus *k* Damaſo Papae adſcripſerint. (12) Aliud eſt, cujus initium *Ut laici contemptores*, ex codice XVI. librorum, quem Burchardi collectionis eſſe credimus. Verba ſunt tituli capitis XIV. Concilii Carthaginenſis primi. Capiti XV. adſcribunt Burchardus *l* &

b c. 1. & 2. De his quae conced. in 3. collect. &c. 8. c. ext. Greg. IX.
c 12. q. 2. c. 52 Sine exceptione.
d Anſ. lib. 5. c. 192. in addit.
e Diſt. 82. cap. ult.
f Poen. Rom. tit. 8. c. 6.
g Anſ. lib. 8. c. ult. in Rom.

h 1. q. 1. c. 103. Placuit.

i c. 104. Placuit ut nullus. ead. q.

k 2. q. 3. c. 4. Si quis.

l Burc. lib. 15. cap. 6.

& Ivo *m*. Poſt Bonifacii Papae epiſtolas fragmentum, cujus initium eſt *Si inter Epiſcopos*, Juliano Anteceſſori reſtituendum eſt Novella CXXIII. cap. XXXIV. licet Burchardus *n*, Ivo *o*, & liber Caeſarauguſtanus *p*, & Gratianus *q* Bonifacio in epiſtola ad Epiſcopos Galliae adſcribant. (13) B. Sunt alia falſo eidem Bonifacio adſcripta, quae tu eidem Juliano olim adſeruiſti. A. Ita eſt ut dicis. Sed in fragmentis Conciliorum alia aliorum ſunt. Fragmentum *Nulli liceat ignorare* Troſleiani Concilii caput quartum eſt. Bonifacio adſcribunt Burchardus *r*, Ivo *ſ*, liber Tarraconenſis *t*, & Gratianus *u*. (14) Fragmentum *Sicut omnis* Concilii Toletani XI. eſt caput quartum. Bonifacio adſcripſerunt Burchardus *x* & Ivo *y* & Bernardus Papienſis *z*. Hic finis eſto.

m *Ivo p.*16. *c.* 7. *decr.*
n *Burc. lib.* 1. *cap.* 57.
o *Ivo.l.*4.*tit.* 2. *c.* 10. *panorm.* & *par.* 5.*c.*197.*decr.*
p *Caſ. lib.* 5. *c.* 21.
q 6. *q.*4.*c.*3. Si inter.
r *Burc. lib.* 11. *c.*17.
ſ *Ivo lib.* 5. *tit.*3.*c.*32.*panor.* & *par.*14. *c.* 87. *decr.*
t *Tarr. lib.* 5. *c.* 4.
u 12.*q.* 2. *c.* 3. Nulli.
x *Burc. lib.* 1. *c.*131.
y *Ivo par.* 5. *c.* [illegible]1. *decr.*
z *c.* 3. *De præſum. in* 1. *collect.*

ADDITIONES.

(1) CAPUT 12. *Epiſcopi* 26. quaeſt. 5. ita in libro Romano inſcribitur: *Item ex Concilio Anquirenſi cap.* 1. In Notis eſt: *Anquirenſi*] *Sic etiam in vetuſtis. Burchardus & Ivo habent* Ancyrenſi. *Veruntamen in Concilio Ancyrano Græco aut Latino neque impreſſo neque manu ſcripto eſt inventum; licet qui tomos Conciliorum ediderunt aſſerant haberi in quodam vetuſto codice* XVI. *librorum partialium. Sceleratæ*] *Fere eadem habentur apud beatum Auguſtinum in libro de ſpiritu & anima cap.* 28. *& in vita Damaſi Papæ primi, quæ extat Romæ in pervetuſto de vitis ſanctorum codice ſanctæ Mariæ majoris: ubi poſtquam aliqua relata ſunt ex ſynodo Romana, in qua Damaſus Macedonium & Apollinarem damnavit, adjungitur anathematizatos in ea ſynodo eſſe maleficis,*

ſuperſtitionibus, & incantationibus ſervientes. In quibus etiam mentio eſt harum mulierum, quæ putabant nocturno ſilentio cum Herodiade & innumera multitudine mulierum ſuper beſtias equitare & multa terrarum ſpatia pertranſire. Et in margine eſt: *Burc. l. 10. c. 1. & l. 19. Credidiſti quod multæ. Ivo p. 11. c. 30. Pan. l. 8. c. 75.* Et verſ. *Illud etiam* additur: *De ſpiritu & anima c. 28.* Deſideratur nomen Auguſtini. Et verſ. *Siquidem*] *Auguſt. ibid.*

(2) In editione Gregoriana inſcriptio capitis 8. *Nullus Epiſcopus.* 11. q. 1. haec eſt: *Item Bonifacius ad Epiſcopos Galliæ.* In margine eſt: *Auth. Nullus Epiſcopus. Cod. de Epiſcopis & Cler. Burc. l. 1. c. 168. Ivo p. 5. c. 278. & 369.* Et in Notis: *Hoc adſcribebatur Marcello. Sed, ut dictum eſt in proxima ſuperiore notatione, in vetuſtis codicibus Gratiani & apud Burchardum & Ivonem par. 5. c. 278. tribuitur Bonifacio. & ſic eſt mutatum. Fere eadem habentur apud Iulianum Anteceſſorem Novella 123. c. 10. Quod in aliis, quæ nomine Bonifacij citantur, ſolet evenire. Et Ivo eadem parte c. 369. hoc ipſum caput citat ex libro conſtitutionum, additis nonnullis verbis quæ ſunt apud Iulianum.*

(3) De conſecrat. diſtin. 1. cap. 46. Romanis haec inſcriptio eſt: *Item ex epiſtola Euſebij Papæ & Silveſtri. Conſulto omnium ſtatuimus &c.* Et in margine eſt: *Al. Conſultu:* Et: *Silveſter in epilogo Conc. Rom. Idem in Pontificali. Poly. l. 3. tit. 9. Anſel. l. 9. c. 2. Burc. l. 3. c. 99. Ivo par. 2. 134. Pann. l. 1. c. 162.*

(4) Capitis quarti 11. q. 1. inſcriptio eſt in eodem libro: *Item ex Niceno Concilio. Iudices autem alij &c.* Et in margine eſt: *Poly. lib. 5. tit. 4. Pann. l. 4. c. 109.* Et in Notis: *In Concilio Niceno hodie canon hic non habetur. Sed fuiſſe olim plures canones illius Concilij ſupra diſt. 16. cap.* Septuaginta *eſt adnotatum; quorum partem refert Iulius in reſcripto contra orientales, ubi numero 34. habetur hoc caput, & ex eo citatur in Polycarpo.*

(5) Inſcriptio capitis 24. Romanis de conſecrat. diſt. 1. haec eſt: *Item Vigilius Papa ad Eutherium epiſt. 1. c. 4. De fabrica vero &c.* Et in margine eſt: *Poly.*

Poly. l. 3. tit. 6. Anſ. li. 5. c. 81. Burc. l. 3. c. 62. Ivo p. 3. c. 25. Pann. l. 2. c. 14. In Notis: *Tribuebatur Iuliano. Sed ex vetuſtis exemplaribus reſtitutum eſt Vigilio, apud quem extat; & ex ipſo citant Burchardus etiam & Ivo.*

(6) De conſecrat. diſtin. 2. cap. 7. *Cum omne crimen*, in eodem libro inſcriptio eſt: *Item Iulius Papa Epiſcopis per Ægyptum.* In Notis additur: *Apud veteros collectores legitur*, per Ægyptum miſſis. *Sed in Micrologo cap. 19. citatur ex eodem Iulio Epiſcopis Ægypti. Eadem autem fere habentur nunc in Bracharenſi 3. c. 1. & ſententia ſummatim collecta in Vuormacienſi c. 4.* In margine haec ſunt: *Poly. l. 3. tit. 9. Anſ. l. 9. c. 53. Burch. l. 5. c. 1. Ivo p. 2. c. 11. & 12. & 85. Pann. lib. 1. 147.*

(7) In eadem Gregoriana editione inſcriptio cap. 2. *Calumniator*, 2. q. 3. haec eſt: *Item Damaſus Papa ad Stephanum Archiepiſcopum epiſtol. 3.* Et in Notis eſt: *Verba ipſa Damaſi referuntur infra 4. q. 4. c.* Nullus introducatur.] Et in margine: *4. qu. 4.* Nullus introducatur. *Et ex Fabiano infra 3. q. 6. cap. 1. & ex Sixto infra eadem q.* 8. Qui crimen.] Inſcriptio cap. 2. *Nullus* 4. q. 4. haec eſt: *Item Damaſus Papa epiſtol. 3. cap. 7.* In margine eſt: *Poly. l. 5. tit. 1. Burc. 16. c. 31. Pann. l. 4. c. 80. Ivo p. 6. c. 337.*

(8) Ante caput 4. *Si quis Fpiſcopum.* 2. q. 3. in eodem libro eſt tantum haec vox: ITEM. Et in Notis additur: *Sic eſt in pleriſque vetuſtis codicibus. In vulgatis autem legebatur:* Item Damaſus Papa. *Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani c. 62. & in Concilio Eliberitano c. 75. Ivo citat ex Carthaginenſi. Et in tomis Conciliorum adjungitur Carthaginenſi tertio.* In margine haec ſunt: *Anſ. l. 3. c. 92. Ivo p. 6. c. 240. Burc. l. 2. c. 195.* In Notis: *Nec in fine*] *Sic legitur in Concilio Eliberitano, non in hoc tantum canone, ſed etiam in aliis. Quam ob cauſam, atque etiam ob gloſſam, nihil eſt mutatum. Apud Hadrianum tamen eſt*, niſi in fine dandam ei non eſſe communionem. *Apud Ivonem*, non niſi in fine dandam ei eſſe communionem.]

(9) Capitis 5. *Violatores.* 25. q. 1. inſcriptio in eodem Gregoriano libro eſt : *Item Damaſus Papa.* Et in margine haec ſunt : *Deus-ded. p. 4. Anſ. l. 3. c. 116. Poly. l. 4. tit. ult.* Fons non inventus eſt a ſelectis viris.

(10) Capitis 52. *Sine exceptione.* 12. q. 2. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item ex epiſtola Leonis Papæ univerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis.* Et in margine : *Anſ. l. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.* Et in verſ. *Epiſcopus* additur in margine : *In Concilio Carthagin. 4. c. 31.* Et in verſ. *Irrita : Ibid. c. 32. & ext. de his quæ fiunt a præl. c. 1. Ivo p. 3. c. 231. Pann. lib. 2. cap. 86.* Inſcriptio cap. 1. de his quae fiunt a prael. eſt : *Ex Concilio apud Valentiam.* Et in margine : *Burchardus libro tertio decret. cap. 170. Ivo part. 1. cap. 231. Pannormia lib. 1. c. 86. & c. 1. eodem tit. 1. compilat.* Inſcriptio cap. 8. e. tit. eſt : *Idem* (Innoc. 3.) *Meten. Archidiacono. Tua nuper &c.* Et in margine : *Cap. 2. tit. de his quæ conced. ab Epiſcopo ſine conſen. capit. in 3. compil.*

(11) Inſcriptio capitis ultimi diſtin. 82. in eodem libro haec eſt : *Unde in Concilio Hybernenſi : Presbyter ſi fornicationem &c.* In margine eſt : *Poly. l. 4. tit. 39.* In Notis : *Caput hoc citabatur ex Concilio Gangrenſi, in quo non legitur. Emendatum eſt ex Polycarpo & alio libro manuſcripto perveiuſto, in quo libro ſunt multi canones pœnitentiales ; & hic refertur ex Theodoro Archiepiſcopo Hybernenſi.* In caſu eſt : *Sancti patres in Gangrenſi Concilio congregati &c.*

(12) Eſt etiam caput 102. *Placuit ut nullus.* 1. q. 1. in eodem libro ita inſcriptum : *Item ex Concilio Bracarenſi ſecundo cap. 4.* In Notis additur : *Emendata eſt inſcriptio ex aliquot vetuſtis codicibus. Nam in vulgatis erat*, ex Carthaginenſi quarto, *in quo non habetur.* Inſcriptio cap. 103. *Placuit ut unuſquiſque.* eſt : *Item ex eod. c. 7.* De capite 4. *Si quis.* 2. q. 3. vide ſupra addit. 8.

(13) In eodem libro inſcriptio capitis tertii. *Si inter Epiſcopos.* 6. q. 4. haec eſt : *Unde Bonifacius Papa Epiſcopis Galliæ.* Et in Notis eſt : *Epiſcopis*] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis codicibus, Burchardo,*

Ivo-

Ivone, & Polycarpo. Antea erat, populis. *Simillima vero huic capiti leguntur Novella* 123. *c.* 34. *apud Iulianum Anteceſſorem.* In margine haec ſunt: *Poly. l.* 5. *tit.* 4. *Burch. l.* 1. *c.* 57. *Ivo p.* 5. *c.* 167. *Pann. l.* 4. *c.* 22.

(14) Ante caput tertium *Nulli liceat ignorare.* 12. q. 2. in eodem libro inſcriptio eſt: *Item Bonifacius Papa.* Et in margine eſt: *Al. Ex decretis Bonifacij II. Papae.* 6. *Capitul. c.* 303. *Poly. l.* 6. *tit.* 15. *Burc. l.* 11. *c.* 17. *Ivo p.* 14. *c.* 87. *Pann. l.* 5. *c.* 113. Fontis obliti Romani ſunt.

DE EADEM RE, ET DE ALIIS Gratiani erroribus.

Dialogus decimusquintus.

C. QUID eſſe in cauſſa dicemus cur tam multae inſcriptiones falſae inveniantur? B. Quorundam hominum audacia, aliorum ſimplicitas & tarditas cauſſa eſt. Audacia eorum, qui finxerunt quaedam ab aliquibus ſcripta eſſe, quae nunquam ſcripſerunt; ſimplicitas & tarditas eorum, qui facile crediderunt ita eſſe, ut in aliquo alio libro legerunt: de quibus dici poteſt quod de pecoribus, quae ſequuntur ſui gregis alia oculis conniventibus. Huc accedit librariorum imperitia & negligentia; qui facile, ut imperiti medici & pharmacopolae, aliud pro alio venditant. A. Eſt etiam illud addendum, quod paucos invenias, qui huic generi ſtudiorum operam dederint. B. Quid mirum, cum praemia nulla ſint, ut his qui litium cauſſa diſcunt. Honos enim

 alit

alit artes, ut aiunt. A. Quaſi vero Virtus non ſit ſe ipſa contenta, & ipſa ſcientiae atque veritatis indagatio aliud requirat praemium inane ac fucoſas honorum imagines. Sed nos ad noſtras fragmentorum reliquias redeamus. B. Non puto te his fragmentorum ſportis ſaturaturum tot hominum millia, quot Chriſtus quinque panibus. A. Vos duo mihi eritis pro quinque millibus. Vaſenſis Concilii fragmentum, cujus initium *Praecipiendum eſt*, Nannetenſis Concilii eſt cap. VI. ut apud Ivonem *a* recte eſt, licet in capitis numero varietas ſit. At apud Burchardum *b* Hannerenſe appellatur, Varenſe apud Gratianum *c*. (1) Poſt Concilium Arelatenſe tertium multa ſunt falſo inſcripta capita. I. *Praeterea placuit*, Arauſici Concilii verba ſunt capit. XXII. licet Gratianus *d* Arelatenſis quarti eſſe dicat. (2) *II. Sciendum eſt*, Concilii Troſleiani eſt capit. IIX. licet Arelatenſi adſcribant Burchardus *e* & Ivo *f* & Gratianus *g*. III. *Providendum*, Arelatenſis quarti eſt ſub Carolo cap. VI. IV. *Ut Epiſcopi provideant*, Vormacienſis Concilii verba ſunt cap. LIIX. V. *Viduae ſi priuſquam*, eſt Concilii Toletani III. cap. X. ut recte Demochares alicubi notat, Et Burchardus *h*, & Ivo *i* Toletano Concilio adſcribunt; Gratianus *k* eidem, & Arelatenſi. (3) Poſt Felicis tertii epiſtolas fragmentum *Acacius non fuit* Gelaſii Papae eſt in epiſtola ad Fauſtum, & Gelaſio inſcribit liber Tarraconenſis *l*; ſed Gratianus *m* & Gelaſio & Felici. (4) Poſt Concilium Tarraconenſe

a *Ivo par.* 3. *c.* 222. *decret.*
b *Burc. lib.* 3. *c.* 159.
c 13. *q.* 2. *c.* 15. Praecipiendum.
d *Diſt.* 28. *c.* 7. Praeterea.
e *Burch. lib.* 8. *c.* 31.
f *Ivo li.* 3. *tit.* 17. *c.* 19. *panorm. & par.* 7. *c.* 69. *decr.*
g 27. *q.* 1. *c.* 37. Sciendum.
h *Burc. lib.* 8. *c.* 44.
i *Ivo par.* 7. *c.* 62. *& par.* 8. *c.* 18. *&* 19. *decr.*
k 27. *q.* 1. *c.* 38. Viduae. *et* 32. *q.* 2. *c. ult.*
l *Tarrac. li.* 1. *c.*
m 24. *q.* 1. *c.* 1. *&* 2. Acacius.

fe

ſe verba illa *Dictum eſt nobis &c.* Concilii Cabilonenſis ſub Carolo ſunt cap. XXVII. licet Burchardus *n* & Ivo *o* & Gratianus *p* Tarraconenſis eſſe ſcripſerint. Sine inſcriptione referunt Capitularia Imperatorum *q*. (5) Inepte poſt Anaſtaſii Papae minoris epiſtolas fragmentum *Sane Theſſalonicenſis Epiſcopi*, quod eſt Anaſtaſii Bibliothecarii in chronicis, refertur. Fuit autem is temporibus Hadriani ſecundi, longe poſterior Anaſtaſio Papa. Deus-dedit *r* & Gratianus *ſ* recte ex chronicis Anaſtaſii ea verba referunt. (6) Quod vero ſequitur, *Qui poteſt obviare*, Eleutherio reſtituatur oportet epiſtola ſingulari, & Damaſo epiſtola tertia. Anaſtaſio & Damaſo adſcribunt Anſelmus *t* & Gratianus *u*. (7) Poſt Concilium Ilerdenſe, fragmentum *Si quis in infirmitate* Concilii Triburienſis eſt cap. XXXIII. ut alio die diximus *x*; ſed Burchardo *y*, Ivoni *z*, & Gratiano *a* Ilerdenſis eſſe perſuaſum eſt. Poſt Concilium Arvernenſe, ex codice XVI. librorum fragmentum *Quicunque Epiſcopus alterius &c.* Toletano IV. cap. XXXIII. reſtituo. Neque Burchardus *b* & Ivo *c* & Anſelmus *d* & Gratianus *e* Arvernenſis eſſe referunt, ſed Toletani alicujus Concilii. In eo tamen mendum eſt apud Gratianum, & apud Ivonem in panormia, quod cum negatione referunt illa verba: *quamvis ſecundum jus legis ejus non videatur eſſe dioeceſis.* Tolli enim *non* debet, ex Conciliis & Burchardo & ceteris. (8) Aliud fragmentum, *Ut nullus vivente*, Aurelianenſis quin-

n *Burc.lib.4. c.50.*
o *Ivo lib. 1. tit. 3.c.9.panorm. & part.1.c.244. decr.*
p *De conſecr. d.5.c.8.* Dictum.
q *Cap. lib.7 c.53. in add.*
r *Deusded. cap. 1.*
ſ *16. q.7. c. 15.* Sane.
t *Anſ.lib.13. c.19.*
u *23. q.3.c.8.* Qui poteſt.
x *Dial. 4.*
y *Burc.lib.2. c.15.*
z *Ivo lib. 3. tit. 5.c.1.panor. & par.6. cap.34. decr.*
a *Diſt. 55. c. 10.* Si quis.
b *Burc.lib.1. c.67.*
c *Ivo libr. 2. ti. 6.c.4.panorm. & par. 3.c.131. & par.5.c.175. dec.*
d *Anſ. lib. 5. c.28.*
e *16.q.3.c.4.* Quicunque.

quinti eſt cap. XII. non Arvernenſis Concilii, ut falſo putant Burchardus *f*, Ivo *g*, & Gratianus *h*. (9) Hic ſit fragmentorum finis. Sed quia B. noſter de audacia quorundam locutus eſt, qui finxerunt quædam ab aliquibus eſſe conſcripta, quae nunquam ab eiſdem ſcripta ſint, exemplum ſumamus a ſexta ſynodo; quae cum canones nullos ediderit, a Graecis dicatur CII. edidiſſe, ut ſuperioribus diebus vidimus, a Latinis in tribus editionibus Colonienſibus novem canones ſcripſiſſe referatur, ut in vetuſto codice monaſterii ſancti Bavonis urbis Andegavenſis, ſive Gandavenſis Flandriae repertum eſt; ubi poſtquam de ſexta ſynodo dictum eſt, adduntur haec verba: *qui condemnata hæreſi præfata, ſcripſerunt novem capitula inferius annexa.* Caput primum. *Si quis Presbyter inventus fuerit &c.* Poſt quintum caput additur: *De inſtructione bonorum operum*. Caput ſextum: *Ex Ganden. rubeo libro ſecundo numero* CXXXV. (*dicitur eſſe ex Concilio Vvormacien.*) *Cum ergo omnium &c.* B. Cur tu igitur huic rubeo libro non credis, & Wormacienſes hos canones appellas; aut illi vetuſto Bavonenſi & ſextae ſynodo reſtituis? A. Quia inveni certiora veritatis veſtigia. B. Quænam autem ea ſunt? A. Haec ipſa novem capita reperi Theodulfi eſſe Epiſcopi Aurelianenſis, qui Ludovici Pii Imperatoris temporibus vixit, & patris ejus Caroli Magni. Reliquit is aliquot capita, quae ad Presbyteros Aurelianenſes inſcribuntur, de quibus dictum eſt cum

f *Burc. lib. 2. c.186.*
g *Ivo par.5. c.302. decret.*
h *7. q. 1. in prin.*

cum de Eutychianis fragmentis ageremus. Capitis XVI. initium eſt: *Si quis Presbyter* &c. Capitis XXI. *Cum ergo omnium &c.* Sic omnia ſunt totidem verbis conſcripta. C. Non potuit Theodulfus ea ſumere ex ſexta ſynodo? A. Minime potuit, cum ſexta ſynodus nullos ediderit. C. At ex Wormacienſi ſynodo? A. Quaere prius canones hos in Wormacienſi ſynodo; & nuſquam invenies. Quod ſi Wormacienſis ſynodi ſunt, cur ille fallax ſcripſit ſextae ſynodi patres ſcripſiſſe haec novem capitula? B. Conjungi his poſſunt illa Hadriani nomine capita ad Ingelramnum, quae, cum Hadriani nihil habeant, ejus nomine feruntur. A. Recte admones. De his ſatis eſt in Notis ſcriptum. C. Eſtne aliquid, quod ad falſas inſcriptiones Gratiani illinc elici poſſit? A. Permulta ſunt, quae te malo illic legere. Sed habetne alia B. noſter quae contra Gratianum objiciat? B. Incidi nuper in quaſdam Romanae ſcholae Notas, de quibus, ſi pateris, alio die proferam aliqua, conferrique poterunt cum his, quae Antoninus Florentinus reprehendi ſolere ſcribit. Hodie de quibuſdam dicam, quae quamvis ita ſint in veteribus libris ut Gratianus refert, tamen aut male interpretatur, aut non debuerunt ab eo edi, utpote quae magis noceant quam proſint. Quid enim nobis illa proſunt ex Toletano Concilio? *i Is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, a communione non repellatur.* A. Haec ante Gratianum *k* retulerant Rabanus *l* & Ivo *m* B. Socios

i *Tol.* 1. *c.* 17.
k *Diſt.* 34. *c.* 4. Is qui.
l *Raba. c.* 10. *panit.*
m *Ivo libr.* 5. *tit.* 3. *c.* 6. *panorm. & part* 8. *c.* 64. *decr.*

cios criminis laudas. Vide quid editum ſit in Panormia Ivonis, quod etiam in aliquibus Gratiani libris legi: *Qui non habet uxorem, loco illius concubinam habere debet.* C. O impudentem interpretem! B. Nec placet quod ſuffectum eſt, *habere licet*, aut quod in Ivonis excerptionibus poſuerunt: *Ut habens concubinam, ſi alia non utatur, communione non privetur.* Non ignoro duplex eſſe concubinarum genus, duplex etiam uxorum: uxores quae ſine dotalibus inſtrumentis acciperentur, eas concubinas dictas fuiſſe. De his poſſumus Toletani Concilii verba interpretari. (10) Quid illa quae videntur ex Nicolaitarum haereſi manaſſe? *Graecorum ſapientiſſimus ait, communia debere eſſe amicorum omnia. In omnibus autem ſunt ſine dubio & conjuges.* Haec Gratianus *n* ex Clementis epiſtola quinta. A. In Anſelmi veteri libro *o* haec de conjugibus non ſunt. Omittuntur etiam in melioribus Clementis libris; ſed ſumuntur, ni fallor, ex Recognitionibus Clementis. B. Tollentur haec, aut notabuntur in Romana editione. (11) Jam illa quae de Primiflaminibus & Archiflaminibus & aliis in Notis ad Hadrianum *p* obſcura tibi eſſe dixiſti, tollenda eſſe cenſeo; ſint licet in epiſtolis Clementis prima, Anacleti ſecunda, Stephani ſecunda, & Leonis IX. epiſt. 111. & apud Gregorium VII. *q* & Burchardum *r* & Ivonem *ſ* & Anſelmum *t* & Gratianum *u* & in libro Caeſarauguſtano *x*. C. Non te hic tantus veterum patrum conſenſus deterret? B.

n 12.q.1.c.2.

o *Anſ. lib. 7. cap. 1.*

p *Hadr. c. 23.*

q *Lib. 6. epiſt. 35. regiſt.*

r *Burc. lib. 1. c. 155.*

ſ *Ivo li. 4. tit. 3. c. 1. panorm. & par. 5. ca. 53. decr.*

t *Anſ. lib. 6. ca. 105. & 106. & 109.*

u *Diſt. 80. c. 1. & 2. & diſ. 99. c. 6. & diſ. 21. in prin.*

x *Caeſ. libr. 2. cap. 73.*

B. Non audeo ego haec falſa eſſe dicere, ut in Antonii Contii libris de epiſtolis ante Silveſtrum ſcriptum legis. Sed hoc defendo, quamvis ea vera eſſent, ſcribi non debuiſſe; cum illis omiſſis, quae crucem lectoribus afferunt; ut Maro dicebat, jus pontificium melius traderetur. (12) His non diſſimilia ſunt quae de purgatione vulgari referuntur: *Qui Presbyterum occiderit, ſi ſervus eſt, ſuper duodecim vomeres ferventes ſe expurget.* Hæc verba ſunt Concilii Maguntini ſub Rabano cap. XXIV. Referunt Burchardus *y* & Ivo *z* & Palea *a* & Poenitentiale Romanum *b* & Bernardus Papienſis *c*. Sed Raimundus in Gregoriana collectione *b* recte ea verba omiſit. (13) *Ex Concilio Triburienſi c. XXII. Ferventi aqua vel candenti ferro ſe expurgat nobilis homo vel ingenuus; ſi deprehenſus fuerit in furto aut perjurio aut falſo teſtimonio, ut ſi ingenuus non eſſet.* Referunt Burchardus *d* & Palea *f* & Bernardus Papienſis *g*. Omiſit Raimundus in Gregoriana collectione *h*. (14) C. Tu non Gratianum, ſed Paleam erraſſe oſtendiſti in hoc genere purgationis. B. Haec Gratiani ſunt: *Si duo de adulterio accuſati fuerint, & ambo negaverint, & orant ſibi concedi ut alter illorum utroſque judicio divino purget, ſi unus in hoc ceciderit, ambo rei habeantur.* Sunt haec verba Concilii Salegunſtadienſis c. XIV. quod poſt Burchardi collectionem invenies; & hoc caput referunt Ivo *i* & Gratianus *k*. Illa ſunt Concilii Vormacienſis cap. XV. *Sæpe contingit ut in monaſteriis mona-*

y *Burc. lib. 6. c. 7.*
z *Ivo par. 10. c. 136. decr.*
a 17 *q. 4. c. 24.* Qui Presbyterum.
b *Pœn. Rom. tit. 1. c. 1.*
c *De purg. vulg. c. 2. in 1. collect.*
d *c. 2. de pœnit. Gregor. IX.*
e *Burc. li. 16. c. 19*
f *2. q. 5. cap. 15.* Nobilis.
g *c. 1. de purg. vulg. in 1. collect.*
h *c. 1. de purg. can. Greg. IX.*
i *Ivo par. 15. c. 178. decr.*
k *2. q. 5. c. 25.* Statuit.

monachorum furta perpetrentur . Miſſa ab Abbate celebretur , aut ab alio Presbytero , & omnes communicentur in hæc verba : Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem . Haec in Conciliis ſunt , ut cuncta prius dicta , & apud Burchardum *l* & Gratianum *m.* (15) Sed haec omnia ſunt illorum temporum ſordibus adſcribenda. Sunt alia his ſimilia, de quibus alio fortaſſe die dicendum erit. Hoc nolo differre quod Gratianus *n* refert ex Hieronymo in epiſt. ad Titum cap. 1. *Olim idem erat Presbyter qui & Epiſcopus.* & quae ſequuntur: quae etiam habet Anſelmus *o.* Totus ille Hieronymi locus, niſi plenius ſcribatur, & cum aliis Hieronymi ſcriptis conferatur, nocere magis quam prodeſſe poteſt. (16) Democharis ad extremum verba referam in antidoto Gratiani Indicis: *Pleraque ſunt, fateor, in his decretis jam obſoleta, quæ a præſenti conſuetudine eccleſiaſtica abhorrent, nonnunquam etiam, ut videtur, inter ſe ex diametro pugnantia &c.* A. Nae tu B. magnum Democharis teſtimonium contra Gratiani lucubrationes attuliſti. Cui reſponderi poteſt, ut aliquibus aliis quae recitaſti, Gratiani ſcopum fuiſſe, omne genus decretorum referre, & hac de cauſſa Concordiam diſcordantium canonum appellaſſe. De aliis quae B. Antoninus & Romanae ſcholae notarunt, te libenter audituri ſumus.

l Burc. lib. 11. c. 66.

m c. 23. Sæpe. c. qu. 5.

n Diſt. 95. c. 5. Olim.

o Anſ. lib. 7. c. 119. & 120.

AD.

ADDITIONES.

(1) **C**Aput 15. *Præcipiendum eſt.* 13. q. 2. in Gregoriana editione ita inſcribitur: *Item ex Concilio Varenſi.* In margine eſt: *Burc. l 5. c.* 159. *Ivo p.* 3. *c.* 222. In Notis: *Extat in Concilio Nannetenſi c. 6. ex quo citatur a Burchardo & Ivone. Sed quia potuit eſſe repetitum in aliquo Varenſi ſeu Vaſenſi, non eſt mutatum. In epitome quidem Conciliorum eſt in Vaſenſi c.* 3.

(2) Inſcriptio cap. 7. *Præterea placuit.* diſtinct. 28. haec in eodem libro eſt: *Item ex eodem tertio* (Eſt autem capitis 6. inſcriptio: *Item ex Concilio Arelat.* 2. *c.* 2.) In Notis haec ſunt: *In Arelatenſibus quæ extant hic ipſe penitus canon non invenitur. Sed ſententia habetur in tertio c. 2. in fine.* Deſideratur fontis index.

(3) in eodem lib. cap. 38. cau. 27. q. 1. inſcriptio eſt. [*Item*] *Palea. Viduæ, ſi priuſquam &c.* (Capitis 37. inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Arelatenſi.*) In margine haec ſunt: *infra* 32. *q.* 2. Hoc ſanctum. *ex Concil. Toletano* 3. *c.* 10. *Ivo p.* 8. *c.* 18. *&* 19. Inſcriptio capitis ult. 32. q. 2. haec eſt. *E contra in Concilio Toletano* 3. *c.* 10. *Hoc ſanctum.* In margine eſt: *Burch. l.* 8. *c.* 44. *Ivo par.* 7. *c.* 62. *& par.* 8. *c.* 18. *&* 19.

(4) Gratiani verba ſunt in libro Romano ante caput 1. cau. 24. q. 1. *Unde cum Achatius &c. quereretur, contra Gelaſius ſcribit dicens: Achatius non eſt factus &c.* In Notis haec ſunt: *Sententia hujus capituli eſt eadem cum ſententia capitis paulo poſt ſequentis, ideſt Achatius, quamvis verba diſcrepent.* Inſcriptio capitis 3. eſt: *Item Felix Papa: Achatius non fuit novi &c.* In margine eſt: *Polyc. lib.* 1. *tit* 16. Et in Notis: *Polycarpus li.* 1. *ti.* 16. *citat ex Gelaſio, apud quem habetur in commonitorio ad Fauſtum.*

(5) De conſecrat. diſtin. 5. cap. 8. *dictum eſt.* in eodem libro inſciptio eſt: *Item ex Concilio Tarraconenſi c.* 6. In Notis additur: *Burchardus etiam & Ivo citant ut Gratianus. Habetur autem in Gabilonen.*

2. *cap.*

Digitized by Google

2. *cap.* 27. *uſque ad verſ.* Quia bis: *&* *in Capitularibus adjectis c.* 53. In margine haec ſunt: *Burch. l.* 4. *c.* 50. *Ivo par.* 1. *c.* 244. *Pann. l.* 1. *c.* 121.

(6) Capitis 15. *Sane Theſſalonicenſi.* 16. q. 7. inſcriptio in eodem libro eſt: *Item ex Chronica Anaſtaſij Bibliothecarij.* In Notis eſt: *Caput hoc acceptum eſt ex Chronica Anaſtaſij Bibliothecarij in iis quæ de Anaſtaſio Imperatore narrat: multaque ex ipſo originali ſunt emendata:*

(7) Inſcriptio capitis octavi *Qui poteſt.* 23. q. 3. in eodem libro Romano haec eſt: *Item Anaſtaſius & Damaſus Papa.* In margine haec ſunt: *Damaſus epiſt.* 3. *ad Stephan. c.* 8. *ſupra. diſt.* 83. Error. *& diſt.* 86. Facientis. *Polyc. l.* 7. *tit.* 11. *Anſ. l.* 13. *c.* 19.] Inſcriptio capitis 3. *Error.* diſt. 83. eſt: *Item Innocentius.* In margine eſt: *Deus-dedit p.* 2. *Eleuterius Papa ad Galliæ provincias, & Orientales in epiſt. ad Iulium, & Ægyptij in epiſtola ad Felicem ſecundum.* Inſcriptio capitis 3. diſt. 66. eſt: *Item Ioannes VIII. Facientis culpam &c.* In margine haec ſunt: *Greg. l.* 7. *reg. epiſt.* 114. *Indict.* 2. *Pelagius* 2. *epiſtol.* 3. *Eleuterius ſup. diſt.* 83. c. Error. 2. *qu.* 7. Negligere. *&* 23. *q.* 3. *c.* Qui poteſt. *Ivo p.* 6. *cap.* 115. In Notis additur: *Caput hoc ex variis ſententiis hinc inde collectis confectum eſt; quarum prima uſque ad verſ.* emendare *ſumpta eſt ex epiſtola beati Gregorij* 114. *lib.* 7. *Indict.* 2. *Theoderico & Theoberto Regibus Francorum.*

(9) Ante caput quartum *Quicumque Epiſcopus.* 16. q. 3. in eodem libro haec verba ſunt: *Item ex eodem c.* 33. quae ad Tolet. 4. referuntur. In margine haec ſunt: *Poly. l.* 3. *tit.* 12. *Anſ. l.* 5. *c.* 28. *Burc. l.* 1. *c.* 67. *Ivo p.* 3. *c.* 131. *& p.* 5. *c.* 175. *Pann. l.* 2. *c.* 67. Ad illa verba, *quamvis ſecundum jus legis, ejus non videatur eſſe dioceſis &c.* additur in Notis: *In Concilio impreſſo cum manuſcriptis collato legitur*: quia ſecundum jus legis, ejus videtur eſſe diœceſis, admittenda non eſt &c. *Ivo autem in tertia parte etiam clarius, poſt verſ.* (Scribe *ver.* vel *verbum*) poſſederit, *ſic habet.* eam teneat: quia ſecundum jus legis, ejus videtur eſſe diœceſis, & admittenda non eſt &c. *Burchardus autem*, quamvis ſecundum jus legis, ejus videtur eſſe di-

diœceſis. *In Pannormiæ vero quemadmodum apud Gratianum. Provinciam*] *Auctor gloſſæ interpretatur*, id eſt, diœceſim. *& in variis Conciliorum editionibus & duobus codicibus Vaticanis legitur* parochiam. *qua voce ſæpe diœceſis ſignificatur*, *ut in canone Apoſtolorum* 14. Epiſcopo non liceat alienam parochiam propria relicta pervadere. *& in Concilio Antiocheno cap.* 21. *vocem* παροικίας *alij verterunt* parochiam, *alij* diœceſim. *omninoque in Toletanis hæ voces confunduntur*, *ut in Tolet.* 3. *c.* 20. *& Tolet.* 4. *c.* 32. *&* 35. *Brachar.* 2. *c.* 2. *Et in hujus capitis initio vox* diœceſis *partem quandam*, *id eſt*, *parochiam ſignificat. Verum in codice Conciliorum Lucenſi regio & vetuſtis exemplaribus Gratiani & Pannormiæ & apud Ivonem par.* 5. *in margine eſt* provinciam.

(9) Gratianus 7. q. 1. in prin. in eodem libro ita ſcribit: *Quod autem vivente Epiſcopo alius ſuperponi aut ſuperordinari non poſſit*, *ex Concilio apud Arverniam celebrato definitum eſt*, *in quo legitur*, *Ut nullus vivente &c.* In margine haec ſunt: *In Concil. Aurelianen.* 5. *c.* 12. *Burch. l.* 1. *c.* 186. *Ivo p.* 5. *c.* 302. Et in Notis: *Arverniam*] *Burchardus etiam & Ivo citant ex Arvernenſi c.* 13. *Extat autem in Aurelianenſi quinto c.* 12.

(10) Capitis quarti *Is qui non habet.* diſtin. 34. inſcriptio in Romano libro eſt: *De hoc dicitur in Concilio Toletano* 1. *c.* 17. Sequitur mox miniatis literis: *Qui non habet uxorem*, *ſed loco illius concubinam*, *a communione non repellitur.* In margine haec ſunt: *Ivo par.* 8. *c.* 64. *Pannor. lib.* 6. *cap.* 49. Et in Notis: *Integer Concilij canon*, *qui apud Ivonem quoque & in Pannormia refertur*, *eſt hic*: Si quis habens uxorem &c. *Neque vero omne concubinarum genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentilium Imperatorum legatur nihil opus eſt referre. Certe Iuſtinianus Novella* 18. *c.* 5. (*ut eſt apud Iulianum Anteceſſorem*) *quaſdam concubinas comparat quodammodo uxoribus quæ ſine dotalium tabularum ſolennitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum eſt quod ſcripſit beatus Auguſtinus in libro de bono conjugali*, (*& refertur infra* 32. *q.* 2. *c. Solet.*)

Digitized by Google

let.) *in quibus hae tria erant neceſſaria &c. quamvis ſic habitam non audeat appellare uxorem, quia non intervenerunt inſtrumenta dotalia & alia quæ jure civili & canonico requirebantur ut eſſet legitima uxor, quod habetur in prædicta Novella* 18. *& infra* 30. *q.* 5. *c.* Aliter. *Itaque hujuſmodi mulieres, cum non eſſent uxores, vocabantur concubinæ; ſed ob illa tria, ac præcipue quod in affectu maritali permanere ſtatuerent, permittebatur ipſis communicare; habebanturque tanquam uxores minus ſolemniter ductæ. Et hoc eſt quod hic & in ſequenti capite dicitur, pro uxore & loco uxoris habere concubinam. Idque Gratianus ipſe ad finem cap. præced. parag.* Concubinæ. *indicavit. Nam concubinarum ad tempus adhibitarum, etiamſi filiorum procreandorum cauſa haberentur, plane illicitus erat concubinatus. quod aſſerit idem beatus Auguſtinus cap.* Audite. *infra eadem, & in eodem libro de bono conjug. c.* Concubinæ. *infra* 32. *q.* 2.

(11) Inſcriptio capitis ſecundi *Dilectiſſimis.* 12. q. 1. in eodem libro haec eſt: *Item Clemens in epiſtola quinta.* Et in margine eſt: *Anſ. ibid.* (hoc eſt, l. 7. c. 1.) Verſ. *Denique* ita ſcribitur: *Denique Græcorum quidam ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe ait communia debere eſſe, amicorum omnia. [In omnibus autem ſunt ſine dubio, & conjuges.]* Et in Notis: *Verba hæc abſunt ab originali, in recentioribus Conciliorum editionibus impreſſo, & duobus ipſius manuſcriptis codicibus, uno Vaticano, altero bibliothecæ ſancti Marci Florentiæ, & ab Anſelmo. Hanc vero ſententiam a Platone acceptam hæretici quidam volebant in Chriſtianam religionem invehere. Ita enim ſcribit Epiphanius hæreſi* 32. Primum quidem, quod ipſe Epiphanes cum patre ſuo & ſectae antiſtite Carpocrate &c. *Verum apud veteres etiam Chriſtianos hanc uxorum communionem vehementer damnari ſolitam Tertullianus in apologetico evidenter teſtatur his verbis;* Omnia indiſcreta ſunt apud nos praeter uxores &c.

(12) His verbis utitur Gratianus in eodem libro initio diſtin. 80. *Loca vero in quibus Primates &c. ſunt ordinandi, hæc ſunt ſecundum Lucium Papam & Clementem atque Anacletum. Ait enim Lucius*

Papa

Papæ: Urbes & loca &c. In margine eſt: *Extat apud Stephanum 1. epiſt. 2. c. 5. Anſ. l. 6. c. 128.* Et in ſcholiis: *Loca*] *Hic intitulatur* 80. *diſtin. &c. Et quidem primates ibi conſtituuntur ubi olim ponebantur protoflamines gentilium, Archiepiſcopi ubi archiflamines, Epiſcopi ubi eorum flamines &c.* Capitis ſecundi inſcriptio eſt: *Item Clemens Papa ad Iacobum epiſt. 1. In illis vero civitatibus in quibus olim apud ethnicos primi flamines eorum atque primi legis doctores erant &c.* In margine eſt: *Leo IX. epiſt. 3. Polyc. l. 2. tit. 22. Burch. l. 1. c. 155. Anſ. l. 6. c. 113. Primi flamines*] *Al. Archiflamines.* Diſtin. 99. cap. 1. inſcriptio eſt: *Unde Anacletus Papa ait ad Epiſcopos Italiæ epiſt. 2. Provinciæ multo ante Christi adventum tempore diviſæ ſunt &c.* Et in margine eſt: *Ivo par. 5. c. 53. Pann. l. 4. c. 23.* Et in Notis: *Hoc caput integrum repetitur a Gregorio VII. lib. 6. reg. epiſt. 35. Rothomag. Turonen. ac Senonen. Archiepiſcopis ſcripta, ex qua & originali nonnulla ſunt reſtituta.* Gratiani verba ſunt diſtin. 21. in prin. verſ. Horum diſcretio: *Horum*, inquit, *diſcretio a gentilibus maxime introducta eſt, qui ſuos flamines, alios ſimpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant.*

(13) Capitis 24. *Qui Presbyterum.* 17. q. 4. in eodem libro inſcriptio eſt: [*Item ex Concilio Moguntino ſub Rabano c. 24.*] *Palea.* In margine eſt: *ext. de pœnit. & remiſ. c. 2. Burc. l. 6. c. 7. Ivo p. 10. c. 136.* In Notis eſt: *Hæc Palea in uno tantum Vaticano Gratiani codice habetur.* Inſcriptio capitis 2. de poenit. & rem. eſt: *Ex Concilio Moguntinen.* Et in margine eſt: *Habetur in ſynodo Maguntina ſub Rabano Archiepiſcopo c. 24. Refert Burch. l. 6. c. 7. Ivo par. 10. cap. 136. & Gratianus ſive Palea 17. q. 4. c.* Qui presbyterum.

(14) Ante caput 15. *Nobilis homo.* ſecunda quaeſt. 5. in eodem libro haec verba ſunt: [*Item in Concilio Triburienſi.*] *Palea.* In margine eſt: *ext. de pur. can. c. 1. Burc. l. 16. c. 19.* Et in Notis: *Burchardus etiam citat ex Concilio Triburien. cap. 10. & in Triburienſi illo, quod extat impreſſum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.* Inſcriptio capitis 1. de purgan. cano. eſt:

Ex Concilio Triburien. In margine haec ſunt: *Referunt Burch. l. 16. decr. c. 19. & Grat. ſive Palea 2. q. 4.* (ſcribe 5.) *c. 15. & habetur c. 1. tit. de purg. vulg. in 1. compil.*

(15) In eodem libro Romano, inſcriptio cap. 25. *Statuit quoq. 2. q. 5.* haec eſt: *Item in eod. c. 14.* hoc eſt, in Salegunſtadienſi Concilio. In margine eſt: *Burch. ibid.* (id eſt in fine operis) *Ivo p. 15. c. 180.* Inſcriptio capitis 23. e. q. eſt: *Contra in Concilio Vormatienſi c. 15. Sæpe contingit &c.* Et in margine: *Burc. l. 11. c. 66.* In Notis: *Sic expleta Miſſa*] *In hoc capite addita ſunt nonnulla verba ex Concilio, quæ a collectoribus videbantur omiſſa. Sed hoc loco ſatis viſum eſt varietatem indicare. Nam in Concilio ipſo ſic legitur*: Et ſic in ultima Miſſæ celebratione, pro expurgatione ſua corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti percipiant, quatenus ita inde innocentes ſe eſſe oſtendant.]

(16) Gratiani verba ſunt ante caput quintum diſtin. 95. in Gregorianis libris: *Item Hieronymus ad caput primum epiſtolæ ad Titum, ad ea verba*: & conſtituas. *Olim idem erat Presbyter qui & Epiſcopus.* In margine eſt: *Idem ergo eſt Presbyter.* Et: *Anſ. l. 7. cap. 127. Poly. l. 2. tit. 39.* Rubrica ſcriptum eſt: *Presbyter idem eſt qui Epiſcopus, ac ſola conſuetudine præſunt Epiſcopi.* Hæc miror non fuiſſe notata.

DE BEATI ANTONINI CENSURA in Gratianum, & de Romanorum ſelectorum ſententia.

Dialogus decimusſextus.

A. Quid eſt quod dicebas beatum Antoninum in Gratiano reprehendere? Habeſne ejus librum? B. Et librum habeo & ſchedam locorum, quae ſelecti quidam viri

Ro-

Romae notarunt. A. De ſingulis ab Antonino ſcriptis videamus quid ille dixerit, quid mox Romani addiderint. B. Beatus Antoninus Florentinus, ut noſti, antiſtes in Summae majoris quarta parte titulo XI. cap. IIX. poſt Petri Lombardi Pariſienſis Epiſcopi, quem Magiſtrum ſententiarum appellant, XIV. articulos perſcriptos, in quibus communiter non tenetur, de Gratiano ſic ait: *In decretis quaedam ponit Gratianus quae non tenentur, quaedam alia a Conciliis vel Summis Pontificibus edita, quae ſunt revocata ſeu immutata per conſuetudinem generalem contrariam & abrogata*. Mox addit exemplum jejunii quadrageſimae, quod Clerici ſervare tenebantur a ſexageſima, hodie non ſervant, ſed initium faciunt jejuniorum ut laici. A. Hoc idem Gratianus ait diſtinctione quarta, excepta voce *ſexageſima*, pro qua vocem *quinquageſima* ſubſtituit. B. Romanis videbatur tollendas eſſe has voces Gratiani *jejunandi propoſitum ſuſciperent &c.* quod non diſplicet. Damaſus in Teleſphoro ait: *Hic conſtituit ut ſeptem hebdomadis ante Paſcha jejunium celebraretur*. Et Ambroſius in ſermone non edito de ſexageſima: *Quadrageſima*, inquit, *ſex ſeptimanas habet; cui addidit Teleſphorus Pontifex ſeptimam hebdomadem, & vocatum eſt hoc tempus quinquageſima*. Quae verba etiam Anſelmus *a* refert. A. Id ſtatutum eſſe Clericis dicendum eſt ex Teleſphori epiſt. I. cujus verba referunt Ivo *b* & Anſelmus *c* & liber Caeſarauguſtanus *d* & Tara-

Diſt. 4. c. 3. & 4. & ult. cap. 3. p. Leges. diſt. 4.

Diſt. 4. c. 5. Quadrageſima.

a *Anſ. lib. 7. cap. 166.*

b *Ivo li. 2. ti. 14. c. 1. pan. & par. 4. c. 25. dec.*

c *Anſ. lib. 7. c. 165.*

d *Caeſ. lib. 2. c. 20.*

e *Tarr.lib.4. c. 60.*
f *Diſt. 4. c.4.* Statuimus.

raconenſis *e* & Gratianus *f*. (1) B. Alterum exemplum adfert Antoninus de rogationum diebus, quibus erat ab operibus ceſſandum & jejunandum ex Conciliis Lugdunenſi & Aurelianenſi, quae refert Gratianus de conſecratione diſt. III. c.I. & III. *g*. A. Concilium Lugdunenſe non exſtat, ſed refertur a Burchardo *h* & Ivone *i*. Et in Concilio Maguntino cap. XXXVI. idem fere ſtatuitur, ſed nihil de rogationibus dicitur: neque aperte in Capitularibus Caroli & Ludovici *k*. Sed Aurelianenſe Concilium de rogationibus ita ſtatuit cap. XXIX. in Colonienſi editione, in collectione Iſidori Mercatoris capit. XXIV. *Rogationes, id eſt, Litanias ante Aſcenſionem Domini placuit celebrari, itaut præmiſſum triduanum jejunium in dominicæ aſcenſionis ſolemnitate ſolvatur.* B. Romani varietatem notarunt: pro *præmiſſum* alibi ſcriptum *poſt Miſſam*, quae mihi ſcriptura non probatur, licet eam Ivo *l* adgnoſcat. C. Quaenam eſt Dominica Aſcenſionis, an quae poſt Aſcenſionem eſt, an ea quae Aſcenſionem praecedit? B. Neutra in hoc capite; ſed dominicae aſcenſionis ſolemnitas dicitur ipſa dies Aſcenſionis Domini. C. Cur libro VI. Capitularium dicitur *m*: *Poſt Dominicam dies tres. In Aſcenſione Domini diem unum*? B. Suſpicor deſiderari literam V. poſt vocem *Dominicam*, ut ſignificetur *poſt Dominicam quintam.* A. Placet opinio tua. Et lib. I. Capitularium Litania major ante Aſcenſionem Domini conſtituitur. Sed perge quod coeperas. De his

g *De conſecr. d.3.c.1. & 3.* Rogationes.
h *Burc.lib.2. c. 77.*
i *Ivo par. 4. c. 14. dec.*
k *Capit. lib. 1. c. 164. & lib. 2.c.35.& lib. 6.c. 186.*
l *Ivo par. 4. c. 11. dec.*
m *d. c. 186.*

his enim rogationibus recte Antoninus notat aliud in his Conciliis praeſcribi quam quod uſus receperit. (2) B. Idem inquit de hebdomada ſancta & hebdomada Paſchae, quae erant in praecepto quoad ceſſationem ab operibus, ut in dicto Concilio Lugdunenſi. A. De hebdomade ſancta nihil Gratianus retulit: nihil ante eum Burchardus & Ivo: nihil eſt in dicto Concilio Maguntino, neque in Capitularibus. De paſchatis hebdomade omnes fere eadem ſcribunt. In Concilio tamen Maguntino quatuor dies tantum cum omni honore celebrari decernitur. At feria quinta dicitur licentiam eſſe arandi ante Miſſam, & ſeminandi & hortum & vineam excolendi & ſepem circumcludendi: ab alio opere ceſſandum. Poſt Miſſam vacandum ab omnibus. B. Poſt haec de literis dimiſſoriis refert quae Gratianus diſt. LXXIII. diligenter ſcripſit, quae nomine Attici Conſtantinopolitani Epiſcopi in Conciliis ſunt poſt Chalcedonenſem ſynodum. Eadem referunt Ivo *n* & Anſelmus *o*. Sed & formulas earum literarum, quas Gratianus conſcripſit habent Burchardus *p*, Ivo *q*, & Anſelmus *r*, qui alias quoque addunt, & Romani alias ſe pollicentur adjecturos. Haec quaſi uſu abrogata improbat Antoninus, quod ad eam formulam attinet, quae tradita dicitur in ſynodo Nicaena literis quibuſdam Graecis adjectis. Ipſas literas dimiſſorias neceſſarias eſſe ait Clericis peragre profecturis, ut diſtin. LXXII. cap. I. *ſ* in quo multorum negligentiam reprehen-

De conſec. d. 3. c. 1.

Diſt. 73. in princ.

n *Ivo par. 6. c. 433. decr.*
o *Anſ. lib. 6. c. 116.*
p *Burc. lib. 2. c. 227.*
q *Ivo par. 6. c. 434. & 435. decret.*
r *Anſ. lib. 6. c. 117.*

ſ *Diſt. 72. c. 1.*

dit. A. Laudo id quidem. Sed ex veteri formula duo elicio. Alterum eſt, Epiſcopis linguae Graecae cognitionem fuiſſe neceſſariam; alterum, tempore Nicaenae ſynodi Indictionis numeros in uſu fuiſſe. Indictionis enim mentionem fieri in hac formula video. B. In Eccleſiarum conſecratione jubentur Epiſcopi Graecas literas & Latinas in pavimento ſcribere. Qui eas ignoraſſent, quo pacto ſcripturi fuerant? C. Cum in Graecia Nicaena ſynodus habita fuerit, mirandum non eſt Graecis literis juſſiſſe haec conſcribi. Quae vero in conſecrationibus jubentur fieri, ſatis eſſe ajunt ſi coeperit vel duas literas ſcribere, quae utrique linguae communes ſunt. (3) B. Sequitur de ſacramentis a jejunis tantum praeſtandis in judicio; quod etiam uſo abrogatum eſſe dicitur. A. Quae Cornelio Papae falſo adſcribunt Burchardus *t*, Ivo *u*, Anſelmus *x*, & Gratianus *y*, ut antea diximus *z*, non Cornelii verba ſunt, ſed Caroli Magni in Capitularibus *a*. quod etiam Ivo *b* adgnoſcit. Illic ita ſcribitur: *Sed & nobis honeſtum videtur ut qui in ſanctis habet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honeſtate & timore Dei.* His verbis, *nobis honeſtum videtur*, nulla legis coactio eſt, ſed admonitio eſt non inepta. Quod vero ille *in ſanctis* dixit, cur in judicio Antoninus interpretetur, cauſſam nullam video. (4) B. Additur ab eodem: *In quadragesima, in aduentu, in diebus dominicis non exigantur vel exhibeantur ſacramenta, ſollemnia ſcilicet, ut in judicio, & ſimilia.* Quod etiam

t *Burch. li.* 12. *c.* 12.
u *Ivo l.* 8. *tit.* 8 *c.* 31 *panor.* & *part.* 12. *c.* 69. *decret.*
x *Anſ. lib.* 11. *c.* 64.
y 22. *q.* 5. *c.* 16. Honeſtum.
z *Vide dialog.* 13. *in add.* 9.
a *Capit. lib.* 1. *c.* 63.
b *Ivo d. par.* 12. *c.* 33.

etiam ait eſſe abrogatum conſuetudine. A. Plenius haec, ni fallor, Burchardus *c* & Gratianus *d* ex Concilio apud ſanctum Medardum, & ſine inſcriptione liber Tarraconenſis *e*. Sed fontes non inveni. *A ſeptuageſima uſque ad octavam Paſchæ, ab adventu Domini uſque poſt conſecratos dies*, (Sic enim illi duo habent, Gratianus *uſque ad octavam Epiphaniæ*) *& in jejuniis quattuor temporum, & in Litania majore, & in diebus rogationum, & in diebus dominicis niſi de concordia & pacificatione nullus ſuper ſacra jurare præſumat.* (5) B. Vis dicam libere quod ſentio? A. Dicas licet. B. Haec & alia quaecunque ex incertis libris ſumpta, pro non ſcriptis habeantur. A. Cenſura gravis eſt tua. Sed Antonini cetera redde. B. *Multa*, inquit, *antiquo jure edita, quæ Gratianus notat: poſtea immutata ſunt. ut de electione Romani Pontificis, item de aliorum Epiſcoporum electione. Namque non ſoli Cardinales olim Pontificem eligebant, neque ſoli Canonici Eccleſiæ cathedralis Epiſcopum, ſed adhibebantur alij religioſi viri; & a Metropolitanis confirmabatur electio antequam Romani Pontifices Eccleſiarum cathedralium proviſiones ſibi reſervaſſent.* A. Nota res eſt, & de his plura in Gregoriana & aliis collectionibus dicuntur. Ex quibus apparet multa eſſe apud Gratianum ſupervacanea: ſed eadem antiquitatis cognoſcendae cauſſa legenda ſunt. B. Sequitur de aetate ordinandorum, & de intervallo ſervando in ordinatione. A. Haec etiam varie conſtituta ſunt;

c *Burc.li.12. c.* 20.
d 22. *q.* 5. *c.* 17. Decrevit.
e *Tarrac.lib.* 5. *cap.* 7.

neque ullum crimen eſt Gratiani, ſi aliud poſteriori ſaeculo viſum eſt conſtituere, ſive in Viennenſi Concilio a Clemente V. ſive in Tridentino ſub Pio quarto. B. Idem dicturus es de gradibus conſanguinitatis & affinitatis prohibitis matrimonio conjungi; quod non eſt a Gregorio IX. *f* immutatum, ut ait Antoninus, ſed ab Innocentio III. in Concilio generali Lateranenſi capite quinquageſimo. Poſtea refert illa quae de furto diximus in monaſterio facto, ut communicent monachi cum illa conteſtatione, *Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem*, ex Concilio Wormacien. cap. xv. & apud Burchardum *g* & Gratianum *h*. Id male fieri ait Antoninus B. Thomam ſecutus. Mox verba Concilii Carthaginenſis affert, ut ſacramenta altaris non niſi a jejunis celebrentur, excepto uno die anniverſario, quo coena Domini celebratur. A. Concilii Africani verba ſunt cap. IIX. in Corpore canonum, & Carthaginen. III. cap. XXIX. In Iſidori collectione, & caput XLI. eſt Graecis Concilii Carthaginenſis. Refert verba eadem Concilium Matiſconenſe II. cap. VI. & Anſelmus *i* & Gratianus *k* & liber Caeſarauguſtanus *l*. B. Exceptionem illam coenae Domini impugnat Antoninus ex verbis Auguſtini a Gratiano alibi relatis *m* atque ait conſuetudine eſſe derogatum. A. Huc fortaſſe pertinet quod in Concilio Laodicenſi cap. L. ſtatutum eſt *n*: *Quod non oporteat in quadrageſima in ultima ſeptimana quintæ feriæ jejenium ſolvere*, & quae

f *c. 3. de conſang. & affinit. in 4. collect.* c. 8. Non debet. *e. ti. Greg. IX.*

g *Burc. li. 14. c. 66.*

h 2. *q.* 5. *c.* 23. Saepe.

i *Anſ. lib. 9. c. 3.*

k *De conſecr. d.* 1. *c.* 48. Sacramenta.

l *Cæſ. lib.* 13. *c.* 4.

m *De conſecrat. d.* 2. *ca.* 54. Liquido.

n *De conſecr. d.* 3. *c.* 7. Non liceat. & *cap.* 8. Non oportet.

quae ſequuntur. Quod aliis verbis Martinus Bracarenſis ſcripſit cap. L. ut antea dictum eſt *o*: (6) B. illud quoque praeceptum, ut in eadem die coenae Domini omnes communicarent *p*, (quod non Soteris Papae eſt, ſed Concilii Cabilonenſis ſecundi cap. XLVII. ut alio die a te dictum eſt *q*) abrogatum eſſe ait conſuetudine. (7) Ut illud etiam Concilii Agathenſis cap. XIIX. *Sæculares qui in Natale Domini, Paſcha, & Pentecoſte non communicaverint, catholici non credantur.* quod etiam Burchardus *r* & Ivo *ſ* & liber Caeſarauguſtanus *t* & Gratianus *u* referunt. A. Mihi Auguſtini oraculum maxime placet *x*: *Cotidie euchariſtiæ communionem accipere nec laudeo nec vitupero. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor.* Innocentii tertii praeceptum in Concilio generali cap. XXI. fuit, ut ad minus in Paſchate ſacramentum euchariſtiae omnes ſuſciperent. *y* (8) B. Illud quod falſo Sergio Papae adſcribunt Ivo *z* & Gratianus *a*, *Triforme eſt corpus Domini*, quod Amalarii ſive Amilarii *b* eſt, ex quo capite elicitur partem quandam hoſtiae ſervari debere viatici, ut creditur, cauſſa, abrogatum conſuetudine eſſe ait. (9) Quod vero ex epiſtola Clementis ſecunda dicitur, poſt ſumptam euchariſtiam aliquot horis eſſe ab alio cibo abſtinendum, quod etiam Burchardus *c*, Ivo *d*, & Anſelmus *e*, & Gratianus *f* referunt, id ex B. Thomae ſententia ait non eſſe neceſſario ſervandum. (10) Poſtremo quod ex Concilio Eliberitano

o *Vide dialog.* 13. *add.* 17

p *De conſecr. d.* 2. *ca.* 17. In caena.

q *Vid. dial.* 13. *add.* 7.

r *Burc. lib.* 5. *c.* 23.

ſ *Ivo par.* 2. *c.* 33. *decret.*

t *Caeſ. lib.* 11. *c.* 19.

u *De conſec. d.* 2. *cap.* 19. Saeculares.

x *c.* 13. *e. diſti.* Cotidie.

y *c.* 2. *de paenit. in* 4. *collect. c.* 12. *o. ti.* Omnis. *Gregorius IX.*

z *Ivo libr.* 3. *tit.* 4. *cap.* 18. *panor.*

a *d. diſt.* 2. *c.* 22. Triforme

b *Amal. li.* 3. *c.* 35. *de div. offic.*

c *Burc lib.* 5. *c.* 11.

d *Ivo par.* 2. *c.* 21. *decret.*

e *Anſ. lib.* 8. *c.* 38. *in add.*

f *d. diſt.* 2. *c.* 23. Tribus.

tano

Digitized by Google

g *Burc.lib.*5. *c.* 22.
h *Ivo libr.* 1. *tit.*4. *c.* 29. *panorm.* & *par.* 2. *c.* 32. *decr.*
i *De conſecrat.d.*2.*c.*21. Omnis.
k *Cæſ.lib.*11. *c.* 18.

tano refertur a Burchardo *g* & Ivone *h* & Gratiano *i* & in libro Caeſarauguſtano *k*; ſed in Conciliis non inveni, ut ante communionem a conjugibus ſe abſtineant aliquot diebus, conſilium eſſe, non praeceptum beatus Antoninus ait. (11) De aliis majoribus erroribus alio die, ſi placuerit, ejus opinionem referam. A. Ita fiat.

ADDITIONES.

(1) DISTINCTIONE quarta, ante caput quartum *Statuimus*, in Romana editione Gratiani verba ſunt: *Unde illud Teleſphori Papæ, (qui decrevit ut generaliter Clerici a quinquageſima a carnibus & deliciis jejunent) quia moribus utentium approbatum non eſt, aliter agentes, tranſgreſſionis reos non arguit: Teleſphorus urbis Romæ Epiſcopus omnibus Epiſcopis epiſt. 1. Statuimus ut ſeptem hebdomadas plenas ante ſanctum Paſcha omnes Clerici in ſortem Domini vocati a carne jejunent.* In margine eſt: *Al. carne & delitiis.* Et: *Ivo par.* 4. *c.* 25. *Pann. l.* 2. *c.* 174. Et in Notis ante caput quartum: *Quinquageſima*] *Poſt hoc verbum in codicibus impreſſis ſequebatur*, jejunandi propoſitum ſuſciperent, & a carnibus & delitiis abſtinerent. *Sed omnes fere manuſcripti habent eo modo quo reſtitutum eſt*. Scholium Joannis ridiculum eſt: *Iſtud caput non tenet, quia hodie quinquageſima non ſervatur, cum ipſa celebretur poſt Paſcha. Io.* Capitis quinti e. diſt. inſcriptio eſt: *Item Ambroſius in lib. ſermonum. Quadrageſima ſex ſeptimanas habet &c.* In Notis additur: *Sermonum*] *Inventi ſunt Romæ in bibliotheca Vaticana & Mediolani in bibliotheca monaſterij ſancti Ambroſij ſermones aliquot manuſcripti, Ambroſij nomen præferentes: inter quos eſt ſermo de ſexageſima, cujus initium eſt* Adeſt tempus, *unde hoc caput ſumptum eſt*. Ante cap. 6. ejuſd. diſt. *Denique ſacerdotes.* quod eſt extremum, haec verba ſunt: *quod B. Grego-*

rius

rius Auguſtino Anglorum Epiſcopo ſcribit dicens. Et in margine eſt: *Ivo par. 4. cap. 29.*

(2) Non recte in eodem libro ante diſtin. 3. de conſecrat. poſita eſt inſcriptio capitis primi: *Item ex Concilio Lugdunenſi.* In margine haec ſunt: *Cod. de fer. le. omnes dies. Nov. Leon. 54. Mogunt. 1. cap. 36. Capi. l. 1. cap. 164. & lib. 2. c. 35. Burc. l. 2. c. 77. Ivo p. 4. c. 14. Balſamon ad tit. 7. Nomocanonis.* Inſcriptio capitis 8. e. diſt. haec eſt: *Item ex Concilio Aurelianenſi cap. 29. Rogationes, id eſt, Litanias, ante Aſcenſionem Domini placuit celebrari, ita ut praemiſſum triduanum jejunium in dominicae Aſcenſionis ſolemnitate ſolvatur.* In margine ad vocem *premiſſum*, additur: *Al. poſt Miſſam.* Et initio capitis: *Beda de officiis tomo 7. Albinus pag. 67. Burch. l. 13. c. 17. Ivo par. 4. cap. 11.*

(3) Initio diſtinctionis 73. in eodem libro ut Gratiani verba ſcribuntur illa: *Qualiter vero commendaticia &c. Debent namque litterae Graece interponi in ea epiſtola, & non ſine cauſa. Graeca enim elementa &c.* In margine haec ſunt: *Ex Attico ad finem Concilij Chalcedonenſi. Anſ. l. 6. c. 121. Ivo p. 6. c. 433.* Capitis primi inſcriptio eſt: *Exemplar formatae epiſtolae, quae in Nicaena ſynodo a* CCCXVIII. *patribus facta eſt. In nomine patris. π. & filij. υ. & Spiritus ſancti α. π. Vualterio Spirenſi &c.* In margine eſt: *Burc. l. 2. c. 227. Ivo p. 6. c. 434. Simile quiddam, multoque magis c. 435.*] In Notis: *Conſervet*] *In hoc & ſequenti capite ea tantum ſunt emendata quae exemplarium auxilio reſtitui poterant. Ceterum quae hoc loco ſequuntur, etiam apud Burchardum ſunt depravata. Facile autem reſtitui poſſunt ex regulis initio diſtinctionis traditis. Quibus quidem regulis optime reſpondet exemplum ab Ivone allatum par. 6. c. 435. ſi litterae in extremo 434. capitis poſitae ponantur loco earum quae in ipſo 435. afferuntur. Addita enim illis dictione ἀμὴν reſultat numerus ibi notatus, id eſt,* DCCLXXVIII. *Bene etiam procedet exemplum cap. 434. ſi ubi nunc ſumma eſt 1539. ſint 1439. Satis ſit locum indicaſſe.* Capitis ſecundi ejuſdem diſtinctionis inſcriptio eſt: *Incipit epiſtola formata a* CCCXVIII.

Epiſ-

Epiſcopis & ab Attico Conſtantinopolitanæ urbis Epiſcopo edita. Sanctiſſimo in Chriſto fratri ſumma dulcedine charitatis amplectendo &c. In margine eſt: *Anſ. l. 6. c.* 121. Et in Notis. *Ab Attico*] *Antea legebatur* Abbatibus. *Reſtitutus eſt locus ex conjectura, (quod perraro factum eſt) quoniam evidenti ratione nitebatur.* Poſt verbum *Concedat*, *ἀμήν*, *vel ſic* ϛ, θ] *Addita ſunt hæc ex aliquot vetuſtis exemplaribus, & utriſque iſtis notis idem numerus 99. ſignificatur. In codicibus vero impreſſis vel nihil erat, vel dictio* Amen *Latine ſcripta; in qua nulla eſt numeri ſignificatio.* Diſtin. 72. in prin. Gratianus ait: *Dimiſſorias vero litteras Epiſcopus, niſi rogatus, non tribuat; ſicut ſtatutum eſt in ſynodo habita Romæ. Unde Leo Papa ait: Epiſcopus ſubjecto &c.* In margine eſt: *Anſ. l. 6. c.* 122. Omittitur ſumptum eſſe ex ſynodo Romana Leonis IV. cap. 18.

(4) Vide addit. *9.* dialogi 13.

(5) Inſcriptio capitis 17. *Decrevit.* 22. q. 5. in eodem libro Romano haec eſt: *Unde in Concilio apud S. Medardum habito.* Et in margine eſt: *Simile quiddam in ſcedis Capitularium e Gallia miſſis. Burchardus lib.* 12. *cap.* 20.

(6) De conſecrat. diſtin. 1. cap. 49. Romanis inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Africano c.* 8. *Sacramenta altaris &c.* Et in margine eſt: *Concor. c. 29. Concilij Carth. tertij. Anſ. l. 9. c.* 3. Inſcriptio cap. 54 *Liquido apparet.* de conſecr. diſt. 2. eſt: *Item Auguſtinus in libro reſponſorum ad Ianuarium cap.* 6. Et in margine eſt: *epiſt.* 118. *& Beda.* 1. *Corin.* 11. *Ivo p.* 2. *c.* 112. *Pann. l.* 1. *c.* 146. *Alg. l.* 2. *c.* 1. Vide etiam dialogo 11. addit. 17.

(7) Vide dialogi 13. addit. 7.

(8) Ante caput 19. *Sæculares.* de conſecr. diſt. 2. in editione Romana haec verba ſunt: *Item ex Concilio Agathenſi c.* 18. Et in margine eſt: *Burc. l. 5. c. 23. Ivo par. 2. c.* 33. Inſcriptio capitis 13. e. diſt. haec eſt: *Item Auguſtinus de eccleſiaſticis dogmatibus c. 53. Quotidie eucharistiæ communionem percipere nec laudo nec vitupero. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum ſuadeo & hortor &c.* In margine haec ſunt:

ſunt : *Valſridus de rebus eccle. c.* 12. *Sent.* 4. *diſt.* 12. *Algerus l.* 1. *c.* 22. & 10. *Poly. l.* 3. *tit.* 16. *Anſ. l.* 9. *c.* 9. *Burc. l.* 5. *c.* 15. & 16. *Ivo par.* 2. *c.* 25. & 26. *Pann. l.* 1. *c.* 150. Et ver. *Idem epiſt.* 118. *c.* 3. *Dixerit quiſpiam non quotidie &c.* eſt in margine : *Amalarius de eccleſ. offic. c.* 12. *Cabilon.* 2. *c.* 46. *Beda* 1. *Cor.* 11. & *ibi gloſſ. ord. Eugippus.* Et in Notis : *Caput hoc ex duobus B. Auguſtini locis confectum, & in ſummam redactum, ex iiſdem, ubi opus eſſe viſum eſt, & emendatum eſt & auctum. Algerus autem & Valfridus Strabo citant uſque ad verſi.* Idem ex *Gennadio Maſſilienſi Presbytero, quem beatus etiam Thomas quod lib.* 12. *art.* 10. *facit auctorem libri de eccleſiaſticis dogmatibus. Et Platina in vita Symmachi, & Magiſter Sent, lib.* 2. *diſt.* 8.

(9) Capitis 22. *Triforme.* de conſecrat. diſt. 2. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item Sergius Papa ait.* In margine eſt : *gloſſa ordin.* 1. *Cor.* 11. *Sent.* 4. *diſt.*... *Amalarius l,* 3. *c.* 35. *Alcuinus fol.* 79. *Micrologus c.* 17. *Rabanus de inſtit. cler. c, ulti. Alg. l.* 1. *c.* 19. *Ordo Romanus fol.* 5. *Pann. l.* 1. *c.* 141.

(10) Ejuſdem diſtinctionis ſecundae inſcriptio capitis 23. *Tribus gradib.* in eod. libro haec eſt: *Item ait Clemens Papa epiſt.* 2. Et in margine eſt : *Ordo Romanus fol.* 87. *Polyc. l.* 3. *tit.* 16. *Burch. l.* 5. *c.* 11. *Ivo par.* 2. *c.*21. & 64. & 86. *Pann. l.*1. *c.*149.

(11) In eodem libro capitis 21. *Omnis homo.* ejuſdem diſtinctionis inſcriptio eſt : *Item ex Concilio Eliberitano.* In margine eſt : *Burch. l.* 5. *c.* 22. *Ivo par.* 2. *c.* 32. *Pann. l.* 5. *c.* 152. In Notis : *Nec inter*] *Hæc uſque ad finem abſunt hoc loco a Burchardo & Ivone ; ſuntque ſumma quædam capitis* Saeculares. *ſupra ead.*

De

DE ALIIS MAJORIBUS ERroribus Gratiani ex beati Antonini ſententia.

Dialogus decimusſeptimus.

A. Quantum ego praevideo, periculum eſt C. ne hic nobis totum Gratianum de manibus auferat. C. Quid ita? A. Quia hac ſola machina beati Antonini adhibita, magnam noſtri praeſidii partem expugnavit. C. Magis mihi viſus eſt adhuc de re ſatis nota egiſſe, quam illi facile conceſſerimus, eſſe apud Gratianum non pauca moribus non recepta, aut contrariis conſtitutionibus abrogata. B. Majora ſunt quae molior. Oſtendam enim illum hominem ſtupidum fuiſſe, multiſque in rebus nihil vidiſſe. C. Ain vero? B. Audies quid ſanctiſſimus vir de hoc homine dicat. In primis notat, quod etiam Joannes Teutonicus fecit, Gratianum dixiſſe perplexo inter duo mala, hoc eſt, peccata, licere minus eligere, idque perpetrare. Atqui nunquam cogitur quis peccare, nec poteſt eſſe perplexus neceſſario. Ergo falſum eſt licere alicui minus peccatum eligere. Id confirmat Hieronymi & Auguſtini & beati Thomae verbis. A. Quibus verbis utitur Gratianus? B. *Item adverſus naturale jus nulla diſpenſatio admittitur, niſi forte duo mala ita urgeant ut alterum eorum neceſſe ſit eligi. Unde in Concilio*

Diſt. 13. in princ.

cilio Toletano IIX. *cap.* II. *ſic legitur : Duo mala &c. Item Gregorius in moralibus : Nervi teſticulorum Leviathan &c.* A. De duobus malis, non de duobus peccatis Gratianus loquitur. B. At in verbis Toletani Concilii, & beati Gregorii, quibus ſuam opinionem fulcire nititur, invenies duorum peccatorum mentionem. A. Illos igitur accuſa, non Gratianum. Nam de duobus malis quae peccata non ſint vera eſt Gratiani ſententia. Et praeſtat amittere brachium quam caput, & incidere in manus Dei quam hominum; & his ſexcenta ſunt ſimilia. B. At poſtea diſtinctione XIV. ſic Gratianus ait: *Verum hoc ita in una eademque perſona intelligitur. Ceterum an in diverſis eadem diſpenſatio locum habeat, videlicet ut committamus minora, ne alij gravioribus implicentur, merito quæritur.* Non tibi videtur affirmare quod iſti dicunt? A Mihi aperte id dicere non videtur, ſed in eam ſententiam inclinare, & lectorem eo laqueo induere, quo ſe non facile liberet. B. Id mihi ſatis eſt. (1) Sequitur illud de Presbyteris, ut poſſint ex conſuetudine, ſi urgeat neceſſitas, & Epiſcopi abſint, chriſmate pueros in fronte ſignare. Id falſum eſſe ait poſt Joannem & beatum Thomam & alios Theologos. Verba Gratiani diſtinctione XCV. haec ſunt; *Sed iſtud Gregorij pro ſcandalo ſedando ſemel conceſſum legitur. Illud autem Leonis Papæ & Gelaſij uſu approbante prævaluit, niſi forte ubi aliquorum conſuetudo hoc admiſit ut in abſentia Epiſcopi, extrema neceſſitate cogente*

1. Paral. 21.

Diſt. 14. in prin.

Diſt. 95. c. 2. §. 1.

gente, ex conceſſione Gregorij, Presbyteri baptizatos in frontibus liniant, prohibitio vero Leonis & Gelaſij in eo caſu intelligatur, cum Epiſcopi præſentes ſunt, vel cum non cogit ultima neceſſitas. A. Diſplicent haec omnia. Namque ordinarii miniſtri hujus ſacramenti ſunt Epiſcopi, ut in Concilio Tridentino dicitur. (2) B. In notoriis ſive manifeſtis non requiri ordinem judiciarium *a* reprehendit Antoninus, quaſi non ſemper verum ſit, ſed aliquando, ut notat Joannes Teutonicus. Item quod poſtea Gratianus dicit *b*: *Aliquando evidentia ipſa operis reum eſſe teſtatur, quando opere publico crimen ſuum confitetur. Tunc, poſt ſecundam & tertiam correctionem, ſine examinatione damnandus eſt, ſi incorrigibilis extiterit.* Neque enim in his notoriis requiritur admonitio, ſive correctio, aut forte correptio. (3) A. Haec levia ſunt. B. Illud gravius eſt, quod anathema in verberantes Clericos *c* interpretatur ſeparationem a ſacramentis & ab ingreſſu Eccleſiae, non a communione fidelium *d*, quod Joannes etiam notat. A. Calumniam mihi pati videtur Gratianus. Non enim id aperte dixit. Immo inter excommunicationem & anathema prius hanc differentiam ſtatuit, quam ego minime probo; ut anathema ſit cum ſeparatur quis a conſortio fidelium, excommunicatio cum ſe quis ſeparat, aut a ſuperiore ſeparatur ab ingreſſu Eccleſiae & a communione Euchariſtiae, ut poenitentibus evenit. B. Inconſtantiae crimen effugere non poteſt. Quod

a 2. *q.* 1. *c.* 14. Prohibentur. *in fine.* & *cap.* 16. Quae Lotharius *p.* 1.

b *c.* 20. Deus. *p.* Quando. *e.* *q.*

c 17 *q.* 4. *c.* 29. Si quis.

d 11. *q.* 3. *c.* 24. Ad menſam. *p.* Evidenter.

Quod enim de excommunicatione dixerat, id de anathemate in hoc crimine interpretatur. (4) Sequitur illud de interpretatione horum verborum Gregorii: *Sententia paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta, timenda eſt. Contingit*, inquit, *aliquando ut adulter ſententiam pro ſacrilegio reportet, cujus reatum in conſcientia non habet. Hæc ſententia, etſi injuſta ſit, tamen juſte ab eo reportata eſt, quia ex reatu adulterij jamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc caſu intelligenda eſt illa auctoritas Gregorij: Sententia paſtoris &c.* Hoc & Joannes & Antoninus improbant: qui volunt ut quamvis ſit injuſta, niſi poſt appellationem lata ſit, vel contineat intolerabilem errorem, a judice ſuo lata, eum liget, & ab eo ſervanda ſit. A. Servandam eſſe publice non negarem; ligare eum apud Deum dubito. Illa tamen Gregorii verba placent: *Qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel injuſte; nec paſtoris ſui judicium temere reprehendat; ne etſi injuſte ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.* (5) B. Illud etiam reprehendunt, quod dixerit Orientis Clericos, qui uxores habeant, habere etiam bona propria poſſe, quibus uxoribus & filiis conſulant; ſic etiam his qui in Occidente filios ex legitimo matrimonio habent, ſive uxoribus vivis continentiam profeſſis, ſive mortuis; non vero licere his Clericis, qui ab infantia ſacrae militiae traditi ſunt, niſi forte retinendo ſua, a ſumptibus Eccleſiae abſtineant. Contra au-

11.q.3.c.1.& c.77. Non ſolum. p. 1.

12.q.1.ca.24. Praecipimus. p. Sed notandum.

tem illi ſtatuunt omnibus Clericis licere habere propria, niſi eis renuntiaverint, ut regulares, vel qui voto ſe aſtrinxerunt paupertatis, vel in primitiva, ut ajunt, Eccleſia, quorum erant bona communia. Hunc errorem in Notis quoque ſelectorum virorum invenio reprehenſum. A. Jure quidem reprehenditur. Sed & Chriſtum Dominum & Apoſtolos propria bona habuiſſe declaraſſe videtur Joannes XXII. duabus conſtitutionibus *e*. (6) B. Poſt haec, ut imperfecte docens reprehenditur in quaeſtione, An liceat Clericis in judicio ſua repetere *f*, quod dixerit licere pro damno vitando, non pro lucro quaerendo, aut pro communibus ſuarum Eccleſiarum rebus ſtare in judicio, eaſque defendere; veriuſque eſſe eos Clericos qui habere poſſunt propria bona, poſſe etiam ea repetere in judicio; alios nomine monaſteriorum ſuorum, ſi praeſunt eis; minores, mandato ſuperiorum. (7) A. Leve etiam hoc eſt crimen. B. Sequitur illud, quod ex jure civili ſumptum eſt, ſufficere bonam fidem in praeſcriptione triginta annorum initio poſſeſſionis, licet poſtea quis mala fide poſſederit *g*. Mendoſe tamen Gratiani locus refertur a beato Antonino; quod etiam in aliis quibuſdam accidit. A. Innocentius III. in Concilio generali Lateranenſi cap. XLI. ſic ait *h*: *Oportet ut qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.* (8) B. Si poſt votum ſimplex caſtitatis jurat quis aliquam ducere uxorem, ſacramentum illicitum eſſe faten-

Cum inter, & extra. Quia quorundam. *Io.* 22.
f 14. *q.* 1. *c.* 1. *p.* 1.

g 16. *q.* 3. *c.* 15. Placuit. *p.* Praeſcriptionum.
h *ca.* 3. *De praſcr. in* 4. *collect.* & *c. ult. eo. tit.* *Gregorius* *IX.*

tentur Gratianus & Antoninus; ſed ſervare hoc ſacramentum non vetari, poenitentia de voti fractione indicta, ait Gratianus: quod verum eſſe conſummato matrimonio Antonino placet. Namque ſi non conſummaverit, prohibetur ſervare id ſacramentum, & peccat, inquit, mortaliter. A. Vide Caeleſtini III. reſcriptum; quod Gratianus videre non potuit. B. Illud quoque poſt beatum Thomam notat dixiſſe Gratianum, poſſe quem jurare ne Clerici tonſuram, neve monachi habitum unquam accipiat; ac ſi juraverit, ſervandum eſſe. Illicitum eſſe jusjurandum eis videtur, & peccaſſe jurantem, quod obicem, inquiunt, oppoſuit Spiritui ſancto. A. Verum mihi eſſe videtur quod dicunt. Sed Gratianus de eo loquitur, qui cogebatur a parentibus alterutrum facere, qui ſine ullo peccato potuit jurare ſe id non facturum, invitum ſcilicet. (9) B. Quod ſequitur, omitti potuiſſet: ſed ne quid relinquam, dicam. Gratianum & Joannem Teutonicum notat Antoninus, quod affirmaſſe videantur, eum qui cogit aliquem falſo jurare, aut exigit ab eo jusjurandum, ita peccare ut is qui pejerat. Sed id verum eſſe ait cum ſcit, aut probabiliter credit falſum illum juraturum. Judex quoque exigens ſacramentum, juris ordine obſervato, ſive per ſe, ſive parte petente, non peccat, etſi ſciat vel credat illum falſo juraturum, ut beatus Thomas ſcribit. (10) A. Cetera alterius actionis ſint.

22. q. 4. c. ult. p. Unde datur & p. Eſt etiam.

ca. 2. Qui cleri. vel vov. in. 2. collect. & c. 6. Rurſus. e. tit. Greg. IX.

22. q. 5. in prin.

ADDITIONES.

(1) GRATIANI verba ſunt in editione Romana diſtin. 13. in principio: *Item adverſus naturale jus nulla diſpenſatio admittitur, niſi forte duo mala ita urgeant ut alterum eorum neceſſe ſit eligi. Unde in Concilio Toletano* 8. *c.* 2. *legitur. Duo mala licet ſint cautiſſime præcavenda &c.* In margine eſt: *Ivo p.* 12. *c.* 16. *Pann. l.* 8. *c.* 119. Et in Notis: *In ipſo Concilij capite multa antecedunt & ſequuntur quæ perlegenda ſunt.* Item diſt. 14. in principio Gratianus ait: *Verum hoc in una eademque perſona intelligitur. Ceterum an in diverſis eadem diſpenſatio locum habeat, videlicet ut committamus minora, ne alij gravioribus implicentur, merito quæritur.*

(2) Verba etiam Gratiani ſunt diſt. 95. cap. 2. *Presbyteros.* par. *Sed iſtud.* in editione Gregoriana, ut in ipſo dialogo relata ſunt.

(3) Haec ejuſdem Gratiani verba ſunt in eodem libro ante caput 15. *Manifeſta.* 2. q. 1. *Verum hæc de illis intelligenda ſunt quorum crimina ſunt occulta. Ceterum quæ manifeſta ſunt, judiciarium ordinem non requirunt. Unde Ambroſius: Manifeſta accuſatione non indigent.* In Notis additur: *Ivo in epiſtola ad Hugonem, quæ incipit* Litteras v. p. *ſic ait:* Manifeſta autem accuſatione non indigere teſtatur beatus Ambroſius ſuper epiſtolam ad Corinthios ita dicens de eo qui cum noverca [Judicis non eſt, &c.] *ut infra c.* De manifeſta.] Item cap. 16. *Quæ Lotharius.* par. 1. e. q. haec etiam Gratiani verba ſunt: *In manifeſtis enim calliditate accuſantium non opprimitur reus &c. atque ideo in talibus judiciarius ordo non requiritur.* Et cap. 20. *Deus omnipotens.* par. *Quando autem.* ita Gratianus ſcribit: *Aliquando evidentia ipſa &c.* ut in dialogo.

(4) Sunt etiam haec ejuſdem Gratiani verba in eodem libro 11. qu. 3. c. 24. *Ad menſam.* par. *Evidenter. Hæc ſententia excommunicatio vocatur: quæ a communione corporis & ſanguinis Chriſti notatum prohibet*

hibet &c. Qua ſententia non ſeparatur quis a conſortio fidelium. Eſt & alia ſententia, quæ anathema vocatur: qua quiſque ſeparatur a conſortio fidelium. de qua ſupra. [*Cum excommunicatis nolite communicare*] *&c.* Et poſtea: *Iuxta igitur hanc diſtinctionem intelligenda eſt illa auctoritas Innocentij Papæ ſecundi* [*Si quis ſuadente diabolo &c.*] *ut infra in cauſa* [*Quidam presbyter.*] (in margine eſt: 17. *q.* 4.) *ut juxta etymologiam vocabuli, anathemati, id eſt, ſeparationi ſubjaceat qui in edictum illud inciderit, qui a corpore & ſanguine Chriſti & ab ingreſſu Eccleſiæ ſe alienum facit, qui impias manus in Clericem* (Scribe *Clericum*) *injicere auſus fuerit, qui etiam a nullo Epiſcoporum abſolvi, id eſt, more pœnitentium reconciliari poterit, niſi primum apoſtolico conſpectui ſe repræſentare curaverit.*

(5) In eadem cauſſa 11. q. 3. ante cap. 1. verba Gratiani ſunt in eodem libro: *Sed quod ſententia Epiſcopi, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda ſit, Gregorius homilia* 26. *in evangelia teſtatur dicens: Sententia paſtoris, ſive juſta ſive injuſta fuerit, timenda eſt.* In Notis additur: *Ipſa prorſus B. Gregorij verba leguntur infra ead. c.* Non ſolum. *verſ.* Vtrum juſte.] Ejuſdem Gratiani verba ſunt cap. 77. *Non ſolum.* par. 1. c. q. *Cum ergo ſententia ex ordine injuſta eſt, nec tunc ab ea recedendum eſt: quia etiam antequam ſententia daretur in eum, pro qualitate reatus ſui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando &c.* ut in dialogo. Et poſtea: *Paſtor ergo vel abſolvere indiſcrete timeat vel ligare. Is autem qui ſub manu &c.* ut in ipſo dialogo.

(6) Gratianus ita in eodem libro ſcripſiſſe dicitur 12. q. 1. c. 24. *Præcipimus.* par. 1. *Sed notandum eſt Epiſcopos orientales uxores habere & filios, quoſdam autem ex noſtris partibus, cum in laicatu ſive in minoribus ordinibus conſtituti habeant uxores & filios, ſive morte uxoris interveniente, ſive continentia pari voto ſervata, ad ſacros ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad ſuos & ſuorum uſus. Qui autem ab infantia ſacræ militiæ traditi ſunt, nullo modo eis permittitur habere propria; quia nulla eſt eis excu-*

excuſatio proprietatis ; niſi fortaſſe retinendo ſua, a ſumptibus Eccleſiæ abſtineant.

(7) Idem Gratianus ait in eodem libro 14. q. 1. c. 1. par. 1. *Prohibetur perfecto in judicio ſtare captando lucrum, ſed non evitando damnum. Vel aliter. Aliud eſt ſua poſſidere, aliud eſt communium procuratorem eſſe. Canonici non poſſident ſua, quia res Deo oblatæ non ſunt alicujus. Utuntur enim rebus Eccleſiæ, non ut ſuis, ſed tanquam ad diſpenſandum ſibi creditis &c.*

(8) Verba etiam Gratiani ſunt in eodem libro 16. q. 3. c. 15. *Placuit.* par. *præſcriptionum : Bona vero fides non ad tractum medij temporis ſed ad initium poſſeſſionis refertur. Sufficit enim in initio cuique bona fide poſſidere cœpiſſe, etiamſi medio tempore ſcientiam rei alienæ habuerit.* In margine eſt: *Al. conſcientiam.*

(9) Haec etiam in eodem libro ejuſdem Gratiani verba ſunt 22. q. 4. c. ult. par. *Unde datur : Aliquando namque juramento deeſt juſtitia ; veluti cum quiſpiam poſt votum caſtitatis ducit uxorem, juramento firmans nunquam ſe ab ea diſceſſurum. quod quamvis illicitum ſit, quia juſtitia ſibi probatur deeſſe, tamen auctoritate Auguſtini ſervari præcipitur.* Et poſtea : *Eſt etiam id quod juratur aliquando vitioſum, non natura ſui, ſed ex cauſis extra venientibus ; veluti cum aliquis poſt votum caſtitatis jurat alicui ſe habiturum eam in conjugem. Conjugem namque habere, in ſe ipſo malum non eſt : tamen huic ex voto perniicioſum eſt. Hoc autem juramentum, etiamſi illicitum ſit, non tamen ſervari prohibetur : ſed de violatione voti pœnitentia ſibi jubetur indici.* Et verſ. *Ex modo : Veluti dum aliquis a parentibus coactus ut clericatus tonſuram vel religionis veſtem ſuſcipiat, ſe neutrum facturum juramento firmaverit. Hoc quamvis aliquibus videatur reprehenſibile, quia opus charitatis juramento ſe non facturum promiſit, nulla tamen auctoritate ſervari prohibetur &c.*

(10) Illa quoque Gratiani verba ſunt in eodem libro 22. q. 5. in principio : *Quod autem quinto loco quæritur, ſi licitum eſſet quod Archidiaconus juraverat, an Epiſcopus eſſet reus perjurij qui ad pejerandum* Ar-

Archidiaconum cogebat, facile poteſt diſcerni. Si enim conſentiens pari pœna cum faciente puniendus eſt, multo magis ille qui cogit, reus admiſſi criminis probatur.

DE EADEM RE.

Dialogus decimusoctavus.

C. QUID illud eſt, quod apud Gratianum legitur ex Nicolai reſponſo ad conſulta Bulgarorum: *A quodam Iudæo, neſcitis utrum Chriſtiano an pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis.* Quo pacto is qui Judaeus erat potuit paganus eſſe, aut de eo, quem certum erat Judaeum eſſe, dubitabatur num Chriſtianus eſſet an paganus? A. Conſuluiſti fontes ejus capitis? Nuper enim prodierunt illa Nicolai reſponſa. C. Conſului. Caput eſt centeſimum quartum, non tertium, ut Demochares edidit. Varietas verborum nulla eſt, neque etiam apud Ivonem Carnotenſem *a*. A. In libro Caeſaraugustano *b* inveni *A quodam viro*, pro *A quodam Iudæo*, ſcriptum; quod mihi vehementer placuit. Sunt qui putent illum Iudaeum natione fuiſſe, non religione. C. Id mihi non fit veriſimile. (1) Sed cur magis credendum eſt huic libro quam fontibus ipſis? A. Quia non ſunt ipſi fontes, ſed fontium imagines. Idem de veteribus libris dicendum eſt; in quo plerique falluntur. Dum enim putant ſatis eſſe, ſi quid in veteri libro invenerint, referre, etiam ea quae recte edita ſunt mutare audent.

De conſec. d. 4. c. 24. A quodam.

a *Ivo lib. 1. tit. 2. c. 22. panorm. & part. 1. c. 148. decr.*

b *Caeſ. lib. 12. c. 62.*

N 4 dent.

dent. Sed multo tutius eſt probare prius omnia, & cum priori & poſteriori ſententia conferre. Et quia de falſis inſcriptionibus aliis diebus actum eſt, vide quid in hoc eodem libro Caeſarauguſtano, & in alio veteri legi Syricio Papae adſcriptum: Vino aegrotum baptizari poſſe, modo in nomine Trinitatis baptizetur. C. Hoc Eccleſia catholica non recepit. B. Neque Syricius hoc unquam dixit, ſed vanus aliquis ſemipaganus. Quid illud quod apud Ivonem *c* inveni ex Auguſtini libris *d* acceptum, *Concilium Sardicenſe Concilium Arianorum fuit?* A. Ego id non apud Ivonem ſolum, ſed etiam in aliis libris legi *e*; & aut Auguſtinum falſo deceptum fuiſſe putavi, aut ea verba non eſſe Auguſtini. Et in Africa fuiſſe id Concilium non rejectum apparet ex Concilio Carthaginenſi primo cap.v. *f* in quo ſanctiſſimum Concilium appellatur; licet ſextae ſynodi patres, in quibus ipſe Aurelius Auguſtinus fuit, non adgnoverint duos eſſe ejuſdem Concilii canones, qui a Legatis Romanis Concilii Nicaeni eſſe dicebantur. Mitto quod in Corpore canonum, & in omnibus Graecis & Latinis collectionibus Conciliorum habeantur, & in Leonis IV. epiſtola inter eos numerentur, per quos judicant & judicantur Epiſcopi. (2) Sed quo progredimur? Redeamus ad Antonini notas. B. Non multa reliqua ſunt. Quorum primum eſt de differentia ejus, qui veterem haereſim defendit, & ejus qui novam ſuſcitat: illum excommunicatum eſſe & ſuſpenſum ab exe-

Caeſ. lib. 12. *c.* 9.

c Ivo par. 4. *c.* 80. *dec.*
d Aug. contra Creſconium lib. 3. & 4.
e Caeſ. lib. 1. *c.* 47.

f Diſt. 71. *c.* 6. Privatus. *al.* Primatus.

Diſtin. 20. *c.* 1.

24. *q.* 1. *in prin.* & *c.* 4. Audivimus. *p.* 1.

executione ordinis & jurisdictionis, & ſic neminem poſſe excommunicare; de alio Gratianus dubitat, quia toleratur & non rejicitur ut excommunicatus, & ſic valent ab eo geſta. Joannes & Antoninus omnes eſſe excommunicatos affirmant, & neminem poſſe excommunicare, licet alia gerat dum toleratur. A. Non id aperte Gatianus dicit quod iſti notant. Servandæ autem ſunt Lucii tertii & Innocentii tertii conſtitutiones. (3) B. Quaedam poſtea notat beatus Antoninus; ſed oblitus eſt locum certum indicare, in quo ea Gratianus ſcripſerit. Sunt autem ea quae refert diſtinctione quinquageſima, non in eadem illa cauſſa XXIV. in qua ſuperiora continebantur. Quaeritur de lapſis poſt baptiſma in aliquod crimen, & poenitentibus, an poſſint ad ordines ſacros & dignitates vel parochias promoveri, aut jam promoti permanere poſt crimina in eiſdem, & ad alia promoveri queant. Refertur Gratiani diſtinctio, ut ſi vere eos poeniteat, utrumque poſſint; ſi ficte, neutrum poſſint. Objicit hic noſter exceptionem de his criminibus, quae inducunt irregularitatem. Neque enim poenitere ſatis eſt, ſed ſuperioris diſpenſatio eſt neceſſaria. Alia diſtinctio Gratiani eſt, ſi crimina ſunt occulta, tunc poſſint promoveri; ſi manifeſta, non poſſint. Sed eodem modo addatur exceptio irregularitatis; & ex qualitate criminum cognoſci poterit an requiratur diſpenſatio, & an diſpenſare debeat Epiſcopus vel Pontifex Romanus. A. Hoc ipſum gratia-

cap. Ad abolendam. & c. Excommunicamus. *De heret.*

Diſt. 50. c. 24. Sacerdos. p. Quomodo.

cap. 32. Presbyteros *in fine.* c. *diſt.*

tianus fateretur. (4) B. Capitale crimen extremo loco poſitum eſt adverſus Gratianum de poenitentiis diſtin. 1. & ejus fratrem, ut vulgus putat, Petrum Lombardum, quem Magiſtrum ſententiarum appellant. Ambo enim fratres quaeſtionem proponunt an ſit neceſſaria oris confeſſio, quam ſacramentalem vocant, ad remiſſionem peccatorum, vel ſola contritio cordis & ſecreta ſatisfactio ſufficiat, etiamſi copia vel facultas adſit Presbyteri. Neuter ſolvit quaeſtionem: immo Gratianus multis in utramque partem relatis ait: *Cui autem harum potius adhærendum ſit, lectoris judicio reſervatur. Utraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros.* Mox addit Theodori Cantuarienſis verba: *Quidam Deo ſolummodo confiteri debere peccata dicunt, ut Græci: quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent, ut tota fere ſancta Eccleſia*, & quae ſequuntur. A. Cabilonenſis Concilii ſecundi ſub Carolo verba ſunt cap. XXXIII. Referunt etiam Capitularia *g* & Burchardus *h* & Ivo *i*. Sed hi duo ut Gratianus. Capitularia & Concilia carent illis verbis *ut Græci*; item illis *ut tota fere ſancta Eccleſia*. Et Gratianus quaeſtionem aliis verbis proponit. Neque enim is illa addit *cum facultas adeſt Presbyteri*. Et cum haec quaeſtio ante Innocentii tertii in Concilio generali cap. XXI. conſtitutionem propoſita fuerit, a beato Thoma & Antonino uterque frater crimine liberatur, non quod ſacramentum poenitentiae non ſit a Chriſto inſtitutum, cujus

De pæn. d. 1. *c.*88. Quamvis. *p.* Quibus. & *c.ult.*

g Capit. lib. 7. *c.*58. *in addit.*
h Burc. lib. 19. *cap.*145.
i Ivo part. 15. *c.* 155. *decret.*

De pænit. & remiſſ. c. Omnis.

cujus partes ſunt contritio, confeſſio, & ſatisfactio, ut in Concilio Tridentino aperte definitum eſt; ſed quo tempore confitendum eſſet ſacerdotibus, hoc tum primum declaratum eſt. B. Vis dicam quod ſentio? A. Quid eſt, cur opus ſit veniam petere? B. Tota haec diſtinctio plus nocet nobis quam prodeſt. Male autem inſerta ſunt haec, ut quaeſtio tertia cauſſae XXXIII. & poſtea aliae quaeſtiones & cauſſae additae. Praeſtitiſſet de poenitentiis poſt omnes cauſſas ante tractatum de conſecratione conſcribere. A. Sunt qui putent hos duos tractatus non eſſe Gratiani, quamvis Gratianus ipſe aliquot locis, in cauſſis, eorum faciat mentionem, & in quibuſdam libris non eſſe diſtinctos capitibus ſeparatis. Numeris autem capitum certum eſt nullum Gratiani volumen fuiſſe diſtinctum ante Contianam editionem. C. Cur tu eos numeros non ſequeris, ſed aliam rationem? A. Ego numeros addidi ante eam editionem; neque divinare potui quid in ea ſcripturus eſſet Contius. Varietatis cauſſa eſt, quod ille caput ſecundum appellat quod ego primum eſſe puto. Principium enim quaeſtionis primum caput appellare nolui, quoties verbis Gratiani conſtat. Eſt etiam alia varietatis cauſſa in capitibus Paleae nomine adſcriptis, quae ab eo nonnunquam omittuntur, aliquando numerum augent. Sed quid Romani ſelecti viri de hac prima diſtinctione ſtatuunt? B. Haec verba in ſcheda inveni: *Tractatus hic de pœnitentia non videtur eſſe Gratiani, ſed*

ali-

alicujus paullo antiquioris; & totus huc videtur tranſlatus, deeſtque in exemplaribus antiquis. A. Non eſſe antiquioris Gratiano apparet, quia multa ex Digeſtis adfert & ex aliis libris juris civilis, quae omnia ſunt Gratiani tempore quaſi poſtliminio reſtituta. B. Nimius eſt in his referendis & valde ineptus. Sed alia verba referam ſelectorum virorum. Verbis Gratiani in extrema hac diſtinctione *Cui autem harum &c.* haec adſcribi juſſerunt: *Errat in hoc Gratianus. Et non eſt dubitandum quin peccata mortalia, quantumcumque occulta, ſacerdoti ſecreto ſint confitenda; & nullus defendit alteram opinionem, quam quiſque voluerit.* Item verbis Theodori, vel potius Concilii Cabilonenſis alia addunt. Cum enim ita ſcriptum ſit, (*Confeſſio itaque quae ſoli Deo fit, quod eſt juſtorum, purgat peccata. Ea vero quae ſacerdoti fit, docet qualiter ipſa purgentur peccata.*) adjiciunt Romani: *Non docet, ſed efficit veram purgationem; & ſacerdos tanquam Dei miniſter vere purgat a peccatis. Et gloſſa in verbo* docet *errat dum ait: Hoc eſt ſignum ſacerdoti quod peccata dimittuntur confitenti per contritionem. Nam vere dimittuntur per abſolutionem ſacerdotis. Et falſum eſt quod ipſa abſolutio ſit ſignum remiſſionis, cum ſit cauſſa efficiens remiſſionis.* Illud etiam mutant quod in eodem capite dicitur: *Deus namque ſalutis & ſanctitatis auctor.* ſanitatis auctor ſcribendum cenſet. & poſtea, *hanc ſuae potentiae medicinam*, non *ſuae poenitentiae*. utrumque ex Conciliis; niſi quod illic

c. ultim. de poen. d. 1.

vox

vox *medicinam* omittitur, quae neque in Capitularibus eſt, neque apud Burchardum & Ivonem. (5) A. Suntne alia in eadem diſtinctione animadverſa? B. Capite ſexto, cujus initium *Si quis non dicam*, addunt: *Valde alienæ ſunt hæ leges a diſputatione de pœnitentia.* & capite XXXII. extremo: *Gratianus, vel quicumque eſt auctor hujus tractatus, oſtendit ſe non recte ſentire de confeſſione ſacramentali: cum tamen hoc ſit certum, quod dum adeſt facultas ſacerdotis, quodvis peccatum mortale debemus ei ſecreto confiteri. Et quia Gratianus ſæpe repetit hujuſmodi errorem, fiat hoc loco notatio.* A. Si vox *debemus* conſilium ſignificat, nihil Gratianum laedit hoc conſilium: ſi praeceptum, non ſemper verum eſſe alii dicent, ſed certis caſibus, puta mortis, vel periculi, vel ante Euchariſtiae ſumptionem. Alio tempore ſervanda eſt conſtitutio Innocentii tertii: & ei qui eam obſervaverit ſatis eſt ſi propoſitum habeat confitendi tempore debito, cum contritione praeſenti, ut docet Antoninus tuus poſt beatum Thomam. (6) B. Notantur etiam alia Gratiani verba capite XXVI. *Unde evidentiſſime datur intelligi quod ſine confeſſione oris peccata poſſunt deleri.* Falſum eſt, inquiunt, hoc inde probari. Et poſtea: *Latentia vero peccata non probantur ſacerdoti neceſſario eſſe confitenda & ejus arbitrio expianda.* Non recte, inquiunt, loquitur. & cap. XXX. *Luce clarius conſtat &c.* (7) Capite XIX. (cujus initium *Aut facta*) mendum in illis verbis

De pœn. d. 1. c. 6. Si quis.

c. 32. Facilius. *p.* Hoc idem. *c. d.*

c. 86: Quis aliquando. *p.* E contra auctoritas. *d. p.* Latentia. & *c.*30. Si cui. *in fine e. diſt.*

*c.*19. Aut facta. *c. d.*

bis eſt : *Tempus diſcernit emanſorem a furtivo.* Scribendum enim eſt *fugitivo* ex Pandectis. (8) Sed melius eſt ordine librorum Gratiani de ejus erroribus agere. A. Id in alium diem differamus. Hoc tantum admoneo, ſuperioribus Antonini locis exſtare Philini triginta fere notata loca, quibus Gratianus ab gloſſis, ut vocat, reprehendit. (9)

Philin. in c. Ex parte. 2. *ver.* Leges inſertæ. *nu.* 43. *prope fin. de reſcript.*

ADDITIONES.

(1) DE conſecrat. diſtin. 4. cap. 24. in Romano libro inſcriptio eſt : *Item Nicolaus ad conſulta Bulgaror. c.* 104. *A quodam Iudæo neſcitis, utrum Chriſtiano, an pagano &c.* In margine haec ſunt : *Sent.* 4. *diſt.* 3. *Alger. l.* 3. *c.* 6. *Ivo p.* 1. *c.* 148. *Pann. l.* 1. *c* 29. Et in Notis : *Iudæo*] *Apud Algerum eſt*, ut audio. *Verum in originali poſt hoc caput ſequuntur verba hæc* : Sed primum, utrum Chriſtianus an paganus ipſe Judæus extiterit, vel ſi poſtmodum factus fuerit Chriſtianus, inveſtigandum eſt, *Ipſe vir* pro *ipſe Iud.* ſcribo.

(2) Diſtin. 71. c. 6. in eodem libro inſcriptio eſt: *Item ex Concilio Carthagin.* 1. *c.* 5. *Primatus Epiſcopus Vegeſeliſitanus dixit &c.* In margine eſt : *Burc. l.* 2. *c.* 43. *Ivo p.* 6. *c.* 144. *Anſ. l.* 6. *c.* 124. *Primatus*] *Al. privatus*. Scribo, *Privatus.*)

(3) Gratiani verba ſunt in eodem libro 24. q. 1. in principio : *Quod autem ab hæretico aliquis deponi aut excommunicari non poſſit facile probatur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatam hæreſim ſequitur, aut novam confingit. Qui vero hæreſim jam damnatam ſequitur, ejus ſe participem facit &c.* Et cap. 4. *Audivimus.* par. 1. *Sin autem ex corde ſuo novum hæreſim confinxerit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit : quia nec poteſt dejicere quemquam jam proſtratus &c.* In Notis eſt : *Sin autem*] *Non defuerunt qui crederent hæc quoque eſſe Alexandri. Sed apud Ivonem & in Pannormia non habentur;*

tur ; & in vetuſtis Gratiani codicibus hic eſt ea nota quæ ſolet apponi verbis Gratiani. Et eſt ſecundum membrum diviſionis in ipſo quæſtionis principio a Gratiano propoſitæ ; omninoque & ſtylus & quæ dicuntur ad id confirmandum concurrunt.

(4) Haec etjam ſunt in eodem libro Gratiani verba diſtin. 50. c. 24. *Sacerdos.* par. I. *Sunt quidam quos non odium criminis, ſed timor utilitatis, & amiſſio proprij gradus, & ambitio celſioris ad pœnitentiam cogit. Hos ſacri canones irrecuperabiliter (al. irreparabiliter) dejiciunt &c.* Et cap. 32. *Presbyteros.* in fine. e. diſt. *Poſſunt & aliter diſtingui præmiſſæ auctoritates. Quorum enim crimina manifeſta ſunt ante vel poſt ordinationem, a ſacris ordinibus dejiciendi ſunt. Quorum autem peccata occulta ſunt, & ſatisfactione ſecreta ſecundum ſacerdotis edictum purgata, in propriis ordinibus remanere poſſunt.* In margine eſt : *Raba. pœn. c. I.*

(5) Initio tractatus de poenitentia in Gregoriana editione ſcriptum eſt : *Quæſtio tertia* (cauſae XXXIII.) Et in margine eſt : *TRACTATUS de pœnitentia.* Et mox Gratiani verba ſunt : *His breviter decurſis, in quibus extra negotij finem aliquantulum evagati ſumus, ad propoſitæ cauſæ tertiam quæſtionem pertractandam (qua quæritur, Vtrum ſola cordis contritione & ſecreta ſatisfactione abſque oris confeſſione quiſque poſſit Deo ſatisfacere] redeamus &c.* Ad vocem *Vtrum* eſt in margine additum : DISTINCT. I. Et in Notis : *Gratianus ad explicandam hanc tertiam quæſtionem multa attulit. Quam perlongam tractationem, qui eum ſecuti ſunt, in ſeptem diſtinctiones diviſerunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla eſt diſtinctionum ſeparatio ; in aliquibus vero in margine tantum eſt :* Diſtinctio prima, ſecunda, &c. *Vtrum ſola] Hæc conjungenda ſunt cum ſuperioribus, quemadmodum in pervetuſtis ſunt conjuncta; ab illis enim pendent.* Ante caput extremum ejuſdem diſtin. I. haec Gratiani verba ſunt : *Quibus auctoritatibus vel quibus rationum firmamentis utraque ſententia ſatisfactionis & confeſſionis innitatur, in medium breviter expoſuimus. Cui autem harum potius adhærendum ſit,*

ſit , lectoris judicio reſervatur . Vtraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros . Vnde Theodorus Cantuarienſis Archiepiſcopus ait in pœnitentiali ſuo : Quidam Deo ſolummodo confiteri debere peccata dicunt , ut Græci . Quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent , ut tota fere ſancta Eccleſia &c.) In Notis haec ſunt *: Lectoris judicio] Certiſſimum eſt & pro certiſſimo habendum , peccati mortalis neceſſariam eſſe confeſſionem ſacramentalem, eo modo, eo tempore adhibitam quo in Concilio Tridentino poſt alia Concilia eſt conſtitutum .* Extremo capiti haec adduntur in Notis : *Burchardus etiam & Ivo caput hoc citant ex pœnitentiali Theodori . In Capitularibus adjectis cap.* 58. *hæc leguntur :* Quidam Deo ſolummodo confiteri debere dicunt peccata , quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent. Quod utrumque non ſine magno fructu intra ſanctam fit Eccleſiam &c. *In Concilio Cabilonenſi* 2. *c.*33. *eadem fere habentur , addita ad initium voce* Quia *& nonnullis alijs in extrema clauſula , quæ notabuntur .* Ut Graeci] *Hæc verba , itemque illa ,* ut tota fere ſancta Eccleſia , *& illa* & hoc perfectorum eſt , *& illa* Quod eſt juſtorum ; *abſunt , quemadmodum a Capitulari , ita etiam a Concilio .* In margine haec ſunt : *In Capitul. adjectis c.* 58. *In Cabil. Conc.* 2. *c.* 33. *Burch. l.* 19. *c.* 145. *Ivo p.* 15. *c.* 155. Ad illa verba *Sed tamen Apoſtoli &c.* additur in margine *: Et ſecundum Apoſtoli inſtitutionem confiteantur . Iac.* 5. Et in Notis : *In Capitulari & Concilio pendet adhuc oratio , & priori illi membro* ut & Deo &c. *redditur nunc alterum membrum his verbis ,* & ſecundum Apoſtoli inſtitutionem &c.] In ſcholio : *Docet*] *id eſt. Hoc eſt ſignum ſacerdoti quod peccata dimittantur confitenti per contritionem .* Additur in margine : *Immo docet ordinarium purgandi modum eſſe per ſacerdotis abſolutionem. Deus enim , ut continuo ſubjungitur , ſanitatem largitur plerunque medicorum operatione .* Operatione , *inquit* , non oſtenſione.] Ad vocem *ſanctitatis* additur in margine : *Al. ſanitatis .* In eodem extremo capite eſt : *plerunque hanc præbet ſuæ pœnitentiæ medicinam invisibili adminiſtratione , plerunque medicorum operatione .* In Notis

Notis eſt: *Suæ pœnitentiæ medicinam*] *In Concilio atque apud Burchardum & Ivonem legitur* ſuæ potentiæ. *A Capitulari autem (prout ex ipſius lectione animadverti poteſt) totum iſtud primum abeſt periodi membrum.*

(6) Capite ſexto *Si quis non dicam.* ejuſdem diſtin. 1. in eodem libro non ſunt verba ex ſcheda ſelectorum virorum relata. Nihil etiam additum eſt cap. 32. *Facilius.* in fine.

(7) Quod dicitur apud Gratianum cap. 87. Romanis e. diſt. 1. cujus initium *Quis aliquando.* par. *E contra auctoritas.* his verbis notatur: *Unde evidentiſſime datur intelligi quod ſine confeſſione oris peccata poſſunt deleri.* In Notis eſt: *Unde evidentiſſime*] *Loquitur ex perſona adverſam partem ſubſtinentis. Vere enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim ſacerdoti tanquam Deo confitetur, is minime dicitur ſe apud alios accuſare, ſed potius, neſcientibus aliis, ſeipſum punire &c.* Ad verſ. *Latentia vero peccata.* nihil additur. Nihil etiam additur cap. 30. *Si cui* verſ. *Luce clarius conſtat.*

(8) Inſcriptio capitis 19. *Aut facta.* e. diſt. in eodem libro haec eſt: *Unde in Digeſtis tit. de pœnis.* In margine eſt: *Ibid. le.* 16. (hoc eſt lib. 48. Digeſt. tit. 19.) Ad illa verba *Tempus diſcernit emanſorem a furtivo*, additur in Notis: *Furtivo*] *In aliquot vetuſtis codicibus & originali eſt* fugitivo. *ſed ob gloſſam non eſt emendatum.* Ad illa verba, *Eventus ſpectatur, ut a clementiſſimo*; additur: *Clementiſſimo*] *Sic emendatum eſt ex pandectis Florentinis, cum antea legeretur* dementiſſimo. *Quod in Baſilicis lib. 60. tit. 52. l. 16. ſic explicatur:* Vir clemens, nec ſeditioſus &c.

(9) Verba Philini ſunt. Gratianum improbat.

Gloſſa in prin. diſt. 13.
Gl. 2. in prin. diſtin. 18.
Gl. ult. in c. *De Syracuſana.* (13.) diſt. 28.
Gl. in c. *Cenomanenſem.* (13.) par. *Cum ergo.* ver. *de fornicatione.* diſt. 56.
5. Gl. in c. *Statuimus.* (8.) p. *His omnib.* diſt. 61.
Gl. in c. *Valentinianus.* (3.) ver. *electus.* diſt. 63.

Gl. un. in c. *Scire.* (8) p. *neceſſario.* & c. ſeq. diſt. 76.
Gl. 2. in c. *Sicut Chriſtus.* (75.) 1. q. 1.
Gl. ult. in c. *Cum ſcriptura.* (83.) 1. q. 1.
Gl. in c. *Quod quidam.* (97.) p. *Opponitur.* ver. *poteſtas.* &. ver. *poteſtatem.* e. q. 1.
Gl. in c. *Etſi illa.* (23.) & gl. 2. in p. *Breviter.* 1. q. 7.
Gl. 3. in c. *Euphemium.* (7.) p. *Hinc colligitur.* ver. *infamem.* 2. q. 3.
Gl. in c. *A judicib.* (33.) p. *Quod de arbitris.* ver. *valebit.* 2. q. 6.
Gl. in c. *Ei qui.* (41.) p. *Nullus* ver. *in notoriis.* 2. q. 6.
Gl. in c. *Si teſtes.* (3.) p. *Soli teſtes.* ver. *inſtrumentis.* 4. q. 3.
Gl. in c. *Nullus.* (2.) p. *Aliquando.* ver. *per officiales.* 4. q. 4.
Gl. in c. *Teſtimonium.* (9) p. *Nec honore.* ver. *jurejurando.* 11. q. 1.
Gl. in ſumma. 12. q. 1.
Gl. in c. *Præcipimus.* (24.) p. *Cum ergo.* ver. *Sed notandum.* e. q. 1.
Gl. in c. pen. p. *Si ergo.* ver. *hoc meum.* e. q. 1.
Gl. in c. *Non ſane.* (15.) ver. *patrocinium.* 14. q. 5.
Gl. in c. *Si quis.* (29.) p. *Qui autem.* ver. *repetundarum.* 17. q. 4.
Gl. in c. *Si illic.* (29.) p. *Sed objicitur.* ver. *Achab.* 23. q. 4.
Gl. 1. in c. *Sic quippe.* (45.) p. *Ex his.* 27. q. 2.
Gl. in c. *Si quis.* (24.) p. *Quamvis.* ver. *Illud vero.* 32. q. 7.
Gl. in c. *Omnis.* (37.) p. *Alii e contrario.* de pœn. d. 1.
Gl. in c. *Quis aliquando.* (87.) p. *E contra.* ver. *confitemini.* e. diſt. 1.
Gl. in c. *De quarta.* ver. *quadrageparia.* de præſcr.

DE

DE ERRORIBUS QUIBUSDAM

& mendis gratiani in diſtinctionibus.

dialogus decimusnonus.

B. Quotiens in manus meas Gratiani liber venit, venit autem infrequens, totiens me a legendo deterret initium. *Humanum genus duobus regitur, naturali videlicet jure, & moribus. Jus naturale eſt quod in lege & evangelio continetur.* His addit multa ex Iſidoro ſumpta in etymologiis, quae etiam huic diviſioni repugnant, ut illud: *Fas lex divina eſt, jus lex humana. Omne autem jus legibus & moribus conſtat. Jus autem naturale eſt aut civile, aut gentium. Jus naturale eſt commune omnium nationum.* Id melius jus gentium dixiſſet. Sic enim poſtea definit: *Jus gentium appellatur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur.* Quaſi vero jus omnium nationum naturale ſit; omnium vero gentium, jus gentium: quo nihil ineptius inveniri poteſt. At hic noſter jus naturale dixit quod in lege & in evangelio continetur. (1) A. Non quidquid in Moyſis lege & in evangelio continetur, id jus naturale Gratianus appellat; ſed vel de decalogo intelligi debet, vel de eo quod ſequitur, cum *quiſque jubetur facere alii quod ſibi vult fieri.* Sed age, videamus quid in prima diſtinctione Romani notant. B. Quod capite ſeptimo in

Vide diſt. 5. in prin. & diſt. 6. in fine.

cap. 7. Jus naturale. diſtinct. 1.

juris naturalis exemplis poſitum eſt, *liberorum ſucceſſio, & puerorum educatio*, illi ſcribendum ex veteribus Iſidori & Gratiani libris cenſent, *liberorum ſuſceptio & educatio*. A. Id aptius eſt ut poſt viri & feminæ conjunctionem ſcribatur, & in jure civili ita eſſe exiſtimo: Hinc liberorum procreatio, hinc educatio. (2) B. Capite XII. dicitur: *Ius Quiritium eſt proprie Romanorum, quod nulli tenent niſi Quirites*. Illi ſcribunt, *quo nulli tenentur niſi Quirites*, ex veteribus libris. Et quod poſtea ſequitur: *In quo agitur de legitimis hereditatibus, vel curationibus, vel de contractibus*, ita mutant ut Contius admonuit. Delendum enim eſt hoc membrum, *vel de contractibus*. & pro *curationibus*, *cretionibus* eſt ſcribendum. A. Hoc etiam confirmatur veteribus libris; & Iſidorus ipſe notat quid cretio ſit, poſt Ulpianum in fragmentis libri ſingularis regularum. (3) B. Initio diſtinctionis quintæ in illis verbis, *Nunc autem ad doctrinam naturalis juris & ceterorum revertamur*, *differentiam* pro *doctrinam* aptius ſcribunt. Multa vero in hac quinta & in ſexta diſtinctione dicuntur, quae melius in alium locum Gratianus reſervaſſet. Quod his verbis Romani notant: *Viſum fuit Doctoribus ut diſtinctio hæc ſexta, quamvis ſuperioribus parum cohærere videatur, atque extra rem hoc loco poſita ſit a Gratiano, neque tollatur, neque in alium locum transferatur. Hoc idem placuit congregationi generali. Scopus enim eſt hoc opus corrigere & ſupplere quæ deſunt Gratiano*,

c. ult. c. diſtinct.

Diſt. 5. in prin.

no, non decurtare. Mihi vero facilius omnia ſanare in animo eſt. C. Quo tandem pacto? B. Una litura, ut ille noſter ait. A. Jocaris tu quidem, ut ſoles. Sed quid de ſeptima diſtinctione habes dicere? B. Permulta. Principio ſelecti viri notant neque Solonem primum Athenienſibus, neque Trimegiſtum Ægyptiis leges tradidiſſe. De Solone aperta res eſt, cum Draco legiſlator eo fuerit antiquior. De Trimegiſto videndus Cicero lib. III. de legibus, & Lactantius lib. I. cap. VI. Inſtitutionum. Item de nominibus Decemvirorum, qui XII. tabulas ſcripſerunt, quae referre Gratiano minime fuit neceſſe, placuit illis patribus ut cum Faſtis Capitolinis conferrentur. Quod vero ſequitur, *Novae autem leges a Conſtantino Caeſare coeperunt*, & quae poſtea de Codice Theodoſiano ſcribuntur, Iſidori & Gratiani ignorantiam detegunt. Cum enim potuiſſent in libris Juſtiniani certiora de origine juris & de tribus illis veteribus Conſtitutionum libris & quarto Juſtinianeo, atque de Novellis tam ejuſdem Imperatoris quam ſuperiorum referre, haec ſola poſteris reliquerunt, quae, ut Contius notat, in Alarici breviario continebantur. A. Quae de Conſtantino dicuntur, accepta eſſe arbitror ex Theodoſii Novella Conſtitutione *a*. Iſidorum jus civile hoc a Juſtiniano editum ignoraſſe crediderim; a Gratiano video in hoc iſto libro multa referri ex Digeſtis & Conſtitutionibus multorum Imperatorum. Et potuit ex Ivonis Panormia *b*, cujus mihi habuiſſe cognitio-

Diſt. 7. c. 1.

Ibid. cap. 2.

a *Nov. Theo. & Valent. 1.*

b *Ivo li. 2. ti. 12. c. 7. 8. & 9. paſſim.*

nem videtur, hoc ipſum de Juſtiniano referre, quod etiam ſcriptum ſcio in excerptionibus Ivonis *c* & in libro Caeſarauguſtano *d* ex hiſtoria Pauli Diaconi & Anaſtaſii Bibliothecarii. (4) Dic nunc de diſtinctione octava, ſi quid eſt nota dignum. B. Capite primo *e* mendoſum eſt illud: *Vultis ut reticeamus leges, ut gaudeatis? Recitemus* enim ſcribendum eſt, ut eſt apud Auguſtinum & Ivonem *f* & Anſelmum *g*. (5) Capite quarto *h* pro illis verbis *Plane quis dubitet veritati manifeſte conſuetudinem cedere*, ſcribendum *veritati manifeſtatæ debere conſuetudinem cedere?* Reſpondent enim verbis illis impugnantium Auguſtinum: *Veritate manifeſtata, cedat conſuetudo veritati.* Quae omnia non recte Ivo edidit in Panormia, in excerptionibus vero recte *i*, item liber Caeſarauguſtanus *k*. (6) Sequitur caput quintum, quod aliis ſextum eſſe placuit: quod caput primum eſt eorum, quae Petrus Ciaconius ad te miſit. Incidi enim nuper in eum indicem incertorum capitum Gratiani, quorum numerus eſt fere DCC. A. Rem mihi pergratam feceris ſi de his quoque locutus fueris. B. Nihil plane eram dicturus, niſi cum illo indice, quid tu reſcripſiſſes, inveniſſem. Illud igitur caput Gregorio Papae ad Guillimundum Averſanum Epiſcopum inſcribunt Ivo in Panormia *l* & Gratianus, Gregorio VII. ad VVimundum Averſanum Epiſcopum idem Ivo in excerptionibus *m*, Auguſtino Demochares & alii non recte. Romani in veteribus libris Gratia-

c *Ivo par.* 4. *c.* 170. & 171. & 172. *decr.*
d *Caſ. lib.* 2. *c.* 31. & 32.
e *Diſt.* 8. *c.* 1.
f *Ivo par.* 3. *c.* 194. *decr.*
g *Anſ. li.* 12. *c.* 57.
h *c.* 4. *veritate diſt.* 8.
i *Ivo lib.* 2. *tit.* 12. *cap.* 29. *panorm.* & *par.* 4. *c.* 208. *decr.*
k *Caſ. lib.* 1. *c.* 17.
c. 5. *Si* conſuetudinem. *e. d.* 8.
l *Ivo libr.* 2. *tit.* 12. *c.* 30. *pan.*
m *Idem par.* 4. *c.* 215. *decret.*

tiani Gregorio VII. adſcriptum referunt. Id igitur tantiſper retineamus, quoad certiora inveniantur. (7) A. In nona diſtinctione ſcio eſſe quaedam verba Auguſtini male accepta. B. Capitis quinti initium eſt: *Ego ſolis eis ſcriptorum, qui jam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre.* Ivo in Panormia ita ſcribit: *Ego ſolis illis ſcripturarum libris qui jam &c.* In excerptionibus Gratiani ſcripturam confirmat. *eorum* pro *eis* habet liber Caeſarauguſtanus *n.* cetera ut Gratianus. Romanis placet: *Ego ſolis eis ſcripturarum libris*, aut *eis ſcriptorum libris.* Et poſtea pro illis, *audeam credere*, malunt, *firmiſſime credam.* quod etiam habent Ivo & liber Caeſarauguſtanus. In extremo capite in illis verbis; *non ideo verum putem quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi per alios auctores vel canonicas vel probabiles rationes, quod a vero non abhorret, perſuadere potuerunt.* Romani mutant: *ſed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabiles &c.* & *abhorreat* pro *abhorret.* quod poſtremum in Panormia eſt: ſed non *canonicos* illic eſt, ſed hoc: *vel per illos auctores & canonicas.* In excerptionibus eſt: Romanorum ſcriptura. In libro Caeſarauguſtano: *ſed quia mihi vel per alios auctores & canonicas &c. abhorreat.* In libro beati Auguſtini eſt: *vel per illos auctores canonicos vel probabili ratione &c.* (8) Capite nono editum eſt: *primoque hoc genus litterarum ab auctoritate canonum diſtinguendum eſt.* Ex Auguſtino ſcribendum: *primo*

Diſt. 9. c. 5. Ego.

Ivo lib. 2. tit. 11. c. 32. panorm. & par. 4. cap. 74. decr.

n *Caeſ. lib. 1. cap. 8.*

c. 9. Noli. d. 9.

Digitized by Google

quia, &c. & *canonis* pro *canonum*. Sic enim divinas ſcripturas appellare ſolet, non canones. A. Sic etiam Ivo *o* & Deus-dedit *p* & liber Tarraconenſis *q* ediderunt. (*9*) B. Capite primo diſtinctione duodecima *r ditorum borum* ſcribendum cenſent pro *duorum bonorum*, ex Nicolai epiſtola, quae extat ad Epiſcopos, qui apud Convicinium villam publicam ſecus civitatem Silvanectis in Concilio convenerunt, & ex Anſelmo Lucenſi *ſ*. (10) Incerta capita ſunt ſex. Primum Felici adſcribit Gratianus *t* poſt Anſelmum *u*, quidam Felici tertio. (11) Secundum Leoni IV. ad Lotharium Auguſtum Ivo *x* & Gratianus *y* & liber Caeſarauguſtanus *z*, cujus verba mendoſa videntur: *De Capitalis vel Praeceptis imperialibus veſtris veſtrorumque etiam Pontificum praedeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis.* A. Vox *Pontificum*, aut vox *praedeceſſorum* ſupervacanea eſt. Agitur enim de Capitulis ſive Capitularibus Imperatorum, quae Lotharius poſtulabat a Pontifice Romano ſervari. Quamobrem omiſſa voce *Pontificum*, recte dicetur, *veſtrorumque praedeceſſorum*. Si vero vox *Pontificum* retineatur, de Pontificibus, hoc eſt, Epiſcopis, intelligi oportet, qui Capitularia in ſynodis cum Imperatoribus fecerunt. Vox *praedeceſſorum* omitti debet. B. Utraque vox eſt apud Ivonem & in libro Caeſarauguſtano. Sed varietas eſt in illis verbis, *veſtris veſtrorumque etiam*. Eſt enim in Panormia *noſtris noſtrorumque*; & in excerptionibus *veſtris noſtrorum-*

o Ivo par. 4. c. 236. decret.
p Deus-dedit, c. 2.
q Tarr. libr. 1. c. 145.
r Diſt. 10. c. 2.
ſ Anſ. lib. 12. c. 34.
t Diſt. 10. c. Certum.
u Anſ. lib. 4. c. 11.
x Ivo lib. 2. tit. 12. c. 12. panor. & par. 4. c. 176. dec.
y c. 9. De capitulis. d. 10.
z Caſ. libr. 1. c. 61.

rumque etiam ; in Caeſaraugustano , *veſtris noſtrorum &c.* Romanis placet , *veſtris noſtrorumque Pontificum prædeceſſorum* . Sed vidi manu Petri Ciaconis ſcriptum : *veſtris veſtrorumque prædeceſſorum.* A. Id igitur teneamus, quoad fontes aperiantur. (12) C. Cur addit Contius , *Sedit hic Leo hujus nominis primus Ludovici Pij filius &c. ſub Michaële Orientis & Lothario Occidentis Imperatoribus* , cum neque hic Leo primus ſit , ſed quartus , neque aliquis eorum fuit Ludovici filius ? B. Nunquam id Contius ſcribi juſſit , ſed librarii culpa eſt. Nam quae erant Lotharii , dedit Leoni. Hic Lotharius primus fuit , Ludovici filius , Caroli nepos. Mox de Leone alia dicuntur perperam edita. Minus probo quod capite proximo ait , Joannem VII. fuiſſe feminam. Sunt alia nonnulla in hoc libro , quae Contii famam laedunt , de quibus aliàs. Tertium caput Joanni VIII. ad Ludovicum Imperatorem adſcribit Ivo *a* & quidam veteres libri apud Contium , Joanni VII. Gratianus *b*. Ivoni autem magis credere debemus , quia prior fuit , & quia plura verba ex eadem epiſtola adfert , quae idem Gratianus *c* Joanni VIII. adſcribit , item Ivo *d* in epiſtolis. (13) Quartum caput Gelaſio Papae ad Rufinum & Aprilem Epiſcopos adſcribunt Ivo *e* & Gratianus *f* & liber Caeſaraugustanus *g*. Scribendum vero eſt , *Quis aut leges* , non *Quis autem leges*. Item *admonitiones paternas* , non *modernas*. (14) Quintum eidem Pontifici ad Theodoricum Re-

a *Ivo par.* 4. *c.*230.& *par.* 6. *c.* 115. *decret.*
b *c.* 10. Vides. *d.* 10.
c *Diſt.*86.*ca.* 3. Facientis.
d *Ivo epi.*72. *vel* 38.*Decano Belvacen.*
e *Ivo libr.* 2. *tit.* 12. *c.* 3. *pan.* & *par.* 4. *c.* 179. & *par.* 6. *cap.* 104. *decr.*
f *c.* 11. Quis autem. *d.* 10. & *d.* 54. *cap.* 11. Quis aut.
g *Caſ. lib.* 1. *c.* 55.

Regem iidem tres adſcribunt Ivo *b* & Gratianus *i* & Caeſarauguſtanus liber *k*. (15) extremum, Auguſtine, mihi concede laborem. De extremo capite dicendum eſt, quod eſſe Leonis quarti dicitur ad Lotharium Imperatorem, quod latius Ivo *l* refert quam Gratianus. Conjungi autem poſſunt eadem verba cum verbis capitis IX. hujus diſtinctionis decimae, de quo antea diximus, & cum capite XVI. & XXXI. diſtinctionis LXIII. *m* quamvis haec duo ad Lotharium & Ludovicum Auguſtos inſcribantur. Haec de ſex incertis capitibus hujus diſtinctionis. (16) A. Placet mihi tuum conſilium, ut hic tuus ſit hujus diei labor extremus.

b *Ivo d. tit.* 12. *c.* 14. *panor.* & *d. par.* 4. *c.* 180. *decr.*
i *c.* 12. Certum. *c. d.* 10.
k *Caeſ. d. li.* 1. *c.* 56.
l *Ivo d. ti.* 12. *c.* 15. *pan.* & *d. par.* 4. *cap.* 181. *decr.*
m *Diſt.* 63. *c.* 16. Reatina. & 31. Inter nos.

ADDITIONES.

(1) HOc eſt initium Gratiani voluminis in editione Gregoriana: *Concordia diſcordantium canonum. Ac primum de jure divinae & humanae conſtitutionis. Diſtinctio prima. Humanum genus duobus regitur &c.* ut in dialogo. In Notis haec ſunt: *Ac primum*] *Hoc loco in manuſcriptis codicibus magna eſt varietas. Nam partim nulla eſt hoc loco inſcriptio; partim vero legitur:* De jure ſcripto & non ſcripto, & quod cui praeponatur, & legum auctoribus, & duorum malorum electione, ſive diſpenſatione. *Aut:* Ac primum de jure conſtitutionis naturæ divinæ & humanæ. *Aut:* De jure naturæ, & humanæ conſtitutionis. *quam Dominicus de Geminiano agnoſcit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut:* De jure naturæ, & conſtitutionis. *quæ inſcriptio maxime videtur convenire tractationi Gratiani, qui ſæpe ad hac capita revertitur, ut initio diſtin.* 5. 7. 8. 15. & 11. *q.* 1. *c.* Si quæ cauſſæ, *hunc totum locum indicans* *ſcri-*

ſcribit : Require in principio, ubi differentia ſignatur inter jus naturale & jus conſtitutionis. *Veruntamen in hac tanta varietate, quæ, ut aliæ conjecturæ mittantur, argumento eſſe poteſt nullam hic a Gratiano ipſo poſitam eſſe rubricam, ſatis viſum eſt, retenta vulgata lectione, ceteras indicare.* Diſtinctione quinta in principio haec verba ſunt : *Nunc ad differentiam naturalis juris & ceterorum revertamur &c. Sed cum naturale jus in lege & evangelio ſupra dicatur eſſe comprehenſum &c.* In Notis eſt : *Nunc ad differentiam*] *In vulgatis legebatur*, Nunc autem ad doctrinam. *Emendatum eſt ex vetuſtis codicibus & ex principio diſt. 15. ubi hoc repetitur.*

(2) Verba capitis 7. diſtin. 1. cujus initium *Ius naturale*, in eodem libro haec ſunt : *ut viri & feminæ conjunctio, liberorum ſucceſſio, & educatio &c. item depoſitæ rei vel commendatæ pecuniæ reſtitutio &c.* In Notis eſt : *Succeſſio*] *In tribus codicibus manuſcriptis Iſidori & aliquot Gratiani legitur*, liberorum ſuſceptio & educatio. *quæ lectio convenit cum l. 1. ff. de juſt. & jur. verſ. hinc deſcendit.* Ad vocem *commendatæ* additur in margine : *Al. commodatæ reſtitutio.*

(3) Capitis extremi ejuſdem diſtinctionis primae in eodem libro verba ſunt : *Ius Quiritum eſt proprie Romanorum ; quod nulli tenent niſi Quirites, id eſt, Romani. In quo agitur de legitimis hereditatibus, de cretionibus, de tutelis &c.* In Notis haec ſunt : *Cretionibus*] *Antea legebatur*, vel curationibus, vel de contractibus. *Emendatum eſt ex codicibus Iſidori tam impreſſis quam manuſcriptis. Quid autem ſit cretio declarat Vlpianus in ſuis titulis c. 22. & ipſemet Iſidorus in eodem lib. 5. etymo. c. 24.* In margine eſt : *Alciatus 3. diſpunct. c. 7.*

(4) Nihil eorum, quae dicuntur addita fuiſſe a ſelectis viris diſt. 6. in editione Romana invenitur. Fieri autem potuit ut ea poſtea improbata ſint. Sic etiam diſt. 7. c. 1. & 2. nihil in Notis adſcriptum eſt. Quaedam tamen nomina Decemvirorum ſunt mutata : non recte autem *Curatius* pro *Curiatius* ſcribitur. De voce *differentiam* pro *doctrinam* diximus in additione prima in fine.

(5) Di-

(5) Diſt. 8. cap. 1. in eo libro inſcriptio eſt: *Vnde Auguſtinus ait tract. 6. ad c. 1. Ioannis. Quo jure defendis villas Eccleſiæ? divino, an humano? &c.* In margine eſt: *Anſel. l. 12. c. 62. Ivo p. 3. c. 194. Pann. l. 2. c. 63.* In Notis: *Eccleſiæ*] *Hæc dictio non eſt apud beatum Auguſtinum. Nam ibi agit contra Donatiſtas, qui legibus Imperatorum villas ſibi ademptas & Eccleſiæ catholicæ attributas eſſe querebantur. Quare cum Donatiſtæ dicerent* villas noſtras tulerunt, fundos noſtros tulerunt, *ut eos ipſe convincat nullum jus in illis habuiſſe aut habere, quibuſdam præpoſitis addit iſta:* Quo jure defendis villas? divino &c. *Et infra 11. q. 1. c.* Si quæ cauſæ. *ubi Gratianus citat initium hujus capitis, iſta dictio* Eccleſiæ *non habetur. Eſt tamen apud Anſelmum, Ivonem, & in Pannormia locis indicatis.* Tolle] *Quoniam gloſſa obſtitit ne omnia emendarentur, aut adderentur quæcumque addenda videbantur, placuit integrum apponere locum beati Auguſtini. Apud ipſum igitur, poſt verbum* humano *antecedentis paragraphi hæc ſequuntur:* Vultis legamus leges Juriſperitorum &c. vultis recitemus leges, ut gaudeatis quia vel unum hortum habeatis &c.

(6) Verba capitis quarti ejudem diſtin. 8. in eodem libro haec ſunt: *Item Auguſtinus lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas c. 6. Veritate manifeſtata, cedat conſuetudo veritati; plane reſpondeo, quis dubitet veritati manifeſtatæ debere conſuetudinem cedere.* In margine haec ſunt: *Sub perſona Liboſi Vagenſis.* Et: *Ivo par. 4. c. 208. Pann. l. 11. c. 165. infra ead. c.* Qui contempta. *Et verſ.* Item. Nemo. *additur* in margine: *Ibid. c. 8. ſub perſona Felicis a Buslacenis.*

(7) Inſcriptio capitis 5. ejuſdem diſtinctionis eſt in eodem libro: *Item Gregorius Vuimundo Averſano Epiſcopo. Si conſuetudinem fortaſſis opponas &c.* Et in margine eſt: *Al. Guitmundo.* Et: *Ivo p. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166.* Et in Notis: *Gregorius.*] *In aliquot manuſcriptis & apud Ivonem eſt,* Gregorius VII. *Et in hujus pontificatu Guitmundus Averſanus Epiſcopus ſcripſit de corpore & ſanguine Domini contra Berengarium. qui liber extat.*

(8)

(8) Haec in eodem libro verba ſunt cap. 5. diſtinct. 9. *Idem* (Auguſtinus) *ad Hieronymum epiſt. 19. Ego ſolis eis ſcriptorum qui jam canonici appellantur didici hunc timorem honoremque deferre ut nullum eorum ſcribendo erraſſe audeam credere &c.* In margine eſt: *Ivo p. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119. ſcripturarum lib. ori. & Pann.* eorum auctorem in ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſime credam] *orig. Ivo, & Pan.* Et in fine : *non ideo verum putem quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi per alios auctores vel canonicas vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt.* In Notis eſt : Mihi per alios] *Sic etiam in manuſcriptis & in gloſſa. Apud beatum Auguſtinum eſt*: mihi vel per illos auctores canonicos vel probabili ratione, *nec multo ſecus apud Ivonem. Alias vero nonnullas varietates ſatis viſum eſt in margine indicare.*

(9) Ejuſdem Auguſtini verba ſunt in eodem libro a Gratiano relata cap. 9. *Noli.* ead. diſt. 9. cujus inſcriptio eſt : *Idem* (Auguſtinus) *ad Vincentium epiſt. 48. contra Donatiſtas. Noli frater &c. colligere velle calumnias ex Epiſcoporum ſcriptis, ſive noſtrorum, ſive Hilarij, ſive (antequam pars Donati ſepararetur) ipſius unitatis, ſicut Cypriani, & Agrippini, primo quia hoc genus litterarum ab auctoritate canonis diſtinguendum eſt.* In margine haec ſunt : *Deus-dedit p. 2. Anſel. l. 4. c. 58. Ivo p. 4. c. 236.* Et in Notis : *Sive antequam*] *Antea legebatur* ſive Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati ſepararetur. *Reſtituta eſt vera lectio ex beato Auguſtino & aliquot exemplaribus Gratiani & Ivone. Cyprianus enim & Agrippinus multo ante Donati ſchiſma in Eccleſiæ unitate deceſſerant. qua in re erravit auctor gloſſæ.* Ad extrema verba (*Deus vobis revelavit*) additur : *Ita etiam originale & Ivo & aliquot editiones novi teſtamenti. Sed idem beatus Auguſtinus in Joannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi fere ſemper legit*, revelabit, *& explanat.* Graece eſt ἀποκαλύψει. In ſcholiis : *Donati*] *Donatus primo fuit catholicus ; ſed poſtea eſt in hæreſim lapſus ; cujus hereſi adhæſerunt Cyprianus & Agrippinus.* Haec falſa ſunt.

(10) In eodem libro inſcriptio capitis 1. diſtin. 10. haec eſt : *Vnde Nicolaus Papa ſcribit Epiſcopis in Concilio apud Convicinum congregatis : Lege Imperatorum non in omnib. &c.* Et in margine eſt : *Ivo p. 4. c. 87. Pann. l. 2. c. 138. Anſ. l. 1. c. 97. Polyc. l. 1. tit. 27.* Et in Notis : *Lege*] *Caput hoc ſumptum eſt ex epiſtola Nicolai, quæ extat in codice bibliothecæ Dominicanæ. de quo dictum eſt ſupra diſt. 8. c.* Mala. *Titulus autem epiſtolæ hic eſt :* Nicolaus ſervus ſervorum Dei reverendiſſimis ac ſanctiſſimis confratribus noſtris Metropolitanis Epiſcopis & ceteris diverſarum provinciarum ac urbium praeſulibus, qui in Convicinum villam publicam ſecus civitatem Silvanectis conveniſtis. *Eadem epiſtola nuper impreſſa eſt in Appendice bibliothecæ ſanctorum patrum.* Obviare] *Apud Nicolaum ſequitur continenter*, ad quod oſtendendum &c. *Quæ autem apud Gratianum ſunt interjecta, non ſunt hoc loco in epiſtola ; neque in Polycarpo ; neque apud Anſelmum. ſed verba illa*, Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus, *a Burchardo & Ivone citantur ex decretis Pij Papæ c. 3. Habentur autem in Capitularibus adjectis c. 17. reliqua autem habentur infra in hoc eodem capite p.* Ecce quemadm.] Ad illa verba ; *Item. Lex Imperatorum &c.* in margine haec ſunt : *Al. Idem.* Et : *In cap. adjectis cap. 17. Burch. l. 15. c. 10. Ivo p. 16. c. 11. Pann. l. 2. c. 139.* Ad illa verba ; *Ad quod oſtendendum dubitationum*, in margine additur : *heroum. orig.*

(11) Capitis tertii ejuſdem diſtinctionis 10. in eodem libro inſcriptio eſt : *Item Felix Papa. Certum eſt hoc &c.* In margine haec ſunt : *In exemplari Veronenſi eſt*, Felix III. Et : *Anſel. l. 4. c. 11. Polyc. l. 1. c. 18.* forte, tit. 18.

(12) Eadem diſtin. 10. capitis 9. in eodem libro verba ſunt : *Item Leo IIII. Lothario Auguſto. De Capitulis vel Præceptis Imperialibus veſtris veſtrorumq. Pontificum prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis & conſervandis &c.* Et in margine eſt : *Ivo p. 4. c. 176. Pann. l. 2. c. 149.* Et in Notis : *Veſtrorumq.*] *Epiſtola hæc non eſt inventa ; & in iſtis verbis videtur ſubeſſe mendum. ex quo auctor gloſſæ errandi*

occa-

occaſionem ſumpſerit, qui Chriſtianis Imperatoribus, cujuſmodi fuerant prædeceſſores Lotharij, attribuat illud quod Iſidorus de ethnicis dicit, nimirum Imperatores ſolitos fuiſſe appellari Pontifices. de qua re optime Gelaſius in tomo de anathematis vinculo, & infra 21. c. Cleros. *Apud Ivonem legitur*, veſtris voſtrorumque etiam Pontificum prædeceſſorum; *in Pannormia*, noſtris noſtrorumque Pontificum & prædeceſſorum. *Sed fortaſſe cetera quidem recte apud Gratianum habent. Tantummodo ante dictionem* prædeceſſorum *eſt addenda conjunctio* &, *quemadmodum eſt in Pannormia. Nam hoc ſignificabitur, Imperatores illos ſolitos fuiſſe edere capitula, adhibitis in conſilium Pontificibus regni, quod veriſſimum eſt. Omnino hæc quæ a Leone ſcribuntur ſpectare videntur ad Capitula Caroli & Ludovici, quæ Lotharius in univerſa Italia ſervari mandaverat. Nam in legibus Longobardicis lib. 3. tit. 35. Lotharius ita conſtituiſſe traditur:* Placuit nobis ut capitula quæ excerpſimus de capitulari bonæ memoriæ glorioſiſſimi Domini noſtri Caroli & genitoris noſtri Ludovici Imperatoris invictiſſimi, his omnibus & fidelibus noſtris & ſanctæ Eccleſiæ in regno Italiæ conſiſtentibus per legem teneantur & ſerventur, & quicumque horum capitulorum contemptor extiterit, ſexaginta ſolidis componatur. *Id populo Romano, qui jure antiquo Romanorum uti prohiberetur, valde diſplicuit; ſicut ex c. fin. infra eadem diſt. colligi poteſt: diſſeminatuſque etiam rumor fuit eandem eſſe Pontificis ac populi ſententiam. De qua re Leo hac ſe epiſtola videtur purgare voluiſſe; & tamen poſtea pro conſervando jure civili Romanorum cum eodem Lothario iterum diligentius egit. Quod apparet ex d. c. finali.* Inſcriptio capitis ultimi eſt: *Item Leo IIII. Lothario Auguſto. Veſtram flagitamus clementiam ut ſicut hactenus Romana lex viguit &c.* In margine eſt: *Ivo p. 4. c. 181. Pann. l. 2. c. 152.* Et in Notis: *Veſtram] Videtur Lotharius populo Romano, quod hic Leo petiit, conceſſiſſe. Nam in legibus Longobardicis lib. 11. tit. 57. ſic habetur:* Ut interrogetur populus Romanus qua lege vult vivere. *& ſequitur conſtitutio:* Lotharius Imperator. Volumus ut cun-

cunctus populus Romanus interrogetur qua lege vult vivere &c. eidem legi, qua profitentur vivere, per diſpenſationem Pontificis & noſtram ſubjacebunt.]

(13) Verba capitis 10. e. diſt. in eodem libro haec ſunt: *Item Ioannes VIII. Ludovico Imperatori. Vides, filii chariſſime, quia quod contra leges accipitur, per leges diſſolvi meretur.* In margine eſt: *Ivo p.* 4. (deeſt, *c.* 230.) Inſcriptio cap. 5. *Facientis.* diſt. 86. haec eſt *Item Ioannes VIII.* In margine eſt: *Greg. l.* 7. *reg. ep.* 114. *indict.* 2. *Pelagius* 2. *ep.* 3. *Eleutherius ſup. diſ.* 83. *c.* Error. 2. *q.* 7. Negligere, *&* 23. *q.* 3. *c.* Qui poteſt. *Ivo p.* 6. *c.* 115. Et in Notis; *Caput hoc ex variis ſententiis hinc inde collectis confectum eſt; quarum prima uſque ad verſ.* emendare *ſumpta eſt ex epiſtola beati Gregorii* 114. *lib.* 7. *ind.* 2. *Theodorico & Theoberto Regibus Francorum.*

(14) Ante caput 11. ejusdem diſtinctionis 10. haec ſunt in eodem Romano libro: *Item Gelaſius Rufino & Aprili Epiſcopis. Quis autem leges Principum aut regulas patrum aut admonitiones paternas dicat debere contemni &c.* In margine eſt: *infra diſt.* 54. *c.* Quis aut. *Ivo p.* 4. *c.* 179. *Pann. l.* 2. *c.* 150. Ad vocem *autem* additur: *Al. aut.* Ad vocem *paternas. Al. modernas.* Inſcriptio capitis 11. diſtin. 54. eſt: *Idem* (Gelaſius) *Rufino & Aprili Epiſcopis. Quis aut leges Principum aut patrum regulas aut admonitiones modernas &c.* In margine eſt: *ſupra diſt.* 10. *c.* 11. *Iuſtin. novell. conſti.* 123. *cir. fi. Deus-dedit p.* 4. *Ivo p.* 6. *c.* 104. *& p.* 4. *c.* 179. *Pann. l.* 2. *c.* 150.

(15) Inſcriptio capitis 12. ejusdem diſtinctionis 10. eſt in eodem libro: *Item Theodorico Regi. Certum eſt magnificentiam &c.* In margine eſt: *Ivo p.* 4. *cap.* 180. *Pann. l.* 2. *c.* 151.

(16) Capitis ultimi inſcriptio poſita eſt in additione duodecima. Inſcriptio capitis 16. *Reatina.* diſt. 63. haec eſt: *Item Leo quartus Lothario & Ludovico Auguſtis.* Et cap. 31. *Inter nos.* eadem inſcriptio eſt ſemicirculis notata, & additur vox *Palea.* Et in margine: *S. Antoninus ibid.* (hoc eſt *p.* 2. *tit.* 16. *c.* 1. *para.* 2.) *Ivo par.* 5. *c.* 52.)

DE

DE EADEM RE.

Dialogus vigeſimus.

C. Quod de Joanne VII. femina ſcripſit Contius, lippis & tonſoribus notum, cur improbetur, ſcire cupio. A. Fitne tibi veriſimile quod nemo alicujus auctoritatis ſcriptor, niſi Martinus Polonus, & Marianus Scotus, ſive quis alius tradidit, quod contra rerum naturam eſt, quia lippis & tonſoribus, ut dicis, notum videatur, ideo verum eſſe credere? C. Quo pacto contra rerum naturam eſſe dicis? Annon potuit accidere ut lateret femina inter viros? A. Potuiſſe non negabo; ſed facilius Byzantii quam Romae, ut Leo IX. ſcribit, ubi ſaepe eunuchi Epiſcopi facti ſunt. Chriſtus vero, qui ne matrem quidem ſuam voluit ſacerdotem fieri, non paſſus eſſet feminam Petri ſucceſſorem fieri, claves regni coelorum tenere, in ſuprema illa ſede turpem illam meretricem ſedere, quae tot habuit martyres & confeſſores; de qua illud dicitur, aut ſanctos recipere, aut ſanctos facere. C. Quaſi vero non aliquot fuerint peccatores electi, qui poſtea non meliores vitam turpiter egerint. A. Id ſi accidit aliquando, peccatis populorum adſcribitur. At contra rerum naturam eſſe dixi, quia ſicut nullum ordinem ſacrum recipere potuit, ita neque ſacerdos neque Pontifex fieri, & electio nulla

Leo IX. epiſt. 1. cap. 23.

P atque

atque irrita fuit. C. Quid ſi utriuſque ſexus erat? A. Si in virili ſexu incaluiſſet, ut Juriſconſultus ait, Pontifex fieri potuit. B. At haec peperiſſe dicitur. A. Nunquam Leo IX. (qui multis annis poſterior fuit Joanne VII. & IIX.) feminae electae Conſtantinopoli feciſſet mentionem, ſi idem crimen in Romanum Pontificem objici poſſet. B. Placet hoc quidem. Sed quid dicis de Epiſcopa, Presbytera, Diaconiſſa, & Hypodiaconiſſa, quarum mentio fit in Conciliis, & de Diaconiſſis apud Juſtinianum & alios ſcriptores? A. Epiſcopi uxorem, Epiſcopam dictam invenio, non quam duxit Epiſcopus, ſed quam antea habuit, quae continentiam vovit cum is ſacros ordines ſuſcepit. Sic Presbytera dicebatur Presbiteri uxor ſimilis, ſic Diaconiſſa Diaconi, & Hypodiaconiſſa Hypodiaconi uxor. Harum tamen duplex ſignificatio eſt: quia praeter has uxores, erant aliae viduae, quae in baptiſmo feminarum & in oblationibus, & quibuſdam aliis miniſteriis honeſtius inter ſui ſexus perſonas verſabantur quam Clerici. Sed redeamus ad Gratianum noſtrum. B. Diſtinctione undecima tria incerta capita notantur, caput ſecundum, ſeptimum, & octavum. Secundum Nicolao primo in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem adſcribunt Ivo in excerptionibus *a* & Gratianus *b* & Demochares & Contius. Ejus capitis verba in Conciliis non inveni. Alia verba, quae conjunxit Ivo *c*, inveniuntur in Panormia adſcripta eſſe Leoni quarto ad Lotha-

I. Quaeritur. de ſtatu hom.

a Ivo par. 4. c. 211. decr.

b Diſt. 11. c. 2. Conſequens.

c Ivo lib. 2. tit. 12. c. 19. panorm.

tharium Imperatorem. Fieri igitur poteſt ut omnia ſint eidem Leoni adſcribenda. A. Non Leonis ſunt, ſed Nicolai in epiſtola ad Photium CP. quae lecta eſt in ſynodo octava ſub Hadriano, actione quarta. (1) B, Capitis ſeptimi pars invenitur apud Auguſtinum epiſt. xxcvi. ad Caſulanum Presbyterum; quae inſcriptio eſt apud Burchardum *d* & Ivonem *e* & Gratianum *f* & in libris Caeſaraugüſtano *g* & Tarraconenſi *h*. Verba illa *Et ſicut praevaricatores &c.* cujus ſint ignoramus, licet ab omnibus ſint relata. (2) Caput octavum Auguſtino adſcribit Gratianus *i* in libro de fide Chriſtiana; ſed nuſquam extat. (3) A. Quid de aliis capitibus dicis, quae certa ſunt? Memini enim caput quoddam inveniri Auguſtino adſcriptum in libro ex dictis Baſilii, quod eſt Baſilii in libro de Spiritu ſancto cap. xxvii. ad Amphilochium. B. Recte admones. Eſt id caput v. *k* cujus initium *Eccleſiaſticarum.* Baſilio adſcribunt Burchardus *l* & Ivo *m* rectius. Pro *in miniſterio*, ſcribendum eſt *in myſterio*; & pro *par ritus*, *par virtus.* Illud etiam mendoſum eſt: *Benedicimus fontem baptiſmatis, oleo unctionis. Huic accedit quod ter oleo inungimus quos baptizamus.* Pro quibus apud Burchardum eſt: *Benedicimus fontem baptiſmatis, oleum unctionis. Huc accedit quod ter immergimus quos baptizamus; oleo ungimus.* Apud Ivonem in Panormia priora verba mendoſa ſunt. Haec poſteriora ita concepta ſunt: *Huc accedit quod ter mergimus, quod baptizatos oleo ungimus.*

d *Burc. lib.* 3. *c.* 126.
e *Ivo d. ti.* 12. *c.* 21. *panor.* & *par.* 4 *cap.* 78. *dec.* & *epiſ.* 179. *vel* 79. *ad Galtevium Belvacem Bibliothecarium.*
f *Diſt. c. c.* 7. In his.
g *Caeſ. lib.* 1. *cap.* 19.
h *Tarr. lib* 6. *c.* 125.
i *Diſt.* 11. *c.* 8. Catholica.
k *Diſt.* 11. *c.* 5. Eccleſiaſticar.
l *Burc. lib.* 3. *c.* 127.
m *Ivo d. tit.* 12. *cap.* 23 *panorm.* & *d. par.* 4. *c.* 69. *decr.*

mus. Haec Demochares probavit. Ivo in excerptionibus Burchardi ſcripturam in his ſequitur. A. Cum Graecis fontibus haec ſunt conferenda, quibus ſcio Burchardi & Ivonis varietates confirmari. C. Quid illud eſt? *Vel quæ trifariam digeſta ſuper panem & calicem.* A. *Multifariam*, non *trifariam*, ſcripſit vetus interpres; ut ex Burchardo apparet, & ex Nomocanone. B. In extremo capite *in myſteriis obſervata ſilentio quam publicata ſcripto* habet Burchardus, *in miniſteriis obſervata magis &c.* Gratianus. A. Id etiam Graecis verbis confirmatur. Totum vero caput praeclarum eſt ad hæreticorum impugnationes tollendas ex traditionibus Apoſtolorum. Id credo Graece & Latine Romanos edituros. B. Quid facturi ſint ignoro. (4) De reliquis videamus. Caput decimum ſumitur ex epiſtola Leonis quarta ad Epiſcopos Siciliae capite ſexto; licet neque Anſelmus *n* neque Gratianus *o* neque Demochares locum certum indicarint. (5) Caput ſecundum diſtinctionis duodecimae Gregorio adſcribunt Anſelmus *p* & Gratianus *q* & liber meus Tarraconenſis *r*, Anaſtaſio ſecundo Demochares & Contius. Romani Gregorii quarti eſſe ajunt in epiſtola ad Epiſcopos Germaniae & Galliae, cujus initium eſt: *Divinis.* A. Exſtat apud me epiſtolae ejuſdem exemplum; & in Corpore canonum; & initio Conciliorum Colonienſis editionis, in ea collectione, quae inſcribitur *De primatu Romanæ Eccleſiæ*, & initium & aliquot fragmenta ſunt ejuſdem epiſtolae. Initium

n *Anſ. lib.* 1. *c.* 45.
o *Diſt.* 11. *c.* 10. Hoc veſtræ.
p *Anſ. libr.* 1. *c.* 20.
q *Diſt.* 12. *c.* 2. Præceptis.
r *Tarr. lib.* 1. *c.* 187.

tium etiam invenies apud Anſelmum *ſ* & in libris Caeſaraugustano *t* & Tarraconenſi *u*, licet hi omnes ita inſcripſerint: *Gregorius omnibus Epiſcopis per diverſas provincias conſtitutis.* Ex eadem ſunt varia fragmenta apud Gratianum *x*, de quibus poſtea dicendum erit. (6) B. Caput tertium inſcriptum eſt *y*: *Nicolaus Michaëli Imperatori.* Sed apud Ivonem varie inſcriptum invenitur; & mihi videtur ex duobus capitibus conſtare, quae tam in Panormia, quam in excerptionibus plenius ſcripta ſunt. Prius caput inſcribitur in Panormia *z* ut apud Gratianum; ejuſque extrema verba ſunt, *pro loco & tempore conſuetudines; ſi illis canonica non obſiſtat auctoritas, quando una fides per dilectionem operans uni Deo omnes commendat.* In excerptionibus *a* parte quarta inſcribitur: *Leo IX. Michaëli Imperatori Conſtantinopolitano.* Parte vero quinta. *Leo IX. Michaëli patriarchae Conſtantinopolitano.* Et in hac quinta magna pars epiſtolae Leonis IX. refertur. In verbis hujus capitis tertii, de quo egimus, tam in parte quarta quam in quinta ſcriptum eſt: *diverſae pro loco & tempore conſuetudines, quando una fides per dilectionem operans uni Deo commendet omnes*, ſive *commendat omnes.* Eadem inſcriptio Leonis IX. ad Michaëlem Patriarcham Conſtantinopolitanum, & eadem verba quae eſſe diximus in excerptionibus Ivonis, exſtant in libro Caeſaraugustano. Haec pars poteſt Leoni IX. adſcribi. Poſterior pars poteſt retinere Nicolai

ſ *Anſ. lib.* 1. *c.* 17.
t *Caeſ. libr.* 5. *c.* 6.
u *Tarr. lib.* 1. *c.* 286.
x 2. q. 6. c. 11. Decreto. *diſt.* 19. *c.* 5. Nulli.
y *c.* 3. Scit ſancta. *diſtinct.* 12.
z *Ivo d. ti.* 12. *c.* 18. *panorm.*
a *Idem par.* 4. *c.* 223. & *par.* 5. *c.* 44. *decret.*
Caeſar. lib. 1. *c.* 23.

lai nomen in epiſtola ad Photium Patriarcham Conſtantinopolitanum, non ad Michaëlem Imperatorem, ubi haec verba ſunt ab Ivone quoque relata: *De conſuetudinibus quidem quas nobis opponere niſi eſtis, ſcribentes per diverſas Eccleſias diverſas eſſe conſuetudines, ſi illis canonica non obſiſtit auctoritas, pro qua eis obviare debeamus, nihil judicamus vel eis reſiſtimus*. A. Ex his quae refers apparet male apud Gratianum ſcribi *conſtitutiones vel conſuetudines*: ſed vox *conſuetudines* retinenda eſt, cetera tollenda. Male quoque in Panormia verba illa *De conſuetudinibus &c.* Leoni quarto adſcribuntur, & in exceptionibus Nicolao in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem; & cum illis conjunguntur *Conſequens eſt &c.* quae Gratianus refert diſtinctione undecima. Sunt enim omnia ex epiſtola eadem ad Photium; quae etiam lecta eſt in ſynodo octava ſub Hadriano minore, actione quarta. (7) Nunc cetera videamus. B. Caput quintum Nicolai ad Ignatium vel Igmarum Epiſcopum eſſe dicitur apud Gratianum *b*. Igmarum Archiepiſcopum appellat Ivo *c*. in Panormia. Igmarum Remenſem Archiepiſcopum idem in exceptionibus, Hicmarum in epiſtolis. Alii Hincmarum dicendum eſſe contendunt. Id confirmatur in epiſt. LIIX. ejuſdem Nicolai ad eundem, cujus initium eſt *Omnium nos portare*: ex qua addi poſſunt haec verba, poſt vocem *dedecus*; *ut temporibus noſtris vel falſo inſimulari ſanctam Dei Eccleſiam permittamus*,

Ivo d. tit. 12. c. 19. & 20. pan. & d. par. 4. n. 211. decr.

Diſt. 11. c. 2. Conſequens.

b c. 5. Ridiculum. diſt. 12.
c Ivo d. ti. 12. c. 20. in pan. & par. 4. ca. 212. decr. & in epiſt. 54. vel 65. ad Hugo. Lugdunen. Archiepiſcopum

mus, vel eas traditiones &c. & pro illis, *a patribus ſuſcepimus*, illic eſt, *a patribus noſtris ſuſcepimus, pro libitu ſemper errantium* (8) Caput undecimum *d* ex duabus tribuſve Auguſtini epiſtolis ſumptum videtur. Nam initium eſt ex epiſtola CXIIX. Pars illa, *Quod enim neque contra fidem*, ex epiſtola CXIX. In fine quaedam ſunt ex eadem, alia ex epiſtola XXCVI. extrema. Illa verba tollenda eſſe Romani cenſuerunt: *Auguſtinus idem ex auctoritate Ambroſij aſſerit.* quae ex ſcholio inſerta ſunt. (9) Capite duodecimo *e* extremo, quod ex eadem CXIX. epiſtola eſt, vox *ſacramentis* in vocem *ſarcinis* mutanda eſt, licet eam Ivo *f* probaverit & liber Caeſarauguſtanus *g*. Loquitur enim de Judaeis, qui legalibus ſarcinis, non humanis praeſumptionibus, ſubjiciuntur. Romani non omnino vocem *ſacramentis* improbant, ſed illam alteram in margine ponendam ſtatuunt. (10) Nunc liceat mihi ad diſtinctionem XVI. venire. Nam quamvis multa in aliis dixerint eſſe mutanda, in hac ſcheda tantum invenio de capite illo Gelaſii cum LXX. Epiſcopis, ex Conciliis eſſe totum deſcribendum, & ſcio Epiſcopum Segobienſem id multis mendis purgaſſe. At poſtrema pars, cujus initium *Ceterum qui libri*, licet ſuperioribus conjungant Burchardus *h*, Ivo *i*, & Gratianus *k*, non eſt in Conciliis, & pars eſſe videtur alicujus libri de divinis officiis. A. Recte dictum eſt. Namque Amilarii librum habeo, in quo haec ſunt, & alia quaedam nomine fragmentorum Caroli

d c. 11. Illa autem. diſt. 12.

e c. 12. Omnia. e. diſt.

f Ivo d. tit. 12. ult. panor. & par. 4. cap. 206. decret.
g Caeſ. libr. 1. c. 9.

h Burch. li. 3. c. 222.
i Ivo lib. 2. t. 11. c. 2. & lib. 8. tit. 11. c. 1. pan. & par. 4. c. 63. decr.
k Diſt. 15. c. 3. Sancta. §. Ceterum.

Magni edita. Ea vero verba, *Ceterum qui*, uſque ad illa, *in ſeptuageſima*, non invenies apud Burchardum & Ivonem, neque in veteribus Gratiani libris. B. Idem Romani notarunt. (11) Diſtinctione XVI. duo incerta capita ferebantur, caput primum & XIII. *l.* Sed primum a te acceperunt, quod ex Iſidoro erat in praefatione Conciliorum veteri, non ex hac, quae vulgo nota eſt Iſidori Mercatoris, ut alio die explanaſti *m*. Caput XIII. Stephano Papae ad Luthobjum Epiſcopum Maguntinum adſcribunt Ivo *n*. & Gratianus. Et quia LXX. capitum Nicaeni Concilii & Athanaſii epiſtolae facis mentionem apud Ivonem in excerptionibus, conſtat non eſſe Stephanum primum, ſed aliquem ex poſterioribus; praeſertim cum Maguntini Epiſcopi a Bonifacio martyre coeperint, qui fuit temporibus Gregorii tertii & Zachariae & Stephani minoris. Sed quod hic dicit Antiocheno Concilio inſertos eſſe plurimos arbitrari Nicaenos illos LXX. canones, velim ſcire a te an veriſimile putes? A. Quod ait plurimos arbitrari, ita ipſum Stephanum inveniſſe exiſtimo, licet ego non meminerim alibi legiſſe. Itaque *Sardicenſi* pro *Antiocheno* ſufficerem. Namque Antiocheni canones XXV. tantum fuerunt, quorum auctores ſi illi ſunt ad quos Julius ſcripſit, hoſtes erant Athanaſii & aliorum patrum CCCXIIX. Qua de cauſſa nihil de fide Nicaeni Concilii, ſed de Paſchate tantum ſtatuunt capite primo id Concilium eſſe obſervandum. At Sardicen-

ſes

l *diſt.* 16. *c.* 1. *& c.* 13. Viginti.

m *Dial.* 6.

n. *Ivo lib.* 2. *tit.* 11. *c.* 19. *panor. & par.* 4. *c.* 232. *decr.*

ſes patres catholici aliquot canones ſcripſerunt; qui pro Nicaenis habiti ſunt; ut conſtat ex Concilio Carthaginenſi ſexto. (12) B. Caput tertium Leoni IX. adſcribunt Ivo *o* & Gratianus *p* contra epiſtolam Nicetae Abbatis monaſterii Studii. Exſtat libellus Humberti Cardinalis Silvae Candidae Epiſcopi (qui Legatus fuit Leonis IX.) contra eundem Nicetam & alios Graecos; in quo libello haec eadem verba inventa ſunt. Caput ſeptimum *q* Pſeudotrullianorum eſt patrum, ut a te ſuperioribus diebus dictum eſt. Cenſura Romanorum fuit: *Hic canon eſt ex reiciendis, præſertim ob finem de Concilio Cypriani* (13) Capite octavo *r* de re notiſſima maximi errores ſunt non apud Gratianum ſolum, ſed etiam in utraque Ivonis *ſ* collectione & apud Democharem. Verba autem ſunt haec: *tertium Epheſinum, Chalcedonenſe* IV. *&* V. *Item Conſtantinopolitanum* VI. *Idem Nicænum* VII. Neque enim Chalcedonenſe fuit quartum & quintum; ſed quintum & ſextum fuerunt Conſtantinopoli habita. Quamobrem ita ſcribunt Romani: *poſt Chalcedonenſe* IV. *item quintum CP. & ſextum.* Contius non male: *& quintum item CP. & ſextum.* Fontes quaerendi ſunt. Sic autem inſcribunt: *Ex libro diurno profeſſio Romani Pontificis.* A. Is liber non exſtat, quod ſciam, hoc titulo. Profeſſionis tamen vidi aliquot exempla. (14) B. Capite nono ex Beda ſumpto bis erratum eſt in Julii nomine. Namque & Nicaenam ſynodum & quintam ſub Julio Papa habitam eſſe ſcrip-

o Ivo lib. 1. tit. 11. c 37. panorm. & par. 4. c. 105. decr. p Diſt. 16. c. 3. Clementis.

q c. 7. Quoniam d. 16.

r c. 8. Sancta. d. diſt.

ſ Ivo d. tit. 11. c. 15. panor. & par. 4. cap. 132. decret.

c. 9. Sexta. d.

Digitized by Google

ſcriptum eſt, cum annis ccxxx. & amplius inter ſe diſtent, & Julius ſecundus patrum noſtrorum memoria fuerit. Recte tamen Demochares Julii nomen in Vigilii mutavit poſteriori loco, in priori nihil mutavit: de quo velim ſcire quid ſentias. Nam Romani in Silveſtri Julii nomen mutant. A. Ego ſuſpicor Bedam Julii nomen edidiſſe, ut alii nonnulli fecerunt. Et inveni in quadam Julii epiſtola quaedam verba, quae huic opinioni occaſionem aliquam praebere viderentur. Sed ſi ſub Julio habita eſt Nicaena ſynodus, falſa ſunt, quae de confirmatione Nicaenae ſynodi a Silveſtro feruntur. Marci quoque Papae reſcripta, in quibus Nicaenae ſynodi & illorum LXX. canonum mentio fit, & Athanaſii de eiſdem conſultatio inepta eſt. Sed praeſtat aliorum opinionem ſequi, quae recepta eſt, ut ſub Silveſtro prima ſynodus fuerit habita. Ivo *t* in excerptionibus Julii in prima, Vigilii in quinta nomen edidit; in Panormia pro Vigilio Julium ſcripſit: de prima nihil dixit. Liber Caeſarauguſtanus *u* Vigilium habet in quinta, Julium in prima, ut Ivo. (15) B. Sequitur de Conciliis provincialibus; de quibus nihil dicam. Expecto enim hiſtoriam Conciliorum, quam a te multi flagitant. A. Hac de re aliquando agemus. Tu vero perge de reliquis hujus diſtinctionis capitibus dicere. B. Duo tantum mihi dicenda ſunt: quorum alterum eſt de inſcriptione extremi capitis *x*, quod Nicolao ad Photium adſcribendum eſt, non ad clerum Conſtantinopo-

li-

t Ivo par. 4. c. 125. decret. & 4. tit. 11. cap. 23. pan.

u Caeſ. libr. 1. cap. 45.

x c. ult. d. 16.

litanum, ut male Gratianus ſolus ſcripſit. Recte enim eſt apud Ivonem *y* & in libro Caeſarauguſtano *z* & in regiſtro Romae edito Nicolai, vel potius edi inchoato. Permultae enim epiſtolae deſiderantur. (16) Alterum eſt de Contiano ſcholio addito capiti XII. *a* Contio XIII. quod conſtat ex verbis Athanaſii ad Marcum Papam; quod etiam Ivo *b* in Panormia & in excerptionibus refert, & Anſelmus *c* & liber Caeſarauguſtanus *d*. In eo ſcholio refert Marci ad Athanaſium reſcriptum ex Ivone, quod etiam alii habent. Et poſt alia de numero canonum Nicaeni Concilii, addit haec: *Citantur & in Epiſtula Julij Papae* XXIV. *canones, praeter illos* XX. *qui vulgo exſtant. Sed illos eſſe ſuppoſititios vel id oſtendit quod nemo, ne Gratianus quidem ipſe, eos allegare auſus eſt.* De his verbis quid tibi videatur exſpecto. A. Ex Julii epiſtola ſecunda ad Orientis Epiſcopos plures canones referuntur, & quibuſdam numerus additur, quos ſuſpicor eſſe XXVII. Apud Ivonem *e* XXVI. ſunt. LXX. apud Iſidorum Mercatorem in praefatione Conciliorum, ut etiam idem Ivo refert. Falſum autem eſt neque Gratianum neque alios eorum verba referre, quod vel ex Notis meis ad Hadrianum, conſtat. Et qui adhuc alia teſtimonia quaerit, legat Burchardum lib. I. cap. CXLIV. & Ivonem parte V. cap. CCLVII. Sic non debuit Contius, ſive quis alius, ſuppoſiticios eos affirmare. Sed fortaſſe id dicere voluit; Gratianum non hac epiſtola uſum in hac diſtinctione XVI. aut etiam

y Ivo d. ti. 11. cap. 12. & c. 30. panor. & par. 4. c. 135. decr.

z Caeſ. lib. 2. c. 22.

a Diſt. 6. c. 12. ſeptuaginta.

b Ivo d. ti. 11. c. 18. panor. & par. 4. c. 108. & 109. decr.

c Anſ. lib. 1. c. 59. & c. 60

d Caeſ. lib. 1. c. 30. & 31.

e Ivo d. par. 4. c. 110. & 111.

etiam alibi non appellaſſe verba Concilii Nicaeni haec verba Julii. Sed quam leve hoc ſit argumentum, nemo non videt. Et fortaſſe falſum eſt. Diximus enim, cum de fragmentis ageremus *f*, eſſe fragmentum quoddam ſumptum ex hac epiſtola Julii, quod Gratianus *g* & Ivo *h* Nicaeno Concilio adſcripſerunt. B. Franciſcus Turrianus tuus Arabicos nuper xxc. canones edidit, & eos eſſe dicit legitimum illius Concilii partum, hos vero Julii canones ex aliis actionibus ejus ſynodi ſumptos eſſe, extra numerum canonum. A. Neutrum mihi adhuc perſuaſit, aut illos eſſe veros, aut hos ex aliis actionibus ſumptos. Sed quid Romani tui de ſcholio Contiano cenſent? B. Delenda eſſe illa verba, *Sed illos eſſe ſuppoſititios*, & quae ſequuntur. Multo vero magis eis diſplicuerunt quae poſtea ſcripſit: *Multas autem ſupra in præfatione rationes adduxi &c.* Ea verba mihi videntur Molinaei eſſe, non Contii. Nihil enim ea de re Contius in praefationibus editis ſcripſit; & his contrarium ſcholium Contius cap. 11. diſtinct. xxii. addidit. (17) A. Librariorum fortaſſe erratum eſt. Sed ſurgendum eſt; alioqui libenter eram te de his rebus auditurus. Tantum mihi indicem oſtendas velim ſelectorum virorum, quorum opera in Gratiani emendatione tres Romani Pontifices ſunt uſi. B. Ecce tibi, minus tamen perfectum, indicem. Dum enim abſum, alios adſcriptos fuiſſe accepi.

f *Sup. dial.* 14.

g 11. q. 1. c. 4. judices.

h *Ivo lib.* 4. *tit.* 11. *ca.* 2. *panorm.*

IN-

INDEX SELECTORUM VIRORUM SUB PIO IV. ET Pio V. emendationi Gratiani ab eisdem praefectorum hic eſt.

Sanctae Romanae Ecclesiae

Cardinalium nomina.

M. Antonius Columna, Romanus.
Hugo Boncompagnus, Bononienſis, poſtea Gregorius XIII. dictus P. M.
Alexander Sfortia, Romanus.
Guilielmus Sirletus, Calaber.
Franciſcus Alciatus, Mediolanenſis.

His additi sunt ab eodem Pio V.

Guido Ferrerius, Vercellenſis.
Antonius Carrafa, Neapolitanus.

Doctorum nomina.

Felix Montaltus Generalis ordinis S. Franciſci, poſtea Cardinalis, hodie P. M. Xiſtus V. dictus.
Chriſtophorus Patavinus Generalis ordinis S. Auguſtini eremitarum.
Thomas Manricus, ordinis S. Dominici, Magiſter ſacri Palatii.

Eu-

Euſtachius Lucatellus, Bononienſis, poſtea Regii Lepidi Epiſcopus.
Joſephus Pamphilus, Veronenſis, ordinis S. Auguſtini, poſtea Sacriſta Palatii, & Epiſcopus Signinus in Campania.
Franciſcus Turrianus, Hiſpanus, poſtea Societatis Jeſu.
Marianus Victorius, Reatinus, poſtea Epiſcopus Amerinenſis.
Michaël Thomaſius, Majoricenſis, poſtea Epiſcopus Ilerdenſis.
Hieronymus Pariſetus, Regienſis.
Antonius Cuccus, Mediolanenſis.
Joannes Marſa, Hiſpanus.
Franciſcus Leo, Hiſpanus, poſtea Societatis Jeſu.

ADDITI SUNT.

Melchior Cornelius, Luſitanus.
Latinus Latinius, Viterbienſis.
Arnaldus Pontacus, Gallus.
Petrus Ciacconius, Hiſpanus.
Franciſcus Pegna, Hiſpanus; cujus ſunt additiones Decretalium ſine nomine, quia templum Dianae incendiſſe viſus eſt.

AD-

Digitized by Google

ADDITIONES.

(1) DISTINCTIONE XI. capitis ſecundi inſcriptio in libro Gregoriano haec eſt : *Item Nicolaus Papa I. Michaëli Imperatori. Conſequens eſt &c.* In margine haec ſunt : *Sententia elicitur ex epiſtola cujus initium* Propoſueramus. *Ivo p. 4. c.* 211. Certiora ſunt in dialogo ſcripta. Vid. li. 2. dial. 14 add. 1.

(2) In eadem diſtinctione capitis ſeptimi *In his rebus* inſcriptio in eodem libro eſt : *Item B. Auguſtinus ad Caſulanum epiſt.* 86: In margine eſt : *Anſel. l. 4. c. 43. Burch. l. 3. c. 126. Ivo p. 4. c. 68. Pann. l. 2. c. 158. Poly. l. 3. tit. 22. c. fin.* In Notis : *Et ſicut*] *Hinc uſque ad finem non ſunt in epiſtola indicata ; ſed a Burchardo etiam & Ivone & in Pannormia referuntur.*

(3) Proximi capitis inſcriptio in eodem libro haec eſt : *Idem in libro de fide Chriſtiana. Catholica Eccleſia &c.* In Notis additur : *Hodie inter opera B. Auguſtini nullum extat hoc titulo. In epiſtola vero ad Ianuarium (quæ eſt 118.) c. 1. & 2. hæc eadem ſententia copioſe exponitur.*

(4) Capitis quinti ejuſdem diſtinctionis undecimae inſcriptio eſt in eodem libro : *Unde ex dictis Baſilij. Eccleſiaſticarum inſtitutionum &c.* In margine haec ſunt : *Baſilius in libro de Spiritu ſancto. c. 27. Burc. l. 3. c. 127. Ivo p. 4. c. 69. Pann. l. 2. c. 159.* Et in Notis : Ex dictis] *Hoc caput antea citabatur ex* Auguſtino in lib. ex dictis Baſilij. *In Codice Vercellenſi eſt :* Unde Auguſtinus ait, vel ex dictis Baſilij. *& retenta eſt poſterior pars hujus disjuncti, quoniam ita citant Burchardus & auctor Pannormiæ. Ivo autem citat ex lib. Baſilij de Spiritu ſancto 27. quomodo in margine eſt indicatum. Ceterum quoniam multis locis gloſſa obſtitit ne emendaretur, neceſſarium viſum eſt integrum B. Baſilij locum & Græce & Latine afferre.* τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ &c. id eſt, *Dogmatum & inſtitutorum &c.*

(5) Ejuſdem diſtinctionis XI. cap. 10. inſcriptio in

in eadem editione eſt: *Item Leo Papa ad Epiſcopos per Siciliam conſtitutos epiſt. 4. c. 6. Hoc veſtræ indicimus caritati &c.* In margine eſt: *Anſ. l.* 1. *c.* 45. *Polyc. l.* 1. *tit.* 17.

(6) Diſtin. 12. capitis ſecundi inſcriptio eſt in eodem libro: *Item Gregorius Papa quartus. Præceptis apoſtolicis non dura ſuperbia reſiſtatur &c.* In margine eſt: *Anſel. l.* 1. *c.* 20. *Polyc. l.* 1. *tit.* 17. In Notis: *Gregorius*] *Integrum hoc caput invenitur in epiſtola Gregorij quarti univerſis Epiſcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & univerſas provincias conſtitutis, quæ eſt in codice ſupra citato bibliothecæ monaſterij Dominicanorum. Initium verò eſt etiam in epiſtola Anaſtaſij II. ad Anaſtaſium Aug. cap.* 6. Inſcriptio capitis undecimi *Decreto noſtro.* 2. q. 6. eſt: *Sed cum Gregorius ſcribat omnibus per diverſas provincias.* In margine eſt: *Poly. l.* 1. *tit.* 7. *Ivo p.* 5. *c.* 349. *Anſel. l.* 2. *c.* 19. Et in Notis: *Vt honoretur*] *Hinc uſque ad verſ.* auctoritas *addita ſunt ex ipſa epiſtola, quæ exſtat in bibliotheca Dominicana; & videtur eſſe Gregorij quarti; ex qua etiam ſumptum eſt caput* Nulli fas. *diſt.* 19. *& apud Ivonem utrumque caput ſimul habetur. Iſtius autem Aldrici (ut ex catalogo Epiſcoporum Eccleſiæ Cænomanenſis colligitur) mentio eſt in Concilio apud S. Medardum, quod paulo poſt Gregorium IV. habitum fuit. Itaque defenſio ipſi a Gregorio præſtita profuit.* Inſcriptio capitis 5. *Nulli fas.* diſt. 19. haec eſt: *Item Gregorius IV.* In margine haec ſunt: *Poly. l.* 1. *tit.* 17. *Anſel. l.* 2. *c.* 21. *Ivo par.* 5. *c.* 11. & 349. In Notis: *Caput hoc eſt in eadem epiſtola Gregorij IV. ex qua ſumptum eſt caput* Decreto noſtro. *infra* 2. *q* 6. *Extat autem in codice ſæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ.*

(7) Caput tertium *Scit ſancta.* diſt. 12. in eodem libro ita inſcriptum eſt: *Item Leo IX. Michaëli Epiſcopo Conſtantinopolitano epiſtol.* 1. *c.* 29. *& Nicolaus I. epiſt.* 2. *ad Photium.* In margine eſt: *Ivo p.* 4. *c.* 223. *& par.* 5. *c.* 44. *Pann. l.* 2. *c.* 155. Et in Notis: *Caput hoc confectum eſt ex duobus longe diverſis locis. Nam uſque ad verſ.* Si illis *ſumptum eſt ex prima epiſtola ſeu libello Leonis IX. adverſus inauditas præſum-*

Digitized by Google

ſumptiones Michaëlis Conſtantinopolitani & Leonis Acridani Epiſcoporum c.29. ubi loquens de Romana Eccleſia ait: Scit namque quia nihil obſint ſaluti credentium diverſæ pro loco & tempore conſuetudines, quando una fides per dilectionem operans bona quæ poteſt, uni Deo commendat omnes: *& hæc fere ab Ivone & in Pannormia referuntur. Altera vero pars accepta eſt ex epiſtola ſecunda Nicolai ad Photium, quæ incipit:* Poſtquam beato Petro. *Ibi enim habentur hæc:* De conſuetudinibus quas nobis opponere viſi eſtis, ſcribentes per diverſas Eccleſias diverſas eſſe conſuetudines, ſi illis canonica non obſiſtat auctoritas, pro qua obviare debeamus, nihil judicamus, vel eis reſiſtimus.] De capite 2. diſt.11. dictum eſt in addit.1. hujus dialogi.

(8) Ante caput quintum diſtin.12. hæc inſcriptio eſt in eodem libro: *Item Nicolaus Hincmaro Archiepiſcopo.* Ridiculum eſt & ſatis abominabile dedecus, ut temporibus noſtris vel falsò inſimulare ſanctam Dei Eccleſiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus a Patribus ſuſcepimus, pro libitu ſemper errantium infringi patiamur.] In margine eſt: *Ivo p.4. c.212. Pann. l.12. c.156.* Et in Notis: *Habetur in epiſtola ſcripta Hincmaro & ceteris Archiepiſcopis & Epiſcopis in regno Caroli Eccleſiis regentibus, quæ extat in codice jam memorato bibliothecæ Dominicanorum: & ex ea caput hoc locupletatum eſt. Nam antea brevius erat, ut etiam apud Ivonem, & in Pannormia.*

(9) In eadem diſtin. 12. cap. 11. *Illa autem.* in eodem libro Romano inſcriptio eſt: *Item Auguſtinus ad Ianuarium epiſt. 118. c. 1.* Et verſ. *Alia vero quæ*, eſt in margine: *Ibid. c. 2.* Et verſ. *Quod enim neque* eſt in margine: *Fere idem epiſt. 119. c. 18.* Et verſ. *Mater mea.* hæc in Notis ſunt: *In hoc capite, quemadmodum & in ſequenti, multa ſunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco uſque in finem, quoniam verba B. Auguſtini apte erant in epitomen redacta, nihil additum eſt.*

(10) Proximum caput *Omnia.* hanc habet in eodem libro inſcriptionem: *Unde Auguſtinus ſcribit ad inquiſitiones Ianuarij ep. 119. c. 19.* In margine eſt:

Ivo p. 4. c. 206. Pann. l. 2. c. 168. Ad vocem *univerſalis* eſt in margine : *univerſa. ori. Ivo ,, Pann.* Ad voces *ſervilibus oneribus* eſt : *Al. adeo ſervilibus operibus*. Ad vocem *ſacramentis* eſt : *ſarcinis. orig.*

(11) Capite tertio , *Sancta Romana*, verſ. *Ceterum qui libri.* diſt. 15. in libro Romano haec in Notis adſcripta ſunt : *Hinc uſque ad finem neque in collectione Iſidori neque in ullo veteri codice Gratiani eorum, quae collata ſunt inveniuntur . A verbo (verbis* ſcribo) *tamen*, in ſeptuageſima ponunt , *referuntur a Burchardo & Ivone ſine auctoris nomine , in Pannormia ex Gelaſio ipſo cum* LXX. *Epiſcopis . Fere autem omnia habentur ſparſim in libro qui Ordo Romanus nuncupatur*. In margine verſ. *Quidam quod in ſeptuageſima*, haec ſunt : *Burch. l. 3. c. 222. Ivo par. 4. c. 63. Pann. l. 2. c. 90.*

(12) De capite primo diſtinctionis 16. vide in additione undecima dialogi ſexti . Ante caput 12. ejuſdem diſtinctionis haec verba ſunt in Romano libro : *Unde Stephanus ſcribit dicens Luythobio Epiſcopo Moguntino : Viginti tantum capitula Nicænæ ſynodi &c.* In margine eſt : *Ivo p. 4. c. 232. Pann. l. 2. c. 107.* Et in Notis : *Apud Ivonem parte quarta c. 232. habetur magis integrum hoc caput :* Capitula Nicæni Concilii teſtimonio Athanaſij ſeptuaginta in figuram ſeptuaginta diſcipulorum ſcripta non dubitamus , e quibus viginti tantum in Eccleſia ſancta Romana, *& quae ſequuntur*.

(13) Inſcriptionem cap 3. *Clementis.* ejuſdem diſt. vide dial. 6. addit. 13. & de cap. 7. *Quoniam.* vide additiones dial. 7. & 8.

(14) Ejuſdem diſtin. 16. cap. 8. *Sancta octo.* in eodem libro ita inſcriptum eſt : *Item ex diurno libro profeſſio Romani Pontificis*. In margine eſt : *Ivo par. 4. c. 132. Pan. l. 2. c. 103.* Et in Notis : *Item ex diurno*] *Integram profeſſionem fidei , quando quis in Romanum Pontificem promovebatur , refert Deus-dedit Cardinalis in collectione canonum , quae ſervatur in bibliotheca Vaticana . Verba de quibus agitur ſunt haec :* quartum Chalcedonenſe , item V. Conſtantinopolitanum , & VI. Item Nicænum VII. Octavum quoque Conſtantinopolitanum .

(15)

(15) In eadem diſt. 16. capitis 9. *Sexta ſynodus.* in eodem libro haec inſcriptio eſt: *Beda in libro de temporibus c. 65. ſcripſit dicens.* In margine eſt: *Ivo par.4. c. 125. Pann. l. 2. c. 112.* Verſ. *Prima.* ad illa verba, *temporibus Iulii Papæ*, haec in Notis ſunt: *Iulii*] *Certum eſt ſynodum Nicænam primam celebratam eſſe tempore Silveſtri. Sed in illa temporum obſcuritate mirandum non eſt Bedam & alios erraſſe.* Verſ. *Quinta item Conſtantinopoli temporib. Vigilij Papæ &c.* in Margine eſt: *Pann. l. 2. c. 111.*

(16) Quod ad caput ultimum ejuſdem diſtinctionis attinet, in eodem libro inſcriptio ejus eſt haec: *Sardicenſe quoque Concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur. Unde idem ſcribit clero Conſtantinopolitano. Quod dicitis &c.* In margine haec ſunt; *Clero. al.electo. Habetur in epiſtola 6. quæ prima ad Photium eſt. Ivo p.4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. verſ. Quod dicitis.*

(17) Gratiani verba ſunt in eodem libro ante caput 12. *Septuaginta.* ejuſdem diſt. 16. *Scribit enim Athanaſius Alexandrinus Epiſcopus Marco Papæ ita dicens.* In Margine eſt: *In epiſt. Athanaſij & univerſorum Ægypti Epiſcotorum ad Marcum Papam, ſed copioſius quam hic. Ivo par. 4. c. 108. Pann. l. 2. c. 106. Anſ. l. 1. c. 59. Polyc. l. 3. tit. 20.* Et in Notis: *Septuaginta*] *Ex his Athanaſij verbis conſtat non omnes Nicænæ ſynodi canones aut Græce, aut Latine nunc haberi. Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victricio, & alij multos ex illa canones citant, qui non ſunt in his viginti, qui in manibus [illegible] verſantur. De qua re ſcribit Iſidorus in præfatione Conciliorum tomis inſerta. Et ex epiſtola quadam Gregorii X. ad Regem Armeniorum cum Concilium Lugdunenſe indixiſſet, (quam manuſcriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum Concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitiſſe. Sic enim ſcribit:* Quia vero multipliciter expedit ut in ejuſdem celebratione Concilij antiquorum Conciliorum copiam habeamus, Celſitudinem regiam rogamus & hortamur attente quatenus integrum Nicænum Concilium & alia Concilia, quæ habere diceris in Armenica littera cum aliquibus peritis inter-

terpretationibus nobis cum ea qua poteris celeritate tranſmittas. *Tuneti quoque & Alexandriæ inventi ſunt octoginta canones Arabice ſcripti ſub nomine hujus Concilij, qui Romæ in Arabica & Armenica lingua ſcripti penes eundem Cardinalem Sirletum ſunt, & nuper etiam in Latinam linguam converſi ſunt & impreſſi.*

523780

Digitized by Google

Legatoria d'Arte
NIOLA
Via G. Paladino, 19 - NA
Digitized by Google

Digitized by Google